Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ ALİ NİHAT TARLAN KOLEKSİYONU 80/5 NUMARADA KAYITLI BİR ŞİİR MECMUASI: *MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE FEVÂ'İD* (52a-128b) (İnceleme-Metin)

Emine Sıdıka TOPTAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2014

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ ALİ NİHAT TARLAN KOLEKSİYONU 80/5 NUMARADA KAYITLI BİR ŞİİR MECMUASI: *MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE FEVÂ'İD* (52a-128b) (İnceleme-Metin)

Emine Sıdıka TOPTAŞ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2014

KABUL VE ONAY

Emine Sıdıka TOPTAŞ tarafından hazırlanan "Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu 80/5 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmuası: *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id* (52a-128b) (İnceleme-Metin)" başlıklı bu çalışma, 10 Haziran 2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İ. Hakkı AKSOYAK (Başkan)

Prof. Dr. Fatma S. Kutlar OĞUZ (Danışman)

Prof.Dr. S. Dilek YALÇIN ÇELİK

Doç. Dr. Özge ÖZTEKİN

Yard. Doç.Dr. Binnur ERDAĞI DOĞUER

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Yusuf Çelik

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☑ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun ...... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

10.06.2014

Emine Sıdıka TOPTAŞ

TEŞEKKÜR

Çalışmam sırasında her türlü ilgi ve desteğini gördüğüm danışmanım Sayın Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ'a, teşvikleriyle bana yol gösteren hocam Sayın Prof. Dr. Osman HORATA'ya şükranlarımı sunarım.

Lisans öğrenimimden itibaren Eski Türk Edebiyatına ilgi duymama vesile olan ve Farsça kısımların okunmasında yardımlarını gördüğüm hocam Doç. Dr. Fatih USLUER'e, mecmuayı inceleme konusunda bilgi ve birikimlerini benden esirgemeyen Prof. Dr. Yaşar AYDEMİR ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜRBÜZ'e, her anlamda yardımlarını gördüğüm hocam Doç. Dr. Özge ÖZTEKİN'e, daha planlı çalışmam için bana destek olan iş arkadaşım Doç. Dr. Nursulu ÇETİN'e teşekkür ederim.

Aynı dönemde yüksek lisans tezi hazırladığımız, beni en iyi anlayan arkadaşım Berrak KIRBAŞ'a ve bu zorlu sürecin üstesinden gelmem için hiçbir desteği eksik etmeyen, grafiklerin hazırlanmasında yardımcı olan eşim Orhan TOPTAŞ'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak, çalışma konusunu seçmemde etkili olan Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)'ne ve BİDEB Yurtiçi Yüksek Lisans Burs Programıyla maddi olarak bana destek sağlayan TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

Emine Sıdıka TOPTAŞ

Ankara 2014

ÖZET

TOPTAŞ, Emine Sıdıka. Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu 80/5 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmuası: *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id* (52a-128b) (İnceleme-Metin), Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

Tezimize konu olan eser Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu 80/5 numarada bulunan *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id* isimli bir şiir mecmuasıdır. Çalışmamızda bu mecmua tanıtıldıktan sonra mecmuanın bütünü hakkında bir inceleme yapılmış ve mecmuanın 52a-128b arasındaki varaklarının transkripsiyonlu metni verilmiştir. Mecmuadaki şiirler, şairlerinin yayımlanmış divanları varsa buradaki şiirlerle karşılaştırılarak okunmuş ve aradaki farklar dipnotta gösterilmiştir. Mecmuayı incelerken metindeki şairleri ve şiirlerini gösteren bir tablo hazırlanmış ve bu tablodaki verilerden hareketle oluşturulan grafiklerle çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır.

Mecmuanın derleyeni ve ne zaman tertip edildiği bilinmemektedir. Şiirlerin yazıldığı yüzyıllar dikkate alındığında mecmuanın 18. yüzyılda yazılmış olduğu düşünülmektedir. Metinde yazara ait iki beyit bulunmaktadır, bu beyitlerde mahlas bulunmadığı için derleyenin kim olduğu tespit edilememiştir. Mecmuada şairi tespit edilemeyen şiirler de dâhil olmak üzere toplam 179'dan fazla şairin farklı nazım biçimlerindeki 1004 şiiri bulunmaktadır. Bu şiirlerin yarısından fazlası gazeldir. En çok şiiri bulunan şair Nâbî'dir. Şiirler dışında birkaç sayfada kısa hikâyeler de bulunmaktadır. Mecmuada, tezkirelerde ismine rastlanmayan bazı şairler tespit edilmiştir. Ayrıca kaynaklarda bulunmayan şiirler mevcuttur. İncelediğimiz mecmua, tertib açısından oldukça düzenli olması bakımından dikkat çekicidir.

Anahtar Kelimeler: Mecmua, şiir mecmuası, şiir

ABSTRACT

TOPTAŞ, Emine Sıdıka. A poetry mecmua which is at Süleymaniye Library, at Collection of Ali Nihat Tarlan, numbered 80/5: *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id* (52a-128b) (Analyze -Text), Master's Thesis, Ankara, 2014.

The manuscript subjected to our thesis is a poetry mecmua, named as *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, which is presented at Süleymaniye Library, at Collection of Ali Nihat Tarlan, numbered 80/5. After the presentation of the mecmua, an analyze has been prepared about the whole mecmua and the transcripted text of the pages between 52a – 128b has been written in our work. The poems in the mecmua are read by comparing them with the divans of the poet if it has been published and the differences are remarked in the footnotes. While analyzing the mecmua, a table which shows the poems and the poets existing in the text has been prepared and we evaluated the mecmua by graphics made by these data.

The compiler of the mecmua and compiling time is unknown. In the light of information about composing time of the poems, it's predicted that mecmua was compiled in 18th century. The compiler of the mecmua couldn't be identified, although there are two couplets belonging to the compiler, because there are no pseudonyms in the couplets. There are 1004 poems composed in different verse types and and they are composed by more than -including unidentified ones- 179 poets. Almost half of these poems are odes. Nâbî is the poet who has the most poems in the mecmua. There are short stories in some pages other than the poems. Some poets have been identified in the mecmua, who don't exist in the collections of biographies. There are some poems in the mecmua, which don't exist in any other resources. The analyzed mecmua is so remarkable with its systematic layout.

Keywords: Mecmua, poetry mecmua, poem

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY i
BİLDİRİM ii
TEŞEKKÜR iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
İÇİNDEKİLER vi
KISALTMALAR DİZİNİ viii
TABLOLAR DİZİNİ xii
ŞEKİLLER DİZİNİ xiii
ÖNSÖZ xiv

GİRİŞ: KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA ŞİİR MECMUALARI 1
1. BÖLÜM: MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR ve FEVÂ’İD HAKKINDA GENEL BİLGİLER 4
1.1. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’İN TAVSİFİ 4
1.2. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’İN TERTİBİ 5
1.3. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’İN MÜRETTİBİ VE TERTİP TARİHİ 6
1.4. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’İN DERLENME SEBEPLERİ 7

2. BÖLÜM: MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’İN MUHTEVASI 9
2.1. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’DEKİ ŞAİRLER VE ŞİİRLERİ 9
2.2. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’DEKİ ŞİİRLERİN KAFİYE VE VEZİN ÖZELLİKLERİ 14
2.3. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’DE BULUNAN NAZIM ŞEKİLLERİ...... 16

2.4. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’DE YER ALAN ŞAİRLERİN YAŞADIKLARI YÜZYILLAR 18

2.5. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’DE EN ÇOK ŞİİRİ BULUNAN ŞAİRLER 20

2.6. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’DEKİ ŞİİRLERDE ORTAK TEMA 24

2.7. KAYNAKLARDA RASTLANMAYAN FARKLI ÖZELLİKTEKİ ŞİİRLER 26

2.8. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’E AİT MESTAP TABLOLARI 31

3. BÖLÜM: MECMÛA-İ EŞÂR VE FEVÂİD’İN METNİ (52a-128b) 56

3.1. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YÖNTEM 56

3.2. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ 59

3.3. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD 60

SONUÇ 515

KAYNAKÇA 518

KISALTMALAR DİZİNİ

1. Metni Karşılaştırırken Kullanılan Yayınların Kısaltmaları

Âlî Divanı : *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Dîvânı = Vâridâtü'l-enîka* (Kudret Altun, Niğde, 1999) (Metin Bankası Projesi).

Âlî ve Divanları : Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Divanları (Divan-I) (İ. Hakkı Aksoyak, Harvard University, 2006).

Askerî Divanı : *Askerî Muhammed: hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve Dîvânının tenkitli metni* (Mehmet Sarı, Afyon, 2007).

Bağdatlı Rûhî Divanı : *Bağdatlı Rûhî Dîvânı* (Coşkun Ak, Bursa, 2001).

Bahâyî Divanı : *Şeyhülislam Bahayi Divanı Şerhi* (Muhbet Toprak, Denizli, 2006).

Bâkî Divanı : Küçük, Sabahattin. *Bâkî Divanı*.

Bursalı Rahmî Divanı: *Bursalı Rahmî ve Dîvânı* (Mustafa Erdoğan, İstanbul, 2011).

Cevrî Divanı : *Cevrî: Hayâtı, Edebî kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni* (Hüseyin Ayan, Erzurum, 1981).

Cinânî Divanı : *Cinânî: Hayatı, Eserleri, Divanının Tenkidli Metni* (Cihan Okuyucu, Ankara, 1994).

Fehîm-i Kadîm Divanı: *Fehîm-i Kadîm-Hayatı, Sanatı Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi* (Tahir Üzgör, Ankara, 1991).

Fevzî Divanı : *Fevzi Divanı: İnceleme-Metin-İndeks* (Özer Şenödeyici, Anakra 2006).

Filibeli Vecdî Divanı : *Filibeli Vecdî ve Dîvânı (Metin-Dizin)* (Hasan Kavruk ve Bahir Selçuk, 2009).

Güftî Divanı	: *Güfti: Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Tezkireciliği ile Divanı, Zafernâmesi ve Teşrifâtü'ş-Şuâra'sının Tenkitli Metni* (Kaşif Yılmaz, Erzurum, 1983).
Hâşimî Divanı	: *Hâşimî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni* (Ayşe Bulan, Konya, 1993).
Hatâyî Külliyâtı	: *Şah İsmail Hatâ'î Külliyatı* (İstanbul, 2006).
İsmetî Divanı	: *İsmetî Divanı'nın Gramer İndeksi* (Serdar Yüksel, Aydın).
Kelâmî Divanı	: *Kelâmî Dîvânı* (Mustafa Karlıtepe, Ankara, 2007).
İbn-i Kemâl Divanı	: *İbn-i Kemâl-Dîvân* (Mustafa Demirel, İstanbul, 1996).
Mânî Divanı	: *16. Yüzyıl Dîvân Şairlerinden Mânî, Dîvân ve Şehr-engîz-i Bursa (İnceleme-Metin)* (Şener Demirel, 2011).
Mantıkî Divanı	: *XVII. Yüzyıl Divan Şairi Mantıki Ahmet Efendi ve Divançesi* (Bilge Kaya, Ankara, 1991).
Medhî Divanı	: *Medhi divanı (Metin- İnceleme- Transkripsiyonlu Metin)* (Nezihe Seyhan, İstanbul, 2000).
Münîrî Divanı	: *II. Bayezid Devri Şâirlerinden Münîrî Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)* (Ersen Ersoy, İstanbul, 2010).
Nâbî Divanı	: *Nabi Divanı* (Ali Fuat Bilkan, Ankara, 2011).
Nef'î Divanı	: *Nef'î Divanı* (Metin Akkuş, Ankara, 1993).
Nesîb Dede Divanı	: *Nesîb Dede, Hayatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni I-II* (A.Selahattin Hidayetoğlu, Konya, 1996).
Neşâtî Divanı	: *Neşâtî Divanı* (Mahmut Kaplan, Anakara, 1996).
Nev'î Divanı	: *Nev'î Dîvânı* (Mertol Tulum ve Ali Tanyeri, 1977) (Metin Bankası Projesi).
Râmî Divanı	: *Râmî Dîvânı* (Erdal Hamami, Ankara, 2001).

Senâ'î Divanı	: *Senâî Divanı ve Tenkitli Metin* (Emine Öte, Ankara, 2000).
Ulvî Divanı	: *Derzi-zâde Ulvî (Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divanının Tenkitli Metni)* (İsmail Çetin, Elazığ, 1993).
Vahdetî Divanı	: *17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdetî'nin Divan'ının Tenkitli Metni* (Yılmaz Öztürk, İstanbul, 2006).
Vecdî Divanı	: *XVII. Yüzyıl Divan Şairi Vecdi ve Divançesi* (Ahmet Mermer, Ankara, 2002).

2. Diğer Kısaltmalar

a.g.e.	: Adı geçen eser
B	: Başlık
D.	: Divan
G	: Gazel
K	: Kaside
Kı	: Kıt’a
M	: Musammat
Mü	: Müseddes
s.	: Sayfa
T	: Tarih
TCB	: Terci-i Bend
TEİS	: Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü
TKB	: Terkib-i Bend
Vr.	: Varak

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Mecmuada yer alan şairler ve şiirleri 9
Tablo 2. 52a-128b varakları arasında kullanılan vezinler 15
Tablo 3. MESTAP Manzum Bölümler Tablosu 31
Tablo 4. MESTAP Mensur Bölümler Tablosu 55
Tablo 5. Transkripsiyon Harfleri 59

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Nazım Şekillerine Göre Şiir Sayısı 16

Şekil 2. Mecmuada Yer Alan Şairlerin Yüzyıllara Göre Dağılımı 18

Şekil 3. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Yüzyıllara Göre Dağılımı 19

Şekil 4. Mecmuada En Çok Şiiri Bulunan Şairler ve Şiir Sayıları 20

ÖNSÖZ

Klasik Türk edebiyatı için divan, tezkire, mesnevi gibi kaynakların yanında mecmualar da önemli kaynaklardan biridir. "Mecmua" kavramının içine çok çeşitli "derleme" eserler giriyorsa da bu çalışmanın konusu "şiir mecmuaları" ile sınırlıdır. Hiçbir kaidesi olmadan, tamamen derleyenin tercihine bağlı olarak oluşturulan bu eserler; öncelikle derleyenin, akabinde devrin şiir zevkini yansıtması bakımından oldukça mühimdir. Ayrıca divanı bulunmayan şairlerin gün yüzüne çıkması ve bilinen şairlerin divanlarında bulunmayan şiirlerinin keşfedilmesi de bu eserleri "kaynak" yapan özelliklerdendir. Dolayısıyla kütüphanelerde bulunan her mecmua gizli bir bilgi kaynağıdır. Bunlar okundukça ve üzerinde çalışıldıkça yeni bilgiler elde edilmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle biz de çalışmamızda Süleymaniye Kütüphanesinden temin ettiğimiz 34 Sü-Tarlan 80/5 numarada kayıtlı *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id* isimli mecmuanın 52a-128b arasındaki varaklarının yazı çevrimini yaparak, mecmuanın bütünü hakkında bir değerlendirme yapmaya çalıştık. Savunma sınavında jüri başkanının uyarısından sonra bu mecmuanın 5 parçadan oluşan bir eserin bir bölümü olduğunu, mecmuadan önce ayrı ayrı 4 bölümün daha bulunduğunu öğrendik. Bu çalışmadaki temel gayemiz, metni en doğru şekilde okuyarak bilim dünyasına kazandırmak ve mecmuadaki bilinmeyen şair ve şiirleri ortaya çıkarmaktır.

Çalışmamızın "Klasik Türk Edebiyatında Şiir Mecmuaları" başlıklı giriş bölümünde mecmuanın tanımını, tasnifini ve edebiyat tarihindeki önemini belirttikten sonra "Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id Hakkında Genel Bilgiler" başlıklı birinci bölümde, incelediğimiz mecmuanın tanıtımını yaparak bu mecmua ile ilgili tespitlerimize yer verdik. Bu bölümde mecmuanın fiziksel özellikleri, derleyeni, hangi yüzyıla ait olabileceği, neden derlenmiş olabileceği gibi konular üzerinde durduk.

"Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id'in Muhtevası" başlıklı ikinci bölümde ise mecmuada bulunan tüm şairler ve şiirlerini bir tabloda gösterdik (bk. Tablo 1). Bu şairlerin hangi yüzyıllarda yaşadıklarını belirlemeye çalışırken genellikle *Türk Edebiyatı İsimler*

Sözlüğü[1] projesindeki bilgileri esas alarak, orada verilen tarihlere göre değerlendirme yapmaya çalıştık. Bu bölümde, mecmuanın muhtevasıyla ilgili verilerden hareketle hazırladığımız grafiklere yer verdik ve bu grafiklerle mecmuada en çok şiiri bulunan şairleri, en çok yer alan nazım biçimlerini, şairlerin yüzyıllara göre dağılımını inceledik. Ayrıca divanlarda bulunmayan şiirler ile farklı özellikteki bazı şiirleri tek tek değerlendirmeye çalıştık.

"Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id'in Metni (52a-128b)" başlıklı son bölümde ise metni kurarken izlenen yöntemi açıkladıktan sonra mecmuanın 52a-128b arasındaki varaklarının çevriyazılı metnini verdik. Metindeki şiirleri, başta divanlar olmak üzere, diğer kaynaklarla karşılaştırarak farkları dipnotta gösterdik. MESTAP Projesi kapsamında hazırlamış olduğumuz çalışmanın bundan sonra yapılacaklara katkı sağlamasını umuyorum.

Emine Sıdıka TOPTAŞ

Ankara 2014

[1] Bk. http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/

GİRİŞ: KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA ŞİİR MECMUALARI

Arapça ‘cem’ kökünden türemiş olan mecmua; “toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi olarak” tanımlanmaktadır. Seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitaplara da mecmua denilmektedir (Devellioğlu 2007: 596). Mecmua; içinde şiirler, seçilmiş söz ve yazılar bulunan el yazması kitap (Ayverdi 2011: 784; Pala 2007: 300) olarak tarif edilmiştir. Uzun’un işaret ettiği gibi; mecmua başlangıçta, birçok bakımdan benzediği cönk gibi ayetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilahiler, şarkılar, mektuplar, latifeler, lugaz ve muammalarla ilaç tariflerinin ve faydalı bilgilerin (fevaid), notların, tarihî belge ve kayıtların (tevarih) derlendiği bir not defteri halinde ortaya çıkmış, zamanla gelişip düzenli bir tertip ve şekle kavuşarak türlerine göre bazı farklılıklar gösteren bir kitap veya telif çeşidi özelliği kazanmıştır. Bir telif türü olarak gelişimini tamamladıktan sonra genellikle kitap hüviyetindeki teliflerden farklı bir tarafı kalmamıştır (2003: 265-268).

Şiir mecmualarında, diğer edebi türlerde olduğu gibi belirli bir düzen bulunmamaktadır. Tamamen derleyenin kişisel tercihine ve zevkine bağlı olarak eser şekillenmektedir. Herhangi bir sıra gözetmeden farklı nazım şekillerindeki şiirleri bir araya getirmektedir. “Şairler değişik yüzyıllardan, farklı mezhep ve meşreplerde; şiirler değişik nazım şekillerinde, muhtelif uzunluklarda hatta Türkçe’nin yanı sıra başta Farsça ve Arapça olmak üzere farklı dillerde olabilir.” (Köksal 2012: 412).

Agâh Sırrı Levend’e göre, olan mecmuaları şöyle ayırmak mümkündür:

a) Nazireler mecmuaları,
b) Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiir mecmuaları,
c) Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
d) Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
e) Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar (1984: 166-167).

Şiir mecmuaları genel olarak “antoloji niteliğindeki şiir mecmuaları” ve “nazire mecmuaları” şeklinde tasnif edilmiştir. Mehmet Gürbüz, son dönemlerde gün yüzüne

çıkan şiir mecmualarının göz önüne alındığında bu tasnifin hem şekil hem de içerik olarak yetersiz kalacağını düşünerek tasnif konusunda yeni öneriler getirmiş ve şiir mecmualarını şu başlıklar altında sınıflandırmıştır:

1. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmuaları
2. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmuaları
3. Nazire mecmuaları
4. Şairlerin aidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmualar
5. Bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şairlerin divanlarını/şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmualar (2012: 108-112).

"Mecmualar, edebiyat tarihinde büyük bir boşluğu doldurur. Bazen edebiyat tarihinin asıl kaynaklarına yardımcı olur, bazen yegâne kaynak olarak işlev üstlenir" (Aydemir 2007: 123). Horata'nın belirttiği gibi, şairlerin birbirlerine yazdıkları nazireleri ve çeşitli meraklılarca toplanmış şiirleri bir arada toplayan mecmualar devrin zevk anlayışını, şairlerin eğilimlerini ve birbirlerine bakış açılarını göstermesi bakımından son derece önemlidir. Şiir mecmuaları, divanları kaybolup gitmiş veya divan tertip etme fırsatı bulamamış şairler için de tek kaynaktır (2011: 23).

Mecmuaların edebiyat tarihine, yeni isimler kazandırması gibi, pek çok katkısı bulunmaktadır. Köksal, mecmuaların önemini ve edebiyat tarihine katkılarını maddeler halinde toplamıştır:

1. Kaynaklarda adı geçmeyen, unutulmuş şairlerin şiirlerine mecmualarda rastlamak mümkündür.
2. Bilinen şairlerin bilinmeyen/divanlarında bulunmayan şiirlerine rastlamak mümkündür.
3. Şairlerin divanlarındaki şiirlerinin farklı şekillerine (fazla veya eksik beyitler, nüsha farkları vs.) tesadüf edebiliriz.
4. Mecmualar arasında bilinmeyen, varlığı bilindiği hâlde nüshası tespit edilemeyen eserlerle de karşılaşılır.
5. Bilinmeyen veya kullanılmayan nazım şekilleri, bilinen nazım şekillerinin örneği görülmeyen kafiye tipleri, farklı bend yapıları; yeni türler, edebiyatımızda

kullanımına rastlamadığımız aruz kalıplar vb. örneklerle de mecmualarda karşılaşabiliriz.

6. Mecmualarda, zaman zaman şairlerin hayatıyla ilgili önemli bilgileri de yakalama imkânı vardır.
7. Bazı şiir mecmualarında, başka şairlerin de şiirleri bulunmakla beraber, özellikle bir şairin şiirlerinin yoğun olduğu görülür. Derleyeninin şair olduğu bir şiir mecmuası edebiyat tarihi araştırmalarına katkısı bakımından kuşkusuz daha kıymetli sayılır.
8. Mecmualar, -bir kısmı kendisi de şair olan- şiir sever kişiler tarafından tertip edilen eserlerdir. Bu itibarla derleyeni belli kişiler tarafından toplanan mecmualarda o şahsın/şairin zevklerini fark ederken, dönemin genel beğenisiyle ilgili önemli ipuçları da yakalamak mümkündür.
9. Şiir mecmualarında genel olarak dönemin zevklerini, edebî tercihlerini vs. anlamak kabil olduğu gibi ferdî temayüllerin de izini sürmek mümkündür.
10. Mecmualar dışındaki eserlerin fevayid ve cikaye yapraklarında da zaman zaman rastlamak mümkünse de özellikle mecmualarda çok sık rastladığımız edebiyat dışı kimi konular da ayrıca ele alınması gereken önemli noktalardır.
11. Bütün bunlarla beraber, özelde şiir mecmualarının, genelde de bütün mecmuaların yukarıda sayılan fayda ve önemleri tek tek ve birbirinden bağımsız olarak incelendiğinde çok fazla bir anlam ifade etmezler. Ama aynı dönemde derlenmiş yüzlerce mecmuanın taranmasından ortaya çıkacak manzara devrin müşterek anlayış ve zevkini ortaya dökecektir (2012: 417-421).

Çalışmamıza konu olan *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, Agâh Sırrı Levend'in yaptığı tasnife göre "meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiir mecmuaları" grubuna girmektedir. Gürbüz'ün yaptığı tasnife göre de "şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmuaları" grubuna dâhil edilebilir.

İncelediğimiz mecmuada yukarıdaki maddelerden hemen hepsiyle ilişkili bazı tespitlerimiz olmuştur. Tezkirelerde ismi geçmeyen şairler vardır, şairi bilinse -hatta divanı olsa- bile kaynaklarda rastlanmayan şiirler mevcuttur, şairlerin divanlarındaki şiirlerinin farklı şekillerine tesadüf edilmiş ve mecmuanın muhtevasıyla ilgili yapılan incelemelerle devrin ve mürettibin edebi zevki ve tercihleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu tespitlerin hepsi ayrıntılı olarak diğer bölümlerde değerlendirilecektir.

1. BÖLÜM

MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR ve FEVÂ'İD HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE FEVÂ'İD'İN TAVSİFİ

Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonunda kayıtlı mecmuanın arşiv numarası 34 Sü-Tarlan 80/5'dir. Mecmua kütüphanede "Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id" ismiyle kayıtlıdır ancak yazmanın başında böyle bir başlık bulunmamaktadır. Talik yazısıyla filigranlı kâğıda yazılmıştır. Kütüphane kaydında külrengi meşin yeni bir cilt içinde bulunduğu belirtilmiştir.

Mecmuada iki tip sayfa numaralandırması bulunmaktadır. Birinde Arap rakamlarıyla her sayfaya tek tek numara verilmiştir, bu numaralar 102-401 arasındadır. Her varakta sağ ve sol sayfaya ayrı numara verilmiştir. Diğer numaralandırma ise Latin rakamlarıyla olduğu için sonradan yazıldığı anlaşılmaktadır. Latin rakamlarıyla her varak için tek numara verilmiştir, bu numaralar 52-201 arasındadır. Biz metni transkribe ederken Latin rakamlarıyla yazılan sayfa numaralarını esas aldık ve metinde bu şekilde (52a, 60b vb.) gösterdik.

Bu mecmua 5 parçadan oluşan bir eserin son bölümü olduğu için sayfa numaraları yarıdan başlamakta ve ilk sayfada yarım bir şiirin bulunmaktadır. Kütüphane kaydında[1] yazmanın ilk cümlesi olarak "Kaside Berây-ı Musâhib Pâşâ" ismiyle Nâbî'nin kasidesini gösterse de bundan önceki şiir de Nâbî'ye ait bir mesnevinin son parçasıdır (Bilkan 2011: 384-385). İlk sayfadaki şiir yarım olduğu için ve kütüphanede de mecmuanın ilk cümlesi olarak kaside verildiği için yarım olan mesnevi okumamıza dâhil edilmemiştir. Mecmua Nâbî'nin Musâhib Mustafa Paşa'ya yazdığı kaside ile başlatılmıştır.

[1] 34 Sü-Tarlan 80/5 arşiv numarasıyla kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id isimli yazmanın genel özellikleri için bk. www.yazmalar.gov.tr.

1.2. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’İN TERTİBİ

Mecmua boyunca yazı stili hiç değişmediği için mecmuanın tek elden çıktığını söylemek mümkündür. Her varakta toplam 6 sütun ve her sütunda 8 beyit bulunmaktadır. Yani bir varakta en fazla 48 beyit olabileceği gibi, bazı sayfalarda boşluklar bulunduğu için beyit sayısı 48’den az da olabilmektedir. Bu boşluklar bazen birkaç kelime bazen de bir mısra ya da birkaç beyit yazılması için bırakılmış boşluklardır. Beyitler çapraz bir düzende yazılmıştır. Bazı sayfalarda şiirin son beyiti şiirin sağında ya da solunda, sayfaya dikey olarak tek satır halinde yer almaktadır. Nesir bulunan bazı sayfalarda da çapraz yazım stili korunmuştur. Birkaç sayfada, kenar boşluğuna yazılan beyitler bulunmaktadır ancak bunlar kesik olduğu için tam okunamamış, bu nedenle metne dâhil edilememiştir. Sadece bir sayfada yazı şekli ve düzeni bozulmuştur (vr. 97a). Ancak burada yazarın değiştiğini düşündürecek derecede bir farklılık yoktur. Sadece özensiz ve alelacele yazıldığı izlenimini vermektedir. Metinde her şiirin başında şair ismi kırmızıyla belirtilmiş, bazen de bu isimler nazım şekliyle birlikte verilmiştir. Mahlas bulunan beyitlerde ise mahlasın üstüne kırmızı çizgi çekilmiştir. Genellikle kasidelerde kendisine kaside yazılan padişahların isimlerinin üzerinde de kırmızı çizgi bulunmaktadır. Aynı şekilde Arapça unsurların üzeri de kırmızıyla çizilerek belirlenmiştir.

Mecmuada şairlere ait çok detaylı bir biyografik bilgi bulunmamaktadır. Bazı şiirlerde şairin mahlasının yanında nereli olduğu yazmaktadır. Bunlarda da en çok dikkat çeken yer Kefe olmuştur. Birçok şairin tanıtımında “Kefevî” tabiri kullanılmıştır. Bunun dışında “Mevlevî, Konevi, Dede” gibi sıfatlar da yer almaktadır.

Gürbüz’ün belirttiği gibi, “edebî gelenek, divan, mesnevi, tezkire gibi yazılı eser biçimlerinden farklı olarak mecmualar için herhangi bir şablon belirlememiştir. Eserin içeriğinin ne olacağı, şekil özellikleri bakımından nasıl tasarlanacağı tamamen mürettibin tercihine bağlıdır” (2013: 316). Tezimize konu olan mecmuanın mürettibi son derece özenli bir mecmua tasarlamış ve oluşturduğu düzeni tüm metin boyunca korumuştur. Eserin bu kadar düzenli olması, mecmuanın daha önceden planlanarak oluşturulduğu izlenimini vermektedir. Çünkü “bir yazma derlemesinde metinlerin seçimi ve sıralanışı, tam olarak olmasa bile, derleyeninin ilgilerini ve dünya görüşünü yansıtır. Mecmuaları oluşturanlar sadece metin seçimi yaparak içeriği belirlememişler,

aynı zamanda mecmuanın fiziksel özelliklerini de kendi istek ve tercihleri doğrultusunda biçimlendirmişlerdir" (Quinn 2012: 269).

Mecmuanın tertibi kasideler, gazeller, musammatlar, dörtlükler, müfredler şeklinde düzenli olarak gidiyor gibi görünse de şair ismi değiştikçe bu sıralama da değiştiği için tam olarak bir divan kompozisyonunda hazırlandığını söyleyemeyiz. Nâbî'nin kasideleriyle başlayıp gazelleriyle devam ettikten sonra Nef'î'nin kasidelerine geçilmiştir. Daha sonra Fehîm'in kaside ve terci-i bendleriyle devam etmektedir. Şair bazlı sıralandığını düşündüren mecmuada aynı şairin daha sonra başka şiirlerine de rastlandığı için bir şaire ait şiirlerin daima aynı yerde verildiğini de söylemek mümkün değildir. Derleyen bu düzeni sağlamak amacıyla başlamış olabilir ancak, mecmuanın sonlarına doğru eklemeler yapması bu düzeni bozmuştur. Örneğin, Nef'inin gazelleri kasidelerinden ardında değil, çok sonraki sayfalarda yer almaktadır.

Ancak tenkit ettiğimiz şiirlerin divanlarla büyük ölçüde örtüşmesi, örtüşmeyen kısımların da divanlarda dipnotta belirtilen nüsha farklarından birine uyması bu şiirlerin divanları kaynak alarak hazırlandığını düşündürmektedir. Ayrıca metinde yer yer birkaç kelimelik ya da beyitlik boşlukların bırakılması, mürettibin bu kısımları kontrol ettikten sonra yazmayı planladığını düşündürmektedir.

1.3. MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE FEVÂ'İD'İN MÜRETTİBİ VE TERTİP TARİHİ

Mecmuada derleyeni ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmadığı için mürettibin tercihlerini ancak mecmuadan çıkarımlar yaparak tahmin etmek durumundayız. Metindeki en büyük ipucu "Li muharririhi" başlığıyla yazılmış olan iki beyittir. Ancak bunlar matla beyiti oldukları için mahlas bulunmamaktadır, bu nedenle de yazarın ismi hala meçhuldür. Mürettibe ait beyitler mecmuanın ikinci yarısındadır, dolayısıyla metin kısmında yer almayacaktır. Bu beyitleri burada vermek yerinde olacaktır:

Sürḫ rengin ṣanma kendinden gülüñ

Ḳanlu yaşından boyandı bülbülüñ [196b]

***

Zīr-i dest-i düşmen olmışdı giryānı gülüñ

Nār-ı nemrūd oldı āh-ı sūz-nākı bülbülüñ [196b]

“Li muharririhi” başlığıyla kayıtlı bu iki beyit aynı kafiyedeki (gülün/bülbülün) matlalardan sonra yer almaktadır. Öncesinde Devlet Girây Han, Gâzî Girây Han, Bahâdır Girây Han, Mehmed Girây Han, Canıbek Girây Han, Sa’dî Kırımî gibi Kırımlı şairlerin gülün/bülbülün redifiyle yazılmış -hatta nazire olduğu düşünülebilir- matlalar bulunduğu için mürettibin de Kırım’dan bir şair olabileceği fikri değerlendirilmiştir. Ancak taranan tezkire, divan ve mecmualarda[2] bu beyitlere rastlanamadığı için derleyen hakkında daha detaylı bir bilgiye ulaşamadık.

Mecmuada Kırımlı şairlerin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Bu şairler şunlardır: Feyzî Kefevî, Gâzî Giray Han, Devlet Girây Han, Canıbek Girây Han, Mehmed Girây Han, Rezmî (Bahâdır Girây Han), Re’yî, Filibeli Vecdî, Kelîmî Kefevî, Sa’dî-i Kırımî, Afîfî, Nâlişî, Besîm, Şeyhî-i Kefevî, Arif Efendi Kefevî, Sâlih-i Kefevî, Şerîfî-i Kefevî, İzzî-i Kefevî. Kırımlı şairlerin çok sayıda olması mürettibin de bu yöreden olabileceğini düşündürse de elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Mürettip hakkında bilgi bulunmadığı gibi mecmuanın tertip tarihi de net olarak bilinmemektedir. Mecmuadaki şiirlerden hareketle, en çok 16 ve 17. yüzyıllardan şiir seçildiğini ve en geç 18. yüzyıldan çok az şiir bulunduğunu, daha sonraki yüzyıllardan şiir yer almadığını dikkate alırsak mecmuanın 18. yüzyılda tertip edildiğini varsayabiliriz.

1.4. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD’İN DERLENME SEBEPLERİ

Mecmuaların derlenme sebepleri hâlâ üzerine düşünülen, tartışılan bir konudur. Öyle ki Selim S. Kuru mecmuaların konu edildiği *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları* dizisinin yedinci kitabında mecmuaların genel sorununu şöyle ifade etmiştir: “Derlemedeki makalelerin hemen hepsinde, bazen ön planda bazen de geri planda olsa dahi mecmuaların ön plana çıkardığı içeriğin denetimi, tanımlanması ve buna göre

[2] Elimizdeki elektronik kaynakların tamamı taranmıştır, sayıları epeyle fazla olduğu için isimlerini sıralamak mümkün değildir. Özellikle Kültür Bakanlığının e-kitapları ve Metinbankası Projesindeki kaynaklar taranmıştır.

mecmuaların ulamlanması sorunu bulunmakta. Ama daha da genel bir sorun mecmuaları bir araya getiren kişilerin kimlikleri ve bununla ilişkilendirilebilecek bir biçimde bu eylemlerinin ardında yatan itkiler" (2012: 28).

Mehmet Gürbüz derleme sebeplerini şu şekilde değerlendirmiştir:

> Her bir mecmua için ayrı ayrı sebepler türetmek mümkün olsa da bunları iki ana başlıkta toplamak mümkündür; kişisel sebepler, toplumsal sebepler. Derleyicinin bu noktadaki tercihi, mecmuasının da şekil ve içerik özellikleri üzerinde büyük oranda belirleyici olacaktır. Kişisel kaygılarla oluşturulmuş mecmualar derleyicinin kendisi için tuttuğu not defteri durumunda olduğundan çoğunlukla düzensiz, birbiriyle alakasız her türden bilginin bulunduğu defterler görünümündedir. Kimi mecmualarsa şairleri ve şiirleri unutulmaktan kurtarmak -ve belki de bu söylemin arka okuması olarak- bir edebî kanon oluşturarak okuyucu kitlesinin zevkine yön vermek gibi toplumsal kaygılarla derlenirler. Bu türden mecmualarsa çoğunlukla tek bir alana/konuya odaklanmış, daha düzenli ve sistemli bir çalışmanın ürünü olarak ortaya konulmuştur (2012a: 1).

Bu durumda çalıştığımız mecmuada dikkat çeken bir düzen olması, baştan sona sistemli olması eserin toplumsal kaygılarla derlenmiş olabileceği fikrini güçlendirmektedir. Toplumsal sebeplerin içinde şiirlerin unutulmaktan kurtarılması, edebi bir kanon oluşturması sayılabileceği gibi eğitim amacı da değerlendirilmesi gereken bir diğer sebeptir. Koncu ve Çakır, mecmuaları edebî açıdan öğretici/bilgilendirici özellikleri itibarıyla üç sınıfa ayırmışlardır. Bunlar;

1. Sadece şairlere yönelik bilgi verme gayreti
2. Genel okuyucuya yönelik bilgi verme gayreti
3. Mecmua tertipçisinin kendisi için aldığı notlar (2012: 120).

Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id'in gerek sayfa düzeni gerek içeriği bakımından derleyenin sadece kendisi için aldığı notlar olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Burada genel okuyucuya bilgi vermesi ve edebî kanon oluşturma fikri dikkate alınmalıdır. Edebi kanon meselesi, çalışmamızın sonraki bölümünde şair ve şiir seçimi değerlendirilirken daha detaylı incelenecek ve yorumlanmaya çalışılacaktır.

2. BÖLÜM

MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE FEVÂ'İD'İN MUHTEVASI

2.1. MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE FEVÂ'İD'DEKİ ŞAİRLER VE ŞİİRLERİ

Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu 34 Sü-Tarlan 80/5'de kayıtlı *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*'de 179 şairin 887 şiiri bulunmaktadır. Şairi bilinmeyen şiirleri de dâhil ettiğimizde mecmuadaki toplam şiir sayısı 1004'tür. Zengin şair kadrosuna sahip bir mecmuadır. Ayrıca içinde müşterek yazılmış iki şiir bulunmaktadır. Mecmuada yer alan şairler ve bu şairlere ait şiir sayıları nazım şekilleriyle birlikte aşağıdaki tabloda detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 1. Mecmuada yer alan şairler ve şiirleri

Şair Adı	**Şiir Sayısı ve Nazım Şekli**
Nâbî	6 Müfred, 7 Matla, 16 Dörtlük, 2 Kaside, 72 Gazel, 1 Tarih
Rûhî Bagdâdî	1 Müfred, 8 Dörtlük, 1 Kaside, 69 Gazel, 1 Kıta, 1 Terci-i Bend, 1 Tahmis
Vecdî	1 Matla, 2 Dörtlük, 36 Gazel
Bâkî	2 Müfred, 2 Matla, 1 Dörtlük, 1 Kaside, 27 Gazel, 1 Tahmis
Nef'î	1 Matla, 4 Dörtlük, 6 Kaside, 19 Gazel
İsmetî	1 Müfred, 1 Matla, 26 Gazel
Âlî	2 Müfred, 3 Matla, 1 Kaside, 15 Gazel, 1 Kıta, 1 Müsemmen, 1 Terkib-i Bend, 2 Tahmis
Feyzî	2 Matla, 22 Gazel
Kemâlpaşazâde	1 Müfred, 5 Matla, 10 Dörtlük, 3 Gazel, 1 Tahmis
Şeyhülislâm Yahyâ	2 Dörtlük, 16 Gazel
Fuzûlî	3 Müfred, 2 Dörtlük, 8 Gazel
Nâ'ilî	3 Matla, 2 Dörtlük, 7 Gazel, 1 Tahmis
Kelîmî	8 Gazel, 4 Tahmis
Fasîh	6 Dörtlük, 5 Gazel
Hâletî	2 Matla, 6 Dörtlük, 3 Gazel
Sabrî	1 Matla, 10 Gazel
Gâzî Girây Han	2 Matla, 8 Gazel
Veysî	1 Dörtlük, 9 Gazel

Şair Adı	**Şiir Sayısı ve Nazım Şekli**
Ârif Kefevî	10 Gazel
Şerîfî	10 Gazel
Na’îmî	6 Gazel, 3 Tahmis
Cevrî	1 Dörtlük, 5 Gazel, 1 Terci-i Bend, 2 Terkib-i Bend
Fehîm-i Kadîm	6 Kaside, 1 Kıta, 2 Terkib-i Bend
Neşâtî	1 Matla, 2 Dörtlük, 1 Kaside, 4 Gazel, 1 Kıta
Rezmî	1 Matla, 8 Gazel
Behiştî	1 Matla, 7 Gazel
Cinânî	3 Matla, 1 Dörtlük, 2 Kaside, 1 Terci-i Bend, 1 Tahmis
Ulvî	1 Dörtlük, 6 Gazel, 1 Müseddes
Derviş Nesîb	1 Müfred, 1 Matla, 1 Dörtlük, 4 Gazel, 1 Müstezâd
Nâdirî	1 Matla, 1 Müfred, 1 Dörtlük, 6 Gazel
Kabûlî	7 Gazel
Fâ’izî	2 Matla, 2 Dörtlük, 3 Gazel
İzzetî	2 Müfred, 1 Matla, 1 Dörtlük, 3 Gazel
Sırrî	7 Gazel
Muhibbî	5 Matla, 1 Gazel
Bahâyî	2 Dörtlük, 3 Gazel, 1 Müseddes
Riyâzî	1 Dörtlük, 1 Kaside, 3 Gazel, 1 Kıta
Vuslatî	1 Dörtlük, 5 Gazel
Mesîhî	5 Dörtlük,
Emrî	2 Müfred, 2 Matla, 1 Gazel
Sâbit	1 Matla, 1 Dörtlük, 3 Gazel
Tâlib	1 Dörtlük, 4 Gazel
Ömer Hayyâm	3 Rubai, 1 Lügaz
Behcetî	4 Gazel
İzzî	1 Matla, 1 Kaside, 2 Gazel
Rüşdî	2 Dörtlük, 2 Gazel
Nazîm	1 Dörtlük, 3 Gazel
Nizâmî	1 Müfred, 1 Matla, 1 Dörtlük, 1 Gazel
Abdî	2 Matla, 1 Gazel
Molla Câmî	1 Matla, 1 Rubai, 1 Dörtlük
Bahtî (Sultân Ahmed)	3 Gazel
Cemâlî	3 Matla
Hayâlî	3 Gazel
Nev'î	1 Matla, 1 Gazel, 1 Müsemmen
Şem'î	2 Gazel, 1 Tahmis

Şair Adı	**Şiir Sayısı ve Nazım Şekli**
Dervîş Zihnî	2 Kaside, 1 Gazel
Mezâkî	3 Gazel
Vahdetî	2 Gazel, 1 Tahmis
Kadrî	3 Gazel
Şehdî	1 Tahmis, 1 Müstezâd
Şeyhî-i Kefevî	3 Gazel
Sultân Bâyezid	3 Matla, 1 Gazel
Cem Sultân	3 Matla
Necâtî	1 Matla, 1 Gazel
Sultân Mehmed	1 Matla, 1 Gazel
Âgehî	1 Matla, 1 Kaside
Askerî	1 Müseddes, 1 Terci-i Bend
Makâlî	2 Matla
Rahmî	1 Matla, 1 Terci-i Bend
Re’yî	1 Matla, 1 Gazel
Sâlih	2 Gazel
Vâlihî	1 Matla, 1 Gazel
Zâtî	1 Müfred, 1 Matla
Fevrî	1 Matla, 1 Gazel
Güftî	1 Kıta, 1 Terci-i Bend
Haylî	1 Dörtlük, 1 Gazel
Mantıkî	1 Müfred, 1 Kaside
Râmî	2 Gazel
Sa’dî-i Kırımî	1 Matla, 1 Kaside
Tecellî	2 Gazel
Enîs	2 Dörtlük
Li muharririhi	2 Matla
Rızâyî	1 Matla, 1 Gazel
Sâfî	2 Gazel
Sânî	2 Gazel
Nuzemâ?	2 Gazel
Sıdkî	1 Dörtlük, 1 Gazel
Sultân Murâd	1 Dörtlük, 1 Gazel
Tıflî	1 Dörtlük, 1 Gazel
Hâkânî	1 Rubai
Monla Hünkâr (Mevlâna)	1 Müfred
Hâfız-ı Şirâzî	1 Matla

Şair Adı	Şiir Sayısı ve Nazım Şekli
Çâkerî	1 Gazel
Nevâyî	1 Gazel
Ahdî	1 Matla
Bîdârî	1 Dörtlük
Celâlî	1 Matla
Cûyî	1 Kaside
Dânişî	1 Gazel
Devlet Girây Han	1 Matla
Ebussuûd Efendi	1 Matla
Halîlî	1 Gazel
Hâşimî	1 Müseddes
Hâtemî	1 Matla
Hubbî	1 Gazel
İşretî	1 Matla
Kâtibî	1 Gazel
Kelâmî Dede	1 Kıta
Mânî	1 Tahmis
Meşrebî	1 Tahmis
Müşterek (Senâî, Fazlî, Adlî, Buhârî)	1 Gazel
Rüstem Paşa	1 Kıta
Sâni'î	1 Tahmis
Şehrî	1 Gazel
Ta'likî-zâde	1 Matla
Tîgî	1 Gazel
Vüsûlî	1 Gazel
Filibeli Vecdî	1 Müseddes
Abdulhay	1 Matla
Afîfî	1 Gazel
Arzî	1 Gazel
Beyânî	1 Diğer
Canıbek Girây Han	1 Matla
Cem'î	1 Matla
Fethî	1 Matla
Fevzî	1 Kıta
Gevherî	1 Gazel
İffetî	1 Gazel

Şair Adı	**Şiir Sayısı ve Nazım Şekli**
İlmî	1 Dörtlük
Kaya Sultân	1 Matla
Köprülüzâde Ahmed Paşa	1 Dörtlük
Mehmed Girây Han	1 Matla
Mehmed Parsâ	1 Gazel
Nâlî	1 Matla
Nasûh Paşazâde	1 Dörtlük
Nergisî	1 Kaside
Sâlik	1 Gazel
Sükkerî	1 Matla
Sükûnî	1 Kaside
Şah Abbâs	1 Matla
Tâli'î	1 Gazel
Zevkî	1 Matla
Besîm	1 Gazel
Kebûterî	1 Dörtlük
Neylî	1 Gazel
Senâî	1 Terci-i Bend
Âftâbî	1 Müfred
Ansarî	1 Matla
Ârâyî	1 Dörtlük
Âşık	1 Matla
Atâyî	1 Gazel
Bedî'i	1 Gazel
Leysî	1 Matla
Bezmî	1 Gazel
Derûnî	1 Kaside
Fazlî	1 Matla
Fedâyî	1 Matla
Firdevsî	1 Matla
Hamdî	1 Matla
Hanzâde Bîm	1 Matla
İshâk	1 Matla
Kâsım Paşa	1 Matla
Lutfî	1 Dörtlük
Mazharî	1 Gazel
Medhî	1 Müseddes

Şair Adı	**Şiir Sayısı ve Nazım Şekli**
Mehdî	1 Matla
Mîr Alî Şirvânî	1 Müfred
Münîrî	1 Müseddes
Müşterek (Sa'dî, Leysî, Zevkî)	1 Kaside
Nahîfî	1 Gazel
Nâzım Çelebi	1 Gazel
Nigâr	1 Müfred
Nihâlî	1 Matla
Niyâzî	1 Gazel
Osman Paşa	1 Matla
Sâmi'î	1 Gazel
Sipâhî	1 Gazel
Tab'î	1 Matla
Ümîdî	1 Matla
Hatâyî	1 Terci-i Bend
Meylî	1 şiir
Bilinmeyen	17 Müfred, 43 Matla, 9 Rubai, 33 Dörtlük, 3 Lügaz, 6 Gazel, 1 Mesnevi, 5 Diğer

2.2. MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE FEVÂ'İD'DEKİ ŞİİRLERİN KAFİYE VE VEZİN ÖZELLİKLERİ

Mecmuanın transkripsiyon sistemiyle Latin harflerine aktardığımız ilk yarısında bulunan 232 şiirde kafiyelerde en çok bulunan harfler; 74 kez "re" harfi, 65 kez "he" harfi, 50 kez "ye" harfi, 36 kez "nun" harfi, 27 kez "mim" harfi, 21 kez "kef" harfi, 20 kez "ze" harfi olmuştur. Mecmuadaki şiirlerde 211 kez kelimelerden oluşan redifler kullanılmıştır. Bu redifler içinde tek kelimenin redif olduğu gibi birden fazla kelimenin birlikte redif olduğu da görülmektedir. Tek kelimenin redif olduğu bazı örnekler şunlardır: *la'net, kalmışdur, görinür, ider, olur, sanurlar, böyledür, üzre, eyleme* vb. İki kelimeden oluşan rediflere örnekler şunlardır: *n'oldı sana, hep senünçündür, oludugum yirdür, eyledi bülbül, el çekdük* vb. Üç kelimeden oluşan redifler işe şöyledir: *itdün bu şeb, bulmak kadar vardur, Ali zülfekâr* ile. Bu kelimelere bakıldığında birkaç istisna dışında daima Türkçe kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Özellikle de çekimli fillerin redif olarak tercih edilmesi, şiirlerin çok sade bir dille yazıldığına ve genel

hükümler veren (*olmaz*, *gelmez*), okuyanlara öğüt veren (*aldanma*, *sanma* vb.) bir dilin hâkim olduğuna işaret sayılabilir.

Mecmuanın transkripsiyon alfabesiyle Latin harflerine aktardığımız ilk yarısında kullanılan vezin kalıpları ve sayıları da aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

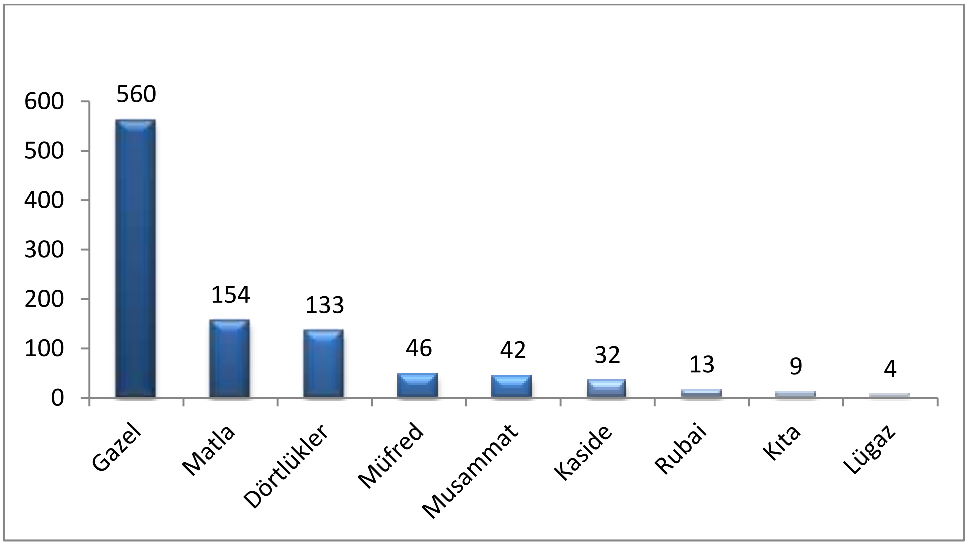
Tablo 2. 52a-128b varakları arasında kullanılan vezinler

Kullanılan Vezin	**Sayısı**
Fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün	53
Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün	48
Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	30
Mef’ûlü mefâ’îlü mefâ’îlü fe’ûlün	29
Mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün	24
Mef’ûlü fâ’ilâtü mefâ’îlü fâ’ilün	20
Fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün	4
Mefâ’îlün mefâ’îlün fe’ûlün	3
Müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün	2
Mütefâ’ilün fe’ûlün mütefâ’ilün fe’ûlün	2
Fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün	2
Müfte’ilün mefâ’ilün müfte’ilün mefâ’ilün	2
Mef’ûlü fâ’ilâtün mef’ûlü fâ’ilâtün	2
Fe’ilâtün mefâ’îlün fe’ilün	1
Mef’ûlü mefâ’ilün mefâ’ilün fa’	1
Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	1
Fe’ûlün fe’ûlün fe’ûlün fe’ûl	1
Mef’ûlü mefâ’îlü mef’ûlü mefâ’îlün	1

Mecmuadaki bütün şiirlerde kullanılan vezin kalıpları çıkarıldığında bu tablo değişecektir ancak yine de ilk yarısında kullanılan vezin sayıları da en çok hangi aruz kalıplarının tercih edildiği hakkında fikir verebilir.

2.3. MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE FEVÂ'İD'DE BULUNAN NAZIM ŞEKİLLERİ

İncelediğimiz mecmuanın, şiirlerin şekil özelliklerine göre derlendiğini "Giriş" bölümünde belirtmiştik. Tablo 1'de de ne kadar çeşitli nazım şekillerinin mecmuaya dâhil edildiği görülmektedir. Mürettibin en çok yer verdiği nazım şekillerini aşağıdaki grafik daha detaylı görmemizi sağlayacaktır.

Şekil 1. Nazım Şekillerine Göre Şiir Sayısı

Toplam 1004 şiirin yarısından fazlası gazeldir. 560 şiir ile mecmuada en çok yer verilen nazım şekli gazel olmuştur. Diğer şiirlerin sayısı şöyledir: 154 matla, 133 dörtlük, 46 müfred, 42 musammat, 32 kaside, 13 rubai, 9 kıt'a, 4 lügaz. Bunların dışında grafiğe dâhil edilmeyen 2 müstezat, 1 tarih, 1 mesnevi ve nazım şekli belirlenemeyen 7 şiir vardır. 42 musammat ise; 20 tahmis, 7 müseddes, 2 müsemmen, 8 terci-i bend ve 5 terkib-i bendden oluşmaktadır.

Mecmuanın ilk yarısında ağırlıklı olarak kaside ve musammatlar bulunurken, ikinci yarısında gazeller yoğunlaşmış, son kısmında da dörtlük ve tek beyitlik şiirler yer almıştır. Gazeller sayıca hayli fazla görünse de hacim bakımından diğer şiirlerin de varlığı küçümsenmeyecek kadar fazladır. Özellikle de mürettibin musammatlara olan ilgisi mecmuayı okurken dikkatimizden kaçmamıştır.

Şiir mecmualarının bilinen en önemli özeliklerinden birisi nazire şiirlerin sırasıyla verilmesi olmuştur. Bunun için ayrı nazire mecmuaları tertip edilmesinin yanında, sıradan şiir mecmualarında da nazire şiirlere rastlamak mümkün olmaktadır. Zeynep

Altok, “redifler ansiklopedisi” olarak tanımladığı nazire mecmualarıyla bağlantılı olarak şiir mecmualarında musammatların fazla olmasını şöyle değerlendirmektedir:

> Rediflerin imkanlarını araştırıp işlerliklerini arttırmanın bu dönemde ne kadar önemli olduğunu gösteren bir örnek de özellikle yüzyılın üçüncü çeyreğinde iyice belirginleşen musammat “furyası”dır. Köksal’ın haklı olarak “Nazire benzeri şiirler” başlığı altında zikrettiği tazmin ve musammatlar da tıpkı nazire zincirleri gibi aynı kafiye/redifin çoğaltılması esasına dayanırlar. Bir başka deyişle, musammatların her bir bendi belli bir zeminde çalışacak şair için hap şekline getirilmiş bir nazire zinciri gibidir. Bu formların bu dönemdeki popülerliği şiir mecmualarında rahatlıkla görülebilmekte, ‘Ulvî, (ö. 1585), Fevrî (ö. 1571), Rahmî (ö. 1567) gibi şairlerin elinden çıkmış on, on iki hatta on beş dizelik bendlerden oluşan musammatlara sık sık rastlanabilmektedir. Mürettep dîvânlara bakınca her zaman gazellerin yanında sayıca az kalan musammatlar, dolaşımları çok yoğun olduğu için mecmualarda bol bol çıkmaktadırlar. Yani, on altıncı yüzyılın ikinci yarısında dîvânların aksettirdiğinden çok daha baskın bir yerleri vardır. Bu dönemde hem musammatların hem de nazire zincirlerinin popüler olması birbiriyle ilişkili iki olgu gibi görünüyor (2012: 144-145).

Ağırlıklı olarak 16 ve 17. yüzyıllardan seçilmiş şiirlerden meydana gelen mecmuamızda musammatların sayıca fazla olması tesadüfî olmamalıdır. Bazen nazire olduğu belirtilerek bazen de belirtilmeden ard arda sıralanan aynı redifli şiirlerin varlığı da Altok’un tespitiyle örtüşmektedir. Altok sadece 16. yüzyıl mecmuaları için bu değerlendirmeyi yapmıştır ancak aynı tespitler incelemiş olduğumuz mecmua için de geçerli sayılabilir. Bu durumu nazire şiirlerin ve de musammatların daha sonraki yüzyıl mecmualarında da yer bulmasıyla açıklamak mümkün olabilir. Ancak bu mecmuaların önceki yüzyıllarda yazılmış mecmualardan kopyalanmış olabileceği ihtimalini de göz ardı etmemek gerekir.

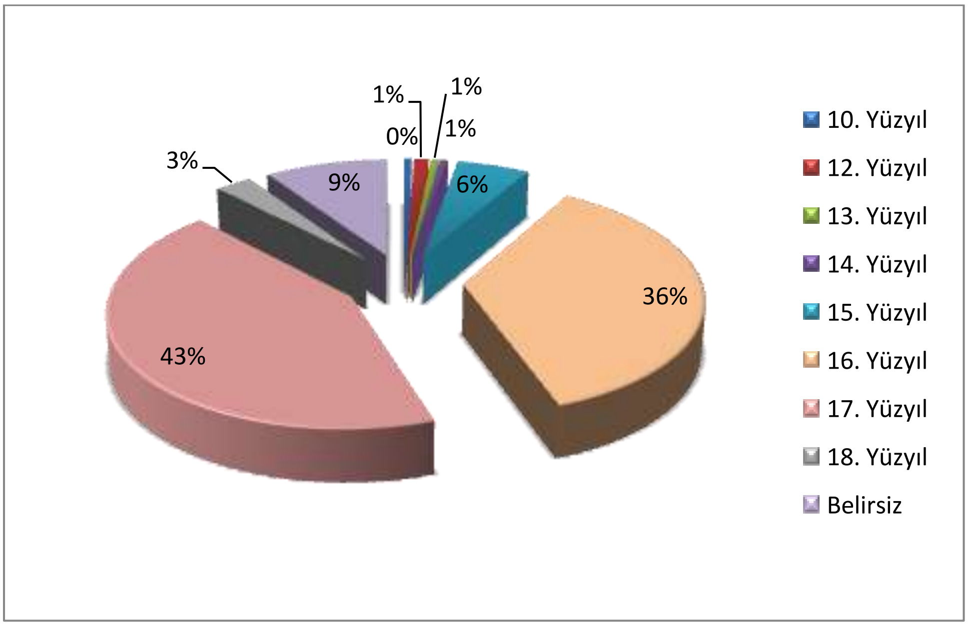
Mecmuada dikkat çeken bir diğer nazım şekli ise lügazdır. Lügazlar antoloji niteliğinde çok rastlanan bir şiir türü olmamakla birlikte bu nazım şekline özel derlenmiş lügaz mecmuaları mevcuttur. İncelediğimiz mecmuada “lügaz” başlıklı 4 şiir bulunmaktadır, Farsça rubailerden biri de içerik olarak lügaz türündedir. Metinde lügazlara yer verilmesi, mürettibin bu şiirlere özel bir ilgisinin olduğunu gösteriyor olabilir. Ya da derleyen, mecmuasında her türden şiire yer vererek çeşitlilik sağlamak istemiş de olabilir.

Mecmuada, bahsedilen şiirler dışında çok küçük bir bölümde (3 sayfa) bazı kısa hikâyeler ve anekdotlar anlatılmış, bunlarla ilgili kısa şiirler verilmiştir. Bu hikayelerde geçen isimler şunlardır: Molla Câmî, Ganî-zâde, Şerif Sabrî, Nâlişi, Meylî Çelebi,

Sultan Mahmud Sebüktekin, Hakim Rüknâ, Pîr Budak, Kâsım, Tûsî, Bâkî, Fehîm. Bu hikâyeler çevriyazısını yaptığımız metinde 96a-97a varaklarında bulunmaktadır. Mecmuaların biyografik kaynak olarak kullanımına örnek teşkil edebilecek bu metinlere tezkirelerde rastlayamadığımız için doğruluğunu tespit edemedik. Özellikle Bâkî'nin Fehîm ile olan hikâyesi, bu şairlerin hayatına ve ilişkilerine ışık tutacak düzeyde önemlidir.

2.4. MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE FEVÂ'İD'DE YER ALAN ŞAİRLERİN YAŞADIKLARI YÜZYILLAR

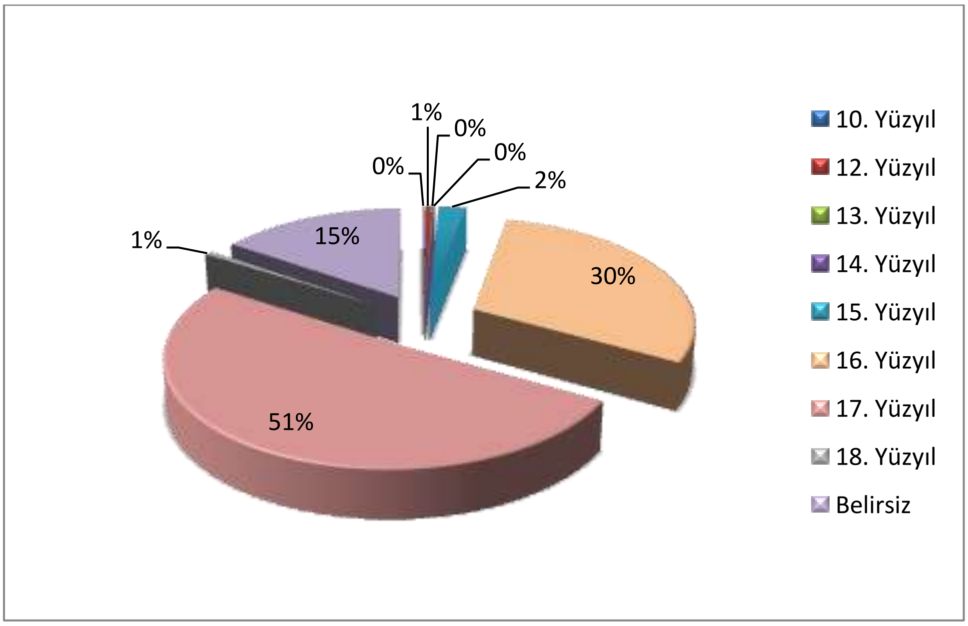
Mecmuanın içeriği hakkında bilgi sahibi olmanın en önemli yollarından biri de içinde yer alan şairlerin yaşadıkları yüzyılların sınırlarını çizebilmektir. Böylece mürettibi belli olmayan eserlerin, içeriği sayesinde hangi dönemde yazıldığı hakkında fikir sahibi olabiliyoruz. Bu sebeple mecmuada bulunan şairlerin yüzyıllarını belirleyerek bir grafik hazırladık. Ancak metin aktarımını yapmadığımız kısımdaki bazı şairlerin -aynı mahlaslı birden fazla şair olması sebebiyle- yüzyıllarını belirleyemedik, bunları belirsiz olarak bir grupta topladık.

Şekil 2. Mecmuada Yer Alan Şairlerin Yüzyıllara Göre Dağılımı

Grafiğe baktığımızda en çok 17. yüzyılda yaşamış şairlere yer verildiği görülmektedir. % 43 oranla bu yüzyıldaki şairler diğerlerinin önüne geçmiştir. Toplam 179 şairin 77'si

17. yüzyıldandır. 17'den sonra en çok 16. yüzyıldan şair seçilmiştir. Mecmuadaki şairlerin % 36'sı 16. yüzyılda yaşamış şairlerdendir. Sayıları ise 65'tir. Diğer yüzyıllarda oranlar bu iki yüzyıla göre çok düşüktür. Belirsiz olanların oranı % 9'dur. Ancak araştırmalarımıza dayanarak, bu belirlenemeyen şairlerin de 18. yüzyıldan önce yaşadığı düşüncesindeyiz. Aynı mahlaslı birden fazla şair bulunduğu ve hepsinin eserlerini detaylı inceleme fırsatı bulamadığımız için bunları belirsiz bırakmak durumunda kaldık. Tablonun geneline bakıldığında oranların fazla değişmeyeceğini varsayarak belirsizleri göz ardı etmek suretiyle bu oranlar üzerinden yorum yapmakta bir sakınca görülmemiştir. 18. yüzyıldan ise sadece 5 şair mecmuaya dâhil edilmiştir.

Şekil 3. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Yüzyıllara Göre Dağılımı

Yüzyıllara göre şiir oranlarına baktığımızda ise mecmuanın yarısından fazlasının 17. yüzyılda yazılmış şiirlerden oluştuğu görülmektedir. 16. yüzyıldan ise % 30 oranında şiir alınmıştır. Belirsizlerin % 15 oranında yer kaplaması ismi belirlenemeyen şairlerin çok sayıda olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle son sayfalarda, dörtlük ve matla/müfredlerde isimsiz çok fazla şiir bulunduğu için bu şiirlerin yüzyılları belirsiz kalmıştır.

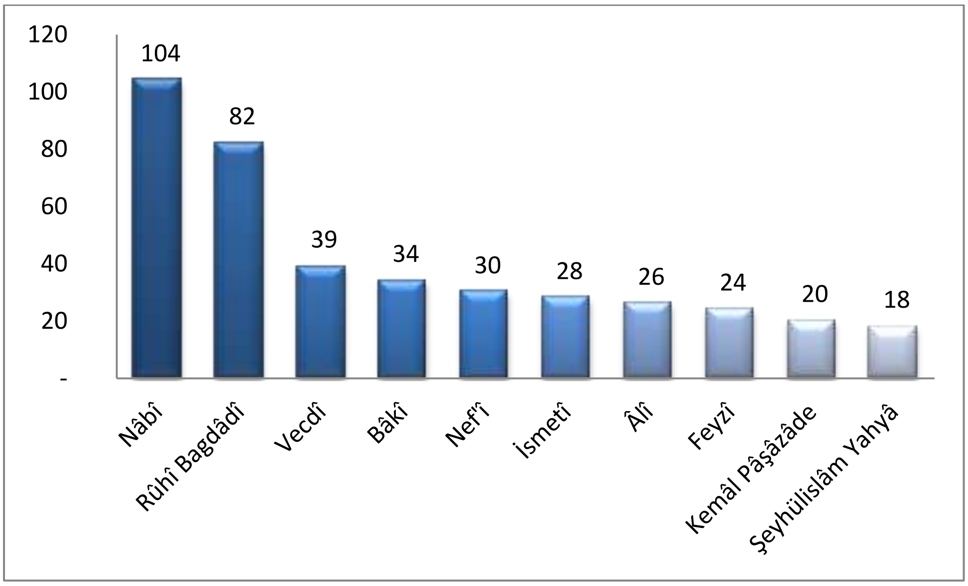
İlk bölümde mecmuanın tertip edildiği tarihi belirlemeye çalışırken en çok 16 ve 17. yüzyıldan şairlerin bulunduğunu ve 18'den çok az şair alındığını belirterek mecmuanın 18. yüzyıla ait olabileceğini dile getirmiştik. Bu çıkarım, yukarıda gösterilen grafikteki

verilere dayanmaktadır. Mecmuada şiiri bulunan 18. yüzyıl şairlerinden belirleyebildiğimiz en son şair Neylî'dir. Neylî'nin ölüm tarihi 1748 olarak bilinmektedir. Bu durumda mecmuanın 18. yüzyılda tertip edilmiş olabileceği çıkarımı geçerliliğini korumaktadır.

Tespit edilen son şair kadar, derleyenin hangi yüzyıllardan şiir seçtiği de yaşadığı döneme ilişkin ipuçları verebilir. En çok 17. yüzyılda yaşamış şairlerin seçilmesi mürettibin 18. Yüzyılda yaşamış olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

2.5. MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE FEVÂ'İD'DE EN ÇOK ŞİİRİ BULUNAN ŞAİRLER

Mecmuaya seçilen nazım şekilleri kadar hangi şairlerin tercih edildiği, en çok hangi şairlerin şiirlerinin bulunduğu meselesi de mecmua hakkında fikir edinme açısından son derece önemlidir. Mecmuada çok sayıda şair yer almış ve bunların çoğunun sadece birkaç şiiri metne dâhil edilmiştir. Aşağıdaki grafikte mürettibin en çok tercih ettiği, yani en çok şiiri bulunan 10 şair gösterilmiştir.

Şekil 4. Mecmuada En Çok Şiiri Bulunan Şairler ve Şiir Sayıları

Nâbî, mecmuanın ilk şairi olduğu gibi, 104 şiiriyle mecmuada kendisine en çok yer verilen şair de odur. Mecmuanın ilk 13 varağı sadece Nâbi'nin şiirlerinden meydana gelmiştir. Arada sadece bir adet Râmî Paşa'nın Nâbî'ye yazdığı nazire gazel vardır. Mecmuanın başındaki yarım kalan şiirin Nâbî'ye ait bir mesnevi olduğunu belirtmiştik.

Bunu dikkate alacak olursak, Nâbî’nin burada göründüğünden daha fazla şiirinin bulunduğunu söylemek mümkün olabilir.

Nâbî’den sonra en çok şiiri alınan şair ise 82 şiirle Bağdatlı Rûhî’dir. 82 şiirin 69’u gazeldir. Nâbî’nin ise 72 gazeli vardır. Bu iki şairin neredeyse gazel sayıları aynıdır. Ancak Nâbî kasideleriyle şiir sayısında öne geçmiştir. Nâbî ve Rûhî’yi 39 şiirle Vecdî takip etmektedir. 2 ve 3. sıradaki şiir sayısı farkı hayli yüksektir. Bu durumda mürettibin en çok tercih ettiği şairleri Nâbî ve Rûhî diye adlandırmak mümkündür. Bunlardan sonrakilerin şiir sayıları birbirine yakın bir şekilde azalarak devam etmektedir. Bâkî’nin 34, Nef’î’nin 30, İsmetî’nin 28, Âlî’nin 26, Feyzî’nin 24, Kemâlpaşazâde’nin 20, Şeyhülislam Yahyâ’nın 18 şiiri bulunmaktadır.

Dönemin en ünlü şairlerinden Fûzûlî’nin bu listeye girememiş olması dikkat çekicidir. Fûzûlî’nin mecmuada 13 şiiri bulunmaktadır. Ancak Fûzûlî’nin gazellerinin bulunduğu sayfadan sonra 1 varak boş görünmektedir. Bu sayfanın boş olması oradaki şiirlerin silinmiş olabileceği ihtimalini düşündürmektedir. Bu ihtimalde liste değişecektir, ama yine de Fûzûlî son sıralarda yer alacaktır.

Elbette mecmuaya alınan her şairin bir önemi vardır ve seçilen şiirler bize mecmua hakkında bilgi verecektir. Ancak biz en çok tercih edilen 10 şairi seçerek mürettip hakkında bazı ipuçlarına ulaşmak amacıyla bu şairlerin ortak bir özelliği var mı, seçimlerinde özel nedenler bulunuyor mu, bunu sorgulamak ve elimizden geldiğince yorumlamak istedik.

Öncelikle bu şairlerin edebî şahsiyetleri hakkında kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır:

Nâbî (ö. 1712): Nâbî, 17. yüzyılda hakim olan Klasik Tarz ve Sebk-i Hindî akımlarının etkili olduğu bir edebî ortamda eserler kaleme aldı. O'nun eserlerine hakim olan üslup, edebiyatımızda en önemli temsilcisi olarak kabul edildiği hikemî üsluptur. Nâbî, şiir diline taşıdığı yeni kelimeler ve bu kelimelerle oluşturduğu farklı birleştirmeler ve bağdaştırmalarla, Divân şiirinin dilini ve hayal dünyasına geniş bir alan kazandırdı. İranlı çağdaşı Sâib’in didaktik, hakîmâne tarzını benimseyen ve bilhassa gazellerinde “hikemî üslûp” olarak adlandırılan bu öğretici, ders verici yeni bir üslûbu kullanan şair, kendine özgü bir nasihat ve ibret verici üslubun temsilcisi olarak öne çıktı. [Ş]iir diline yabancı kelimeler sokan Nâbî, zaman zaman tepkiyle karşılansa da şiir dilini konuşma

diline yaklaştırması ve şiirde hayatın gerçeklerine yer vermesi bakımından önemli bir yeniliğe öncülük etti (Bilkan: 04.03.2014).

Bağdatlı Rûhî (ö. 1605-1606): Rûhî'nin şiirleri, daha çok âşıkane ve rindane görünmekle beraber fikrî ve sosyal konulu olanları da az değildir. Dili gayet sade ve akıcı olup çağdaşı diğer bazı şairlere göre tamlamalar ve yabancı kelimeler sayıca azdır denebilir. Söz ve mana sanatlarına fazla itibar etmeyen Rûhî, akıcı bir üslup yakalama gayretinde olmuş ve içinden geldiği gibi söylemiştir. Çok sayıda gazeli olmakla övünmüş olmasına rağmen gazelleriyle fazla ilgi uyandıramamıştır. O, asıl şöhretini terkib-bendi ile yapmış ve yazdığı tarihten günümüze kadar sürekli ve derin bir tesir uyandırarak Türk edebiyatı tarihi içindeki yerini de bu hoş edalı, sosyal muhtevalı, hiciv türünden manzumesi ile almıştır (Öztoprak: 11.04.2014).

Vecdî (ö. 1661): Vecdî, şiirlerinde daha çok aşk, rindlik ve ıstırap gibi duyguları işlemiştir. Bazı gazellerinde Sebk-i Hindî etkisi hissedilmektedir. Gazellerindeki sade söyleyişi, geniş hayal gücü ve ince zevkiyle Bâkî'den Nedîm'e uzanan çizgide önemli bir şahsiyet olan Vecdî, şiirleriyle hem kendi devrinde hem de 19. asra kadar çok sevilmiş ve okunmuş bir şairdir. (Yekbaş: 07.03.2014).

Bâkî (ö. 1600): Klasik üslubun divan edebiyatı geleneği içerisinde biçimlenmesinde ve süreklilik kazanmasında Bâkî öncülük etmiştir. Dolayısıyla Sebk-i Hindî'nin ağırlığını hissettirdiği 17. yüzyılda bile Bâkî'nin takipçileri klasik tarzı devam ettirmişlerdir. Bu yüzyılda Şeyhülislam Yahya ve Nefî'nin, 18. yüzyılda Nedîm'in usta kabul ederek çizgisini sürdürdükleri Bâkî, hem Osmanlı toplumunda sanatkâr-iktidar ilişkisinin bir modeli hem de bir imparatorluk dilinin oluşumuna en ciddi katkıda bulunan şairdir. Bâkî'yi diğer şairlerden farklı kılan ise âhenk unsurlarını kullanarak şiire ruh üflemesi, mısrayı âdeta musiki cümlesine dönüştürme becerisidir. Yaşadığı dönemin maddi kültür unsurlarını ve sosyal hayatını eserine yansıtırken gözlem gücü sayesinde şiirselliği yakalayabilmiştir. Şiirlerinde İstanbul halkının konuşma kalıplarından, günlük dildeki kullanımlarından yararlanarak yaptığı tasvirlerle yeni bir atmosfer oluşturur (Macit ve Kaplan: 15.04.2014).

Nef'î (ö. 1635): Sert mizaçlı, bildiğini ifade etmekten çekinmeyen, mücadeleci bir kişiliğe sahip olan Nef'î'nin bu hırçın ve kavgacı tavırları sanatına da aynen

yansımıştır. Nef'î, klâsik Türk edebiyatında kaside üstadı olarak şöhret bulmuştur. Muhtevaya uygun olarak seçilmiş Arapça ve özellikle Farsça kelimeler ve terkiplerin oluşturduğu musiki ve güçlü dil, onun özgün üslubunu oluşturur. Söz oyunlarına başvurmadan açık bir biçimde düşüncelerini ifade eder. Kasidelerde özellikle methiye ve fahriye bölümlerinde güçlü bir ses ve mübalağaya dayalı ince hayallerle dikkat çeker. Mevlana için yazdığı manzume, Farsça Divan'ındaki tasavvufî düşünce boyutu, şairin Mevlevî olduğunu düşündürmüştür. Klâsik Türk şiirinin en güçlü seslerinden biri olan Nef'î, özgün dil ve üslubu ile kaside sahasında çığır açmış, yaşadığı dönemden itibaren takip edilmiş, üslubu ve sanatı hep takdir edilmiştir (Selçuk: 08.11.2013).

İsmetî (ö. 1665): İsmetî pek az şiir söylemiş bir şairdir. Bununla beraber XVII. Yüzyılın tanınmış gazel şairleri arasına girebilmiş, Şeyhülislam Yahyâ, Bahâî, Nâilî, Neşâtî gibi devrin büyük şairleri tarafından şiirlerine nazireler yazılmıştır. Bu yüzyılın modası olan sebk-i Hindî'nin başlıca hususiyetlerini teşkil eden incelik, zarafet, anlam ve hayallerdeki derinlik onun şiirindeki özelliklerin başında gelir. Dili temiz ve sağlam, dönemine göre nisbeten sade ve açıktır. Yer yer rind ve kalender bir tavrı benimseyen şair zevk ehli, ince ve duygulu bir sanatçı ve sohbet adamı olarak yaşamış, bunu mısralarına da yansıtmıştır. Manzumelerinde tasavvuf düşüncesine hiç yer vermemiştir (İpekten 2001: 141).

Âlî (ö. 1600): Şair, şiirlerinde pek çok konuyu işlemiştir. Bir yandan görevlerinden azledilmesinden doğan üzüntülerini, bir yandan devletteki olumsuz gelişmelerden duyduğu endişeleri şiirlerinde yansıtır. Şiirlerinde, aydın kimliği zaman zaman ağır basar. Sosyal olaylara önem verir. Bu tip şiirlerde, "şiiriyet"in ikinci plânda kaldığı olur. Âlî, gözlemlerini aktarırken şiiri, ikinci plâna atar ve gözlemlerini kaydeder. Bu manzumelerinin, tarihçiliğinin etkisinde olduğu kuşkusuzdur. Âlî, İran şairlerinden Hâfız-ı Şirâzî ve Molla Câmî'nin etkisi altındadır. Eserlerinde işlediği konularla, Molla Câmî'yi izler. Şair, günlük hayatın her türlü sahnesini şiirlerinde işler. Âlî'nin dikkate alınması gereken taraflarından biri de onun sanat koruyuculuğudur. Gittiği yerlerde öncelikle kültür ve sanat adamları ile buluşup onlarla görüşlerini paylaşmayı seven Âlî, bunlar arasından gördüğü genç yetenekleri tespit edip yönlendirir. Bunların en dikkate değer örneği 17. yüzyılın büyük şairi Nef'î'dir (İsen ve Aksoyak: 09.11.2013).

Feyzî-i Kefevî (ö. 1614): Feyzî, kaynaklarda ilim irfan sahibi, fazıl, arif, kâmil bir insan olarak anılmaktadır (Eflatun 2003: 20). Divanında karşılaştığımız şiirlerinde anlatımı akıcıdır, beyit kuruluşunda zorlama görülmez. O, dilin inceliklerine vâkıf, klasik şiirin muhteva kaynaklarını iyi bilen, tasavvufi mecazları ustalıkla kullanabilen bir şair olarak karşımıza çıkar. Feyzî'nin şiir dili sadedir. Şiirlerinde atasözü ve deyimler oldukça fazla kullanılmıştır (Eflatun: 17.02.2014).

Kemâlpaşazâde (ö. 1534): Şiirlerinde derin hayallere, bol çağrışımlı edebi sanatlara pek rastlanmaz. Şiiri hikmetli söz olarak görür ve bir fayda sağlamasını ister. Aşka ve hikemî konulara daha çok önem verir, tasavvufî yorumlardan uzak beyitler üzerinde yoğunlaşır. Duygu ve hayal yerine akla, mücerredden ziyade müşahhasa meyli bu yüzdendir. Bu özellik Kemâlpaşazâde'nin günlük hayata ve devrine ışık tutan beyitlerinde de görülür. Dili sade, ifade yapısı sağlamdır. Divan şairlerinin aksine hiçbir şiirinde mahlas kullanmamıştır (Saraç 2002: 244-245).

Şeyhülislâm Yahyâ (ö. 1644): Klasik Türk edebiyatının önde gelen gazel şairlerinden olan Yahyâ Efendi'nin genç yaşta şöhrete kavuştuğu, şuh, akıcı ve dokunaklı gazellerinin herkes tarafından beğenildiği tezkirelerde zikredilir. Bahâî Mehmed Efendi, Ganîzâde Nâdirî, Neşâtî, Nâbî, Şeyh Gâlib gibi ünlü şairler onun gazelleri için nazîre ve tahmisler tertip etmişlerdir. Divanında mahallî unsurlara da yer veren şair dil ve ifade yönünden Necâtî, Zâtî ve Bâkî tarzını sürdürerek şehirli Türkçesini şiire hakim kılmaya çalışmış, sanat uğruna dolaylı ve külfetli anlatımlardan kaçınarak sade ve samimi bir söyleyiş benimsemiştir (Kaya 2013: 245).

2.6. MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE FEVÂ'İD'DEKİ ŞİİRLERDE ORTAK TEMA

Mecmuada şiirlerine en çok yer verilen şairlerin üsluplarını ve şiir özelliklerini incelediğimizde bu şairlerin ortak yönünün, şiirde akıcılık ve sade bir dil kullanımını esas almaları olduğunu söyleyebiliriz. Birbirleriyle az çok ilişkileri olan ve birbirlerinden etkilenen bu şairlerin mecmuaya seçimi mürettip tarafından daha önce planlanarak özenle yapıldığı düşünülmektedir. Bu şairlerin dikkat çeken bir diğer ortak yönleri de sosyal olaylara şiirlerinde yer vermeleridir. Şiirlerinde sosyal konulara değinen ve toplumsal sorunları dile getiren şairlerin başında Nâbî gelir. Nef'î'nin hicivli

üslubu, Âlî'nin sosyal olaylara önem vermesi hatta Rûhî'yi bu yönde etkilemesi[3] de dikkate alındığında; mürettibin bu şiirlere mecmuasında çokça yer vermesi, bu eserin var olan bazı sorunları dile getirmede araç olarak kullanılma gayesiyle tertip edilmiş olduğu fikrini de akla getirmektedir.

Yukarıdaki grafikte verilen ilk 10 şairle birlikte tüm şairler dikkate alındığında bu şairlerin çoğunun Mevlevi meşrep ya da Sebk-i Hindî'den etkilenen şairler olması bir ortak özelliği daha ön plana çıkarmaktadır. Daha çok 16 ve 17. Yüzyılda yaşamış şairlere yer veren mecmuada; Mevlânâ'dan, Ömer Hayyam'dan bile şiirlerin bulunması, bir mesaj verme gayretinde olduğunu gösterebileceği gibi okuyanlara nasihatler veren şiirlerin bulunması, öğüt veren, öğretici bir üslubun oluşturulduğuna işaret ediyor olabilir. Nasihat içerikli şiirlerden bazı örnekler şöyledir:

Vefāsuz dil-rübālardan dilā hergiz vefā gelmez

Anuñçün ḳalb-i maḥzūna nice demdür ṣafā gelmez

Bu beyti gūş iden dānālara derd ü belā gelmez

Ki yaʿnī yaḫşi ādemden yerilmeye edā gelmez

Vefā resmin mücerred fehm idenlerden cefā gelmez

Aṣıl azmaz cihānda merd-i kāmilden ḫaṭā gelmez (Medhî)

Merḥamet umma göñül gerdiş-i bī-dāddan

Kimse maʿmūr olmamışdur bu ḫarāb-ābāddan (Hâşimî)

ʿAyş u nūş eyle begüm añma ġam-ı ferdāyı

Saña ıṣmarlamadılar bu yalān dünyāyı (Ulvî)

Sen de pendüm gūş eyle gel berü ey ʿAskerī

---

[3] İ. Hakkı Aksoyak, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Bağdatlı Rûhî'ye Etkisi", *bilig* 33: 137-147.

Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem (Askerî)

Gūşuma irdi sürūş ġayibden işbu nidā

Yā çek el serden yāḫūd çıñlatma ʿaşḳuñ ṭāsını (Hatâyî)

Gel ey nāṣiḥ ḳo pendi ḥāl-i dilden bī-ḫabersün sen

Beni dīvāne ḳıldı ol perī bilmem ne dirsün sen (Münîrî)

Nasihat içerikli şiirlere örnek olarak aldığımız bu beyitler çoğunlukla musammatların tekrar beyitleri veya mısralarıdır. Bu şiirlerin bütününde de öğüt veren bir dil hâkimdir. Mecmuada diğer nazım şekillerinde de benzer içerikli şiirlere rastlamak mümkündür.

Mecmuanın ilk yarısını transkribe ederek okuduğumuz ve ikinci yarısındaki şiirlere tam olarak hâkim olamadığımız için mecmuada edebi kanon oluşturma gayesi olup olmadığına dair net bir şey söylememiz mümkün değildir. Ancak yukarıda bahsettiğimiz şairlerin ortak şiir özelliklerinden yola çıkarak seçilen şiirlerin belli bir çerçevede olduğunu ve rastgele değil, özel bir amaç için derlendiğini düşünmekteyiz.

2.7. KAYNAKLARDA RASTLANMAYAN FARKLI ÖZELLİKTEKİ ŞİİRLER

İncelediğimiz mecmuada, kaynaklarda rastlamadığımız bazı şiirler olduğunu belirtmiştik. Şairi tespit edilen ama kaynaklarda bulunmayan şiirleri dipnotlarda belirttik. Tezkirelerde ismine rastlayamadığımız şairler şunlardır: Sa’dî-i Kırımî, Şeyhî-i Kırımî, Hanzâde Bîm, Nuzemâ?. Mecmuanın çevriyazısını yaptığımız ilk yarısında tespit ettiğimiz, divanlarda ya da kaynaklarda bulunamayan şiirler ise şöyledir: Sükûnî’nin kasidesi (vr. 70b), Derviş Zihnî’nin Fehîm’in “Figânnâme”sine bir naziresi (vr. 72a), Riyâzî’nin şiirleri (vr. 78a, 80b), Nergisî’nin Müftü Yahyâ Efendi için yazdığı bir kasidesi (vr. 82b), Rüstem Paşazâde’nin yazdığı mektup türündeki kıt’a (vr. 95b), Güftî’nin bir terci-i bendi (vr. 111a), Askerî’nin şiirleri (vr. 113a, 116a), Hâşimî’nin bir müseddesi (vr. 116b), Sâni’î’nin Bâkî’nin gazeline yazdığı tahmis (vr. 120a), Şehdî’nin Sâfî’nin gazeline yazdığı tahmis (vr. 120b), Meşrebî’nin Nef’î’nin gazeline yazdığı

tahmis (vr. 120b), Kelîmî'nin Nev'î'ye yazdığı tahmisler (vr. 121b, 122b, 123a), Na'îmî'nin şiirleri (vr. 124a-124b). Bu şiirlerden bazıları hiçbir kaynakta bulunmaması ya da farklı şekillerde bulunması bakımından dikkat çekmektedir. Bu şiirlerin üzerinde durmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Kaside-i Nergisî

Mecmuada, Klasik Edebiyatta nesrin en önemli temsilcisi olan Nergisî'nin Müftü Yahyâ Efendi için yazdığı bir kasidesi bulunmaktadır (v. 81b-83a). Nergisî'nin ulaşabildiğimiz mürettep bir divanı bulunmadığı için bu şiiri karşılaştırmak mümkün olmadığı gibi, taradığımız mecmualarda da şaire ait bu kasideye rastlanamamıştır. Nesir alanında tanınmış şairin şiirlerine ancak mecmualardan ulaşılabildiği için, Müftü Yahyâ Efendi'ye yazılan bu kaside hem dönem hakkında hem de Nergisî hakkında yeni bir bilgi kaynağı olabilir.

Nazîre-i Derviş Zihnî

Kaynaklarda hakkında çok az bilgi bulunan Derviş Zihnî'nin Fehîm'in "Figânnâme"sine bir naziresi bulunmaktadır (v. 72a-72b). Derviş Hasan Zihnî, Hasan Zihnî diye anılan şairin 17. yüzyılda yaşadığı bilinmektedir. Ancak bu şiirine başka bir kaynakta rastlanmamıştır. Mecmuada önce Fehîm'in şiiri "Figânnâme-i Fehîm" ismiyle verildikten sonra "Nazîre-i Derviş Zihnî" başlığıyla derleyen bu şiirin nazire olduğunu belirtmiştir. Fehîm'e nazire yazması bakımından önemli bir şairdir.

Tahmis-i Kemâlpaşazâde

Mecmuada bir bölümde ard arda tahmislere yer verilmiştir. Bunların başında "Tahmîs-i Kemâlpaşazâde" başlığıyla Kemâlpaşazâde'nin şiiri vardır (v. 118b). Ancak bu tahmis Mustafa Demirel'in hazırladığı *İbn-i Kemal Divanı*'nda bulunmamaktadır. Divanda aynı redifle yazılmış bir gazele de rastlanamamıştır. Ne Kemâlpaşazâde'nin ne de tahmis edilen şairin mahlası bulunduğu için bu şiir, Kemâlpaşazâde'nin kendi şiirine yazmış olduğu bir tahmis olarak değerlendirilebilir.

Tahmis-i Şem'î

Tahmislerin arasında "Tahmîs-i Şem'î" ismiyle bulunan Şem'î'nin şiiri (v. 122a) ise Dr. Murat Karavelioğlu'nun hazırladığı *Şem'î Divanı*'nda gazel nazım şekliyledir. Yalnız gazeldeki beyitlerle tahmisteki beyitlerin yerleri çok karışık olduğu için divandaki gazeli buraya almak şiirleri karşılaştırma açısından gereklidir:

1 ‘Âr idermiş beni öldürmege ol sîm-tenüm
Varayın yalvarayın boynuma takup kefenüm

2 Râzıyam her ne iderse baña serv ü semenüm
Tîg-ı cevriyile sad pâre kılursa bedenüm

3 Hulle-i cennet olursa çekeyin çâk ideyin
Dem-i vuslatda baña hâyil olur pîrehenüm

4 Tuymaya girsem eger zerrece mûruñ gözine
Ey Süleymân-ı zamân şöyle hayâl oldı tenüm

5 Tek beni zülf-i dil-âvîzüñe ber-dâr eyle
Çekeyin pâdişehüm kendü elümle resenüm

6 Gözlerüm yaşı gibi çıkdı gözümden dünyâ
Yârdan gayrı görinmez gözüme kimse benüm

7 Yumaga la‘lüñ-içün çeşme-i hayvândan elüm
Yaraşur ay u güneş olsa gümüşden legenüm

8 Şem‘iyem künc-i gamuñ virmezem ey meh felege
Gülşen-i bâg-ı cinândan baña yigdür vatanum (G 116)

Mecmuadaki tahmisin ilk bendi ise şöyledir:

1 Râzıyam her ne kalursa baña serv-i semenüm
2 Tîg-i cevri ile sad pâre kılursa bedenüm
3 Rûz [u] şeb zülf-i ruhı fikri iken her sühanum
4 ʿÂr idermiş beni öldürmege ol sîm-tenüm
5 Varayum yalvarayum boynuma takup kefenüm

Tahmisin ilk bendinde divandaki gazelin ilk iki beyiti tam tersi sırayla yer almıştır, aralarındaki 3. mısra ise gazelde bulunmamaktadır. Gazelin diğer beyitleri, tahmisin diğer bendlerinin son iki mısrasını oluştururken, gazeldeki 6 ve 7. beyitler tahmise alınmamıştır. Gazelde dikkat çeken nokta ise ilk iki beyitinin de kafiyeli olması, yani iki matlaya sahip olmasıdır. Tahmiste sadece Şem'î mahlası bulunmaktadır. Başka bir şairin mahlasının bulunmaması, 16. yüzyıl şairi olan Şem'î'nin bu gazeline daha sonra ilave yaparak kendisine tahmis yazdığını düşündürmektedir. Ali Nihat Tarlan'ın eserinde de aynı gazel beyitlerin sıralaması farklı olarak yer almaktadır (1948: 69). Bu durumda Şem'î'nin gazelinin 16 ve 17. yüzyıl mecmualarında gazel haliyle yer aldığını öğrenmiş oluyoruz. Ancak incelediğimiz mecmuadan yola çıkarak bu gazelin 18. yüzyılda ilave beyitlerle tahmis olarak bilindiğini söylemek mümkündür.

Münîrî'nin Müseddesi

Mecmuanın bir bölümünde sırayla müseddeslere yer verilmiştir. Bu müseddeslerden Münîrî'ye ait "Gel ey nāṣiḥ ḳo pendi ḥāl-i dilden bī-ḫabersün sen / Beni dīvāne ḳıldı ol perī bilmem ne dirsün sen" vasıta beyitiyle yazılmış müseddes *II. Bayezid Devri Şâirlerinden Münîrî Hayatı, Eserleri ve Dîvânı* adlı eserde bulunamamıştır. Ancak Kırımlı Abdullah Ramiz Paşa'nın Divançesi[4]'nde aynı vasıta beytiyle yazılmış bir terci-i bend yer almaktadır. Avcı, bu şiirle ilgili şu bilgiyi vermektedir:

> Gel ey nâsih ko pendi hâl-i dilden bî-habersin sen
>
> Beni dîvâne kıldı ol perî bilmem ne dirsin sen
>
> şeklindeki vasıta beyti, Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye'ye göre, 990/1582-3'te vefat eden Bursa Yenişehirli Mevlevi Dervîş Şûrî-i Meczûb'a aittir (Esrar Dede, 2000: 264-7). Bursalı Mehmed Tâhir bu konuda "Paşa merhûmuñ bu beyti tazmîn vâdisinde ayrıca bir tercî'-i bendi oldıgı matbû' dîvânçesinde görülür." diyerek Abdullah Râmiz Paşa'nın bu beyti tazmin ettiğini ifade eder. Beytin Şûrî'ye ait olduğu bilgisi Riyâzü'ş-şu'arâ'da da geçmektedir (Bursalı Mehmed Tâhir, 2000: II/195) (2014: 174).

Bu bilgiden hareketle Münîrî'nin de bu beyti tazmin ettiğini söylemek mümkündür. Tunç Münîrî'ye ait bu müseddesin aynı şekilde başka bir şiir mecmuasında da bulunduğunu belirtmektedir (2005: 40). Ayrıca 16. yüzyılda yaşamış Münîrî'nin divanında bu şiir bulunmadığı için mecmuadaki şairin hangi Münîrî olduğunu tam

---

[4] Bz. İsmail Avcı, "Kırımlı Abdullah Ramiz Paşa ve Divançesi", *Turkish Studies* Volume 9/3: 169-187.

olarak tespit edemedik. Eğer Mevlevi Derviş Şûrî-i Meczûb'un şiirini tazmin ettiyse bu Münîrî en erken 16. yüzyılın sonunda, yüksek ihtimalle de 17. yüzyılda yaşamış olmalıdır.

Hâşimî'nin Müseddesi

Kaynağına ulaşamadığımız bir başka müseddes de Hâşimî'ye aittir. "Merḥamet umma göñül gerdiş-i bī-dāddan / Kimse maʿmūr olmamışdur bu ḫarāb-ābāddan" vasıta beyitli müseddes Ayşe Bulan'ın Hâşimî'nin divanını hazırladığı yüksek lisans tezinde bulunamamıştır. Bu divanda 1 adet müseddes vardır, o da mecmuadakiyle aynı değildir. Oktay Selim Karaca'nın hazırladığı nüshada ise 128 gazel, 321 matla, 10 kıt'a, 3 tazmin bulunduğu belirtilmiştir (Ece 2003: 56). Bu nüshayı görme fırsatımız olmamıştır ancak bu bilgilere göre bu nüshada müseddes bulunmadığı anlaşılmaktadır. Mecmuada tek şiiri bulunan Hâşimî'nin kesin olarak hangi yüzyıldaki Hâşimî olduğu tespit edilemese de, bu müseddes Bursalı Hâşimî'ye ait bilinmeyen bir şiir olarak değerlendirilebilir.

2. 8. MECMÛA-İ EŞÂR VE FEVÂİD’E AİT MESTAP TABLOLARI

Yer Nu.: Süleymaniye Kütüphanesi 34 Sü-Tarlan 80/5 Mecmûa-i Eşâr ve Fevâid

Nüsha Tavsifi: 150 yaprak, Talik yazısıyla Filigranlı kağıda yazılmıştır. Kütüphane kaydında külrengi meşin yeni bir cilt içinde bulunduğu belirtilmiştir. Başlıklar kırmızı olmak üzere siyah bir mürekkeple, çok düzenli yazılmıştır. 196b’de “Li muharririhi” başlığıyla yazılmış 2 matla beyti vardır ancak mürettibin kim olduğu bilinmemektedir. Mecmuada 179’dan fazla şaire ait 1004 şiir bulunmaktadır. Mecmuanın hepsinin çeviri yazısı yapılmadığı için bu tabloya 52a-128b varakları arasındaki şairler alınmıştır.

Tablo 3. MESTAP Manzum Bölümler Tablosu

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
87a	Âlî	Bu fenâ mülkinün ey hâce harîdârı mısın Diye bi’llâhi anun mîri mi sâlârı mısın	Kıt'a / 15 beyit		..--/..--/..--/..-	
87b	Âlî	Dinle ey vâkıf-ı hakîkat-hâl Zer gibi kâl ider seni bu makâl	Terci-i Bend / 12 bend		..--/.-.-/..-	Bendler 21 beyitten oluşmaktadır.
117b	Âlî	Yine bir şâha esîr itdi beni devr-i zamân Yine bir âteş ile oldı derûnum sûzân Ne nazîrı bulunır ne olur ana akrân İ’tikâdum buna hiç mislî bulınmaz el’ân Nedür ol kâmet-i bâlâ nedür ol nâz ile ân Togrusın söyleyeyin ana kıyâs eyle hemân Hecr-i Yûsufda benüm Yûsufumı görse ‘ayân Giryeden el yur idi Hazret-i Pîr-i Ken’ân	Müsemmen / 5 bend		..--/..--/..--/..-	

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
121b	Âlî	Süzülsün çeşm-i mestüñ devlet-i bîdârı görsünler Bozulsun bend-i zülfüñ bendeler dîdârı görsünler Çözülsün dügmeler mir'ât-i pür-envârı görsünler Çıkar pîrâhenün tâ kudret-i settârı görsünler Meded ruh-ı musavver nic'olurmış bârı görsünler	Tahmis / 5 bend		.---/.---/.---/.---	
122a	Âlî	Baglandı kaldı râh-ı 'inâyet didükleri Her dem güşâde bâb-ı ihânet didükleri Mahv oldı gitdi cûd u sehâvet didükleri Bir âstâne idi mürüvvet didükleri Yapdı anun kapusını hisset didükleri	Tahmis / 5 bend		--./-.-./.--./-.-	
113a	Askerî	Kişver-i hüsnün bu gün sultânısun ey mâh sen Sende hatm oldı melâhat sendedür vech-i hasen	Terci-i Bend / 5 bend		-.--/-.--/-.--/-.-	Bendler 5 veya 6 beyitten oluşmaktadır.
115a	Askerî	Bana dirdi müşfikâne pend idüp her dem dedem Çekme dünyâ-yı denîçün ey püser her lahza gam Hâk olursın varlıgun bir gün olur senün 'adem Asıı kılmaz gel nasîhat gûş kıl olma nedem Bâgda bülbüller terennüm birle söyler dem-be-dem Geçdi dün ferdâyı ko 'âlem bu gündür dem bu dem	Müseddes / 16 bend		-.--/-.--/-.--/-.-	
117b	Bahâyî	Zâhidün her ne kadar ta'nı firâvân olsa Ana gam çekmez idün zerrece 'irfân olsa Lafz-ı ilhâd nedür anlasa izân olsa Sıdk ile mezheb-i İslâmda bûyân olsa Bize mülhid diyenün kendüde îmân olsa Dahl iden dînümüze bârî Müselmân olsa	Müseddes / 5 bend		..--/..--/..--/..-	
99b	Bâkî	Urınup başına bir tâc-ı mücevher sünbül Oldı iúlim-i çemen taòtına server sünbül	Kaside / 44 beyit		..--/..--/..--/..-	

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
100a	Bâkî	Var mı bir dîvâne kim geşt-i gülistân istemez 'Uzlet idüp halkdan bir beyt-i vîrân istemez	Gazel / 5 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
100b	Bâkî	La'lün katında kıymet-i gevher şikest olur Zülfün yanında revnak-ı 'anber şikest olur	Gazel / 7 beyit		--./-.-./.--./-.-	
100b	Bâkî	Ne dem kim gamun câna hem-râz olur Yaşum âh u nâlemle dem-sâz olur	Gazel / 5 beyit		.--/.--/.--/.-	
100b	Bâkî	Medhûş-ı câm-ı la'lün mestânedür sanurlar Mest-i şarâb-ı 'aşkun dîvânedür sanurlar	Gazel / 5 beyit		--./-.--/--./-.--	
100b	Bâkî	Gerdûn-ı dûna 'âkil isen kılma i'timâd Dönsün piyâle Devr-i Kamerden budur murâd	Gazel / 5 beyit		--./-.-./.--./-.-	
100b	Bâkî	Kûyun yolında nice kez ey mihr-i bî-nazîr Şeb-rev diyü giceyle tutıldı meh-i münîr	Gazel / 5 beyit		--./-.-./.--./-.-	
101a	Bâkî	Cihânun ni'metinden kendü âb u dânemüz yegdür İlün kâşânesinden gûşe-i vîrânemüz yegdür	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
101a	Bâkî	Ruhun ey gonçe-dehen berg-i gül-i hod-rûdur Dir gören zülf-i siyeh-kârun içün şeb-bûdur	Gazel / 6 beyit		..--/..--/..--/..-	
101a	Bâkî	Nihâl-i kâmetün hakkâ 'aceb nahl-i dil-ârâdur Egerçi kaddün a'lâ kâkülün a'lâdan a'lâdur	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
101a	Bâkî	Cânân cefâ kılsa n’ola câna safâdur Agyâr elemin çekdigümüz ya ne belâdur	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
101b	Bâkî	Giyer gülşende la'lîn tâc lâle Elinde nergisün altun piyâle	Gazel / 6 beyit		.---/.---/.--	
101b	Bâkî	Geçüp güller serîr-i 'izz ü nâza Seherden geldi bülbüller niyâza	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.--	
120a	Bâkî	Câme-i sıhhat Hudâdan halka bir hil'at gibi Bir libâs-ı fâhir olmaz cisme ol kisvet gibi Var iken baht u sa’âdet kudret ü kuvvet gibi	Tahmis / 5 bend		-.--/-.--/-.--/-.-	Muhibbî'nin gazeline tahmis

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
		Halk içinde mu’teber bir nesne yok devlet gibi Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi				
125a	Bâkî	Eser âhum yili kûyunda cism-i nâ-tevân ditrer Çemen sahnında gûyâ bâddan berg-i hazân ditrer	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
125a	Bâkî	Reh-i mey-hâneyi kat' itdi tîg-i kahrı sultânun Su gibi arasın kesdi Sıtanbûl u Galâtânun	Gazel / 7 beyit		.---/.---/.---/.---	
125a	Bâkî	Ey reh-revân-ı 'aşk râh-ı âstân tutun Mürşid gerekse dâmen-i pîr-i mugân tutun	Gazel / 6 beyit		--./-.-./.--./-.-	
125b	Bâkî	Lebüni âl ile öpmiş ola mı peymâne İçeyin ölmez isem kanını kana kana	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
125b	Bâkî	Elüm irmez n’ideyin âh o boyı şimşâda İdeyin minneti yirden göge dek feryâda	Gazel / 7 beyit		..--/..--/..--/..-	
125b	Bâkî	Hâl-i 'âlem ezelî böyle perîşân ancak Kimi handân kimi giryân kimi nâlân ancak	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
125b	Bâkî	Câm-ı şarâb la'l-i lebün mübtelâsıdur Şol bûseler ki andan alur kan bahâsıdur	Gazel / 5 beyit		--./-.-./.--./-.-	
104b	Cevrî	Sanman bizi sûfî gibi seccâde-perestüz Biz secde-i bir kûşe-i mihrâb-ı Elestüz	Terkib-i Bend / 13 bend		--./.--./.--./.--	Rûhî Çelebi'ye nazire niteliğindedir. Bendler 7 veya 8 beyitten oluşmaktadır.
106b	Cevrî	Sanman bizi kim mu'tekid-i kavl-i hakîmüz Biz ma'rifet-i ma'nâ-ı Kur’ân-ı Kerîmüz	Terkib-i Bend / 7 bend		--./.--./.--./.--	Bendler 10 veya 11 beyitten oluşmaktadır.
112b	Cevrî	Ey meh-i encümen-efrûz-ı harîm-i agyâr Âteş-endâz-ı dil-i âşık-ı bî-sabr ü karâr	Terkib-i Bend / 5 bend		..--/..--/..--/..-	Bendler 6 beyitten oluşmaktadır.
83b	Cinânî	Bana bir câme nasîb eyledi bu devr-i felek Görmedi ancılayın câme dahı ins ü melek	Kaside / 31 beyit		..--/..--/..--/..-	Kasîde-i Cinânî Berây-ı Câme Der-sitâyiş-i Sultân Murâd

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
84a	Cinânî	Bir 'aceb hâneye sevk itti beni tâli'-i dûn Bâm-ı gerdûn-ı kühen gibi anun sakfı nigûn	Kaside / 34 beyit		..--/..--/..--/..-	Kasîde-i Cinânî Berây-ı Hâne Der-Sitâyiş-i Sultân Murâd
116b	Cinânî	Derdâ ki tâb-ı hecr ile dil-nâ-tüvân olup Kaldum esîr-i bend-i belâ-yı cihân olup La’li gamıyle dîdelerüm dür-feşân olup Bâg-ı cihânda cûy-ı sirişküm revân olup Bir serv besledüm niçe yıl bâgbân olup Serkeşlik itdi ol dahı dâmen-keşân olup	Müseddes / 5 bend		--./-.-./.--./-.-	
119a	Cinânî	Nev-bahâr oldı güzellendi ser-â-ser 'âlem Oldı ezhâr ile her gûşe gülistân-ı İrem Sîneler toldı safâ kalmadı endûh ile gam Eyledi müjde-i gül dilleri şâd u hurrem Goncanun gönli açıldı güle düşdi şebnem	Tahmis / 5 bend		..--/..--/..--/..-	Bâkî'nin gazeline tahmis
72a	Derviş Zihnî	Figân ki 'âşık-ı nâ-sâz-ı kâm-ı mehcûram Figân ki lezzet-i şürb-i müdâmdan dûram	Kaside / 40 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	Figân-nâme-i Fehîm'e Nazire
71a	Fehîm	Figân ki 'âşık-ı nâ-dîde-kâram mehcûram Figân ki lezzet-i dîdâr-ı yârdan dûram	Kaside / 45 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	Figân-nâme-i Fehîm
72b	Fehîm	Benem ol hârhâr-endûz-ı mihnet rûz-ı fıtratden Ki gül-çîn olmadum gönlümce bâg-ı 'îş u 'işretden	Kaside / 49 beyit		.---/.---/.---/.---	
73b	Fehîm	Mest-i 'aşkam bana hem-dem dil-i nâ-kâmumdur Özgedür dil yine hem-sâkî vü hem câmumdur	Kaside / 28 beyit		..--/..--/..--/..-	
74b	Fehîm	El-'ataş geldi yine mâh-ı temûz-ı şu'le-tâb Reng-i deşt-i Kerbelâ itdi zemini âftâb	Kaside / 63 beyit	Temmuziye	-.--/-.--/-.--/-.-	Kasîde-i Temmûziye Berây-ı Sultân Murâd Hân
75b	Fehîm	Nigâh it dîde-i 'ibretle hüsn-i lutf-ı Yezdâna Getürdi şevk-i dîdârıyla cûy-ı Nîli tugyâna	Kaside / 64 beyit		.---/.---/.---/.---	Kasîde-i Nîliyye Berây-ı Eyüb Pâşâ

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
77a	Fehîm	Dil hâlet-i mestûri-i hüşyârı ne bilsün Mestân-ı mahabbet elem ü 'ârı ne bilsün	Kaside / 30 beyit		--./.--./.--./.--	
77b	Fehîm	Ey dil-i bâd-be-kef eyleme tazyî'-i nefes Her kişi 'İsî-i Meryem gibi meşhûr olmaz	Kaside / 20 beyit		..--/..--/..--/..-	
108a	Fehîm	Yâ Rabb ahterüm ne siyeh-rû çerâg olur Gülzâra düşse pertevi murgânı zâg olur	Terkib-i Bend / 7 bend		--./-.-./.--./-.-	Bendler 8 beyitten oluşmaktadır.
111b	Fehîm	Ey nigâh-ı gazabı mest-i mey-i nahvet-i nâz Gamzesi sâkî-i câm-ı ecel-i ehl-i niyâz	Terkib-i Bend / 7 bend		..--/..--/..--/..-	Bendler 5 beyitten oluşmaktadır.
87a	Fevzî	Rind-i ser-pây-ı bürehne ola gör ey Fevzî Ne belâdur bu kadar bâr-ı tahammül ber-ser	Kıt'a / 25 beyit		..--/..--/..--/..-	
80a	Güftî	Dilâ terk-i ümîd it rind-i müstagnîde bîm olmaz Felekden kâm-cû olmak gibi cürm-i 'azîm olmaz	Kaside / 28 beyit		.---/.---/.---/.---	Mecmuada başlıa "kıt'a" yazılmıştır ancak divanda kasidelerin arasında yer almaktadır.
111a	Güftî	Bu gün Rüstem neberd olmış görün ol yâr-ı mümtâzı Ferâmurz-veş takınmış gamzelerden tîr-i ser-bâzı	Terci-i Bend / 5 bend		.---/.---/.---/.---	
96b	Hâkânî	Segerâ çe kabûl u segrâ dîdâr est Germen zi seg ü seng gom âyem ârest	Rubai		?	Hâkânî bu rubai ile affedildi.
116b	Hâşimî	Bî-bekâdur gâfül olma dehr-i bî-bünyâddan Bir ribât-ı köhnedür kalmış semûd u 'âddan Kıssa-i İskenderi gör hisse al şidâddan N'eyledi taht-ı Süleymânı su'âl it bâddan Merhamet umma gönül gerdiş-i bî-dâddan Kimse ma'mûr olmamışdur bu harâb-âbâddan	Müseddes / 5 bend		-.--/-.--/-.--/-.-	
113b	Hatâyî	Lâ'yı iskât eyleyüp bir bilmeyen illâsını Bilmedi nefy ile isbâtın nedür ma'nâsını	Terci-i Bend / 5 bend		-.--/-.--/-.--/-.-	Vasıta beyti yerine tekrarlanan bir mısra

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
						vardır.
96b	Hayyam	Ey bâde to şerbet-i heme gam-hâyı Çendân be-keşem torâ men şeydâyı	Rubai		--./.-.-/.-.-/-	Hayyâm bu şi'ri söyledükde bi-'izni’l-lâh yüzi kara oldı dirler
96b	Hayyam	Nâ kerde günâh der cihân kist begû Bî-cürm ü günâh çün tevân zîst begû	Rubai		?	Tekrar bu şi'ri söyledükde bi-izni'l-lah yüzi ag olmışdur dirler
96b	İsimsiz	Ol nedür kim bir gümüş tenli nigâr Hüsn ile engüşt-nümâ-yı nâm-dâr	Lügaz / 4 beyit		-.--/-.--/-.-	
97a	İsimsiz	Nedür ol matla'-ı 'izz ü sa'âdet Bulur sultânum anda hayli rif'at	Lügaz / 3 beyit		.---/.---/.--	
97a	İsimsiz	Nedür ol bir gözi yaşlı 'alevî Enverî mahlası tarzı Konevî	Lügaz / 2 beyit		..--/..--/..-	
97b	İsmetî	Getürmem hâtıra gamzen girîzân oldugum yirdür Hayâl itmem ser-i zülfün perîşân oldugum yirdür	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
97b	İsmetî	Seyl-i sirişk kim müdâm kûyına pür-şitâb olur Râh-ı visâl korkaram yek-sere gark-ı âb olur	Gazel / 5 beyit		-..-/.-.-/-..-/.-.-	
97b	İsmetî	Gitdi dil zülfi hevâsiyle mekânın kim bilür Bir hümâdur çıkdı elden âşiyânın kim bilür	Gazel / 5 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
97b	İsmetî	Râyic olmaz her zamân nakd-i temennâ böyledür Aglama ey hâce kim ümmîd-i dünyâ böyledür	Gazel / 5 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
97b	İsmetî	Rind 'âlemde nice hâtır-ı âzâd ister Güli bî-dâd bunun bülbüli feryâd ister	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
98a	İsmetî	Ey vasl hevâ-hâh-ı dile dâde mi geldün Ya pey-revî-i hecr ile bî-dâde mi geldün	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
98a	İsmetî	Dilâ âyîn-i 'ışkı cünbiş-i murg-ı çemenden bil Eger tarz-ı niyâzı sana göstermezse benden bil	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
98a	İsmetî	Gubâr-âsâ o dem kim reh-güzârından mürûr itdüm Alup gîsû-yı müşgîn-târınun bûyın huzûr itdüm	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
98a	İsmetî	Çün o şûhun âstânın şeb-i gam penâh idersün Ne gerek ya dahi ey dil yine böyle âh idersün	Gazel / 5 beyit		..-.-/.--/..-.-/.--	
98a	İsmetî	Dil-haste-i 'ışka nigeh-endâz degülsin Derd-i dil-i bîmâre şifâ-sâz degülsin	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
98b	İsmetî	Nigâhum bûse-çîn olmaúda la'l-i dil-sitânından Şikârın eyleyen şeh-bâz çıkmaz âşiyânından	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
98b	İsmetî	Geldükde hatun 'âşık[un]a nâz idemezsün Mânend-i hümâ evcde pervâz idemezsün	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
98b	İsmetî	Demidür hayâl-i gamzen dil-i gam-güsâre gelsün Bizi künc-i gamda tenhâ komasun kenâre gelsün	Gazel / 5 beyit		..-.-/.--/..-.-/.--	
98b	İsmetî	Fârig olmam âhdan dil-dâre kâr itmezse de Sûziş-i dildür garaz yâr i'tibâr itmezse de	Gazel / 5 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
98b	İsmetî	Mîve-i vaslına yârun gönül ikdâm itme Olacak nesne degüldir tama'-ı hâm itme	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
99a	İsmetî	Bâ'is olmakdur garaz germiyyet-i bâzârına Yohsa dehrün kim uyar evzâ'-ı nâ-hemvârına	Gazel / 5 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
99a	İsmetî	Bâzû-yı baht eger pür iderse kemânumı İster verâ-yı kâfe kosunlar nişânumı	Gazel / 5 beyit		--./-.-./.--./-.-	
99a	İsmetî	Âh-ı dil-sûz o mehi sayda medâr olsun mı Pençe-i dûd-ı derûn mihre şikâr olsun mı	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
99a	İsmetî	Hâstgân-ı câme vir ey meh o zer peymâneyi Ben komam elden sifâl-i köhne-i mey-hâneyi	Gazel / 5 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
99a	İsmetî	Âhına hem-reh oldı dil şîb ü firâzı bilmedi Şevk-i ruhunla zahmet-i dûr u dirâzı bilmedi	Gazel / 5 beyit		-..-/.-.-/-..-/.-.-	
83a	İzzî	İktizâdur bâr-ı gam ber-dûş-ı geşt-i serserî Ey dil âdem ihtiyâr itmezdi bu yâd illeri	Kaside / 13 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	Kefevi Rahmetullâh Efendi Berây-ı Ebu’l-bekây-ı Fâzıl
93a	Kelâmî	Yüri Bagdâd’a yine ey dil-i şeydâ gör kim Fâtih-i mülk-i 'Acem âsaf-ı devrân nicedür	Kıt'a / 52 beyit	Mektup	..--/..--/..--/..-	Kelâmî Dede Bagdâd’a (Rûhî Çelebi'ye) Cagâloglı’na Gönderdigi Mektûb
121b	Kelîmî	Salâh u zühd ile tekmîl-i hâl itmek sa'âdetdür Mücerred hazz-ı nefsi cânibin görmek şekâvetdür Rezâletle dem-â-dem cem’-i mâl itmek denâ’etdür Umûr ile takayyüd gerçi kim insâna ‘âdetdür Gam-ı dünyâyı çekmek ey gönül gâyet kabâhatdür	Tahmis / 5 bend		.---/.---/.---/.---	
122b	Kelîmî	Düşürme semti kadrün bilmeyen 'aşk-ı civânâna Yakın olma sakın pervâne-veş bir şem'-i sûzâna Egerçi vasl-ı dilberden kanâ’at gelmez insâna Gönül virme gözünden dûr olan her mâh-ı tâbâna Nazar kılma sana yüz virmeyen mihr-i dırahşâna	Tahmis / 5 bend		.---/.---/.---/.---	Nev'î'nin gazeline tahmis
122b	Kelîmî	Çevirüp yüzini hicrâna düşürdün nâ-gâh Ne var itsen dil-i nâ-şâda nazar gâh-be-gâh İtmedün sâ’im-i hicr olalı lutf ile nigâh ‘Îd-i vaslunı senün yıllar olur görmezüz âh Bârî şol iki hilâlün görelüm mâh-be-mâh	Tahmis / 5 bend		..--/..--/..--/..-	Nev'î'nin gazeline tahmis
123a	Kelîmî	Ey bî-vefâlar içre temâşâsı çok güzel Hakkâ ki ülfet itmede gavgâsı çok güzel Meyl it mülâyim ol diyene lâsı çok güzel	Tahmis / 5 bend		--./-.-./.--./-.-	Nev'î'nin gazeline tahmis

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
		Ey ehl-i 'aşka lâf ile da'vâsı çok güzel İkrârı bî-nihâye vü ferdâsı çok güzel				
118b	Kemâl Pâşâzâde	Gûş-ı murg-ı dile gökden gelür âvâz-ı hurûs Eyleme kendüni tezyîn çü misâl-i tâvûs Deyr-i 'âlemde nedür dinle sadâ-yı nâkûs Vaktidür na'râlarun dinle nedür tabl ile kûs Kanı Keyhüsrev-i dâr âyâ kanı Keykâvûs	Tahmis / 5 bend		..--/..--/..--/..-	
97a	Lami'î	Nedür ol gevher-i girân-mâye Ana hâzân iki? revâ olmaz	Lügaz / 5 beyit		..--/..--/..-	
119b	Mânî	Aceb ol şâh-ı zâlim 'âşıkun hûnına kanmaz mı Bu denlü nâle bir gün ana te'sîr ider sanmaz mı Kıyâmet yok mıdur âyâ yahûd haşre inanmaz mı Beni cândan usandurdı cefâdan yâr usanmaz mı Felekler yandı âhumdan cefâdan yâr usanmaz mı	Tahmis / 7 bend		.---/.---/.---/.---	Fuzûlî'nin gazeline tahmis
85b	Mantıkî	Seher ki virdi safâ gûş-ı hûşa bang-ı ezân Kenâr-ı pister-i gafletden oldı hâb-zenân	Kaside / 52 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
116a	Medhî	Vefâsuz dil-rübâlardan dilâ hergiz vefâ gelmez Anunçün kalb-i mahzûna nice demdür safâ gelmez Bu beyti gûş iden dânâlara derd ü belâ gelmez Ki ya'nî yahşı âdemden yir ile kem edâ gelmez Vefâ resmin mücerred fehm idenlerden cefâ gelmez Usul azmaz cihânda merd-i kâmilden hatâ gelmez	Müseddes / 5 bend		.---/.---/.---/.---	
120b	Meşrebî	Tab'um 'ankâsına menzil cebel-i Kâf degül Hem cinâh-ı sühanum Husrev [ü] Vassâf degül Mesken-i dil kafes-i gam ola insâf degül Tûtî-i mu'cize-gûyem ne desem lâf degül Çarh ile söyleşemem âyinesi sâf degül	Tahmis / 5 bend		..--/..--/..--/..-	Nef'î'nin gazeline tahmis

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
96b	Molla Câmî	Mevlidem Câm u reşha-i kalemem Cür'a-i câm-ı şeyh'ül-islâmîst	Rubai		?	
117a	Münîrî	Çü âşık olmadun ta'n eyleyüp bana ne dirsün sen Görüp ben 'âşık-ı gam-nâki aglarken gülersün sen Ta'accüb eyleyüp ahvâlüme başun salarsun sen Nasîhat bana şimdi kâr ider mi zann idersün sen Gel ey nâsih ko pendi hâl-i dilden bî-habersün sen Beni dîvâne kıldı ol perî bilmem ne dirsün sen	Müseddes / 5 bend		.---/.---/.---/.---	
52a	Nâbî	Gam-ı firâkun akıtdı o denlü dîdeden âb Ki oldı eşküme nisbetle heft bahr serâb	Kaside / 75 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	Kaside Berây-ı Musahib Paşa
53b	Nâbî	Sabâ-yı feyz ki bâg-ı derûna kıldı güzâr Bir iki müjde-i ferhunde eyledi iş'âr	Kaside / 48 beyit	İdiyye	.-.-/..--/.-.-/..-	Kaside-i 'İdiyye Berây-ı Müşarün İleyh
54b	Nâbî	Terk-i matlabdur bu matlab-gâhda matlab bana Eyle lutfundan müretteb matlabum yâ Rab bana	Gazel / 6 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
54b	Nâbî	Nedür ey yâr bu bî-hûde gazab n'oldı sana Meşrebün düşmen-i nâz idi 'aceb n'oldı sana	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
55a	Nâbî	Va'de-i hâtır-firîbün düzd-i hâb itdüñ bu şeb Târ [u] pûd-ı câme-hâbum sûz u tâb itdün bu şeb	Gazel / 6 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
55a	Nâbî	Cem'ün tamâma irüp devri câm kalmışdur O câmdan da bu meclisde nâm kalmışdur	Gazel / 5 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
55a	Nâbî	Niyyetün eyledigün va'de-i incâza mıdur Yohsa kasdun dil-i zâre sitem-i tâze midür	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
55a	Nâbî	Zevk-i gam dilde midür dâgda mı tende midür Neşve bülbülde midür gülde mi gülşende midür	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
55a	Nâbî	Pây-ı yâre düşmeye agyârdan nevbet mi var Sâyesinde nahl-i ümmîdün meger râhat mı var	Gazel / 5 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
55b	Nâbî	Dil ser-i kûy-ı yâra 'âzimdür Rehberi şu'le-i niyâzumdur	Gazel / 5 beyit		..--/.-.-/..-	
55b	Nâbî	İdüp def'-i keder sâgarla mesrûr olmamuz yegdür Harâbât içre lây-ı meyle ma'mûr olmamuz yegdür	Gazel / 7 beyit		.---/.---/.---/.---	
55b	Nâbî	Çemende cûy-veş bu cüst u cûlar hep senünçündür Miyân-ı bülbülânda güft ü gûlar hep senünçündür	Gazel / 7 beyit		.---/.---/.---/.---	
55b	Nâbî	Dildeki leşker-i endûh güzer bilmezler Sâkinân-ı harem-i 'aşk sefer bilmezler	Gazel / 7 beyit		..--/..--/..--/..-	
56a	Nâbî	Bilür o kimse ki dânâ-yı sırr-ı 'âlemdür Güşâyiş-i dehen-i gonçe zahm-ı mâtemdür	Gazel / 5 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
56a	Nâbî	Giryân isen ey dil n’ola cânâne bizümdür Bahr-ı gamuz ol gevher-i yek-dâne bizümdür	Gazel / 7 beyit		--./.--./.--./.--	
56a	Nâbî	Serv-kaddüm sâye salsa bâga 'ar'ar hâk olur Reng-i ruhsârın görüp güller girîbân-çâk olur	Gazel / 5 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
56a	Nâbî	Bir dilbere dil vir ki belâdur dimesünler Bir bâdeyi nûş it ki hatâdur dimesünler	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
56b	Nâbî	Dest-i nâzundan o mestân ki şarâb isterler Gûyiyâ çeşme-i hurşîdden âb isterler	Gazel / 8 beyit		..--/..--/..--/..-	
56b	Nâbî	Dem-i visâl zuhûr-ı hat-ı nigâra düşer Hudâ virürse eger 'îdimüz bahâra düşer	Gazel / 7 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
56b	Nâbî	Anılsun gûşe-i mey-hâne kim şâd oldugum yirdür Nevâzişkârî-i sâkîye mu'tâd oldugum yirdür	Gazel / 6 beyit		.---/.---/.---/.---	
57a	Nâbî	Ne 'arz-ı câh ne izhâr-ı himmet itmekdür Kişiye câh-ı bülend âdemiyyet itmektür	Gazel / 5 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
57a	Nâbî	Çeh-i târîk-i firkatden halâsa fursat el virmez Miyân-ı lücce-i hicrâna düşdük vuslat el virmez	Gazel / 6 beyit		.---/.---/.---/.---	

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
57a	Nâbî	Devlet-i meyde gönül gussa-i 'âlem çekmez Sâgar-ı bâde-i lebrîz çeker gam çekmez	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
57a	Nâbî	Bâg-ı dehrün hem hazânın hem bahârın görmişüz Biz neşâtun da gamun da rûzgârun görmişüz	Gazel / 8 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
57b	Nâbî	İzâle-i gam içün biz şarâba muhtâcuz Derûnı tîrelerüz âftâba muhtâcuz	Gazel / 6 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
57b	Nâbî	Şevk-i hüsnünle dili mahzen-i nûr eylemişüz Dîdemüz revzene-i pertev-i Tûr eylemişüz	Gazel / 6 beyit		..--/..--/..--/..-	
57b	Nâbî	Bu âb u tâb kaydın mey-hâneler de bilmez Sabâda neşve kimden mestâneler de bilmez	Gazel / 7 beyit		--./-.--/--./-.--	
57b	Nâbî	Rakîb ile beni ol lâle-had nedür bilmez Ne-kerde tecrübedür nîk ü bed nedür bilmez	Gazel / 5 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
58a	Nâbî	Gül-sitân-ı dehre geldük reng yok bû kalmamış Sâye-endâz-ı kerem bir nahl-i dil-cû kalmamış	Gazel / 5 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
58a	Nâbî	Firâk-ı meclisün ey lâle-had ne müşkil imiş Karîn-i vasla zarûrî hased ne müşkil imiş	Gazel / 7 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
58a	Nâbî	Bir devlet içün çarha temennâdan usanduk Bir vasl içün agyâra müdârâdan usanduk	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
58a	Nâbî	Râz-dârân olsa râzın söylemez cânânenün Çıkmadı gitdi dehânından haber pervânenün	Gazel / 7 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
58b	Nâbî	Yâri açdum açıl ey gonçe-dehânum diyerek Bezme geldi güle ey şûh-ı cihânum diyerek	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
58b	Nâbî	Üzüldi rişte-i cân zülf-i pür-şiken diyerek Bozuldı çihre-i dil berg-i yâsemen diyerek	Gazel / 5 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
58b	Nâbî	Sipihrün gerdişin yâd eyleyüp ahterden el çekdük Yemün çîn-i cebînin seyr idüp gevherden el çekdük	Gazel / 7 beyit		.---/.---/.---/.---	

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
58b	Nâbî	Aşk-ı cân-sûz benüm hüsn-i cihân-tâb senün Gülhan-ı şu'le benüm gülşen-i şâd-âb senün	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
58b	Nâbî	Dili ne nâ'îl-i zevk-i visâl-i yâr idebildük Ne kâ'il-i elem-i künc-i intizâr idebildük	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
59a	Nâbî	Çeşmün gibi mest olmag içün câma mı düşdün 'Aksün gibi câm-ı mey-i gül-fâma mı düşdün	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
59a	Nâbî	Kim dirdi oldı hârdan âzürde pây-ı gül Dâl olmasa bu ma'nîye kadd-i dü-tâ-yı gül	Gazel / 12 beyit		--./-.-./.--./-.-	
59a	Nâbî	Hûn-ı dilümi gonçe-i câm eyledi bülbül Bezm-i güli nâleyle tamâm eyledi bülbül	Gazel / 6 beyit		--./.--./.--./.--	
59b	Nâbî	Gâh olur emvâc-ı çarhı gark ider yemdür gönül Gâh olur bir katre-i nâçîzeden kemdür gönül	Gazel / 5 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
59b	Nâbî	Ser-cûş-ı nifâk olsa 'ayân mevc-i girân ol Anılsa eger sâz-ı vefâ mûy-ı miyân ol	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
59b	Nâbî	Gamze-i dil-berüm amân bilmem Tîr-i ser-tîzüm üstühân bilmem	Gazel / 8 beyit		..--/.---/..-	
59b	Nâbî	Âşıkam ehl-i gama zevk-fezâdur sühanum Bâd-ı dâmençe-i kânûn-ı safâdur sühanum	Gazel / 9 beyit		..--/..--/..--/..-	
60a	Nâbî	Esrâr-ı hatunla dili medhûş idebilsem Bir kez gam-ı dünyâyı ferâmûş idebilsem	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
60a	Nâbî	Ol âfetün ser-i zülf-i ham olmasun n’olsun Görüp o hâleti dil derhem olmasun n’olsun	Gazel / 5 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
60a	Nâbî	Dest-i sitemle yıkma dilün tîre-hânesin Dagıtma şâhbâz-ı gamun âşiyânesin	Gazel / 7 beyit		--./-.-./.--./-.-	
60a	Nâbî	Bu sûz ile dil nâle-i mestâne mi çeksün Bülbül çekecek bârı da pervâne mi çeksün	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
60b	Nâbî	Nice bir girye-i hicr ile gözüm kûr olsun 'Arz-ı rûy it ki nazar gark-ı yem-i nûr olsun	Gazel / 7 beyit		..--/..--/..--/..-	
60b	Nâbî	Ne dem ol şûh idüp geşt-i gülistân gösterür kendin Çemende gül de bülbül gibi nâlân gösterür kendin	Gazel / 6 beyit		.---/.---/.---/.---	
60b	Nâbî	Ey dil sitem-i dehrden âzâd olamazsın Mâdâm ki sana dil dinilür şâd olamazsın	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
60b	Nâbî	Gül-çîn olamaz dest-i temâşâ çemenümden Leb-beste-i nâzum söz alınmaz dehenümden	Gazel / 6 beyit		--./.--./.--./.--	
61a	Nâbî	Seni tebrîde benden olsa agyâr ittifâk üzre Ne bâküm var hulûs elbette gâlibdür nifâk üzre	Gazel / 6 beyit		.---/.---/.---/.---	
61a	Nâbî	Kalmadı râh-ı talebde hatar inşâ'allâh İderiz kûy-ı murâda güzer inşâ'allâh	Gazel / 7 beyit		..--/..--/..--/..-	
61b	Nâbî	Hâk-ı kûyun cilve-gâh-ı mihr-i rahşân eyleme Tûtiyâ-yı dîdemi hâk ile yek-sân eyleme	Gazel / 8 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
61b	Nâbî	İtdi hem-reng sabâ gülşeni mey-hâne ile Germ-hûn oldı bugün gül yine peymâne ile	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
61b	Nâbî	Koma çeşm [ü] dilün tîre dururken bezm-i dünyâda Şuâ'-ı çihre-i Sâkî safâ-yı sûret-i bâde	Gazel / 7 beyit	Medhiyye	.---/.---/.---/.---	
61b	Nâbî	İtdi dili ser-geşte felekden de ziyâde Döndürdi beni kendüye âhir Dede-zâde	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
62a	Nâbî	Dökelüm biz gözümüz yaşını şeb-nemcesine Handeler itsün ol âfet gül-i hurremcesine	Gazel / 5 beyit	Medhiyye	..--/..--/..--/..-	
62a	Nâbî	Gamunla aglamakdan çeşm-i pür-nem kanda ben kanda Hırâş-ı sînede pür-pençe-i gam kanda ben kanda	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
62a	Nâbî	Nihâl-i gül dinürse kadd-i hûbâna letâfetle Sana nahl-i tecellî dinse lâyıkdur bu kâmetle	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
62a	Nâbî	Beni dil-haste görüp çeşmüne nem gelmez mi Yâ peşîmânî-i evzâ'-ı sitem gelmez mi	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
62a	Nâbî	İtdi nigâhı sûr 'Alî Zü’l-fekâr ile Virdi dü-çeşme nûr 'Alì Zü’l-fekâr ile	Gazel / 5 beyit		--./-.-./.--./-.-	
62b	Nâbî	Bahâr geldi yine deste câm alınmaz mı O gonceden bu havâlarda kâm alınmaz mı	Gazel / 7 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
62b	Nâbî	Hayâl-i zülf idermiş 'âşık-ı mehcûrı gördün mi Mahabbetde bu denlü fikr-i dûr-â-dûrı gördün mi	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
62b	Nâbî	Hicâb-ı nâle-i bî-câ hezâra gelmedi mi Henüz pîş-i güle i'tizâra gelmedi mi	Gazel / 7 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
62b	Nâbî	Bu nâleden sana bülbül kelâl gelmedi mi Dimâg-ı şevke dahı ihtilâl gelmedi mi	Gazel / 5 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
63a	Nâbî	Bu gazâya gelicek gaybdan üç bin gâzî Mest olup tîgleri câm-ı siperden geçdi	Tarih / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	Târih-i Musanna' Berây-ı Feth-i Tâbûr-ı Moskov
63a	Nâbî	Herkes o şehün bezmine mevsûl degüldür Halvet-geh-i vasla katı medhûl degüldür	Gazel / 7 beyit		--./.--./.--./.--	
63a	Nâbî	Gönül teklîfsiz ol mest-i nâ-mestûra sunmazsın Ezelden meşrebündür hân-ı bî-destûra ãunmazsın	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
63b	Nâbî	Gönülde dâ'iye-i mâl emel bozundısıdur Nümûd-ı silk-i kanâ'at kesel bozundısıdur	Gazel / 10 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
63b	Nâbî	Her hûb-rû ki 'âşıka lutf-ı visâli yok Bir nüshadur ki hattı hoş ammâ me'âli yok	Gazel / 8 beyit		--./-.-./.--./-.-	
64a	Nâbî	Râm eyledüm niyâz ile ol şîve-kârumı Şehbâz-ı dest-i himmetüm aldum şikârumı	Gazel / 5 beyit		--./-.-./.--./-.-	

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
64a	Nâbî	Gül gülşeni terk eyledi sohbet sana kaldı Bülbül yine meydân-ı mahabbet sana kaldı	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
64a	Nâbî	Gayre bakma İlâh'dan gayrı Gayre eyle nigâhdan gayrı	Gazel / 13 beyit		..--/.-.-/..-	
64a	Nâbî	Görmedüm râh-ı emîn terk-i recâdan gayrı Bulmadum hısn-ı hasîn şerm ü hayâdan gayrı	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
119a	Nâ'ilî	Hirâs-i fitne saldun dehre ey bî-dâd n'eylersün Perîşânlıklar itdün nev-be-nev îcâd n'eylersün Kopardun yir yir âşûb-ı kıyâmet-zâd n'eylersün Dagıtdun hâb-ı nâz-ı yâri ey feryâd n'eylersün İdüp fitneyle dünyâyı harâb-âbâd n'eylersün	Tahmis / 7 bend		.---/.---/.---/.---	Bahâyî'nin gazeline tahmis
124a	Na'imî	Evvelâ 'âşık olan bir mehe üftâde olur Şevk-i 'aşk ister isen ol meh-i garrâda olur 'Aşk süflîde degül 'âlem-i bâlâda olur Şevk her dilde bulınmaz dil-i dânâda olur Şeb-çerâgı arama cûyda deryâda olur	Tahmis / 5 bend		..--/..--/..--/..-	Sabrî'nin gazeline tahmis
124a	Na'imî	Şeb-i gamdan çerâg-ı vuslata bir rehberüm yokdur Ziyâ-yı mihr-i kalbe müjde-i bahş-ı hâverüm yokdur Ben ol pervâneyem kim pertev-endâz ferüm yokdur Şebistân-ı gamum bezmümde şem'-i envârum yokdur Fenâ dünyâda ya'nî bir müsellem dilberüm yokdur	Tahmis / 7 bend		.---/.---/.---/.---	Vecdî'nin gazeline tahmis
124b	Na'imî	Bilür 'ilm-i vefâyı 'âlem içre bir efendüm var Bana bâb-ı mahabbetden sebak virür pesendüm var	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
124b	Na'imî	Vechünde şehâ ma'nî-i Furkân eseri var Hem tıfl-ı dilün mekteb-i 'aşkdan haberi var	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
124b	Na'imî	Biz dehân-ı dil-rübâdan neş'e-i mül koklasak Bâgbân-ı mest gonçe-i verdi tegâfül koklasak	Gazel / 5 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
124b	Na'imî	O şâh-ı hüsnün ey dil cünbiş-i 'unvânı nâzükdür Kaşı mânend-i tugrâ dîde-i fettânı nâzükdür	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
64b	Nef'î	Merhabâ ey hazret-i sâhib-kırân-ı ma'nevî Nâzım-ı manzûme-i silk-i le'âl-i mesnevî	Kaside / 18 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	Kasîde-i Nef'î Der-hakk-ı Hazret-i Mevlânâ
64b	Nef'î	Sanman ki felek devr ile şâm u seher eyler Her vâkı'anun 'âkıbetinden haber eyler	Kaside / 62 beyit		--./.--./.--./.--	Kasîde-i Nef'î Berây-ı Sultân Ahmed Hân
66a	Nef'î	Âferîn ey rûzgârun şeh-süvâr-ı saf-deri 'Arşa as şimden gerü tîg-i süreyyâ-cevheri	Kaside / 64 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	Kasîde-i Nef'î Berây-ı Osmân áâzî Hân
67b	Nef'î	Edrene şehri mi bu yâ gülşen-i me'vâ mıdur Anda kasr-ı pâd-şâhî cennet-i a'lâ mıdur	Kaside / 41 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	Kasîde Der Şehr-i Edirne Berây-ı Serây-ı Hümâyûn Sultân Ahmed Hân
68a	Nef'î	Bârek-Allâh zihî rahş-ı hümâyûn-sîmâ Ki komış nâmını sultân-ı cihân bâd-ı sabâ	Kaside / 82 beyit	Rahşiyye	..--/..--/..--/..-	Kasîde-i Rahşiyye Berây-ı Sultân Murâd Hân
70a	Nef'î	Esdi nesîm-i nev-bahâr açıldı güller subh-dem Açsun bizüm de gönlümüz sâkî meded sun câm-ı cem	Kaside / 39 beyit		--.-/--.-/--.-/--.-	Kasîde-i Nef'î Der Sitâyiş-i Sultân Murâd
82b	Nergisî	Ele al Nergisiyâ câm-ı safâ-peymâyı Çünki gördün bu dem-i hurrem-i behcet-râyı	Kaside / 62 beyit		..--/..--/..--/..-	Bu şiir başka kaynaklarda bulunamamıştır.
123b	Nesîb	Çây olsa da gönül felek-i çârümîn sana Mânend-i âftâb Zulmet-fezâ olur yine âh âh hazîn saña Çün perde-i sehâb	Müstezad / 5 beyit		--./-.-./.--./-.-/ --./-.-	
123b	Nesîb	Sakın müsâ'ade-i rûzgâra aldanma Dem-i şitâda zuhûr-ı bahâra aldanma	Gazel / 6 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
123b	Nesîb	Aceb nesîm-i ser-i kûy-ı yâri gördün mi O semtlerde dil-i bî-karârı gördün mi	Gazel / 5 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
123b	Nesîb	Belâlu haste gönüller devâsıdur gam-ı yâr Kadîmî cân u dilün âşnâsıdur gam-ı yâr	Gazel / 6 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
79a	Neşâtî	Yine hengâm-ı gül eyyâm-ı zevk-i bâde-nûşândur Yine bülbül çemende şevk ile mest gazel-hândur	Kaside / 40 beyit		.---/.---/.---/.---	Kasîde-i Neşâtî Berây-ı Riyâzî-zâde
82b	Neşâtî	Niçe bir dilde bu endîşe-i dünyâ niçe bir Niçe bir peyrevi-i nefs-i hod-ârâ niçe bir	Kıt'a / 21 beyit		..--/..--/..--/..-	Riyâzî'ye nazire olabilir.
114b	Nev'î	Bu 'ışk-ı mecâzun gam-ı hicrânına la'net Dünyâda vü 'ukbâdaki hüsrânına la'net Erbâb-ı gamun nâliş ü efgânına la’net Dilberlerinün va’de-i ihsânına la’net Yok yirlere itdükleri peymânına la’net Ol tâ’ifenün gerçek ü yalanına la’net Başdan bunı îcâd idenün cânına la’net Ecdâdına vü aslına erkânına la’net	Müsemmen / 5 bend		--./.--./.--./.--	
97a	Nuzemâ?	Bir gül-i ra'nâ görüp gül-şende efgân eyledüm 'Andelîb-âsâ dem-â-dem zâr u nâlân eyledüm	Gazel / 7 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	Bu şairin ismine tezkirelerde rastlanmamıştır.
97a	Nuzemâ?	Melûl olma hazân irdiyse ey dil bâg-ı 'âlemde Gün olur açılır zerrîn ü sünbül […] çîdemde	Gazel / 6 beyit		.---/.---/.---/.---	
110b	Rahmî	Ey dil nice bir dehrün derdin çekesin muhkem Bu bâr-ı girân itdi kaddini sipihrün ham	Terci-i Bend / 5 bend		--./.---/--./.---	Bendler 7 veya 8 beyitten oluşmaktadır.
61a	Râmî Paşa	N’ola ihvânı olsa Yûsufa gadr ü nifâk üzre Degül mi cümle ebnâ-yı zamâne bu siyâk üzre	Gazel / 10 beyit		.---/.---/.---/.---	Râmî Paşa'nın Nâbî'ye naziresi?
78a	Riyâzî	Zamân-ı 'ayş u şâdî ü dem-i ikbâl-i devrândur Felek evzâ'-ı nâ-hem-vârına şimdi peşîmândur	Kaside / 59 beyit		.---/.---/.---/.---	Kasîde-i Riyâzî Efendi Berây-ı Sultân Murâd

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
80b	Riyâzî	Niçe bir ragbet-i bî-hâsıl-ı dünyâ niçe bir Niçe bir bir iki bed-mest ile gavgâ niçe bir	Kıt'a / 32 beyit		..--/..--/..--/..-	
94a	Rûhî	Ey sabâ müjde idüp söyle Kelâmî Dedeye Bendesi oldugın ol âsaf-ı devrân eyüdür	Kıt'a / 73 beyit	Mektup	..--/..--/..--/..-	Rÿói Çelebì KelÀmì Dedeye Yazduàı CevÀb
101b	Rûhî	Sanman bizi kim şîre-i engûr ile mestüz Biz ehl-i harâbâtdanuz mest-i elestüz	Terkib-i Bend / 17 bend		--./.--./.--./.--	Bendler 8 beyitten oluşmaktadır.
121a	Rûhî	Bir subh-dem ki düşmiş idi bâga gulgule Sordum lisân-ı hâl ile ahvâli sünbüle Didi figânlar itmege bî-çâre bülbüle Yazmış debîr-i hikmet ezel safha-i güle Bülbül dem-â-dem aglaya her bâr gül güle	Tahmis / 5 bend		--./-.-./.--./-.-	Bâkî'nin gazeline tahmis
95b	Rüstem Paşazâde	Ey bâd-ı subh eyle haber ben gedâsına Nâzük mizâcı şâh-ı cihânuñ safâda mı	Kıt'a / 12 beyit	Mektup	--./-.-./.--./-.-	Rüstem Pâşâ-zâde Mısırda tekâ'üd-i ihtiyÀr idüp gitdükden sonra İstânbula gönderdiği mektûbdur
84b	Sa'dî Kırımî	Kırmızı dermev? içre Hazret-i hân San şafâk içre mihr-i rahşândur	Kaside / 56 beyit		..--/.-.-/..-	Kasîde-i Sa'dî Kırımî Berây-ı Selîm Girây Hân. Bu şaire tezkirelerde rastlanmamıştır.
120a	Sâni'î	Nice bir hasret-i ebrûlarun ile dil hilâl olsun Nice bir kâmetüm bâr-ı gam-ı ‘aşk ile lâl olsun Nice bir cismimüz fikr-i miyân ile hayâl olsun Gam-ı hattıyla yârun nice bir dil pür-melâl olsun Sür ey sâkî ayâgı mûr-ı gussa pây-mâl olsun	Tahmis / 5 bend		.---/.---/.---/.---	Bâkî'nin gazeline tahmis

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
109b	Senâî	Âh kim derd-i derûnum yine buldu zararı Yine eflâki siyâh eyledi âhım şereri	Terci-i Bend / 5 bend		..--/..--/..--/..-	Bendler 8 veya 10 beyitten oluşmaktadır.
96b	Seyyid Şerîf	Ân çîst ki ser tâ kademeş cümle dehânest Ân çîst bî-pây şeb u rûz revânest	Rubai	Lügaz	--./.--./.--./.--	
70b	Sükûnî	Geldi gül-i gül-zâr-ı bâg esdi nesîm-i subh-dem Bülbül hezârân şevkle eyler terennüm dem-be-dem	Kaside / 12 beyit		--.-/--.-/--.-/--.-	Kasîde-i Sükûnî Berây-ı Sultân Selîm
120b	Şehdî	Şarâb-âsâ göze sâkî cigerden kânımuz çıkdı Nice dürr-i girân-mâye olup mügânımuz çıkdı Bu bâbun dîdebânıdur diyü hem nâmımuz çıkdı Der-i devlet sarâyından seher cânânımuz çıkdı Kapusın bekledin tâ ãubh olınca cânımuz çıkdı	Tahmis / 5 bend		.---/.---/.---/.---	Sâfî'nin gazeline tahmis
122a	Şem'î	Râzıyam her ne kalursa bana serv-i semenüm Tîg-i cevri ile sad pâre kılursa bedenüm Rûz [u] şeb zülf-i ruhı fikri iken her sühanum 'Âr idermiş beni öldürmege ol sîm-tenüm Varayum yalvarayum boynuma takup kefenüm	Tahmis / 5 bend		..--/..--/..--/..-	Başlığında tahmis yazıyor ancak başka bir mahlas bulunmadığı için muhammes de olabilir. Divanda bu şiir gazel nazım şekliyle bulunmaktadır.
116a	Ulvî	Sevdün ey dil yine bir tâze gül-i ra'nâyı Arturursan n'ola bülbül gibi vâveylâyı Mesken it künc-i firâkı oluben rüsvâyî Def'-i gam kılmak içün al elüne sahbâyı 'Ayş u nûş eyle begüm anma gam-ı ferdâyı Saña ısmarlamadılar bu yalân dünyâyı	Müseddes / 5 bend		..--/..--/..--/..-	
118b	Vahdetî	Hamdü li'llah ki dilâ mazhar-ı fehm-ârâyam Evc-i rif'atde Hümâ gibi semâ-sîmâyam	Tahmis / 5 bend		..--/..--/..--/..-	Bâkî'nin gazeline tahmis

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
		Kâf-ı kudretde bugün sâkin-i bî-pervâyam N’ola dehr içre nişânum yog ise ‘Ankâyam Ne ‘aceb seyl gibi çaglamayam deryâyam				
118a	Vecdî	Seyr itdüm esb-i fikret ile dehr-i pür-gamı Gördüm hezâr sûret ile deyr-i a'zamı	Müseddes / 5 bend		--./-.-./.--./-.-	
126a	Vecdî	Nev-bahâr oldı reh-i bâg oldı yine Her gül-i tâze derûn-ı dile dâg oldı yine	Gazel / 6 beyit		..--/..--/..--/..-	
126a	Vecdî	İtdi dil rûyuna rûyun dil-i sûzâna hased İtdiler birbirine şem'le pervâne hased	Gazel / 7 beyit		..--/..--/..--/..-	
126b	Vecdî	Şebistân-ı gamum bezmümde şem'-i enverüm yokdur Fenâ dünyâda ya'nî bir müsellem dil-berüm yokdur	Gazel / 7 beyit		.---/.---/.---/.---	Mecmuada 124a nolu varakta bu şiire Na'imî'nin tahmisi bulunmaktadır.
126b	Vecdî	Sînemde tâze şerha ki tîg-i nigâh açar Cân kûy-ı yâre gitmekçün şâh-râh açar	Gazel / 7 beyit		--./-.-./.--./-.-	
126b	Vecdî	Gönül sûzân iden cism-i nizârun tâze dâgundur Seni pervâne-i 'aşk eyleyen kendi çerâgundur	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
126b	Vecdî	Düşüp ayagına gönlüm ki mest olup kalmış Piyâledür ki bezmde şikest olup kalmış	Gazel / 5 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
127a	Vecdî	Degüldür cây-ı müjgân âsitân-ı yâre ey dîde O dergâha per-i Cibrîli cârûb eylemişlerdür	Gazel / 4 beyit		.---/.---/.---/.---	Matla beyti eksiktir, metinde dipnotta verilmiştir. Sayfanın başında başlık olmadığı için eksik görünümü vermektedir.
127a	Vecdî	Lutf-ı felek ki ellere âbı şarâb ider Dil-teşne-i mahabbete bahri serâb ider	Gazel / 5 beyit		--./-.-./.--./-.-	

Yp. nu.	Mahlas	Matla’ beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
127a	Vecdî	Ey dil gam-ı gîsû-yı ruh-ı yârda kaldun Kayd-ı sanem ü 'ukde-i zünnârda kaldun	Gazel / 7 beyit		--./.--./.--./.--	
127a	Vecdî	Sînede bir şûh-ı mest [u] kec-külâh ister gönül Bâ'is-i âh u nedâmet bir günâh ister gönül	Gazel / 7 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
127a	Vecdî	Dil virdüm anun zülfine tûl-i emel aldum Âzâde iken zevki değişdüm kesel aldum	Gazel / 7 beyit		--./.--./.--./.--	
127b	Vecdî	Mestâne dili meclis-i rindâna getürdüm Bir bülbül-i şûrîde gülistâna getürdüm	Gazel / 6 beyit		--./.--./.--./.--	
127b	Vecdî	Nâlede üstâd-ı gül murg-ı zebânumdur benüm 'Andelîbân cümle şâkird-i figânumdur benüm	Gazel / 5 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
127b	Vecdî	Nigâh-ı mest mi tîg-i kazâ mıdur bilmem Bürehne hançeri kasdı bana mıdur bilmem	Gazel / 5 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
127b	Vecdî	Nice vasf itsün o şûhı dil-i hoş-dem ne disün Misli yok benzedicek hüsni müsellem ne disün	Gazel / 5 beyit		..--/..--/..--/..-	
128a	Vecdî	Gülistân-ı gamuz biz zîb-i bâg-ı sînemüz sensün Harâb-ender-harâb olsak yine gencînemüz sensün	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
128a	Vecdî	Safâsın görmemişsin zâhid inkâr itme meydür bu Nümûdâr-ı halâs cümle eşyâ turfe şeydür bu	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
128a	Vecdî	Varursan ey sabâ ol zülf-i şeb-gûna selâm eyle Düşerse hem dil-i mahbûs u mecnûna selâm eyle	Gazel / 5 beyit		.---/.---/.---/.---	
128a	Vecdî	Şarâb köhne vü sâkî-i hande-rû tâze Olursa eski dime n’ola ârzû tâze	Gazel / 5 beyit		.-.-/..--/.-.-/..-	
128a	Vecdî	Kasdı cân almakdur ol zâlim eger dâd itse de Şâd-mürg itmek murâd eyler eger şâd itse de	Gazel / 7 beyit		-.--/-.--/-.--/-.-	
128b	Vecdî	Dil-i çeşm-âşnâ sâmânla bî-gâne olmaz mı Hemîşe mestle ülfet iden mestâne olmaz mı	Gazel / 7 beyit		.---/.---/.---/.---	

Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
128b	Vecdî	Tâ kim hatun ey mâh-cebînüm yüze çıkdı Esrâr-ı dil-i zâr u hazînüm yüze çıkdı	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	
128b	Vecdî	Dest urdı sabâ turre-i tarrâr tagıldı Fâş oldı ruhı 'âleme esrâr tagıldı	Gazel / 5 beyit		--./.--./.--./.--	

Tablo 4. MESTAP Mensur Bölümler Tablosu

Yp. nu.	Müellif	Eser Adı	Baş	Son	Konu	Açıklamalar
96a	-	-	Mollâ Câmî birkac müsâhibleriyle şeh-nişînde otururken…	"Yanî önündekinün ardı ardındakinün önünden yigdür" dimişler.	Molla Câmî ile ilgili	Nazım, nesir karışıktır.
96a	-	-	Sefer nâmında bir mahbûbı Mevâlîden birkac kimesneler mâ'il olup…	Râh-ı 'aşkına anun tâlib olup mâlik olan Ya ganî kimse gerekdür yâ Ganî-zâde gerek	Ganî-zâde ile ilgili	Nazım, nesir karışıktır.
96a	-	-	Nâlişî nâm şâ'ir ekser ezmânda Kitâb-ı Tuhfe-i Sam yazup …	Bir gözü kördür diyü kılman hakâretle nazar Noktanun biri kazınmagla kitâb olmaz galat	Nâlişî ve Meylî Çelebi ile ilgili	Nazım, nesir karışıktır.
96a	-	-	Sultân Mahmûd Sebüktegînün bir mahbûb-gulâmı âşiyâne-i murg içün bir dırahta çıkup…	Neheng-i tîr çün bâ mâr şod çüft Kazâ hem hande zed hem âferîn-goft	Sultân Mahmûd ile ilgili	Nazım, nesir karışıktır.
96b	-	-	Ahfâd-ı Tìmûrdan Pîr Budak nâm şehzâde Kâsım nâm civânın...	Miyân-ı bahr gark-ı mâst imrûz	Kâsım'ın denize atılması	Nazım, nesir karışıktır. Sonunda Tûsî'nin bir rubaisi vardır.
97a	-	-	Bâkî Efendi Hazretleri Fehîm-i nâ-murâdun sabâvetleri halinde…	… Bâkî Efendi engüşt ber-dehân u hayrân olup gitmişler.	Bâkî ve Fehîm'in tanışması	

3. BÖLÜM
MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE FEVÂ'İD'İN METNİ (52a-128b)

3.1. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YÖNTEM

Metni okurken esas aldığımız hususlar şöyledir:

1. Varak numaraları, şiirlerin bulunduğu sayfalarda, sayfadaki ilk mısranın sonunda; nesirlerin bulunduğu sayfalarda ise sayfadaki ilk kelimenin başında köşeli parantez içinde gösterilmiştir. ([97b] vb.).
2. Şiir ve beyit numaraları Latin rakamlarıyla bend numaraları ise Roma rakamlarıyla gösterilmiştir.
3. Bendlerden oluşan nazım şekillerinde; terci-i bend ve terkib-i bendlerde bend başlarına Roma rakamlarıyla numara verilirken beyitler de Latin rakamlarıyla numaralandırılmıştır, musammatlarda ise bendler Roma rakamlarıyla numaralandırılmış ve mısralara da tek rek Latin rakamlarıyla numara verilmiştir.
4. Şiirleri divanlarla karşılaştırırken dipnotta önce mecmuadaki kelime daha sonra ":" iki nokta koyularak divandaki şekli yazılmıştır. Çoğunlukla mecmua metnine bağlı kalınsa da bazı yerlerde anlam ve vezin uyumunu sağlamak için divandaki şekli esas alınmıştır. Bu durumda da dipnotta önce mecmuadaki kelime, sonra divandaki kelime yazılmıştır.
5. Divan ile metin arasındaki farkları gösteren dipnot işaretleri metin içinde görünmez hâldedir, dipnotta ise bend, beyit ve mısra numarasıyla belirtilmiştir.
6. Divanla karşılaştırırken dipnotlarda önce varsa bend numaraları verilmiş sonra da beyit ve mısralar belirtilmiştir. Mısraları göstermek için beyit numarasıyla birlikte ilk mısra için a, ikinci mısra için b harfi kullanılmıştır.
7. Divanla karşılaştırılan şiirlerde divanda olup mecmuada olmayan beyitler dipnotta gösterilmiştir.
8. Divandaki beyit sıralaması farklı olan şiirlerde, dipnotta bu farkı göstermek için önce mecmuadaki beyit numarası daha sonra iki nokta ":" koyarak divandaki beyit numarası verilmiştir. Mısraların yer değiştirdiği durumlarda da aynı yöntem izlenmiştir.

9. Metinde Eski Anadolu Türkçesi/Klasik imlâ hâkimdir, 18. Yüzyılın başına kadar yazılan şiirlerde bu sesler korunmuştur. Günümüze uygun olarak yazılan bazı seslerde de bu özelliğin korunmasına dikkat edilmiş, metnin değil şiirin yazıldığı yüzyıla uygun olarak yazılması gereken sesler "[]" köşeli parantez içinde belirtilmiştir.
10. Okunamayan kısımlar ya da metinde boşluk olan yerler "[…]" köşeli parantez içinde üç nokta ile gösterilmiştir. Metinde boş bırakılmış, ancak divanda bulunan kısımları divandaki hali "[]" köşeli parantez içinde verilmiştir.
11. Vezni uydurmak için ya da divandaki doğru okunuşu sağlamak için metne yapılan eklemeler "[]" köşeli parantez içinde gösterilmiştir.
12. Okunuşundan emin olunamayan kelimeler, yanında "?" soru işareti ile belirtilmiştir.
13. Veznin bozuk olduğu mısralar, mısra sonuna "(?)" parantez içinde soru işaretiyle belirtilmiştir.
14. "aşk" kelimesi divanlarda "ışk" olarak yazılmışsa bile metinde daima "aşk" şeklinde yazılmış ve bu fark dipnotta gösterilmemiştir.
15. Metinde büyük harf kullanılmış ancak özel isimlere gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır.
16. Dipnotlardaki divan kısaltmaları eserin tam adı olmadığı için italik yazılmamıştır.
17. Kelimenin önüne veya sonuna eklenen Arapça ve Farsça öğeler Ünver'in önerilerine uygun olacak şekilde yazılmıştır.[1]
18. Atıf vavları sessiz harfle biten kelimelerden sonra incelik-kalınlık uyumu dikkate alınarak "u-ü" şeklinde, sesli harflerden sonra ise daima "vü" şeklinde okunmuştur.
19. Farsça isim ve sıfat tamlamalarında ses uyumu dikkate alınarak "-ı/-i/-yı/-yi" yazılmıştır.
20. Nüshada "dâ'im, mâ'il" gibi kelimeler bazen hemze bazen de "ye" harfi ile yazılmıştır. Bu kelimeler transkripsiyonlu metinde daima hemze ile gösterilmiştir.
21. Metinde "aftâb, âsmân" gibi kelimelerde meydana gelen ses türemeleri çeviri yazıda gösterilmemiştir.
22. "hep" kelimesinde ve fiil sonuna gelen "-ip/-up" eklerinde "be" harfi daima "p" şeklinde okunmuştur.
23. "gice, yir, diyü" gibi kelimelerde "i" sesi korunmuş ve daima bu şekilde yazılmıştır.

---

[1] Bk. İsmail Ünver, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". *Türkoloji Dergisi.* C.11: 51-89.

24. "hiç" kelimesi metinde çoğunlukla "cim" harfiyle yazılmışsa da bu kelime daima "hiç" şeklinde okunmuştur.
25. Vezni bozmadığı sürece "-le" eki "ile" biçiminde okunmuştur.
26. "-dükçe" eki "cim" harfiyle yazılsa da ses uyumunu sağlamak için daima "ç" harfiyle okunmuştur.

3.2. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Tablo 5. Transkripsiyon Harfleri

ا, آ	a, ā, A, Ā
ا, أ	a, e, A, E
ء	ʾ
ب	b, B
پ	p, P
ت	t, T
ث	s̱, S̱
ج	c, C
چ	ç, Ç
ح	ḥ, Ḥ
خ	ḫ, Ḫ
د	d, D
ذ	ẕ, Ẕ
ر	r, R
ز	z, Z
ژ	j, J
س	s, S
ش	ş, Ş
ص	ṣ, Ṣ
ض	ż, ḍ, Ż, Ḍ
ط	ṭ, Ṭ
ظ	ẓ, Ẓ
ع	ʿ
غ	ġ, Ġ
ف	f, F
ق	ḳ, Ḳ
ك	k, g, ñ, K, G
ل	l, L
م	m, M
ن	n, N
و	v, V (o, ö, u, ü)
ه	h, H (a, e)
ی	y, Y (ı, i, ī,ā)
Farsça labial hı “ ḫ̌ ” şeklinde gösterilmiştir.	

3.3. MECMÛ’A-İ EŞ’ÂR VE FEVÂ’İD

-1-

Ḳaṣīde Berāy-ı Musāhib Pāşā*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Ġam-ı firāḳuñ aḳıtdı o deñlü dīdeden āb [52a]
Ki oldı eşküme nisbetle heft baḥr serāb

2 O deñlü mevc-i yem-i eşk oldı ṭūfān-ḫīz
Ki oldı küngür-i tāc-ı felek kemīne ḥabāb

3 Görüp firāḳuñ ile nār-ı ġamda sūzişümi
Baña teraḥḥum idüp ḫūn-ı eşk dökdi kebāb

4 Ġamuñla birbirine düşmen oldı ṣaff-ı müjem
Tavvassuṭ eylemedi ṣulḥ içün miyāneye ḫˇāb

5 Sipāh-ı firḳatinüñ dest-bürd-i tārācı
Ḳomadı maḫzen-i çeşmümde gevher-i sīrāb

6 İdüp eṡer dile sermā-yı rūzgār-ı firāḳ
Kemāl-i raʿşe ile gitdi cāme-i sīm-āb

7 O deñlü oldı seḥāb-ı dü dīde bārān-rīz
Ki oldı her ser-i mū bām-ı tende bir mīzāb

---

* Nâbî Divanı: K 11 / s. 69.
B: Der-Sitâyiş-i Ḥażret-i Pāşā-yı Müşarün İleyh Raḥmetu’llāhi Taʿālā ʿAleyh
6b gitdi: giydi

8 Miyān-ı rūz u şebüm farḳ olunmadan ḳaldı
O deñlü itdi beni dūd-ı āh istīʿāb

9 Bu dūd-ı āh-ı siyehfām içinde sūzişümi
Gören ḳıyās ider ol kirmdür k'ola şeb-tāb

10 Bu pīç ü tāb ile kim cūybār-ı eşkümde
Vücūdum olmış idi ıżṭırābdan dūlāb

11 Çıḳardı meşʿal-i āh [u] derāy-ı nāle ile
Derīçe-i naẓarumdan ḳavāfil-i ḫūn-āb

12 Zebān-ı ṭaʿne açup bir gice sipihr baña
Ne ṭaʿne nāvek-i dil-sūz levm idüp pertāb

13 Didi muʿāḫeze-āmīz ʿunf [u] naḫvetle [52b]
Ki ey füsürde-ḫıred hūş-ı düşmen-i bī-tāb

14 Türāb-ı pāy-ı veliyyü'n-niʿamdan olmaġı dūr
Dü çeşm-i ḫıyre-nümūnuñ ne eyledi īcāb

15 Ne iḳtiżā ile dūr olduñ ey güsiste-ḫıred
O bezmden ki ide gülşen-i bihişt ḥicāb

8b deñlü: gūne
12b levm: germ
13b düşmen ü: düşmen-i
15: 16
15b ide: ider

16 Ne ḥālet oldı ki ḳalduñ cüdā rikābundan
O āṣafuñ ki ider h̬ıdmetine bah̬t-ı şitāb

17 Didüm sipihre bunı sen de fehm idersin kim
Ben ih̬tiyārum ile itmedüm ferāġ-ı zehāb

18 Velīki bir maraż-ı bī-amān ẓuhūrından
ʿAzīmete yoġ idi ḳāleb-i şikestede tāb

19 Ne iḥtimāl idi yoh̬sa o bezmden mehcūr
Ḥevāli-i müje-i eşkbāruma gele h̬ˇāb

20 Göñül müfāreḳatı meclis-i şerīfinde
Cerīde-i niʿam-ı ʿömrden ider mi ḥisāb

21 Olur mı itmeyicek zīb-i gūş güftārın
Cerāḥat-i ciger-i h̬ūn-feşāna merhem-yāb

22 Velīk n'eyleyeyüm dest-i ʿöẕrden feryād
Ki itdi pīş-gehinde beni esīr-i ḥicāb

23 Felek yine baña döndi didi ki ey Nābī
Egerçi ehl-i kerem itmez ehl-i ʿöẕre ʿitāb

24 Velīk itmek içün iʿtizār luṭfından
Budur ben añladuġum şimdi saña fikr-i ṣavāb

16: 15
16b h̬ıdmetinde bah̬t-ı şitāb: bah̬t-ı h̬ıdmetinde şitāb
18a velīki: velīk

25 Ki bir ʿarūs-ı dil-ārāy-ı hacle-i tabʿuñ
Virüp cemāline taʿbīr-i tāze-ṭarz ile tāb

26 Veliyy-i niʿmetüñe tuḥfe-i ḳudūm idesin
Ki tā ḳuṣūruñı afv ide ol sütūde-cenāb

27 O nev-ʿarūsuñ ola cebhe-i niẓāmında
S̱enā-yı āsafa ammā bu vechle elkāb

28 Vezīr-i ʿöẕr-pezīr āṣaf-ı memālik-gīr
Meh-i sipihr-mesīr āsmān-ı mihr-rikāb

29 Muṣāḥib-i melikü'l-ʿaṣr Muṣṭafā Pāşā
Ki faḫr ider şeref-i kevkebiyle heft-ḳıbāb

30 O zāt-ı mekremet-ārā ki eyledi dāmād
Görüp şehen-şeh-i ʿālem naẓīrini nā-yāb

31 O āṣaf-ı sipeh-ārā ki sāye-i ʿilmi
Olur sehāb-ı ser-i āftāb-ı ālem-tāb

32 O Ḫıżr-ı vaḳt ki şerm-i żamīr-i ṣāfından
Yüzinden eyleyemez āb-ı Ḫıżr refʿ-i niḳāb

26b sütūde: bülend
30b nā-yāb: kem-yāb
31a ʿilmi: ʿālemi

33 Sipihr gūş-ı meh ü mihrin açmadan şeb u rūz
Ümīdi itmedür iḥrāz-ı iltifāt-ı ḫiṭāb

34 Karīn-i takviye-i baḫtı olsa ger żuʿafā[2]
Kemīne peççe-i ʿusfūra ṣayd olurdı ʿuḳāb

35 Firāz-ı devḥa-i baḫtında lāne-sāz olsa
Hümāyı itmez idi ḫıdmete ḳabūl ġurāb

36 Göreydi Rüstem eger ḳuvvet ü şecāʿatini
Olurdı sīne-i Rüstem çü sīne-i Sührāb

37 Yed-i muḫāsemeti çāk-rīz-i cīb-i ʿadū [53a]
Kef-i velāsı güher-pāş-ı dāmen-i aḥbāb

38 Feżā-yı ʿāṭıfete luṭfı cūy-ı ḫāhiş-şūy
Cihān-ı mekremete ṭabʿı gülşen-i şād-āb

39 Olaydı şāhid-i İslāmı dehre çihre-nümā
Olurdı cīb-i sanem çāk-çākden miḥrāb

40 Żamīr-i enverinüñ vaṣfın itseler taḥrīr
Olurdı yek-şebe meh gibi müstenīr Aʿrāb

---

[2] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Sipihrden harekâtı ideydi menʿ eger
Olurdı sâʿid-i keffü^l-ḫadībe bend şihâb
34b peççe: beççe
35a devḥa-i: devḥa
39a dehre: deyre, çihre-nümā: cilve-nümā

41 Añılsa menbaʿ-ı seyl üzre kūh-ı temkīni
Dönerdi çıḳduğı sūya şitāb ile seyl-āb

42 Nesīm-i ḫulḳ-ı çemen-ḫīzi olsa kūha vezān
Olurdı rüste tenūr içre gonça-i şīr-āb

43 Eger leṭāfet-i ṭabʿından olsa vāye-peẕīr
İderdi bād-ı vezān ile kūh-ı baḫt şitāb

44 O kimse kim ola bir kerre luṭfına maẓhar
Mis̱āl-i düzd gelür gelse çeşm-i baḫtına ḫᵛāb

45 Ṭoḳunsa ebre gözi bir aṭā-çeşīdesinüñ
Dökerdi ḳaṭre yirine zemīne gevher-i nāb

46 İder taṣavvur-ı ḫulḳın cahīme itse nigāh
Olur şerāresi gül dūdı sünbül-i şīr-āb

47 Ṭoḳunsa tāb-ı nigāh-ı celāli kühsāra
Olurdı kūh u emākin ser-te-ser gird-āb

48 Düşeydi bāġa eger tāb-ı dīde-i ġazābı
Olurdı aḫker-i sūzende dāne-i ʿunnāb

42a kūha: kevne
46a ider: iden
47a kühsār: eşcār
47b Olurdı kūh u emākin ser-te-ser gird-āb: Olurdı ahker-i sūzende dāne-i ʿunnāb
48a bāġa: kūhe
48b Olurdı ahker-i sūzende dāne-i ʿunnāb: Olurdı kūh yem ammā ki ser-be-ser gird-āb

49 Semūm-ı mihr-i cihān-sūzı esse gülzāra
Olur ʿuṣāre-i ḫanẓal żamīr-i gülde gül-āb

50 O deñlü devleti ʿālī ki eşk-i ḥāsidden
Ṣabāya rāh-güẕer virmez oldı cūş-ı ḥalāb

51 Doyar mı vaṣfdan ādem o āṣafı ki ola
Neşāṭ-ı medḥi kesād-āver-i neşāṭ-ı şarāb

52 Teġazzül eylemek ister göñül bu vādīde
Ki istimāʿ idicek çarḫa raḳṣ ide īcāb

53 Dil oldı bir güle bülbül ki itse refʿ-i niḳāb
Hezārdan gül ü gülden hezār iderdi ḥicāb

54 Meşām-ı ḫˇāhişe itse nesīm-i nāzı güẕer
Olur çekīde dimāġ-ı niyāzdan zehr-āb

56 Görince yārı gider gider ṭāḳatüm gelür lerze
Ḥayāt-ı vaṣlda nā-yāb imiş zamān-ı şebāb

57 Görüñ ġınā-yı faḳīrān-ı āstān-ı Cem'i
Elinde kāse-i billūr içinde laʿl-i müẕāb

49a mihr: ḳahr
51a doyar: ṭoyar
52b istimāʿ idicek: istimāʿı ile
56a lerze: raʿşe

58 Degül sitāre görüp Nābiyā bu naẓmı felek
Nisār ider ser-i endīşem üzre dürr-i ḫᵛoş-āb

59 ʿAceb mi sözlerüme eylese felek taʿẓīm
ʿAceb mi nāmumı añduḳça gözlese ādāb

60 Benüm gibi kimüñ olmış cihānda memdūḥı
Bir āṣaf-ı hüner-āver vezīr-i luṭf-meʾāb

61 Münīr-ṭabʿ müşīrā bülend-menḳabetā
Eyā vezīr-i kerīmü'l-ḫıṣāl fażl-niṣāb

62 Ser-i nihāl-i ser-efrāz-ı bāġ-ı devletsin [53b]
Ki Ḫıżra nāziş ider sāyeñi memerr iden āb

63 Virür ṭabīʿat-ı iksīre reng-i istihzā
Semendüñüñ ḳademin būs iden kemīne türāb

64 Saña ḥasūd olanuñ çekdügi ʿaẕāba göre
Ḫużūr-ı bāġ-ı cināndur cehīm içinde ʿaẕāb

65 Ki sen keremle ʿalemsin ki itse ebr-i maṭīr
Kef-i kerīmüñe taḳlīd iderler istiġrāb

66 Bu deñlü devri ḳarār itmez idi eylemese
Sipihr heykel-i nām-ı şerīfüñ istiṣḥāb

62a ser-i: sen ol
63a reng: jeng
65a ki sen: sen ol

67 Göreydi ḫulḳ-ı Hüdā-dāduñı çekerdi ḳalem
Sevād-ı nüsḫa-i aḫlāḳa fāżıl-ı Fārāb

68 Nüvişte ḫāme-i ṣunʿ-ı debīr-i hikmet ile
Kitab-ḫāne-i ṭabʿuñda nüsḫa-i ādāb

69 Senüñ mürüvvetüñ ol rütbeye yetişmiş kim[3]
Tecessüs eylemede ʿafv-ı cürm içün esbāb

70 Benüm de cürmümi ʿafv it kemāl-i luṭfuñdan
Baña ʿiṭāb kifāyet ider bu şerm ü ḥicāb

71 Ḫıyām-ı çarḫa sütūn-ı duʿāyı refʿ eyle
Niyāz-nāmeyi Nābī çoḳ eyledüñ ıṭnāb

72 Cerīde-i günehi tā günāhkārānuñ
Ola rakam-zede-i ʿafv-ı ḫażret-i Vehhāb

73 Yed-i ʿināyet ile şehr-bend-i ʿālemde
Der-i murādını açsun Müfettihü'l-ebvāb

74 Binā-yı devletini eylesin Ḫudā maʿmūr
Ola ʿadūlarınuñ ḫāne-i ümīdi ḫarāb

75 Muʿammer eylesün ol deñlü devlet ile Ḫudā
Ki ẕeyl-i ʿömri ola būsegāh-ı rūz-ı ḥisāb

[3] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Nigâh-ı ʿafvuña nisbetle ġayz ʿuḳde be-bād
Żamîr-i ṣâfuña nisbet ġubâr naḳş ber-âb

-2-

Ḳaṣīde-i ʿĪdiyye Berāy-ı Müşārün İleyh*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Ṣabā-yı feyż ki bāġ-ı derūna ḳıldı güẕār
Bir iki müjde-i ferḫunde eyledi işʿār

2 Ne müjdedür bu ki mażmūnıdur güşāyiş-i baḫt
Ne müjdedür bu ki maʿnāsı devlet-i bīdār

3 Ne müjdedür bu ki ḫāṣiyyet-i ḳudūmından
Cihānda itdi zemistān mis̱āli ġuṣṣa firār

4 Tamām zīnet idüp bāġ-ı ʿālemi itdi
Kemāl-i ḳudretini bāġbān-ı ṣunʿ iẓhār

5 Degül mi ṣunʿ-ı dü-bālā ki bir nihāl üzre
İki şükūfe bitürdi ki nāmı ʿīd ü bahār

6 Cihānı māye-i ārāyiş-i cihān itdi
Hilāl-i ʿīdi idüp bāġ-ı kevne pertevbār

7 Giyindi tāze nihālān libās-ı ʿīdiyye
Ṣarındı başına her ġonçe āteşīn destār

---

* a.g.e.: K 10 / s. 64.
B: ʿÎdiyye bâ-Sitâyiş-i Vezîr-i Müşârün İleyh.
1a derūna: derūn
3b cihānda: cihāndan
6a cihānı: bahārı
7a ʿīdiyye: ʿīdāne
7b ġonçe: ġonce (Divanda devamlı "ġonce" şeklinde okunmuştur.)

8 ʿAceb ki itmeye ebdāl-i bülbüli ḥayret
Ki gösterür aña her sebze ṣūret-i esrār

9 Olup bu faṣlda gülşen nümūne-i cāmiʿ
Oḳur menābir-i gülşende ḫutbe bülbül-i zār

10 Ṣabāḥ-ı ʿīd gelüp gülşene meserret ile
İder muṣāfaḥa ezhār ile nesīm-i bahār

11 Felek cevāhir ile dāmenin pür itmişdür [54a]
Diler ki maḳdem-i ʿīd ü bahāra ide nis̱ār

12 Hilāl-i ʿīd degül şāne virdi gördi felek
ʿArūs-ı ṭāliʿümüñ zülfüni perīşān-tār

13 Murādum üzre yürir şimdi keştī-i ümmīd
Ḫilāf-ı ḳāʿide-i rūzgār-ı nā-hemvār

14 Açıldı ʿuḳde-i kārum bozuldı idbārum
Ki oldum āṣaf-ı devrān içün medīḥa-nigār

15 Ne āṣaf āṣaf-ı ālī-naẓar bülend-maḳām
Yegāne ṣadr-ı bülend-iḳtidār-ı iḥsānkār

16 Vezīr-i muhteşem-i pādişāh-ı heft-iḳlīm
Ḳarīn-i sāye-i Ḥaḳ yaʿni Ḥażret-i ḫünkār

8a itmeye: almaya
14b oldum: oldı

17 Sütūde-fażl u hüner-pīşe Muṣṭafā Pāşā
Ki evc-i rütbesine eyler āsmān iḳrār

18 O şeh-süvar ki binse semend-i iḳbāle
Revādur āṣaf olursa yanınca gāşiyedār

19 ʿAdūsı şevḳ ile cānlar virür baş üzre ṭurur
Ṣalarsa ḫaṣmına ceng içre tīg-i şāʿiḳabār

20 İderse ḳuvvet-i bāzū-yı himmeti imdād
Şihābe ḫande ider her ḫadeng-i bī-miḳdār

21 İdeydi ʿaḳs umūra ṣudūr-ı fermānı
Olurdı silk-i zümürrüd żiyā-yı dīde-i mār

22 Dehānı ġonçenüñ olurdı ḫandeden mecrūḥ
Nesīm-i şermi eger gülsitāndan itse güẕār

23 Hilāl-i ʿīd görünmezdi rūzedārāna
Cihāndan eylemese bād-ı luṭf-ı refʿ-i ġubār

24 Zamān-ı luṭfı ġınā-baḫş-ı ehl-i faḳr olalı
Gedāya āh çeker şimdi sāye-i dīvār

19a ṭurur: ṭutar
20b her: bir
21b silk: seng
22a mecrūḥ: maḥrūm

25 Ne luṭfdur ki bulunmaz gedā zamānında
Eger virürler ise her gedāya biñ dīnār

26 Zihī zamān-ı saʿādet ki devr-i iḳbāli
Sipihre virdi kesād-ı sirāyet-i idbār

27 Zamāne baẖt-ı nigūnından eyleyüp şekvā
Nevā-yı bülbül-i Şīrāzı itmede tekrār

28 Cihān be-geştem [ü] derdā ki hīç şehr ü diyār
Ne-yāftem ki fürūşend baẖt der-bāzār

29 Kef-i ʿaṭāsı o maʿmūre-i keremdür kim
Mühendis-i ezelī yapmamış o şehre ḥiṣār

30 Güşāde gül gibi cībe girer kef-i keremi
Velī çıḳınca ider ġonçe ṣūretin iẓhār

31 Ne baḥr gördi ne kān ne ṭabīʿat-ı şuʿarā
Kef-i niyāzı gibi bir seḥāb-ı gevherbār

32 Ne gūş-ı ʿālem işitdi ne gördi çeşm-i cihān
O ẕāt-ı pāke muʿādil vezīr-i pāk-ʿıyār

33 Hilāl-i ʿīdi hilāl itdi reşk-i ṭāḳ-ı deri
Ki dergehi gibi olmadı maṭmaḥ-ı enẓār

25b her: bir
28b yāftem: dīdem
31b niyāz: niṣār

34 Bu deñlü çihre be-ḫāk-i tażarruʿ olmışdur
Sipihr-i āyinedār bir kemīne ḫidmetkār

35 Vezīr-i pāk-dilā fāżılā hünermendā [54b]
Eyā sütūde-ḫaṣāʾil müsellemü'l-eṭvār

36 Revā mıdur ki ḳalem nā-ümīd olmış iken
Şikestegān-ı ümīde teveccühüñ miʿmār

37 Ḫudā-yı ʿazze ve cell āstānuñ itmiş iken
Niyāz ehline merciʿ ḥuṣul-i kār-ı medār

38 Yazıḳ degül mi olam ser-bürehne kīse tehī
Tamām müflis ü bī-ḫānmān ġarīb-i diyār

39 Bu faṣl-ı ʿīd u bahār içre kim ʿumūm üzre
Libās-ı tāze giye cümle ādem ü eşcār

40 Vücūd-ı ḫalḳda gördükçe cāme-i rengīn
Vücūdı ġarḳa-i eşk ide ġayret-i nā-çār

41 Görüp elinde ilüñ nuḳreler taḥayyür ile
Gözümden aḳıduben olurın sitāre-şümār

34b sipihr-i āyinedār: sipihri itse ne var
37b kār-ı: kāma
38a kīse: kāse
38b müflis ü: müslif-i
40b ġarḳa- eşk ide ġayret-i: ġarḳ iderüm reşk-i ġayrete
41a taḥayyür: taḥassür

42 Sezā mıdur ki olup derd-i yeʾs ile ḫaste
Vücūdum eyleye zerrīn taḥassur-ı dīnār

43 Yiter şikāyeti terk it niyāz idüp elüñ aç
Duʿā-yı devletine ey şikeste-Nābī-i zār

44 Ümīddür ḳomaya ol ṭabīb-i muḥtācān
Şikeste-ḫāṭırıñı iḥtiyāc ile bīmār

45 O Ḫātimin ola bir luṭfı ḳorḳarın idesin
Cihānda ḥālet-i iflās olduġın inkār

46 İlāhi ʿömrini eyle devāma peyveste
İlāhi devletin eyle hemīşe tāze bahār

47 İlāhi her günini ʿīd [ü] her şebin ḳadr it
Nihāl-i tāzedür eyle İlāhi ber-ḫordār

48 İlāhi her dem idüp kendü sāyene maḥrem
İlāhi ḫāk-i derin eyle būsegāh-ı kibār

41b aḳıduben olurın: eşk aḳıdup olurum
42a ki: kim
45a ḫātimin: ḫātümüñ
45b olduġın: n'olduġın

-3-

Ġazeliyāt-ı Nābī

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Terk-i maṭlabdur bu maṭlabgāhda maṭlab baña[*]
Eyle luṭfuñdan müretteb maṭlabum yā Rab baña

2 Ben pür olsam ol tehīdür ol pür olsa ben tehī
Sāġar-ı meydür bu bezm-i ġamda hem-meşreb baña

3 İtmege aḥkāmın istihrāc devr-i ʿişretüñ
Āsmān-ı naḫl-i gülde jāledür kevkeb baña

4 Kimse bilmez ol mehüñ teşrīfine rū-puş olur
Rūz-ı rūşenden füzūn feryād-resdür şeb baña

5 Günde bir āzādelik ẕevḳi muḳarrerdür hele
Ṭıflveş cāy olsa bārī bir daḫı mekteb baña

6 Leb midür Nābī ola ney gibi leb-rīz-i hevā[4]
Ḫāme-i gevher-feşān olursa bend-i leb baña

---

[*] a.g.e.: G 3 / s. 455.
5a ẕevḳi: şevḳi
[4] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Zîb-i gûş itdüm ṣarîrinden bu râzı ḫâmenüñ
Bir devât u bir varaḳdur meşreb u meẕheb baña
6a ola: k'ola
6b hāme-i: hāmeveş; olursa bend-i: ola olursa

-4-

Ve lehū*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Nedür ey yār bu bī-hūde ġażab n'oldı saña

Meşrebüñ düşmen-i nāz idi ʿaceb n'oldı saña

2 Virmemişsin ṭutalım ruḫṣat-ı āġūş-ı viṣāl

Varmaġa meclis-i aġyāra sebeb n'oldı saña

3 Cāme-ḫˇāb içre bıraḳduñ beni ey mihr-i münīr

Ṭurmaduñ çāk olıcaḳ perde-i şeb n'oldı saña

4 Ne girersin araya yāre niyāz itdükçe

Ḳanı ey girye mürāʿāt-ı edeb n'oldı saña

5 Olduñ ey ḫāme-i Nābī ḳatı çoḳdan ḫāmūş [55a]

Bilmem ey zemzeme-pīrāy-ı ṭarab n'oldı saña

-5-

Ve lehū*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Vaʿde-i ḫāṭır-firībüñ düzd-i ḫˇāb itdüñ bu şeb

Tār [u] pūd-ı cāme-ḫˇābum sūz u tāb itdüñ bu şeb

---

* a.g.e.: G 5 / s. 456.

1a yār: şūḫ

5a Divanda "ḳatı" sözcüğü eksiktir ve vezin bozuktur.

* a.g.e.: G 15 / s. 464.

2 Ḥüsnüñe şāyeste iʿzāz itmede taḳṣīr ider[5]

Ben günāh eylerdüm ammā sen sevāb itdüñ bu şeb

3 Ben esīr-i derd-i ser ammā ruḫuñ ʿaḳsiyle sen

Dīde-i aġyārı mīnā-yı gül-āb itdüñ bu şeb

4 Nāz u istiġnā degüldür māniʿ-i teşrīf-i bezm

Nāzenīnüm ġālibā bizden ḥicāb itdüñ bu şeb

5 Ben ḫayālüñle ṣabāḥ olınca itdüm güft-gū

Sen kimi şāyeste-i luṭf u ḥisāb itdüñ bu şeb

6 Tābe-gerden ġarḳa-i eşk oldı tāb-ı hicr ile

Nābīyi hem-ḥālet-i rūz-ı ḥiṣāb itdüñ bu şeb

-6-

Ve lehū[*]

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Cemʿün tamāma irüp devri cām ḳalmışdur

O cāmdan da bu meclisde nām ḳalmışdur

2 Rüsūm-ı luṭf u kerem ḫalḳ içinde mensīdür

Faḳat virüp alınur bir selām ḳalmışdur

---

[5] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Oldı tārīkī-i şeb āhumla ḳat ḳat līk sen
Ṭalʿatüñle ḳangı bezmi māh-tāb itdüñ bu şeb
2a Ḥüsnüñe şāyeste iʿzāz itmede taḳṣīr ider: Belki eylerdüm saña şāyeste ḫıdmetde ḳuṣūr
4: 6
4b Nāzenīnüm ġālibā: Ġālibā ey māh-rū
5b luṭf u ḥisāb: luṭf-ı ḫiṭāb
[*] a.g.e.: G 142 / s. 566.
1a tamām: tamāma

3 Raḳīb sāye-i luṭfuñda oldı perverde
Anuñçün ey gül-i ter böyle ḫām ḳalmışdur

4 Ümīd kātib-i taḳdīrden müsāʿadede[6]
Cerīde-i emelüm nā-tamām ḳalmışdur

5 Felekden almışuz envāʿ-ı kāmı ey Nābī
Hemān bir almadıġum intiḳām ḳalmışdur

-7-

Ve lehū[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Niyyetüñ eyledigüñ vaʿde-i incāza mıdur
Yoḫsa ḳaṣduñ dil-i zāre sitem-i tāze midür

2 Var mıdur sūziş-i ġam sende de pervāne gibi
Yoḫsa ey murġ-ı çemen bir ḳurı āvāze midür

3 İki per gibi ẓuhūr eyledi ḫaṭ rūyuñda
Murġ-ı ḥüsnüñ ʿacabā niyyeti pervāze midür

4 Tīrveş sīnesine sen düşicek aġyāruñ
ʿĀşıḳuñ ḳavs-ṣıfat ḥiṣṣesi ḫamyāze midür

2b virüp alınur: alup virilür
3b cām: ḫām
[6] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Cihān içinde murādum ne ise virdi ḳażā
Hemān bir almaduġum intiḳām ḳalmışdur
4a müsʿādede: müsʿādedür
[*] a.g.e.: G 211 / s. 618.

5 Āhdan perde çeker bāġa hezār ey Nābī
Bu tedārük o gül-i perde ber-endāze midür

-8-

Ve lehū*

Feᶜilātün feᶜilātün feᶜilātün feᶜilün

1 Ẕevḳ-i ġam dilde midür dāġda mı tende midür
Neşve bülbülde midür gülde mi gülşende midür

2 Oldı sermāye-i ḥayret baña bīm [ü] ümmīd
Bilemem eyleyecek girye midür ḫande midür

3 Oldı bāzīçe-i ᶜaşḳuñda nihān ḫātem-i dil
Çīn-i zülfüñde midür sende midür bende midür

4 Gül hem açıldı hem ārāyiş-i destār oldı
Bülbül-i bī-ḫaber āyā daḫı şivende midür

5 Mestāne cünbiş itmededür çarḫ Nābiyā
Dūşında mihr ü māh bilinmez sebū midur[7]

4b ḥiṣṣesi: çekdügi

* a.g.e.: G 213 / s. 620

[7] Son beytin vezni farklıdır(Mef'ūlü Fā'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün). Müellif bir başka gazelin son beytini almıştır. Divanda 212 nolu gazelin son beytidir. Divana göre bu gazelin 3 beyti eksik yazılmıştır:

O tevāżūᶜ anı mümtāz-ı cihān itmişdür
Naḫl-i gül bāġda bīhūde ser-efgende midür

Dürr ü mercān bulunurmış ṭutalum deryāda
Bu ḳadar çīn-i cebīn ṣatmaġa erzende midür

Ḫ˘āh u nā-ḫ˘āh olur āvīze-i gūş-ı aḥbāb
Nābiyā her ġazelüñ böyle ḫoş-āyende midür

-9-

Ve lehū[*]

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Pāy-ı yāre düşmeye aġyārdan nevbet mi var
Sāyesinde naḫl-i ümmīdüñ meger rāḥat mı var

2 Geh kemān-ı hücr ü geh zehr-i sitem geh bār-ı ġam
ʿĀşıḳ-ı fersūde-zānū çekmedük zaḥmet mi var

3 Cilve eyler cāme-i yek-reng ile yeʾs [ü] ümīd [55b]
Ṭabʿa istīlā-yı ḥayret gibi bir niʿmet mi var

4 Vaṣldan maḳṣūdımuz memnūn-ı cānān olmadur
Yoḫsa vaṣla ʿālem-i endīşede minnet mi var

5 Bir nefes kāşāne-i kālbinden olmazsın cüdā
Çoḳdan ey ġam Nābī-i nā-şād ile ülfet mi var

-10-

Ve lehū[*]

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Dil ser-i kūy-ı yāra ʿāzimdür
Rehberi şuʿle-i niyāzumdur

2 Geleli ʿaşḳ gitdi dil şimdi
Dergeh-i bārede mülāzımdur

---

[*] a.g.e.: G 216 / s. 622. Divan'da 6 beyitten oluşmaktadır.
2b zānū: bāzū/ zaḥmet: miḥnet

[*] a.g.e.: G 218 / s. 623.

3 Şemᶜüm olmam nesīm-i cūy-ı viṣāl

Bāᶜis̱-i sürᶜat-ı güdāzumdur

4 Nice memnūn-ı ḥayret olmayayum

Perdedār-ı cemāl rāzumdur

5 Naẓm-ı ᶜAbdī'ye pey-rev ol Nābī

Kişiye kendi cānı lāzımdur

-11-

Ve lehū*

Mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün

1 İdüp defᶜ-i keder sāġarla mesrūr olmamuz yegdür

Ḫarābāt içre lāy-ı meyle maᶜmūr olmamuz yegdür

2 Kemān-āsā elinde keşmekeşde ḳalmadan bārī

O bed-ḫūdan mis̱āl-i tīr mehcūr olmamuz yegdür

3 Sipihrüñ ḥoḳḳasından itmeyüp deryūze-i merhem

Gül-āsā ser-te-ser pür-zaḫm-ı nāsūr olmamuz yegdür

4 Hilāl eyler vücūd-ı ᶜāşıḳı ḳurb-ı viṣāl ey dil

O mihr-i ḥüsnden mānend-i meh dūr olmamuz yegdür

2b bārede: yārda

4a memnūn: Mecnūn

* a.g.e.: G 77 / s. 516.

2a bārī: yāruñ

5 Bahāruñ zīr-i bār-ı minnet-i nev-rūzı olmaḳdan
Ḥarāret-dīde-i eyyām-ı bāhūr olmamuz yegdür

6 Bize ṣaff-ı niʿāl-i meclisüñde yir bulunmazsa
Varup ser-defter-i hicrāna mesṭūr olmamuz yegdür

7 Fürūġ-ı nażm ile leb-rīz idüp dünyāyı ey Nābī
Miṡāl-i mihr-i ʿālem-tāb meşhūr olmamuz yegdür

-12-

Ve lehū*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefʿāīlün mefāʿīlün

1 Çemende cūyveş bu cüst u cūlar hep senünçündür
Miyān-ı bülbülānda güft ü gūlar hep senünçündür

2 Sen ey kişt-i emel neşv ü nemādan dūrsun ammā
Seḥāb-āsā dökilmek āb-rūlar hep senünçündür

3 N'ola bir kerre meyl itseñ kenāra ey dür-i yektā
H̱urūş-ı mevc mevc-i ārzūlar hep senünçündür

4 Sezādur ṣāʿid-i sīmīnüñ itsem heykel-i gerden
Baña pür-ẖışm [u] kīn olmaḳ ʿadūlar hep senünçündür

6a ṣaff-ı niʿāl-i: ṣaffü'n-niʿāl
6b mesṭūr: mastūr
7a leb-rīz: memlū
* a.g.e.: G 221 / s. 625.
1a cüst ü cūlar: cüst-cūlar
1b güft ü gūlar: güft-gūlar
3a n'ola: ne var
4: 5

5 Gel ey mest-i teġāfül bir nigāh it hāl-i mestāne
Reh-i mey-ḫānede bu hāy u hūlar hep senünçündür

6 Reg-i tāk-ı ḫaṭādan cūşa gel ey bāde-i taḥḳīḳ
Ḳadeḥler şīşeler ḫumlar sebūlar hep senünçündür

7 Niçün ey naẓm-ı Nābī tāze tāze cilve itmezsüñ
Ḳalemden safḥaya bu ser-fürūlar hep senünçündür

-13-

Ve lehū[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Dildeki leşker-i endūh güẕer bilmezler
Sākinān-ı ḥarem-i ʿaşḳ sefer bilmezler

2 Şekve ḫurşīd-ruḫān-ı felek-i naḫvetden
Der-i ġam-ḫānemüzi zerre ḳadar bilmezler

3 Gice gündüz ʿaraḳ u mey yürisün meclisde [56a]
Mestler şām u seher şems ü ḳamer bilmezler

4 Dāġ-ı dil māye-i feryād yeter ʿuşşāḳa
ʿAndelībān-ı maḥabbet gül-i ter bilmezler

5 Yā ḫayāl-i ḫaṭ-ı sebzüñ ya gül-i rūyuñdur
ʿĀlem-i dilde temāşā-yı diger bilmezler

---

[*] a.g.e.: G 222 / s. 626.
3b şems: mihr

6 Dili söyletrmeye besdür süḫān-ı şī̇rī̇nüñ
Ṭūtiyān-ı ḳafes-i ʿaşḳ şeker bilmezler

7 Nābiyā şekve-girān-ı ʿadem-i neyl-i murād
Gālibā girye-i şebāh-ı seḥer bilmezler

-14-

Ve lehū[*]

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Bilür o kimse ki dānā-yı sırr-ı ʿālemdür
Güşāyiş-i dehen-i ġonçe zaḫm-ı mātemdür

2 O gelmese n’ola zaḫm-ı derūn ehl-i derūn
Ki zaḫmı āyinenüñ nā-peẕī̇r ü merhemdür

3 Ḫadengi gelmedin eyler göñülde zaḫmı ẓuhūr
Güli bu bāġ-ı ġamuñ ġonçeden muḳaddemdür

4 Ḫayāl-i ʿaks-i leb-i bāde-gūn-ı dildāruñ
Benān-ı dilde nümūdār-ı sāġar-ı Cemdür

5 Ḥaḳī̇r görme metāʿ-ı günāhı ey Nābī̇
Revācgāhı anuñ Kaʿbe-i mükerremdür

7a şekve-girān: şekve-gerān
[*] a.g.e.: G 225 / s. 628.
1b ġonçe: ḫande

-15-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Giryān iseñ ey dil n'ola cānāne bizümdür
Baḥr-ı ġamuz ol gevher-i yek-dāne bizümdür

2 Ṣūfī senüñ olsun yüri var gerdiş-i tesbīḥ
Biz rindlerüz gerdiş-i peymāne bizümdür

3 Ḥüccetle senüñdür bilürüz ṣavmaʿa zāhid
Fermān-ı şeh-i ʿaşḳ ile mey-ḫāne bizümdür

4 Peymāne-şümār olmaġ içün lāzım olursa
Senden çekerüz sübḥa-i ṣad-dāne bizümdür

5 Kimdür bizi menʿ eyleyecek bāġ-ı cināndan
Mevrūs̱-ı pederdür girerüz ḫāne bizümdür

6 Ḥarba ḳo dolaşsun serine mihr-i münīrüñ
Biz şemʿa-i şevḳüz per-i pervāne bizümdür

7 ʿAḳl olsa ṣaf-ārā-yı ḫuṣūmet yine Nābī
Ġam çekmezüz andan dil-i dīvāne bizümdür

---

* a.g.e.: G 224 / s. 627.
6a dolaşsun: ṭolaşsun
6b şevḳüz: bezmüz
7a yine: bize

-16-

Ve lehū*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Serv-ḳaddüm sāye ṣalsa bāġa ʿarʿar ḫāk olur
Reng-i ruḫsārın görüp güller girībān-çāk olur

2 Dilde bir sūz-ı maḥabbet var ki taḳrīr eylesem
Şevḳden eczā-yı ʿālem ser-be-ser ḫāşāk olur

3 Ḫānmān-ı ṭāḳati vīrān iderken rūy-ı dil
Bülbül-i nāçīze gül bīhūde āteşnāk olur

4 Dehre bir neẓẓāre-i yeʾs itmeyince bilmedüm
K'ārzū jeng-āver-i āyīne-i idrāk olur

5 Perveriş-yāb olduġıçün dūdmān-ı ʿaşḳda
Āh-ı Nābī yirde ḳalmaz zīnet-i eflāk olur

-17-

Ve lehū*

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

1 Bir dilbere dil vir ki belādur dimesünler
Bir bādeyi nūş it ki ḫaṭādur dimesünler

2 Bir derde esīr ol ki eṭibbā-yı zamāne
Şāyeste-i tedbīr-i devādur dimesünler

---

* a.g.e.: G 228 / s. 630.
3a ḫānmān: hanümān
4a itmeyince: itmedükçe
* a.g.e.: G 229 / s. 631.

3 Dök naḳd-ı sirişkünñ ser-i kūyına yāruñ [56b]
Tā müddeʿiyān saña gedādur dimesünler

4 Laḫt-ı ciger ü nāleni iẓhāra şitāb it
Tā kim saña bī-berg ü nevādur dimesünler

5 ʿAbdī gibi āşüfte-i ḫūbān-ı zamān ol
Nābī saña tā ehl-i riyādur dimesünler

-18-

Ve lehū*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Dest-i nāzuñdan o mestān ki şarāb isterler
Gūyiyā çeşme-i ḫurşīdden āb isterler

2 Derd-i serden nice āzād olur ol tāʾife kim
Bāde nūş eyleyecek yirde gül-āb isterler

3 Şerḥa vü dāġ gerek sīne-i ehl-i ġamda
Ṣaḥn-ı dīvān-ı ḳıyāmetde ḥisāb isterler

4 Sen hemān dildeki naḳş-ı hevesi defʿ eyle
Senden ey ḫˇāce ne defter ne kitāb isterler

2b şāyeste: vābeste
3a kūyına: kūyında
5a zamān: cihān
* a.g.e.: G 230 / s. 631.
3: 5
4a defʿ: maḥv

5 Aña ol bezm-geh-i ʿaşḳda erbāb-ı derūn
Dilde ġam serde şeġaf dīdede āb isterler

6 Cünbiş-āmūz gerek berḳden erbāb-ı derūn
Rāh-ı bī-menzil-i vaḥdetde şitāb isterler

7 H̬ūblar ḥüsnine ḥayrān olan āşüftelerüñ
Çeşmi āyīne gibi düşmen-i h̬ˇāb isterler

8 Naẓm-ı üstāda naẓīre nice mümkin Nābī
Tāze gū tāze zebān tāze cevāb isterler

-19-

Ve lehū[*]

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Dem-i viṣāl ẓuhūr-ı h̬aṭ-ı nigāra düşer
H̬udā virürse eger ʿīdimüz bahāra düşer

2 Hemān bize düşecek vaḳt-i gülde ʿişretdür
Fiġān-ı nābe-maḥal meşreb-i hezāra düşer

3 H̬ayāl-i ʿārıż-ı dildārdan tehī dil yoḳ
Mis̱āl-i perde-i h̬urşīd her diyāra düşer

5a aña: ekser
5: 7
5b şeġaf: şeġab
6a derūn: sülūk
7a āşüftelerüñ: üftādelerüñ
7: 3
[*] a.g.e.: G 234 / s. 634.

4 Ne dil ümīd idinür būy-ı zülf-i dildārı
Ne neşr-i būy-ı kerem ṭabʿ-ı rūzgāra düşer

5 Ṣafā-yı meykede bir görmek ile añlanmaz
O ẕevḳ ḫāṭır-ı ʿuşşāḳa vara vara düşer

6 Degül zemīne düşen berf ḫāne-i çarḫuñ
Beyāż-ı ṣūret-i dīvārı pāre pāre düşer

7 Serīr-i çarḫa çıḳar rūzgār ile Nābī
O dil ki ḫāk-ṣıfat reh-güẕārı yāre düşer

-20-

Ve lehū[*]

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Añılsun gūşe-i mey-ḫāne kim şād olduġum yirdür
Nevāzişkārī-i sāḳīye muʿtād olduġum yirdür

2 Añılsun bāde-i bī-reng [ü] būy-ı gülşen-i vaḥdet
Ki bār-ı minnet-i ṣaḥbādan āzād olduġum yirdür

3 Añılsun nāme-i nā-geh-ẓuhūr-ı vaʿde-i vuṣlat
Neşātumdan varak-gerdān-ı feryād olduġum yirdür

3b perde: pertev
7b reh-güẕārı yāre: cāy-ı reh-güzāra
[*] a.g.e.: G 236 / s. 636.
1a añılsun: añılsın

4 Añılsun kūh-ı derd-i meyde nā-būd itdigüm demler
Ki reşḳ-i ḳuvvet-i bāzū-yı ferhād olduġum yirdür

5 Añılsun perde-i rū-pūş-ı zülf-i dilber ey Nābī
Ki anı defᶜ içün minnet-keş-i bād olduġum yirdür

6 Añılsun güfte-i ᶜālem-pesend-i ᶜAbdī Pāşā kim
Naẓīr itmekde vaḳf-ı ḥayret-ābād olduġum yirdür

-21-

Ve lehū*

Mefāᶜilün feᶜilātün mefāᶜilün feᶜilün

1 Ne ᶜarż-ı cāh ne iẓhār-ı himmet itmekdür [57a]
Kişiye cāh-ı bülend ādemiyyet itmektür

2 Nişān-ı eblehi gerdūn-ı kīne-perverden
Niyāz-ı luṭf u recā-yı mürüvvet itmekdür

3 Zamānede hüner-i dīgerāne reşk itmek
Metāᶜ-ı dānişe iṡbāt-ı raġbet itmekdür

4 Esīr-i keş-me-keş-i bī-ġamī olan ḳademüñ
ᶜİlācı beste-i ḳayd-ı maḥabbet itmekdür

5 Felekde kāmver olmaḳ hüner degül Nābī
Hüner bir ehl-i dile ṣarf-ı himmet itmektür

4a meyde: meyle
5b defᶜ: refᶜ
* a.g.e.: G 235 / s. 635.
4a ḳademüñ: ḳalbüñ

-22-

Ve lehū[*]

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Çeh-i tārīk-i firḳatden ḫalāṣa furṣat el virmez
Miyān-ı lücce-i hicrāna düşdük vuṣlat el virmez

2 Ṭuṭuşmaḳ küşt-gīr-i ġamla ḫāṭırdan giçer ammā
Budur vehmüm ki ṭāliʿ himmet itmez kuvvet el virmez

3 Göñül çek dest-i ümmīdüñ ki biñ eyyām-ı ʿīd olsa
Bizümle merḥabāya nāzdan ol āfet el virmez

4 Hemān taḳlīd ile saña ḳalan sūz-ı derūnuñdur
Çenār-āsā bir ehl-i sūze ey dil rifʿat el virmez

5 Murād üzre olurduḳ mīve-çīn-i naḫl-i kām ey dil
İrişmez ḳāmet-i kūtah-ı himmet devlet el virmez

6 O istiġnā-fürūş-ı çār-sūy-ı ḥüsnüñ ey Nābī[8]
Metāʿ-ı vaṣlına cān naḳdin itseñ ḳıymet el virmez

---

[*] a.g.e.: G 318 / s. 695.
4b bir: her
5a ey dil: ammā
[8] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Bulunmaz ḥalḳa-i tevḥīd-veş bir bezm-i rūḥānī
Bize bu ḫāneḳāh-ı ġamda her cemʿiyyet el virmez

-23-

Ve lehū*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Devlet-i meyde göñül ġuṣṣa-i ʿālem çekmez
Sāġar-ı bāde-i lebrīz çeker ġam çekmez

2 Ḫandesi giryeme vābeste degül dildāruñ
Gülleri ol çemenüñ minnet-i şebnem çekmez

3 Ġam-ı ebrū-yı kemāndārını ol dildāruñ
Āferīn kuvvet-i bāzū-yı dile kem çekmez

4 Yine bir zaḫme olur dīde-güşā-yı ḥasret
Zaḫm-ı müstaġnī-i dil ḥasret-i merhem çekmez

5 Dem mi var sākī-i devrānuñ elinden Nābī
Kāh ḫūn-āba gehī kāse-i pür-sem çekmez

-24-

Ve lehū*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bāġ-ı dehrüñ hem ḫazānın hem bahārın görmişüz
Biz neşātuñ da ġamuñ da rūzgāruñ görmişüz

---

* a.g.e.: G 330 / s. 703.
2a giryeme: giryeye
3a dildāruñ: dildār
4b ḥasret: minnet
* a.g.e.: G 319 / s. 696.

2 Çoḳ da maġrūr olma kim mey-ḫāne-i iḳbālde
Biz hezārān mest-i maġrūruñ ḫumārın görmişüz

3 Ṭop-ı āh-ı inkisāra pāydār olmaz yine
ʿArṣa-i cāhuñ nice sengīn-ḥiṣārın görmişüz

4 Bir ḫurūşiyle ider biñ ḫāne-i iḳbāli pest
Eh-i derdüñ seyl-i eşk-i inkisāruñ görmişüz

5 Bir ḫadeng-i cān-güdāz-ı āhdur sermāyesi
Biz bu meydānuñ nice çāpük-süvārın görmişüz

6 Bir gün eyler dest-beste pāygāhı cāygāh
Bī-ʿaded maġrūr-ı ṣadr-ı iʿtibārın görmişüz

7 Bir nefesde ḳaldırur biñ bārgāh-ı devleti
Ehl-i derdüñ seyl-i eşk-i inkisārın görmişüz[9]

8 Kāse-i deryūzeye tebdīl olur cām-ı murād
Biz bu bezmüñ Nābiyā çoḳ bāde-ḫˇārın görmişüz

-25-

Ve lehū[*]

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 İzāle-i ġam içün biz şarāba muḥtācuz [57b]
Derūnı tīrelerüz āftāba muḥtācuz

3a ṭop: ṭūb
[9] Bu beyit divanda bulunmamaktadır.
[*] a.g.e.: G 320 / s. 696.

2 Ümīd-i āb-ı lebin tābiş-i ruḫın iderüz
Ḥadīḳa-i hevesüz āb u tāba muḥtācuz

3 Bu deyr-i köhnede bir lāyıḳ-ı naẓariyyet yoḳ
Ġarīb-i tālibüz ammā kitāba muḥtācuz

4 Ümīd-i devlet içün añlarum ki bir iki gün
Eziyyet-i felegi irtiḳāba muḥtācuz

5 Seġān-ı kūyına hem-ṣoḥbet olmaġa Nābī
Ġubār-ı dergehine intisāba muḥtācuz

6 Sezā-yı bezm-i ḳabūl olmaġa mey-i süḫanum
Pesend-i Nā᾿ilī-i Cem-cenāba muḥtācuz

-26-

Ve lehū*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Şevḳ-i ḥüsnüñle dili maḫzen-i nūr eylemişüz
Dīdemüz revzene-i pertev-i Ṭūr eylemişüz

2 Ne idi encümen-i ḳurbde sūzān olmaḳ
Düşeli gūşe-i hicrāna ḥużūr eylemişüz

3 Pāy-māl eyler idi şimdi bizi leşker-i ġam
Ḥaḳḳa minnet pül-i ümmīdi ʿubūr eylemişüz

3a naẓariyyet: naẓar büt

* a.g.e.: G 268 / s. 658.

4 Biz o ḫāküz ki bün-i tākda āsūde idük
Şimdi dürd-i teh-i sāġarda ẓuhūr eylemişüz

5 Şuʿle-i ʿārızınuñ ʿaksi düşelden cāma
Eşkümüz revġan-ı ḳındīl-i şuʿūr eylemişüz

6 Ġam degül dāmen-i dil olmuş ise ālūde
Hele pākīze-i çirk-āb-ı ġurūr eylemişüz[10]

-27-

Ve lehū*

Mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

1 Bu āb u tāb ḳaydın mey-ḫāneler de bilmez
Ṣabāda neşve kimden mestāneler de bilmez

2 Çeşm-i ne-dīde-ḫˇābe āyīneler de ḥayrān
Māhiyyet-i cemālin cānāneler de bilmez

3 ʿĀḳil kitāb-ı ʿaḳlı ḥall eylemekde ġāfil
Keyfiyyet-i cünūnı dīvāneler de bilmez

4 Derkinde bezm-i dehrüñ deryāb-ı bezm vālih
Bu gerdīşüñ medārın peymāneler de bilmez

---

[10] Divana göre bu beyitten sonra 1 beyit eksiktir:
Nābiyā ḳaṣd-ı cefā eylemedükçe bilmem
Ne zamān ḫāṭır-ı dildāra ḫuṭūr eylemişüz

* a.g.e.: G 328 / s. 702.
1a ḳaydın: ḳandan
1b neşve: neşʾe
4a deryāb: erbāb / vālih: ḥayrān

5 Bir şemʿ dür cihāna sermāye-baḫş-i sūziş
Ammā bu sūzuñ aṣlın pervāneler de bilmez

6 Ser-tīşe-i ṭalebden dünyā ḫarāb-ı kāviş
Bir genc var nühüfte vīrāneler de bilmez

7 Erbāb-ı bezm Nābī geh mest [ü] gāh maḫmūr
Bu derd-i ser nedendür ḫum-ḫāneler de bilmez

-28-

Ve lehū*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Rakīb ile beni ol lāle-ḫad nedür bilmez
Ne-kerde tecrübedür nīk ü bed nedür bilmez

2 Bilür lepāçe-i zer-tār bu riyāyı bilen
Bürehne-cism-i melāmet nemed nedür bilmez

3 Ferāh-meşreb-i ʿaşḳuñ derūnı memlaḥadur
Mis̱āl-i mevce-i yem dest-i red nedür bilmez

4 Ne ḥal iderse eger basṭ-ı mācerā-yı viṣāl
Ḥarīş-i ʿarż-ı maḥabbet ṣaded nedür bilmez

6a dünyā: diller
* a.g.e.: G 326 / s. 700.
1b ne-kerde: ne-dīde
2a lepāçe: lebāçe
4a eger: ider / viṣāl: niyāz

5 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥüsn-i murādāt dehr-i fānīde
Güzelden özgeye Nābī ḥased nedür bilmez

-29-

Ve lehū[*]

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gülsitān-ı dehre geldük reng yoḳ bū ḳalmamış [58a]
Sāye-endāz-ı kerem bir naḫl-i dil-cū ḳalmamış

2 Eylemiş der-beste dükkānın ṭabīb-i rūzgār
Ḥoḳḳa-i pīrūze-i gerdūnda dārū ḳalmamış

3 Teşnegānuñ çāk çāk olmış leb-i ḫ˘āhişgeri
Çeşme sār-ı merḥametde bir içim sū ḳalmamış

4 Ḳadrin añlar yoḳ bilür yoḳ merdüm-i sencīdenüñ
Çār-sūy-ı ḳābiliyyetde terāzū ḳalmamış

5 Ceyş-i ġamdan ḳande itsün iltica ehl-i niyāz
Ḳalʿa-i himmetde Nābī burc u bārū ḳalmamış

-30-

Ve lehū[*]

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Firāḳ-ı meclisüñ ey lāle-ḫad ne müşkil imiş
Ḳarīn-i vaṣla żarūrī ḥased ne müşkil imiş

---

[*] a.g.e.: G 353 / s. 720.
[*] a.g.e.: G 356 / s. 722.

2 Olur müşāhede-i rūyına sirişk-i nikāb
Ṭulūʿ-ı mihr deminde remed ne müşkil imiş

3 Göñül rehā bulamaz mevce-i taʿalluḳdan
Tecerrüd ehline ḳayd-ı nemed ne müşkil imiş

4 Hezār dīde-i kevkeb nigāhbānī iken
Nevāle-i emele vażʿ-ı yed ne müşkil imiş

5 Derūnı manṣıb-ı ḫˇāhişden eyledüm maʿzūl
Ḳalem-rev-i ġama ḳayd-ı ebed ne müşkil imiş

6 Hele yetişdi ḫaṭṭ oldı mukaddemāt-ı murād
Şürūʿ-ı ḫˇāhiş-i dil bī-ṣaded ne müşkil imiş

7 Güşād buldı hele çīn-i cebhesi Nābī
Ṭarīḳ-i reh-rev-i vuṣlatda sed ne müşkil imiş

-31-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Bir devlet içün çarḫa temennādan uṣanduḳ
Bir vaṣl içün aġyāra müdārādan uṣanduḳ

2 Hicrüñ çekerek zevḳ-i mülākātı unutduḳ
Maḫmūr olarak leẕẕet-i ṣahbādan uṣanduḳ

5a ebed: edeb

* a.g.e.: G 395 / s. 756.

2a hicrüñ: hicrān

3 Düşdük ḳatı çoḳdan heves-i devlete ammā
Ol dāʿiye-i daġdaġa-fermādan uṣanduḳ

4 Dil ġamla daẖı dest ü girībāndan uṣanmaz
Biz yār içün ey dil hele ġavġādan uṣanduḳ

5 Nābī ile ol āfetüñ it ḥālini taḳrīr
Efsāne-i Mecnūn ile Leylādan uṣanduḳ

-32-

Ve lehū*

Fāʿılātün fāʿılātün fāʿılātün fāʿılün

1 Rāzdārān olsa rāzın söylemez cānānenüñ
Çıḳmadı gitdi dehānından ẖaber pervānenüñ

2 Ḥasret-i bādeyle āhum çarẖı iñletse n'ola
Tīz olur elbette feryādı tehī peymānenüñ

3 Ḥüsnini ẖaṭṭ ile bulduḳ bilmezüz evvellerin
Ṣorṣalar biz ḥüsn-i ḥālin söylerüz cānānenüñ

4 Ṭurre-i yāri ṭararken öpdi ruẖsārın meger
Leẕẕetinden çāk çāk oldı dehānı şānenüñ

3a devlete: vuṣlata
4b biz: bir/ ey dil hele: aġyār ile
5a it ḥālini taḳrīr: aḥvālini naḳl it
* a.g.e.: G 424 / s. 780.
3a ḥüsnini: ḥüsn ile
4a ruẖsārın: ruḥsārı

5 Rūy-ı yāri gördi dil çıḳdı derūn-ı sīneden
Faṣl-ı güldür ẕevḳ-i çendān ḳalmadı kāşānenüñ

6 Söyler aḥvāl-i zevāl-i genc-i cemşīdi saña
Söyledürseñ ḫāḳ-i dürd-ālūdesin mey-ḫānenüñ

7 Birbirin pā-māl idüp gelmekde Nābī ġam dile
Duydı yārān ġālibā ẕevḳin bizüm ġam-ḫānenüñ

-33-

Ve lehū*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Yāri açdum açıl ey ġonçe-dehānum diyerek [58b]
Bezme geldi güle ey şūh-ı cihānum diyerek

2 Pāyine bārī bu taḳrīb ile düşsem yāruñ
Ḳalmadı āh meded tāb u tüvānum diyerek

3 Āh bir kerre miyānını alup āġūşa
Sīneye çeksem o sīmīn-teni cānum diyerek

4 Ḫaṭ ber-āverde olan tāze dem-i vuṣlatda
Başḳa bir ẕevḳ virür geçdi zamānum diyerek

5 Yār söyletdi baña bu ġazeli ey Nābī
Söyleye söyleye ey tāze-zebānum diyerek

7b duydı: ṭuydı/ ġam-ḫānenüñ: kāşānenüñ

* a.g.e.: G 445 / s. 797.

1b güle: gel e

-34-

Ve lehū*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Üzüldi rişte-i cān zülf-i pür-şiken diyerek
Bozuldı çihre-i dil berg-i yāsemen diyerek

2 Nesīm-i reh-güẕerinde vücūdum itdüm ḫāk
ʿAceb hevālara düşdüm çemen çemen diyerek

3 Derūn-nişīnüm olan rāzum eyledüm itlāf
Tehī ḫızāneye döndüm süḫan süḫan diyerek

4 Ne ḥāle ṣaldı dili ṭavr-ı küştegī-ḫᵛāhı
Ṣalındı zülf-i nigāre resen resen diyerek

5 Hevā-yı zülf-i ṣanemdür ʿinān-keş Nābī
Olursa rū be-reh-i deyr-i berhemen diyerek

-35-

Ve lehū*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Sipihrüñ gerdişin yād eyleyüp aḫterden el çekdük
Yemüñ çīn-i cebīnin seyr idüp gevherden el çekdük

2 Bu bezmüñ ṭālib olduḳ biz daḫı ṣahbāsına ammā
Görüp sāḳīde rūy-ı imtinān sāġardan el çekdük

---

* a.g.e.: G 446 / s. 798.
3a rāzum: rāzı
3b döndüm: düşdüm
* a.g.e.: G 448 / s. 799.

3 Ṭuyup meylin ḫazāna şāhid-i gülzārı terk itdük
Görüp destār-ı aġyār üzre verd-i terden el çekdük

4 Olup dil pūte gibi tāb-ı hicrān ile germ-ülfet
Temennā-yı viṣāl-i yār-ı sīmin-berden el çekdük

5 Ṣafā-yı ḫāṭır üzre olmayan iḥsānı neylerler
Görüp sūz-ı derūn-ı micmeri ʿanberden el çekdük

6 Virüp ser-rişte-i ġavġāya fayṣal baḫt u ṭāliʿle
Ferāġat eyledük şemşīrden ḫançerden el çekdük

7 Gelū-yı şīşe ile pāy-ı ḫumla eglenüp Nābī
Girībān-ı hevesden dāmen-i dilberden el çekdük

-36-

Ve lehū*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 ʿAşḳ-ı cān-sūz benüm ḥüsn-i cihān-tāb senüñ
Gülḫan-ı şuʿle benüm gülşen-i şād-āb senüñ

2 Görelüm birbirini ḳanġısı bī-zār eyler
Āh u feryād benüm çeşm-i girān-ḫˇāb senüñ

3 Gel senüñle idelüm ʿālemi ṣūfī taḳsīm

5b derūn-ı micmeri: derūnın micmerüñ
* a.g.e.: G 449 / s. 800.
1b gülḫan-ı: gülḫanum

Künc-i mey-ḫāne benüm gūşe-i miḥrāb senüñ

4 İtme bu ḫākden iḥsānuñı ey sāḳī dirīġ
Derd-i nāçīz benüm cām-ı mey-i nāb senüñ

5 Ḫāk-i cismüm didi gerd-i reh-i yāre Nābī
Dīde ḫaṣm benüm ḫāṭır-ı aḥbāb senüñ

-37-

Ve lehū[*]

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Dili ne nāʾīl-i ẕevḳ-i viṣāl-i yār idebildük
Ne ḳāʾil-i elem-i künc-i intiẓār idebildük

2 Recā-yı vaṣl ile ol şāha ʿarż-ı ḥāller itdük
Ne bir maḥalli didürdük ne der-kenār idebildük

3 Bizi miyāne-i ḫavf u recāya atdı maḥabbet [59a]
Ne ṣaḳladuḳ ġam-ı ʿaşḳı ne āşikār idebildük

4 Bir āfet ile ne ser-germ olup ne būsesin alduḳ
Ne bir nihāl bitürdük ne mīve-dār idebildük

5 Gehī viṣālin añup gāh bīm-i hicrini Nābī
Ne yārdan geçebildük ne iḫtiyār idebildük

---

[*] a.g.e.: G 450 / s. 801.
1a nāʾīl-i: māʾil-i

-38-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Çeşmüñ gibi mest olmaġ içün cāma mı düşdüñ

ʿAksüñ gibi cām-ı mey-i gülfāma mı düşdüñ

2 Girmem dir idüñ ḫalḳa-i peymāne-keşāna

Bir bezme mi varduñ yine ibrāma mı düşdüñ

3 Būs itmek umarsın kef-i sīmīnini yāruñ

Bilmem yine ey dil tamaʿ-ı ḫāma mı düşdüñ

4 Ey sāḳī-i ġam ḳısmet-i dīvān-ı ezelde

Sen ḥisse-i rindān-ı mey-āşāma mı düşdüñ

5 Ey ġam yine mi ḫāṭır-ı Nābīde bulunduñ

Kāfir yine sen kişver-i İslāma mı düşdüñ

-39-

Ve lehū*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Kim dirdi oldı ḫārdan āzürde pāy-ı gül

Dāl olmasa bu maʿnīye ḳadd-i dü-tā-yı gül

2 ʿAḳd-i uḫuvvet itdi nesīm-i bahār ile

Āvārelikde nükhet-i pā-der-hevā-yı gül

---

* a.g.e.: G 451 / s. 801.

4a sāḳī: sāġar

* a.g.e.: G 489 / s. 830. Divanda bu gazel 14 beyitten oluşmaktadır ve beyitlerin sıralanışı farklıdır.

3 Hep kendü perdesüzliginüñ muḳteżāsıdur
Ṣad çāk olursa ceyb-i hezār-āşnā-yı gül

4 Sāpāş-ḫˇānlıḳ eyledi ʿayyār-ı andelīb
Meydāna çıḳdı ḳāsım-ı laʿlin-ḳabā-yı gül

5 Mihr-i münīr girmese mābeyne ṣulḥ içün
Faṣl olmaz idi şebnem ile mā-cerā-yı gül

6 Virmez hicāb ruḫṣat-ı feryād herkese
Yoḫsa hemān hezār mıdur mübtelā-yı gül

7 Peyrevlük ile S̱ābit Efendiye Nābiyā
K'olmış ṣarīr-i ḫāmesi ḫāṭır-güşā-yı gül

8 Rindī vü zühde meylinüñ āsārıdur k'olur
Geh şīşe gāh gūşe-i destārı cāy-ı gül

9 Gebrāne giydi bürnüs-i ḫākisteri hezār
Çekdi zebāna ḫırmen-i āteş-nümā-yı gül

10 Bir ḳatre girmemişdi şebān-geh gelūsına
Seccādesin bıraḳdı ṣuya pārsā-yı gül[11]

7: 14
8: 7
8b destārı: destār
9: 11
10: 8
[11] Divanda bu mısra bakşa bir beytin 2. mısrasıdır. Bu beytin 2. Mısrası şöyledir:

11 Dökdi ṣabā piyālesine nakd-i şebnemi
Kāse be-dest nergis olınca gedā-yı gül

12 Gül-geşte çıḳ nesīm-i gül-i jāledārı gör
Cān-baḫşter degül midür āb u hevā-yı gül[12]

-40-

Ve lehū*

Mefᶜūlü mefāᶜīlü mefāᶜīlü feᶜūlün

1 Ḫūn-ı dilümi ġonçe-i cām eyledi bülbül
Bezm-i güli nāleyle tamām eyledi bülbül

2 Her nālede bir naḫl-i güle ḳondı ṣafādan
Her naġmede tebdīl-i maḳām eyledi bülbül

3 Gehvāresini gerçi nesīm eyledi taḥrīk
Ammā ki gele ḫᵛābı ḥırām eyledi bülbül

4 İtdi sözün āmiḫte-i şekve-i hicrān [59b]
Mest olmaġ ile ḫalṭ-ı kelām eyledi bülbül

Hengām-ı ṣubḥ açıldı hele iştihā-yı gül
11: 10
12: 13

[12] Divana göre 2 beyit eksiktir:
Berg-i gül eyledi cereyān cūybārda
Seccādesin bıraḳdı ṣuya pārsāyı gül
Bülbül görince dāʾire-i surḫ-ı çerḫi germ
Āvāze ṣaldı naḳş-ı nesīm-i ṣabā-yı gül

* a.g.e.: G 493 / s. 833.

5 Dün geldi ṣabā ṣaḥn-ı çemende didi Nābī
Ḫāk-i reh-i destūra selām eyledi bülbül

6 Destūr-ı zekī hem-dem-i sulṭān-ı cihān kim
Vaṣfiyle çemen mülkini rām eyledi bülbül

-41-

Ve lehū[*]

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gāh olur emvāc-ı çarḫı ġarḳ ider yemdür göñül
Gāh olur bir ḳaṭre-i nāçīzeden kemdür göñül

2 Dil-nişīn-i ʿālem olmışken yine merdūd olur
Derd-i bī-dermān-ı eyyām ile tevʾemdür göñül

3 Terk ile taḥsīl-i maṭlab bir hüner midür diyü
Taʿne-dād-ı resm-i İbrāhim Edhemdür göñül

4 Zīver-i kālā-yı ʿayş u naḳş ṭamġā-yı kesād
Resm [ü] āyīn diger-gūn başḳa ʿālemdür göñül

5 Gūşe-i ebrūsınuñ aġyāra īmāsın görüp
Nābiyā bār-ı girān-ı reşk ile ḫamdur göñül

5a çemende: çemenden
[*] a.g.e.: G 492 / s. 833.
1b nāçīze: nāçīz
4b āyīñ: āyīni

-42-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ser-cūş-ı nifāḳ olsa ʿayān mevc-i girān ol
Añılsa eger sāz-ı vefā mūy-ı miyān ol

2 İkrāra gelū-gīrlik it güm-şüdegānı
İt nāmı Ḥaḳ'ı çīn-i cebīn pāre-i nān ol

3 Ol māʾide-cūyān-ı ġama çaşt-geh-i ʿīd
Bī-derd-i şikem-pervere ṣubḥ-ı ramażān ol

4 Ḫˇoş-meşreb-i sāfī-dile ol revġān-ı ḳındīl
Nā-dān-ı girān-ṭıynete dehen be-lisān ol

5 Her mevkiʿa nisbet gerek efʿālde Nābī
Aʿdā ile aḥbāba naẓar tīr ü kemān ol

-43-

Ve lehū*

Feʿilātün mefāʿīlün feʿilün

1 Ġamze-i dilberüm amān bilmem
Tīr-i ser-tīzüm üstüḫˇān bilmem

2 Dili āvīze eylesem her çend
Zülfden ġayrı rīsmān bilmem

---

* G 494 / s. 834
2b çīn: naḳş
4a ḫˇoş-meşreb-i sāfī-dile: yārān-ı safā-ṭıynete
4b girān-ṭıynete: girān-hilkate
* a.g.e.: G 531 / 861.

3 Bir kemān-ḫānede ʿaceb var mı
Ebrū-yı yārveş kemān bilmem

4 Bülbül-i naḫl-i nāleyüm men-i zār
Ḫārdan ġayrı ḫānmān bilmem

5 Başı ʿarşa irerse de felegüñ
Āstānını āsmān bilmem

6 Ḳurṣ-ı mihr ü mehini beẕl itse
Rāstdur bu sözüm yalān bilmem

7 Ben şehīd-i nigāh-ı cānānum
Renciş-i dest-i cān-sitān bilmem

8 Nābī-i külfet-ülfetem ki dili
Cevrden ġayre şādmān bilmem

-44-

Ve lehū*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 ʿĀşıḳam ehl-i ġama ẕevḳ-fezādur süḫanum
Bād-ı dāmençe-i kānūn-ı ṣafādur süḫanum

2 Ser-be-ser āyine-i rāz-ı ḳaderdür göñlüm
Nev-be-nev terceme-i sırr-ı ḳażādur süḫanum

8a külfet-ülfetem: külfet-ülfetüm

* a.g.e.: G 532 / s. 862.

1a ʿāşıḳam: ʿāşıḳum /ẕevḳ: şevḳ

3 Rind-i dil-suḫteye āb-ı revāndur ammā

Āteş-i ḫırmen-i erbāb-ı riyādur süḫanum

4 Gūş iden kimse olur vāṣıl-ı bezm-i maḳṣūd [60a]

ʿĀşıḳa bedreḳa-i rāh-nümādur süḫanum

5 Ādeme neşve virür ġamdan ider āzāde

Bāde-i meykede-i ḥüsn-i edādur süḫanum

6 İşidince yiñemez dāġ-ı nihānı açılur

Gülsitān-ı dil-i ʿuşşāḳa ṣabādur süḫanum

7 Ḫˇāh [u] nā-ḫˇāh olur āvīze-i gūş-ı gerdūn

Hem-reh-i nāvek-i āh-ı fuḳarādur süḫanum

8 Gūş idenler olur elbette ḳulaḳdan ʿāşıḳ

Dil-rübā tāze-res-i şīve-nümādur süḫanum

9 Ḥasedinden mi ṣafādan mı hele ey Nābī

Bāʿiṣ-i rīziş-i eşk-i şuʿarādur süḫanum

-45-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Esrār-ı ḫaṭuñla dili medhūş idebilsem

Bir kez ġam-ı dünyāyı ferāmūş idebilsem

4b rāh-nümā: rāh-ı hüdā

8b dil-rübā: dilber-i

* a.g.e.: G 533 / s. 863.

2 Eylerdüm iki destümi bir ḳufl-ı muṭalsam
Ol ḳāmet-i mevzūnı der-āġūş idebilsem

3 Göstermez idüm kimseye hiç leẕẕet-i laʿlin
Mühr-i lebüm ol miʿmete ser-pūş idebilsem[13]

4 İtmek nice olur encümen-i dehri perīşān
Bir kez mey-i sāmān-şikeni nūş idebilsem

5 Virmez süḫan-ārālıġa hiç kimseye nevbet
Nābī dehen-i ḫāmeyi ḫāmūş idebilsem

-46-

Ve lehū*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Ol āfetüñ ser-i zülf-i ḫam olmasun n'olsun
Görüp o ḥāleti dil derhem olmasun n'olsun

2 N'ola güdāḫte olsa dilümde peykānı
Bu gülsitāna düşen şeb-nem olmasun n'olsun

3 Hezār zaḫm-ı ġama cilvegāh iken göñlüm
Fütāde-i heves-i merhem olmasun n'olsun

2b ḳāmet-i: ḳāmet

[13] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Ṭıfl-ı ḫıredüñ bārını çekmek ne belādur
Gāhīce sebū-yı meyi ber-dūş idebilsem

* a.g.e.: G 614 / s. 923.
1a ol: o

4 Girişme-i mey-i luṭf ile mest olan yāruñ
Kem iltifāt-ı ġam-ı ʿālem olmasun n'olsun

5 O dil ki cāy-gehi ola sīre-i Nābī
Ḫarāb-kerde-i dest-i ġam olmasun n'olsun

-47-

Ve lehū[*]

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Dest-i sitemle yıḳma dilün tīre-ḫānesin
Daġıtma şāhbāz-ı ġamuñ āşiyānesin

2 Ḳaṣdum hemān ḥikāyet-i baḫt-ı siyāhdur
Ey dūd-ı āh sen aradasın bir bahānesin

3 Bir zaḫm-ı cān-sitān olacaḳ tīre degmedük
Çoḳdan göñül ḫadeng-i cefāya nişānesin

4 Bir kerre baña gelmedüñ ey sāġar-ı neşāt
Bildüm ki sen de tābiʿ-i devr-i zamānesin

5 Ruḫsār-ı yārı ḥāl-i ḫırāmında seyr idüp
Bālāya çekdi āteş-i āhum zebānesin

---

[*] a.g.e.: G 615 / s. 923.
2a ḥikāyet: şikāyet
2b aradasın: arada
3b ḫadeng: ḫādeng

6 Ḫāmūş-ı şerm olurdı seher ʿandelīb-i zār
Pervānenüñ göreydi niyāz-ı şebānesin

7 Yārān-ı naẓm hep ṭaraf-ı tāze ṭutdı līk
Nābī-i ḫaste-dil ṭaraf-ı ʿāşikānesin

-48-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Bu sūz ile dil nāle-i mestāne mi çeksün
Bülbül çekecek bārı da pervāne mi çeksün

2 Ey dil ḳoya taʿvīzi o tesbīh ile zāhid [60b]
Varsun der-i mey-ḫānede peymāne mi çeksün

3 ʿĀşıḳ ṭaleb-i meyle ḫarābāta mı düşsün
Bir gevher içün ṣıklet-i vīrāne mi çeksün

4 Merhem mi ḳosun dāġına elmās ṭururken
Dil dāʾire-i devlete bīgāne mi çeksün

5 Nābīye düşer ġuṣṣa-i devrān dile düşmez
Hüşyār ṭururken ġamı dīvāne mi çeksün

---

* a.g.e.: G 616 / s. 924.
2a taʿvīzi: taʿrīzi
4b dil: ol
5a devrān: ʿālem

-49-

Ve lehū*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Nice bir girye-i hicr ile gözüm kūr olsun
ʿArż-ı rūy it ki naẓar ġarḳ-ı yem-i nūr olsun

2 Ṣarṣar-ı ġam götürür vādī-i ḫırmāna es̱er
Dil girānbārī-i ġamdan ḳoma mehcūr olsun

3 Āmed ü reft-i ḫayāl-i leb-i yārun yiridür
Her zamān sīnedeki zaḫm ḳo nāsūr olsun

4 İtdi bir cām ile iḥyā dil-i vīrān-şüde mi
Mey-fürūşuñ dilerüm ḫānesi maʿmūr olsun

5 Lāyık-ı devlet-i zaḫm-ı sipehi sīnemdür
Nā-maḥaller naẓarından o şehüñ dūr olsun

6 Günde ṣad-ḫāne-i ṣabrı ide tārāc hele
Nigehi çeşmine sermāye-dih-i zūr olsun

7 Nev-nüvişte ġazelüñ Nābī idüp dest-āvīz
Şuʿarā-yı Ḥalebe söyle ki maʿẕūr olsun

---

* a.g.e.: G 620 / s. 927.
2a es̱er: atar
6a ṣabrı: ḳalbi

-50-

Ve lehū[*]

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ne dem ol şūḫ idüp geşt-i gülistān gösterür kendin
Çemende gül de bülbül gibi nālān gösterür kendin

2 Taʿāla'llah ne ḥüsn-i hūş-berdür kim gören ʿāşıḳ
Miṡāl-i ṣūret-i dīvār hayrān gösterür kendin

3 Ne deñlü zaḫm-ı ḫārḫār ise de gül bāġ-ı ʿālemde
Yine mānend-i dāġ-ı sīne ḫandān gösterür kendin

4 Meger būy-ı dil-āvīzin dirīġ eyler gedālardan
Ki geldükçe ṣabā zülfin perīşān gösterür kendin[14]

5 Ne ʿāşıḳ-dūstdur gör şemʿ-i şām-efrūzı kim dāʾim
Berāy-ı hāṭır-ı dīvāna sūzān gösterür kendin

6 Ṣabāḥ-āsā yüzi açıḳ derūnı pāk iden Nābī
Yine gerdūn gibi ālūde-dāmān gösterür kendin

---

[*] a.g.e.: G 623 / s. 929.
1a ol: o
3a zaḫm-ı ḫārḫār: zahm-dār-ı ḫār /ise de: ise

[14] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Zeri ebnā-yı ʿālem eyleyüp pinhān seḥābāsā
Yine āh-ı şerernāk ile giryān gösterür kendin
5b dīvāne: pervāne
6a iden: iken

-51-

Ve lehū[*]

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ey dil sitem-i dehrden āzād olamazsın
Mādām ki saña dil dinilür şād olamazsın

2 Dergāhına yüz sürmeyicek pīr-i muġānuñ
Şāyeste-i keyfiyyet-i irşād olamazsın

3 İtdüñ yirüñi reh-güẕer-i seyl-i melāmet
Ey hāne-i sāmān daḫı ābād olamazsın

4 Hem-rengsün ey baḫt-ı siyeh zülf-i bütāna
Ammā n’ideyüm öylece berbād olamazsın

5 Elbette olursın yine bir āfete meftūn
Ḥālüñ budur ey Nābī-i nā-şād olamazsın

-52-

Ve lehū[*]

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Gül-çīn olamaz dest-i temāşā çemenümden
Leb-beste-i nāzum söz alınmaz dehenümden

2 Ol yūsuf-ı ḥüsnüm ne ḳadar olsa da ter-dest
Bū-düzd olamaz bād-ı ṣabā pīrehenümden

---

[*] a.g.e.: G 624 / s. 930.
1a dehrden: yārdan
[*] a.g.e.: G 631 / s. 934.
1a temāşā: temennā

3 Ol āyineyüm kim göremez tālib-i vaṣlum [61a]
Bir sūret-i ümmīd ser-ā-pāy-ı tenümden

4 Bir tāze nihālüm ki dehānum gibi yoḳdur
Ālūde-leb-i dāʾiye sīb-i ẕeḳanumdan[15]

5 ʿUşşāḳı helāk eylemege ḫançer-i ḫūbān
Furṣat mı bulur ġamze-i ḫāṭır-şikenümden

6 Dilber deheninden bu nev-āyīn ġazel olsun
Nābī yine yārāna hediyye süḫanumdan

-53-

Ve lehū*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Seni tebrīde benden olsa aġyār ittifāḳ üzre
Ne bāküm var ḫulūs elbette ġālibdür nifāk üzre

2 Ser-ā-pāy-ı cihān bāzīçe-i dest-i tekābüldür
Ḳarār itmek ne mümkin ḥāl-i ʿālem bir siyāḳ üzre

3 Dil-i hicr-āzmā ḥayretde itdi şöyle ülfet kim
Viṣālüñ ḳalmadı yek zerre rüchānı firāḳ üzre

---

[15] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Mümkin mi ḫam-ı zülfüme bend olmaya ʿuşşāḳ
Āhū-yı ṣabā reste degülken resenümden

* a.g.e.: G 755 / s. 1027.
3a ḥayretde: ḥayretle

4 Ġubār-ı vaḥşet olmaz dāmen-i ṣaḥrā-yı vaḥdetde
Selām eyler bu deştüñ kebki bāze iştiyāḳ üzre

5 Nifāḳ ās̱ārını gör kim ne deñlü itseler teʾlīf
Degül ḳābil ki ola lafż ile maʿnī vifāḳ üzre

6 Gören ol ġonçeyi āġūş-ı pīrānemde ey Nābī
Gül-i tasvīrdür dirler çekilmiş köhne ṭāḳ üzre

-54-

Rāmī Meḥmed Pāşā el-vezīr

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 N'ola iḫvānı olsa Yūsufa ġadr ü nifāḳ üzre
Degül mi cümle ebnā-yı zamāne bu siyāḳ üzre

2 Gül-i yek-reng vahdet restedür sāk-i vifāḳ üzre
Egerçi birbiriyle berg berg olmış şakāḳ üzre

3 Ḳo olsun reşḫa-pāş-ı tesliyet sākī dirīġ itme
Ümīd-i maḳdemüñ leb teşnegān-ı iştiyāḳ üzre

4 Eger ḫāl-i ruḫuñdan ġayra ʿarż-ı sūziş eylersem
Felekde aḫter-i ümmīd olsun iḥtirāḳ üzre

5 Ser-efrāz-ı miyān kārzār kām olam dirseñ
Niṭāḳ […] çün nīze-bend ile niṭāḳ üzre

5a ne: de

6 Naẓar-ı ceyş viṣālüñ az çoḳ imdādındadur yoḫsa
Dilīrāne hücūm itmek nedür […] firāḳ üzre

7 Ser-i kūyında Leylāyı sorar nāke görmiş Ḳays
Ḳıyās itmiş cinānda ḥūrdur binmiş burāḳ üzre

8 Haḳīḳat-bīne Rāmī zīr ü pālāsı nedür kevnüñ
Gerek taḫtü'ṣ-serāda ol gerek bu ne revāḳ üzre

9 Tetebbuʿdan ġarez-i meşk süḫandur yoḫsa müşkildür
Nazīre nazm-ı üstād-ı zamāna ittifāḳ üzre

10 Hıdīv-i mülk-i maʿnā Ḥażret-i Nābī Efendi kim
Mehābet saldı naẓm u nes̱r ile Rūm u ʿIrāḳ üzre

-55-

Ve lehū*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Ḳalmadı rāh-ı ṭalebde ḫaṭar inşā'a'llāh
İderiz kūy-ı murāda güẕer inşā'a'llāh

2 Hiç bir uḳde mi vardur ki açılmaz ey dil
Var iken elde niyāz-ı seher inşā'a'llāh

3 Dil-i sengi ne ḳadar saḫt ise de dildāruñ
Nāvek-i āhum olur kārger inşā'a'llāh

* a.g.e.: G 660 / s. 956.
1b güẕer: sefer

4 Germine serdine ṣabr eyleyerek dünyānuñ
Alınur naẖl-i emelden s̱emer inşā'a'llāh

5 Çarẖuñ olmış ṭutalum devri ẖilāf-ı meʾmūl [61b]
Dem olur kāmumuz üzre döner inşā'a'llāh

6 Peyk-i āhum gideli ẖayli zamāndur yāre
Umaruz kim getürür bir ẖaber inşā'a'llāh

7 Olsa bir kerre vezān bād-ı kerem ey Nābī
Ḳomaz āyīne-i dilde keder inşā'a'llāh

-56-

Ve lehū*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫāk-ı kūyuñ cilvegāh-ı mihr-i raẖşān eyleme
Tūtiyā-yı dīdemi ẖāk ile yeksān eyleme

2 Virme ruẖṣat āh-ı āteşbār-ı ʿālem-sūzuma
Kūyuñı hem-reng-i kuhsār-ı Sıfāhān eyleme

3 Meclis-i aġyāra olma pertev-endāz-ı viṣāl
Şemʿ-i ümmīd-i raḳībānı fürūzān eyleme

4 Sīne-i āyīne-tābuñ açma bezm-i bādede
Ehl-i bezmi çeşm-i sāġar gibi ḥayrān eyleme

* a.g.e.: G 774 / s. 1040.

5 Baḳma mirʾat-ı dil-i ʿālem-nümā-yı ʿāşıḳa
Ḫāṭır-ı ʿāşıḳ gibi kendüñ perīşān eyleme

6 Bulduġun āvāreyi dil-beste itme zülfüñe
Her müselmānı esīr-i kāfiristān eyleme[16]

7 Dīde-i ḳalbüñ beyāż it dīde-i Yaʿkūbveş
Eşküñi bīhūde ey dil zīb-i dāmān eyleme

8 Dil-pesend-i ʿālem olmaḳ istemezseñ Nābiyā
Kendüñi ḫıdmet-güẕār-ı bezm-i ʿirfān eyleme

-57-

Ve lehū[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 İtdi hem-reng ṣabā gülşeni mey-ḫāne ile
Germ-ḫūn oldı bugün gül yine peymāne ile

2 Gice çoḳ yandı baña ḫavfum odur kim bu gice
Ṭutuşur şemʿ-i şeb-ārā yine pervāne ile

3 ʿAhdüm olsun o perī meclise gelmezse eger
Yıḳayum ʿālemi bir naʿra-i mestāne ile

5b kendüñ: kendin

[16] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Zülfüñe ḳıyma ruḫuñ ʿarż eyleme şeydālara
Çoḳ da tahrīk-i cünūn-ı derdmendān eyleme

[*] a.g.e.: G 777 / s. 1043.
1a hem-reng: yek-reng
1b bugün gül yine: gül-i ter yine
2a ḫavfum: ẓannum

4 Siteminden gilemend olmaz idi n'eyleyüm āh
Āşnā olmasa her gördügi bī̄gāne ile

5 Nābiyā terk-i ḫıred vāṣıṭa-i rāhat imiş
Ḳatı çoḳ meşveret itdüm dil-i dī̄vāne ile

-58-

Ve lehū*

Mefāʿī̄lün mefāʿī̄lün mefāʿī̄lün mefāʿī̄lün

1 Ḳoma çeşm [ü] dilüñ tī̄re dururken bezm-i dünyāda
Şuāʿ-ı çihre-i Sāḳī̄ ṣafā-yı ṣūret-i bāde

2 ʿ Araḳ-rī̄z-i ḥicāb olmaz o şūḫ ancaḳ leṭāfetden
Düşer reng-i ḥicābum rūyına āfet temennāda

3 Murād āzādelikse ey göñül gec cāma ḳaydından
Tamām-ı ʿömre dek bir cāma pesdür serv-i āzāde

4 Hezārān bezmden ḳalmış nice Cemden cüdā düşmiş
N'ola ḫūn-āba peydā olsa çeşm-i cām-ı ṣahbāda

5 Ṭutan bir dāmeni elbette maḳṣūdın bulur dirler
Görenler Yūsufuñ dāmānını dest-i Züleyḫāda

4a idi: idüm
* a.g.e.: G 782 / s. 1046.
1a dururken: ṭururken
2a leṭāfetden: leṭāfetde
2b āfet: vaḳt-i
3b pesdür: besdür

6 Gelen bezm-i cihāna cümle ġamgīn gitmiş ey Nābī
Birisi bulmamış bir ḳaṭre mey bu heft mīnāda

7 Muṣāḥib Muṣṭafā Pāşānun olsun devleti efzūn
Ne gördükse anuñ luṭfıyla gördük dār-ı dünyāda

-59-

Ve lehū[*]

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 İtdi dili ser-geşte felekden de ziyāde
Döndürdi beni kendüye āhir Dede-zāde

2 Zerd itdi tenüm seyr idicek cismümi sūrāḫ [62a]
Virdüm yine mānende-i ney bergümi bāda[17]

3 Sevdā-yı ḳudūmiyle n'ola sīne dögersem
Çoḳ zaḫma karīn oldı derūnum bu hevāda

4 Bir pūteye beñzer seri üstinde külāhı
Kim riḫtedür sīmveş ol gerden-i sāde

5 Ṣad ḥüsn ü bahā ile o gül arturup elden
Nābī viricek göñlüni Şehbāda mezāda

---

[*] a.g.e.: G 786 / s. 1049.
2: 4
[17] Divanda bu beytin ilk mısrası başka olup 2. Mısranın da dizilişi farklıdır:
Pür oldı hevā-yı ġam-ı ʿaşḳ ile derūnum
Mānende-i ney bergümi virdüm yine bāda
4: 2

-60-

Ve lehū*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Dökelüm biz gözümüz yaşını şeb-nemcesine
Ḫandeler itsün ol āfet gül-i ḫurremcesine

2 Girelüm bāġ-ı viṣāline o serv-i nāzuñ
Ṣaḥn-ı firdevs idelüm meskeni ādemcesine

3 Zaḫm-ı hicrānını çoḳ çekdük o şūḫuñ bārı
Bir zamān da ṣaralum sīneye merhemcesine

4 ʿAzmümüz Kaʿbeyedür devlet-i şāhen-şehde
Şimdiden nūş idelüm ṣuları zemzemcesine

5 Nābiyā Ḥażret-i Ḥaḳ pādişeh-i devrānuñ
İde ʿömrini füzūn ʿĪsī [vü] Meryemcesine

-61-

Ve lehū*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ġamuñla aġlamaḳdan çeşm-i pür-nem ḳanda ben ḳanda
Ḫırāş-ı sīnede pür-pençe-i ġam ḳanda ben ḳanda

5b göñlüni: göñlümi
* a.g.e.: G 783 / s. 1047.
1b ol: o
* a.g.e.: G 794 / s. 1054.
1b pür-pençe: ser-pençe

2 Anuñ cāmı ṭolardı bāde-i gül-reng ile ammā
Benüm ḫūn ile pürdür sāġarum Cem ḳanda ben ḳanda

3 Çemende güllere şeb-nem fütāde ben gül-i cāma
Baḳılsa çeşmi inṣāf ile şeb-nem ḳanda ben ḳanda

4 Görüp rūyuñda zülfüñ reşkden ḳanlar döker çeşmüm
Ṣafā-yı ṭurre-i pür-pīç ü ḫam ḳanda ben ḳanda

5 Pür olsa ḥoḳḳası eczā ile gerdūnuñ ey Nābī
Hezārān zaḫm-ı nāsur ile merhem ḳanda ben ḳanda

-62-

Ve lehū[*]

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Nihāl-i gül dinürse ḳadd-i ḫūbāna leṭāfetle
Saña naḫl-i tecellī dinse lāyıḳdur bu ḳāmetle

2 Benüm de sūzişüm ʿarż it emānet pīşgāhında
Giderseñ ey göñül kūy-ı dil-ārāya saʿādetle

3 Yanup yaḳılmadan leb-teşnelikden āh-ı ḥasretden
Şeb-i hicrānuñ aṣlā farḳı yoḳ rūz-ı ḳıyāmetle

4a ḳanlar: ḳalmaz
4b ḫam: pür- ḫam
5a gerdūnuñ: gerdūn
[*] a.g.e.: G 769 / s. 1037.

4 Ne lāzım zaḥmet-i teklīf-i cünbiş leşker-i tāze
İderken ġāret-i dil şeh-levendāne ḳıyāfetle

5 Ẓarīfāne ġazeller söyleyüp yāre oḳutmaḳdan
Lebin būs eylemekdür ḳaṣdı Nābīnüñ ẓarāfetle

-63-

Ve lehū[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Beni dil-ḫaste görüp çeşmüñe nem gelmez mi
Yā peşīmānī-i evżāʿ-ı sitem gelmez mi

2 Sen de inṣāf id e ey āfet-i bīgāne-nevāz
Ġayr ile ṣoḥbetüñ insāna elem gelmez mi

3 Heves-i kām ile biz bunca şitābān olduḳ
O da āyā bize bir iki ḳadem gelmez mi

4 Ey düşen dāʿiye-i vaṣf-ı dehān-ı yāre
ʿAcebā ḫātırıña rāh-ı ʿadem gelmez mi

5 Rāyegān olmaya mı yine metāʿ-ı maḳṣūd
Nābiyā kāfile-i luṭf u kerem gelmez mi

4a tāze: nāza
[*] a.g.e.: G 868 / s. 1112 .
3a heves: ṭaleb
4b ḫātırıña: ḫātırаña

-64-

Ve lehū*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 İtdi nigāhı sūr Alī ẕü'l-fekār ile
Virdi dü-çeşme nūr ʿAlī Ẕü'l-fekār ile

2 Zūr-ı nigāḥ ile leb-i Ḫayber-güşā ile
Ṣaldı cihāna şūr ʿAlī Ẕü'l-fekār ile

3 Mānende-i ḳalem-rev-i İslām göñlümi
Ẓulmetden itdi dūr ʿAlī Ẕü'l-fekār ile

4 Tāb-ı mey-i maḥabbet ile itdi göñlümi
Peymāne-i sürūr ʿAlī Ẕü'l-fekār ile

5 Nābī irişdi Bāḳīye bu şiʿr-i ḫāṣ ile
Virdi dile şuʿūr ʿAlī Ẕü'l-fekār ile

-65-

Ve lehū*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Bahār geldi yine deste cām alınmaz mı [62b]
O ġonceden bu havālarda kām alınmaz mı

---

* a.g.e.: G 760 / s. 1031.
1a sūr: şūr
1b nūr: nār
4a göñlümi: ḳalbümi
* a.g.e.: G 869 / s. 1112.
1a deste: desti

2 Ḳalur gider mi bize itdügi bu cevr ü sitem
Sipihrden ʿacebā intiḳām alınmaz mı

3 H̱aṭ-āver olmaġıla dil geçer mi dilberden
Sevādkār ise de sīm-i ẖām alınmaz mı

4 İder mi gūş ʿaceb ʿandelībüñ efġānın
O ġonçenüñ deheninden kelām alınmaz mı

5 Ġurūr ḥüsn ü leṭāfet-i ẖiṭāba māniʿ ise
Yā reh-güẕārına varsaḳ selām alınmaz mı

6 Esīr-i zülfi olan dillerüñ nedür ḥāli
Nesīm-i nāfe-güşādan peyām alınmaz mı

7 Nakīsedür saña şeb-gerdlik disem Nābī
ʿAceb bu sözden o māh-ı tamām alınmaz mı

-66-

Ve lehū*

Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

1 H̱ayāl-i zülf idermiş ʿāşıḳ-ı mehcūrı gördüñ mi
Maḥabbetde bu deñlü fikr-i dūr-ā-dūrı gördüñ mi

2 Hezārān dil gezersin ey ẖayāl-i yār inṣāf it
Bu seyrān itdigüñ yirlerde hiç maʿmūrı gördüñ mi

---

* a.g.e.: G 872 / s. 1114.
1a mehcūrı: mehcūr
1b dūr-ā-dūrı: dūr-ā-dūr

3 Fedā iden göñül fikr-i humārı ẕevḳ-i ṣahbāya
Bu ʿişretgāhda bir ẕevḳ-i bī-maḥrūrı gördüñ mi

4 Mis̱āl-i āb ḫūn-ı ʿāşıḳ-ı bī-bāk nūş eyler
Ne bī-raḥm olduġın o dīde-i maḥmūrı gördüñ mi

5 Hezār-āsā hemān elden ḳoma feryāduñ ey Nābī
Bu gülşende açılmaz bir gül-i mestūrı gördüñ mi

-67-

Ve lehū*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Ḥicāb-ı nāle-i bī-cā hezāra gelmedi mi
Henüz pīş-i güle iʿtizāra gelmedi mi

2 ʿAṭā-yı būseye dilber daḫı egilmedi mi
Nihāl-i nev-res-i ümmīd-i bāre gelmedi mi

3 ʿAceb mi perde-i nāmūsı bülbül eylese çāk
Bu bāġa dāmen-i gül pāre pāre gelmedi mi

4 Nühüftedür didügüñ düzd-i ġamze-i çālāk
Şikār-ı cāna meger āşikāre gelmedi mi

2b hiç: bir /maʿmūrı: maʿmūr
3a iden: eyle
3b bī-maḥrūrı: bī-maḥrūr
4b maḥmūrı: maḥmūr
5b mestūrı: mestūr
* a.g.e.: G 832 / s. 1083.
2a būse-i: būseye

5 Henūz virmedesin bādbān-ı āha güşād
Daḫı sefīne-i ḫ˘āhiş kenāra gelmedi mi

6 Açıldı gül sen açılmazsın ey dükkānçe-i dil
Nüvīd-i fetḥ daḫı bu diyāra gelmedi mi

7 Nemā-peẕīr degül toḫm-ı ʿārzū Nābī
Sirişk-i neyl-i reviş bir ḳarāra gelmedi mi

-68-

Ve lehū[*]

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Bu nāleden saña bülbül kelāl gelmedi mi
Dimāġ-ı şevḳe daḫı iḫtilāl gelmedi mi

2 Pür itdi ʿālemi ʿanberle kārbān-ı ḫaṭı
Daḫı meşāmuña būy-ı viṣāl gelmedi mi

3 Cihānı yaḳma yiter tāb-ı āh ile ey dil
Hevā-yı ʿaşḳa daḫı iʿtidāl gelmedi mi

4 Neden tevaḳḳuf-ı pervāz şāh-ı maḳṣūda
Henūz murġ-ı dile perr ü bāl gelmedi mi[18]

---

[*] a.g.e.: G 876 / s. 1117.
2a kārbān: kārvān
3: 4
3b ʿaşḳa: vaṣla
4: 3

[18] Divana göre 1 beyit eksiktir:

5 Bu şiʿr-i nādireden ṭoġrı söyle ey Nābī
Dehāna leẕẕet-i āb-ı zülāl gelmedi mi

-69-

Tārīḫ*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Bu ġazāya gelicek ġaybdan üç biñ gāzī [63a]
Mest olup tīġleri cām-ı siperden geçdi

2 Oldı ṭūfān-ı tevārīḫe cihān müstaġraḳ
Cümlesi ṭarz-ı ḳadīm üzre naẓardan geçdi [19]

3 Bir de Nābī didi ammā ki lüġāz şeklinde
Ki leṭāfetde ḥalāvetde şekerden geçdi

4 Didi tārīhini üç biñ görinür ammā kim
Oldı ancaḳ se hezārın biri serden geçdi

5 Ḥall-i eşkāli bedel ʿadd olınur cāʾizeye
Bunda dil dāʿiye-i sīm ile zerden geçdi

Küsūf-ı ḫaṭla siyāh oldı rūyı dildāruñ
Henūz dildeki mihre zevāl gelmedi
* a.g.e.: T 147 / s. 359.
B: Tārīḫ-i Muṣannaʿ Berāy-ı Fetḥ-i Tābūr-ı Moskov
2b cümlesi: līk hep
[19] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Bedr-i ḥüsnüñde olan cünd-i ricālullahuñ
Eṡerin gördi ʿadū fikr-i ẓaferden geçdi
3a bir de: biri

-70-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Herkes o şehüñ bezmine mevṣūl degüldür
Ḫalvet-geh-i vaṣla ḳatı medḫūl degüldür

2 Bilmem dir imiş ḳāʿide-i mihr ü vefāyı
Maʿlūmdur ol ḳıṣṣa-i mechūl degüldür

3 İtmekde o bed-kīş sitem ʿāşıḳ-ı zāre
Zuʿmınca ḳıyāmetde de mesʾūl degüldür

4 Geçmek daḫı güç ṣabr da müşkil o perīnüñ
Sīmāsı güzel şīmesi maḳbūl degüldür

5 Geçmez yine ʿuşşāḳdan eylerse teġāfül
Ol vażʿ-ı sitem firḳate maḥmūl degüldür

6 Ḫaṭ geldi yine olmadı ʿuşşāḳı perīşān
Cemʿ olmadadur leşkeri maʿzūl degüldür

7 Nābī mey-i iḳbāli ḫarābat-ı fenānuñ
Taṣdīʿi ḳadar neşvesi maḳbūl degüldür

---

* a.g.e.: G 231 / s. 632.
1b vaṣla: vaṣlı
7b maḳbūl: meʾmūl

-71-

Ve lehū*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül teklīfsiz ol mest-i nā-mestūra ṣunmazsın
Ezelden meşrebüñdür ḫˇān-ı bī-destūra ṣunmazsın

2 Düşelden jāleveş bu ḫākdāna āferīn ey dil
Diküp göz sufre-i gerdūn[a] nān-ı [hora] ṣunmazsın

3 Göñül bilmem niçün bī-zülf olan ruḫsāra baḳmazsın
Bu fermān-gehde ṭuġrādan tehī menşūra suñmazsın

4 Bizi öldürdi ġam muṭrib kerem ḳıl al ele nāyı
Ser-ā-ser mürdedür ʿālem daḫı sen ṣūra ṣunmazsın

5 Tehī ḳalmış nemekdān-ı ʿümīdüñ Nābiyā bilmem
Niçün dest-i niyāzuñ sīne-i pür-şūra ṣunmazsın

-72-

Ve lehū*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Göñülde dāʿiye-i māl emel bozundısıdur [63b]
Nümūd-ı silk-i ḳanāʿat kesel bozundısıdur

2 Cihānı gerdiş ider ḫaylīden bu köhne ḳıbāb
Sipihre tesmiye-i Zāl ezel bozundısıdur

---

* a.g.e.: G 625 / s. 930.
4a bizi: beni
* a.g.e.: G 159 / s. 580.

3 ʿAceb mi mevt-i irādiye düşse ehl-i sülūk
Cilā-yı āyine-i rūh ecel bozundısıdur

4 Rüsūm-ı āmed ü reft üzredür nizām-ı cihān
Siyāk-ı resm-i beled hep bedel bozundısıdur

5 Gören bilür şekerüñ gilden olduġın ḥāṣıl
Ki ḥulv-i sufre-i ʿālem vaḥal bozundısıdur

6 Cefā-yı ʿāleme ṣabr it ṣafā murāduñ ise
Ki lesʿ-i hayye-i şöhret ʿasel bozundısıdur

7 Taʿaffünātını yād eyle beyża vü ferḫüñ
Piliç leẕīẕdür ammā çepel bozundısıdur

8 Kitāblarla medārisde bahs̱ ider ṭullāb
Kitāb cildi anuñçün cedel bozundısıdur

9 ʿAmel o kārgehüñ kemterīn kurāżasıdur
Metāʿ-ı ʿilme dinilmez ʿāmel bozundısıdur

10 Münāsebetledür evżāʿ-ı tesmiye Nābī
Lüġaz hele ḳatı vāżıḥ ġazel bozundısıdur

-73-

Ve lehū[*]

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Her ḫūb-rū ki ʿāşıḳa luṭf-ı viṣāli yoḳ
Bir nüsḫadur ki ḫaṭṭı ḫoş ammā meʾāli yoḳ

[*] a.g.e.: G 388 / s. 750.

2 Bilmem berāt-ı vaṣlı kime ḥükm ider ḳażā
Bu manṣıbuñ mülāzımı çoḳ infiṣāli yoḳ

3 Çoḳ da açılma eyle ḥaẕer rūzgārdan
Ḥammām-ı çarḫ köhnelemiş püşt-māli yoḳ

4 Gülzār-ı ḥüsn gerçi letāfetde bī-bedel
Ammā hevāsınuñ o ḳadar iʿtidāli yoḳ

5 Hīç ṣorma kim ṭabībüñ elinden neler çeker
Ammā beyāna ḫaste-i ʿaşḳuñ mecāli yoḳ

6 Ey mihr-i meh-sitāre seni reh-güzārda
Ahter güẕeşt dirse görenler vebāli yoḳ

7 Zühhāduñ itdügi daʿavāt-ı tamaʿ-meʾāl
Şāyeste-i ḳabūl olacaḳ iḥtimāli yoḳ

8 Cevr-i zamāneden gilemend olma Nābiyā
Ḳanġı celāl var ki ṣoñında cemāli yoḳ

-74-

Ve lehū[*]

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Rām eyledüm niyāz ile ol şīvekārumı[20] [64a]
Şehbāz-ı dest-i himmetüm aldum şikārumı

3: 5
4a ḥüsn: ḥüsni
5: 6
6: 3
8b ki ṣoñında: ʿaḳabinde

[*] a.g.e.: G 878 / s. 1119.

[20] Müellif redifteki iyelik eklerini "ى" harfi koyarak "-ımı" okunacak şekilde yazmıştır ancak dönemin dil özelliklerinden dolayı "-umı" şeklinde yazılması tercih edilmiştir.

2 Evvel ġubār-ı dilden iderdüm şikāyeti
Görsem eger müsāʿade-i rūzgārumı

3 İtsün mi berg-i gül getüren bāda iltifāt
Püşt-i tekāverinde gören şeh-süvārumı

4 Dilden kesilmez[e] hele ser-rişte-i ümīd
Virmem ṣafā-yı vuṣlata ben intiẓārumı

5 Zerrīn ḳalemle yazsa revā mihr Nābiyā
Ṭāḳ-ı sipihre bu ġazel-i ābdārumı

-75-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Gül gülşeni terk eyledi ṣoḥbet saña ḳaldı
Bülbül yine meydān-ı maḥabbet saña ḳaldı

2 Ferhād ile Ḳays eyledi per-çīde metāʿın
Ey dil ser-i bāzār-ı melāmet saña ḳaldı

3 Biz dāʿiye-i vuṣlat ile ḫāk-i reh olduḳ
Ey bād-ı ṣabā luṭf u mürüvvet saña ḳaldı

1b deşt: dest
5a revā: sezā
* a.g.e.: G 880 / s. 1120.
2a per-çīde: ber-çīde

4 Tārīkī-i ʿiṣyāna esirüz bize çāre

Ey āh-ı seḥergāh nedāmet saña ḳaldı

5 Mest eylemege ʿālemi ṣahbā-yı süḫandan

Ey ḫāme-i Nābī yine himmet saña ḳaldı

-76-

Ve lehū[*]

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Ġayre baḳma İlāh'dan ġayrı

Ġayre eyle nigāhdan ġayrı

2 Ḳalmadı kāle-i taʿalluḳdan

Dilde bir dūd-ı āhdan ġayrı

3 Şām-ı firḳatde dil-nevāzum yoḳ

Nāle-i gāh gāhdan ġayrı

4 Bezmüme kāselik mi eyler var

Çeşm-i cāh-ı iştibāhdan ġayrı

5 Bilemem ḥāṣılum ne ġurbetden

Firḳat-i ʿömrgāhdan ġayrı

6 Nāʾil oldum diyār-ı ġurbetde

Cümleye ʿizz ü cāhdan ġayrı

4a ʿiṣyāna: hicrāna

[*] a.g.e.: G 883 / s. 1122.

4b cāh: cām

7 Virmedi bāġbān-ı ümmīdüm
Nāmı ġam bir giyāhdan ġayrı

8 Saṭḥ-ı pīşānī-i ümīdümde
Bir raḳam yoḳ tebāhdan ġayrı

9 Baña bildüm ki bir ṣadīḳ olmaz
Yeʾs-i ḥasret-penāhdan ġayrı

10 Görmedüm mānīʿ-i murādātum
Ṭāliʿ-i nīk-ḫᵛāhdan ġayrı

11 Naẓarın dostdan dirīġ itmez
Var mı baḫt-ı siyāhdan ġayrı

12 Meclis-i raḥmete niyāz idecek
Ḳudretüm yoḳ günāhdan ġayrı

13 Mā-ḥaṣal rabṭ-ı ḳalbe lāyıḳ yoḳ
Nābiyā bir İlāh'dan ġayrı

-77-

Ve lehū*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Görmedüm rāh-ı emīn terk-i recādan ġayrı
Bulmadum ḥıṣn-ı ḥasīn şerm ü ḥayādan ġayrı

* a.g.e.: G 885 / s. 1124.

2 Rūzedāra kim ola tesliye-baḫş-ı ḫāṭır
Ramażān içre olan lafẓ-ı mażādan ġayrı

3 Küşt-gīrān zebūn ola meger ʿālemde
Püşt-rāḥat be-zemīn dest-i gedādan ġayrı[21]

4 Emn gelmez ṭamaʿından baña hengām-ı vedāʿ
Kime ısmarlasam ol şūḫı Ḫudādan ġayrı

5 Manṣıb-ı daġdaġa-fermā-yı ḫayālüñ Nābī
Ġayrı maḥṣūl mı var bād-ı hevādan ġayrı

-78-

Ḳaṣīde-i Nefʿī Der-ḥaḳḳ-ı Ḥażret-i Mevlānā*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Merḥabā ey ḥażret-i ṣāḥib-ḳırān-ı maʿnevī [64b]
Nāẓım-ı manẓūme-i silk-i le'āl-i mes̱nevī

2 Mes̱nevī ammā ki her beyti cihān-ı maʿrifet
Ẕerresiyle āftābınuñ berāber pertevi

2a ola: olur

[21] Divana göre 2 beyit eksiktir:
Leẕẕet-i ʿömr o mıdur k'olmaya ḫālī bāli
Rīsmān-bāz gibi ḫavf u recādan ġayrı

ʿAks-i bī-ḥüsn-i tehī-deste bulunmaz çāre
Vaṭan ḫāne-i mirʿatı ḫalādan ġayrı

5b maḥṣūl: maḥṣūlı

* Nef'î Divanı: K 2 / s. 50.
B: Der Medh-i Hazret-i Mevlânâ Kuddise Sırrahû
Nef'î Divanı'nda şiirler günümüz Türkçesiyle yazılmıştır. Bu nedenle dil özelliklerinden kaynaklı farklar ayrıca belirtilmemiştir.

3 ʿĀlem-i maʿnā ki ḫurşīd-i cihān-ārā gibi
Devr ider girmiş semāʿa anda rūḥ-ı mevlevī

4 Yaʿni sırru'l-lāh-ı aʿẓam Ḥażret-i Mollā-yı Rūm
Kim odur maʿnāda ṣāḥib-mesned-i Keyḫusrevī

5 Ḫüsrevā endīşe kim ʿaşḳ-ı Ḥüsāmi'd-dīn ile
Oldı tīġ-i bāṭını dünyāya bürhān-ı ḳavī

6 Ol hudāvend-i serīr-i maʿrifet kim feyzidür
Sālik-i bī-tūşe-i gümrāha zād-ı uḫrevī

7 ʿAḳlı nūr-ı cevher-i ẕāt-ı şerīf-i Aḥmedī
Nuṭḳı maġz-ı rūh-ı enfās-ı latīf-i ʿĪsevī

8 ʿİlm-i vaḥdetde sebaḳ-dāşı imām-ı evliyā
Ḥikmet-i maʿnāda şākirdi Ḥakīm-i Ġaznevī

9 Bir gülistān-ı müferrihdür dil-i pür-feyżi kim
Aña rūḥ-ı gülşenīdür bāġbān-ı maʿnevī

10 Der-güşāde yā ḫazīne-ḫāne-i endīşedür
Anda çeşm-i Rūşenidür dīdebān-ı münzevī

11 Gevher-i güftārınuñ kān müşterī-i müflisi
Kūçe-i esrārınuñ ḫurşīd düzd-i şeb-revi

5a ḫusrevā: ḫusrev-i

12 Feyż-i istiʿdād-ı ẕātın gör kim itmiş tā ezel

Cezbesi ḫurşīd ü māh u āsmānı mevlevī

13 Nefʿī-i muʿciz-beyānam bende-i Mollā-yı Rūm

Ne Ḥakīm-i Ġaznevīyem ne Emīr-i Dehlevī

14 Ḫāk-pāy-ı Şeyḫ Aṭṭāram ki oldı himmeti

Ṭabʿuma üstād-ı ders-i müşkilāt-ı Meṡnevī

15 Toḫm-ı mihreş mey-feşāndum ber-zemīn-i cān u dil

Çün meṡel-bāşed ki her çīz ki kārī bed-revī

16 Kāfiye teng oldı āġāz-ı duʿā itsem n'ola

Gerçi żabṭ itmek ne mümkin ḫāme-i çāpük-revi

17 Tā hisāb-ı māh u sāl-i ʿālemi taḥḳīk içün

Bedr ide mihr-i cihān-tāb-ı felek māh-ı nevī

18 Her dem olsun rūh-ı pākine duʿā-yı bī-ḥisāb

Evliyādan tā ki ḫālī olmaya dünyā evi

-79-

Ḳaṣīde-i Nefʿī Berāy-ı Sulṭān Aḥmed Ḫān[*]

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīü feʿūlün

1 Sanmañ ki felek devr ile şām u seher eyler

Her vāḳıʿ anuñ ʿāḳıbetinden ḫaber eyler

15a mey-feşāndum: mī feşānem

15b çīz: çīzī

[*] a.g.e.: K 10 / s. 76.

B: Der Medh-i Sultân Ahmed Hân Aleyhirrahmetü Velgufrân

1a şām u: şāmı

2 Bir düş gibidür hak bu ki maʿnāda bu ʿālem
Kim göz yumup açınca zamānı güẕer eyler

3 Bir yirde ki ārāma bu mikdār ola mühlet
Erbābı nice kesb-i kemāl [ü] hüner eyler

4 Olmış ṭutalum müddet-i ārāmı da mümtedd
ʿĀḳil nice temyīz-i reh-i ḫayr u şer eyler

5 Teşhīs-i reh-i ḫayr u şer olur mı o dilde
Kim leşker-i ġam birbirini bī-siper eyler

6 Bulmaz reh-i ḥaḳḳı meger ol kimse ki aña [65a]
Teşfīḳini Hādī-i ezel rāhber eyler

7 Tevfīḳ refīk olmayacaḳ fāʾide yoḳdur
Her kim burada ʿaḳla uyarsa żarār eyler

8 ʿAḳluñ hüneri vādī-i hikmetdedür ancaḳ
Taḥkīk ile ḥikmet nice bir dilde yir eyler

9 Ḥikmet ger o ʿilm ise ki aḥkām-ı felekde
Endīşe-i ʿaḳl-ı beşeri bā-ḫaber eyler

10 Düşmez dil-i tabʿ ehli bu endīşeye zīrā
Teşvīş-i dil ü tabʿı bu daḫı beter eyler

9b bā-ḫaber: bā-bahar

11 Żuʿmınca olur her kişinüñ redd [ü] ḳabūli
Ḥak söyleyeni ṣanma felekden ḥazer eyler

12 Rindān-ı Ḫudā-perver-i maʿnā bu maḥalde
Ne çarḫa ne kavl-i hükemāya naẓar eyler

13 Virmez felegüñ devr-i çep-endāzına ḥükmi
Ḳor ḥikmeti teslīm-i ḳażā vü ḳader eyler

14 Gerdūn meger āsūde midür kendi kederden
Devrān aña da mihrini [pür]-nīşter eyler

15 Gün başına bir hilʿat-i z̠ībā virür ammā
Dāmānını ālūde-i ḫūn-ı ciger eyler

16 Ol kimsedür āzāde elemden ki vücūdın
Gūy-ı ḥam-ı çevgān gibi bī-pā vü ser eyler

17 Yā ol kişi kim tīr-i ciger-dūz-ı ḳażāya
Ḥaṣmāne çeküp tīġ-i zebānın siper eyler

18 Yā ol kişi kim ḥırz içün aḳsām-ı belādan
Endīşe-i evsāf-ı şeh-i dādger eyler

19 Ol şeh ki kef-i himmeti hengām-ı keremde
Dünyāyı ġanī kānı tehī bahri ber eyler

15a z̠ībā: dībā
19: 21

20 Ol şeh ki cihān mevsim-i ʿadlinde ṣafādan
Devrān-ı ṭarabnāk-ı Ceme ḫandeler eyler

21 Ol şeh ki ġubār-ı süm-i yekrān-ı sipāhı
Deryā-yı muhīt-i felegi pür-keder eyler

22 Ḫān Aḥmed-i ʿādil ki ḳażā naʿl-i semendin
Māh-ı ʿālem-i rüʾyet-i fetḥ ü ẓafer eyler

23 Cemşīd-i kerem-pīşe ki seyrāna çıkınca
Ḫurşīd gibi ḫāk-i rehin ferş-i zer eyler

24 Ḫurşīd-i kevākib-haşem-i rūy-ı zemīn kim
ʿAskerle cihānı ḫaşr-ender-ḫaşr eyler

25 Māh-ı felek-ārā-yı saʿādetle zamāne
Eyyāmını ārāyiş-i devr-i ḳamer eyler[22]

26 Bir himmete mālik ki nice taḫt-nişīnüñ
Alur kuleh ü efserini der-be-der eyler

27 İkbāline vā-beste felek tā o ḳadar kim
Tedbīri ile devrini zīr ü zeber eyler

20: 19
21: 20
25a saʿādetle: saʿādet ki
[22] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Bir himmete kâdir ki nice bî-ser ü pâyı
Bir demde murâd etse şeh-i tâc-ver eyler
26a himmete: ḳudrete /nişīnüñ: nişīnān

28 Bir mihr-i celī-şaʿşaʿadur reʾyi ki dāʾim
Evc-i felek-i salṭanatı müstaḳar eyler

29 Şāmil yine hep dāire-i ʿāleme nūrı
Ne maşrıḳı ne maġribi var ne sefer eyler

30 Ger luṭfı mühim-sāz-ı bahār olsa dıraḫtuñ [65b]
Her şāḫını bir şūh-ı muraṣṣaʿ-kemer eyler

31 Ger tāb-ı temūz-ı ġażabı itse sirāyet
Her ḳaṭre-i bārānı hevā pür-şerer eyler

32 Āb üzre vezān olsa eger ṣarṣar-ı laʿli
Emvācını zencīre-i naḳş-ı ḥacer eyler

33 Māhiyyeti ger olsa cemādāta mürebbī
Taṣvīr-i hacer kesb-i kemāl-i hüner eyler

34 ʿAdliyle müsellemdür aña ḥüsn-i tedārük
Gör ḥikmeti her yirde nice kārger eyler

35 Olsa meṣelā rābıṭa-perdāz-ı mükāfāt
Pervāneye gül-berg telāfī-i per eyler

31a laʿli: ḥıfẓı
32b hüner: beşer
33a ʿadliyle: ʿadli ki
33b ḥikmeti: ḥükmünü
34b gül-berg: gül-berki

36 Taʿbīr idemem ṭıynet-i pākindeki luṭfı
Gör ḫāṣiyet-i feyż[i] ne mikdār es̱er eyler

37 Gāhī ki ḫayāl-i şiken-i ṭurre-i ḫulkī
Es̱nā-yı tefekkürde dilümden güẕer eyler

38 Endīşem olur būy-ı latifiyle muʿaṭṭar
Andan ḳalemüm ʿālemi pür-müşg-i ber eyler

39 Ey Ḫusrev-i Cem-kevkebe-i memleket-ārā
Kim salṭanatuñ ʿālemi pür zīb [ü] fer eyler

40 Evsāfuña ḥad yoḳ ṭutalum sihr ile ṭabʿum
Biñ maʿnāı bir şekle ḳoyup muḫtaṣar eyler

41 Ḳaṣd itse ḫuṣūṣā ki güher-senc-i ḫayālüm
Bir nüktesini şerḥ-i kitāb-ı Dürer eyler

42 Tabʿumdur o deryā-yı güher pāk-i maʿānī
Kim sāḥilini maʿden-i lüʾlū-yı ter eyler

43 Endīşem o sūretger-i iʿcāz nümādur
Kim cevher-i ferd üstüne ṭarḥ-ı ṣuver eyler

44 [Ḥāmemdür o ebr-i][23] çemen-ārā-yı süḫan kim
Bir ḳaṭresi biñ gülşeni şād-ābter eyler

37b ber: ter
39b maʿnāı: maʿnīyi
41a pāk: pāş
[23] Metinde bu kısım boş bırakılmıştır.

45 Rengīn ü leẕīẕ oldı kelāmum o ḳadar kim
Kām [u] leb-i endīşemi pür-gül-şeker eyler

46 Ammā yine bir söz ne ḳadar nāzük olursa
Erbāb-ı ḥased daḫli aña ol ḳadar eyler

47 Üstād olıcaḳ sözde ḥasedden ḳaçılur mı
Zīrā hüneri reşk ü ḥased muʿteber eyler

48 Yetmez mi bu devlet baña kim reşk ide dāʾim
Bir tāʾife kim daʿvā-i fażl u hüner eyler

49 Zuʿmı o ḳadar her birinüñ sözde ki gūyā
Endīşemi taġyīr-i ḳażā vü ḳader eyler

50 Ammā giricek maʿreke-i maʿnāya evvel
Şemşīri ḳor endīşe-i zūr u siper eyler

51 Nuṭḳıyla mesīḥā geçinür her biri ammā
Ḫāṣiyyet-i ṣohbetleri insānı ḫar eyler

52 Ġavġā-yı süḫandur bu fażīletde nemüz var
Fażl ehli bizüm başımuz üzere yir eyler

44b leb ü: leb-i / endīşemi: endīşeyi
45b Erbāb-ı ḥased daḫli aña: Daḫli aña erbāb-ı ḥased
48b endīşemi: endīşesi
49a maʿnāya: maʿnīye
49b zūr: zırḫ
50a nuṭḳıyla: Nut ile

53 Söz ben didigüm cevher-i ʿulvī ise anı
Devrān ṣadef-i semʿ-i ḳabūle güher eyler

54 Söz midür o kim nüsḫasını nükte-şināsān [66a]
Haşv-i şikem-i raḫne-i dīvār u der eyler

55 Ḥaḳḳumda ne dirlerse o gūne süfehānuñ
Ās̱ār-ı ṭabīʿatlerine kim naẓar eyler

56 Lāzım gelicek ol müteşāʿirlere ṭabʿum
Her maʿrekede n'eyledi daḫı neler eyler

57 Ol ṣaf-der-i düşmen-küş-i naẓmum ki ḫuṣūṣā
Şemşīr-i zebānumdan eḥibbā ḥaẕer eyler

58 Olursa eger himmet-i şāhen-şeh-i ʿādil
Ḥāşā ki bu endīşede Nefʿī żarar eyler

59 Zīrā ki dem-i küşte-i endīşesin ekser
Şerʿ-i kerem-i hikmet-i Bārī heder eyler

60 Hem ḫaṣma ẓafer bulmaġıçün medh ü s̱enānı
Takdīm-i duʿā-yı şeb ü vird-i seher eyler

61 Tā cilve-geh-i rüʾyetini Ḫusrev-i encüm
Geh memleket-i ḫāver ü geh bā-ḫaber eyler

51b üzere: üstünde
60b bā-ḫaber: bāhter

62 Manṣūr ide her yirde Ḫudā rāyet-i baḫtuñ
Tā Ḫusrev-i seyyāre felekde sefer eyler

-80-

Ḳasīde-i Nefʿī Berāy-ı ʿOsmān Ġazī Ḫān*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Āferīn ey rūzgāruñ şeh-süvār-ı saf-deri
ʿArşa aṣ şimden gerü tīġ-i s̱üreyyā-cevheri

2 Pāre-i elmāsdur seng-i fesānı n'eyler ol
Çarḫa çekme bir daḫı şemşīr-i vālā-gevheri

3 Ser-firāz itdüñ livāʾü'l-ḥamd-i dīn-i ʿAḥmedi
Kāfire gösterdüñ el-ḥaḳḳ dest-bürd-i Ḥayderi

4 Tīġüñe n'ola yemīn eylerse rūḥ-ı Murtazā
Bir ġazā itdüñ ki ḫˇoşnūd eyledüñ peygamberi

5 Eyledüñ bir ḥamlede berbād mülk-i düşmeni
Gerd-i rahşuñ gerçi kim bend itdi rāh-ı ṣarṣarı

6 Māh-ı nev ṣanma felekde göricek peykāruñı
Ditredi Zühre elinde ṣundı zerrīn ḫançeri

---

* a.g.e.: K 14 / s. 90.
B: Kasîde-i Âli'l-âl Der Ta'rîf-i Cihâd-ı Sultân Osman
5b bend: sedd
6b Zühre: Behram /elinde ṣundı: elinden düşdi

7 Ol ḳadar ḳan dökdi şemşīrüñ ki ʿaksiyle felek
Kāse-i yāḳūta döndi künbed-i nīlūferi

8 Ġamze-i ḫūbān [gibi] cārī ucundan yine ḫūn
Böyle ḳalursa eger yek-reng ider baḥr ü beri

9 Belki ġarḳ-ı [baḥr-ı] ḫūn olurdı fülk-i dil gibi
İtdigünce tīġ-i ḫūn-efşān ile cevlāngeri

10 Şuḳḳa-i rāyāt-ı baḫtuñla rikābuñ olmasa
Keştī-i nüh-āsmānuñ bādbān-ı lengeri[24]

11 Berḳ urur destüñde tīġ pür-güher midür yaḫūd
Eyledi deryāya ġavṭa āftāb-ı ḫāveri

12 Bir avuc cevher ṣaçardı ʿāleme gūyā kefüñ
Ṣalduġuñca düşmene gāhī muraṣṣaʿ şeş-perī

13 Bir ʿaceb deryādur ordū-yı hümāyūnuñ senüñ
Kim ḥabāb-ı ber-ḳarār olmış aña her çāderi

14 Mevc-i pey-der-peydür ol baḫre sipāh-ı ṣaf-be-ṣaf
Bir neheng olsa n'ola her ṭop-ı ejder-peykeri

7a ʿaksiyle felek: ʿaksile anın

[24] Metinde "bādbān" kelimesi yerine "دبدبان" yazmaktadır. Anlamlı bir kelime çıkmadığı için Divandaki şekli esas alınmıştır.

11a urur: uran

12a cevher: gevher

15 Her alāy bir mevc-i ṭūfān-ḫīzidür anuñ n’ola
Ḫār u ḫas gibi öñünce ḳaçsa düşmen ʿaskeri

16 Gün gibi tenhāda çıḳsañ tīġ ile meydāna sen [66b]
Kārger düşmez sipāh-ı düşmenüñ şūr u şeri

17 Şeb-çerāġ-ı günc-i devletdür vücūduñ ḥıfẓ içün
Kat kat olmış ejdehādur heft-çarḫuñ çenberi

18 Ḳarşu durmaz saña şimden ṣoñra bu iḳbāl ile
Düşmenüñ ger Ḳahramān olsa ser-ā-ser leşkeri

19 Böyle āġāz eylesün şimden gerü elḳābuña
Cāmiʿ-i nüh-ḳubbe-i kevnüñ ḫaṭīb ü minberi

20 Āftāb-ı baḥr ü ber ṣāḥib-ḳırān-ı şarḳ u ġarb
Şeh-süvār-ı nāmver rāyet-güşā-yı saf-deri

21 Āsmān-ı devletüñ ḫurşīd-i kudsī-pertevi
Bezmgāh-ı şevketüñ Cemşīd-i ḫurşīd-efseri

22 Naḳd-i vaḳt-i salṭanat sermāye-i emn ü emān
Dest-gīr-i dīn ü devlet kām-baḫş-ı serveri

23 Şāh-ı vālā-rütbe ʿOs̱mān [Ḫān] Ġāzī kim felek
Görmemişdür böyle bir şāhen-şeh-i cengāveri

15b düşmen: kāfir
17a günc-i devlet: dīn ü devlet
19b ḫaṭīb ü: ḫaṭīb-i

24 Şeh-süvār-ı ʿālem-ārā kim revādur ursa ger
Naʿl [ü] mih-i raḫşı çarḫuñ āftāb u aḫteri

25 Ṣaf-der-i kişver-güşā kim cenge çıḳdıkça okur
Cebreʾīl “innā fetehnā”-ḫˇān-ı ṭīġ ü miġferi[25]

26 Pādşāh-ı ʿādil [ü] ʿālī-neseb kim yaraşur
İtse ger serheng [ü] derbān Keykūbād u Ḳayṣeri

27 Şehryār-ı āsmān-mesned ki olmış tā ezel
Secdegāh-ı tācdārān-ı cihān ḫāk-i deri

28 Şeh-nişīn-i nüh revāk-ı āsmāndur mesnedi
ʿĪdgāhı heft-iklīm-i cihāndur kişveri

29 Mesned-i iclālinüñ rifʿat bir ednā bendesi
Dergeh-i iḳbālinüñ devlet ḳadīmi çākeri

30 Her ne işlerse zamāne tābiʿ-i endīşesi
Her ne emr eylerse devrān bende-i fermān-beri

31 Virse ṭabʿ-ı āteşe ki berḳ-i tīġi terbiyet
Maʿden-i elmās iderdi tūde-i ḫākisteri

32 Yazsa vaṣf-ı nühket-i ḫulḳın virürdi ʿāleme
Gerd-i ḫāk-pāy-ı ḫāme būy-ı müşg-i ezferi

23a ursa: olsa

[25] *Biz bir fetih (ve zafer) yolu açtk* (El-feth Sûresi (48), âyet 1). D.

28a bendesi: pāyesi

31: 35

33 ʿAdli ger ārāyiş-i bezm-i cihān itse olur
Şemʿ-i şeh-perrüñ ile pervānenüñ bāl ü peri

34 Ol ḳadar āsūde ʿālem sāye-i ʿadlinde kim
Ḫˇābgāh eyler ġazāle pehlū-yı şīr-i neri

35 İtse ger ḫāssiyyet-i ḥıfżı sirāyet ʿāleme
Ṭarḫ olurdı ṣafḥa-i āb üzre nakş-ı ejderi

36 ʿAksidür anuñ felekde ḫırmen-i encüm degül
Ṣaçdı dest-i luṭfı ḫāke ol ḳadar sīm ü zeri

37 Ḳadr-i ḫāk-i kūy-ı aḫlāḳın bilürdi rūzgār
Birbirine eylese āġuşte müşg ü ʿanberi

38 Kāmkārā saf-derā ṣāhib-ḳırān şāhen-şehā
Ey serīr-i ʿadl ü dāduñ dāverīn ü perveri

39 Siḥr iderdüm medḥüñe geldükçe ammā n'eyleyüm
Eylemiş Ḥaḳḳ vaṣfuñı ḳayd-ı taṣavvurdan berī

40 ʿAczime hüccet alurdum eger ehl olsalar [67a]
Rūzgāruñ yāve-sencān-ı fażīlet-güsteri

32: 31
33: 32
34: 33
34b ejderi: āzeri
35: 34
37b dāverīn ü perveri: dāver-i dīn-perveri

41 ʿĀcizüm Ḥaḳ üzre evṣāfuñda hālā kim benüm
ʿĀlem-i endīşenüñ ʿallāme-i dānişveri

42 Belki ḳānūn-ı süḫanda ḥall [ü] ʿaḳd-i nüktede
Hikmet-i fikr ü ḫayālüñ feylesof-ı ekberi

43 Hasb-ı ḥālümdür ḫuṣūṣā lāf [u] daʿvā ber-ṭarāf
Gerçi ṣāhib-lāf olur erbāb-ı ṭabʿuñ eks̱eri

44 Ben ögünmem ḳadrimi erbāb-ı dil [ü] dāniş bilür
ʿĀrifüm düşmez baña lāf [u] güz̠āf-ı serserī

45 Ḥāmem ol muʿciz-ṭırāz-ı ṣad-hezārān pīşedür
Kim naẓīr olmaz baña illā kelīmüñ ejderi

46 Ḫarfidür mecmūʿa-i esrār-ı dīvān-ı Kemāl
Noḳṭasıdur mühre-i dāġ-ı derūn-ı enveri

47 Ṭabʿum ol put-ḫānedür kim ṣūret-i dīvārınuñ
Ṭāşa kār eyler ḫadeng-i ġamze-i nāzükteri

48 Nice ṣūret feyz-i enfāsumla cān bulsa olur
Her biri şehr-i dilüñ bir ʿālem-ārā dilberi

49 Her ḫayālüm bir ʿārūs-ı nāz-perverdür benüm
Kim bu ʿālemden degül esbāb-ı zīb ü zīveri

43a ḳadrimi: ḳadrim
44b baña: ana
46a put: büt

50 Mūy-ı gīsū-yı melekdür tār [u] pūd-ı cāmesi
Pāre-i pīrāhen-i ḥūr-ı cināndur [muʿceri]

51 Bāde-i āvārelik tevhīd ser-ḫˇoş-ı ḫumı
Sāḳī-i endīşemüñ taḥḳīḳ dürd-i sāġarı

52 Ḫāmemüñ rāh-ı sülūk-ı fitne ḫaṭṭ-ı sāġarı
Şiʿrimüñ ḥabl-i metīn-i feyż tār-ı mısṭarı

53 Ḳande ben ḳande yine taʿrīf-i şāh-ı nükte-dān
N’eyleyin żabṭ idemem endīşe-i zūr-āveri

54 Fikr-i evsāfuñ ġıdā-yı rūḥdur endīşeme
Dil helāk olur ger olursam o sevdādan berī

55 Cevher-i iksīr-i medhüñ ṭarḥ idince reşkden
Eylerin her laḥẓa endīşemle ceng-i zergerī

56 Ḳorḳarın hem āftāb-ı kīmyāger ṭuymasun
Yoḫsa biñ şevḳ ile olur ol daḫı bir müşterī

57 Ẕerre-i mihr-i ġubārın rūzgāra kim virür
Cevherīyem ben cihāna virmem ile gevheri

50a āvārelik: idrākimin / ser-ḫˇoş: ser-cūş
51a sāġarı: sāyesi
52b n’eyleyin: n’eyleyim
55a ḳorḳarın: ḳorḳarım /ṭuymasın: duymasın
56a Ẕerre-i mihr-i: Zerresin mihre

58 Böyle cevher var elümde n'eyleyüm dünyāyı ben
Başına çalsun felek āyīne-i İskenderī

59 ʿĀlemi tesḫīr içün ḫāmem ne lāzım ṭabʿuma
Ben Süleymān-ı ḫayālüm n'eyleyüm engüşteri

60 Her ne dirsem İsm-i aʿẓam gibi olur kārger
Ol ḳadar taʿzīm ile diñler sözüm ins ü perī

61 Başla şimden ṣoñra ey Nefʿī duʿā-yı devlete
Bir duʿā it kim ola ḥüsn-i ḳabūlüñ maẓharı

62 Eyleye tā Ḫusrev-i ṣāḥib-ḳırān-ı şarḳ u ġarb
Eşheb-i zer-pāleheng-i ṣubḥ ile cevlāngeri

63 Ḥaḳḳ ser-efrāz eylesün rāyāt-ı dīn ü devletin
Ḳande ʿazm eylerse olsun fetḥ ü nuṣret rehberi

64 Eyledükçe ʿazm-i meydān-ı ġazā evvel ḳadem
Pāy-māl olsun yolında düşmen-i dīnüñ seri

-81-

Ḳaṣīde Der Şehr-i Edirne Berāy-ı Serāy-ı Hümāyūn Sulṭān Aḥmed Hān*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Edrene şehri mi bu yā gülşen-i meʾvā mıdur [67b]
Anda ḳaṣr-ı pādşāhī cennet-i aʿlā mıdur

58a ḥāmem: hātem

* a.g.e.: K 6 / s. 62.

B: Der Medh-i Sultân Ahmed Hân Aleyhirrahmetü Velgufrân

2 Beyt-i maʿmūr-ı felek mi ol feżāda ol serāy
Yā zemīn-i cennet olmış Kaʿbe-i ʿulyā mıdur

3 Cūylar mı devr iden ṭarf-ı çemenzārı yeḫūd
Māʾī pervāz ile ḳatʿ olmış yeşīl ḫārā mıdur

4 Sebz [ü] ḫurrem bir feżā mı her kenārı cūybār
Yā miyān-ı cūda ʿaks-i günbed-i haḍrā mıdur

5 Hıfẓ içün yāḫūd vücūd-ı pādşāhı cūylar
Pāsbān-ı genc-i devlet olmış ejderhā mıdur

6 Cenneti görmiş bir ādem var ise gelsün disün
Ṭarzı anuñ daḫı böyle dil-keş-i raʿnā mıdur

7 Güllerinde var mı böyle reng [ü] būy-ı dil-firīb
Yā nesīm-i ṣubḥı böyle būstān-pīrā mıdur

8 Bir dıraḫt-ı ser-firāz-ı var mı bāġ-ı cennetüñ
Yohsa ancaḳ vāʿiẓüñ medḥ itdigi Tūbā mıdur

9 Bunda Ṭūbādan ḳalur mı müşg-i bīd-i ser-nigūn
Yā gubār-ı berg-i Tūbā anda müşg-āsā mıdur

2b zemīn-i: zemīni
3a çemenzārı: çemen-zārın
3b ḳatʿ: natʿ
6b ṭarzı: tarhı
9a Ṭūbādan: Ṭābādan

10 Ḫabbezā cāy-ı neşāṭ-efzā ki Rıḍvān görse ger
Ḥayretinden dirdi bu cennet midür dünyā mıdur

11 Ṣunʿ-ı Ḥaḳḳ yā gülşen-i cennetden ifrāz eylemiş
Başḳa bir cāy-ı ṭarab-engiz [ü] ġam-fersā mıdur

12 Dāʾimā böyle müferrih mi bu cāy-ı dil-güşā
Her zamān āb u hevāsı böyle rūḥ-efzā mıdur

13 Yoḫsa şimdi eyleyen āb u hevāsın terbiyet
Āftāb-ı devlet-i şāh-ı cihān-ārā mıdur

14 Yaʿnī Sulṭān Aḥmed-i ʿādil ki ferş-i dergehi
ʿArşdan aʿlā degülse çarḫdan ednā mıdur

15 Şāh-ı dīn-perver ki teşrīf-i ḳudūmiyle zemīn
ʿArşa nāz eylerse istiġnāsı istiġnā mıdur

16 Māh-ı mülk-ārā-yı devlet kim fürūġından felek
Mihrini farḳ eylemez pinhān mıdur peydā mıdur

17 Çarḫ aña taʿẓīm idüp İskender-i s̱ānī dimek
Şānına nisbet meger bir medh-i müstes̱nā mıdur

18 Belki dārāt-ı Sikenderle felek bir bendesin
Görse farḳ itmezdi İskender midür Dārā mıdur

19 Aṭlas-ı gerdūn mı peyveste nihāl-i Sidrede
Yā firāz-ı rāyetinde şuḳḳa-i vālā mıdur

20 Ṣubḥ-ı rūşen mi şuʿāʿ-ı mihr-i ʿālem-tāb ile
Yā serāy-ı devletinde perde-i dībā mıdur

21 Keh-keşān mıdur felekde nesr-i ṭāʾirle yeḫūd
Ṭāḳ-ı eyvānında resm-i ejder ü ʿAnḳā mıdur

22 Dest [ü] ṭabʿın ebr [ü] deryādur diyen ġāfillerüñ
Dāʾimā mażmūn-ı fikri böyle bī-maʿnā mıdur

23 Baḥr ider mi kāʾinātı ġarḳ-ı emvāc-ı kerem
Ebr ise dāʾim cevāhir-pāş [u] gevher-zā mıdur

24 Hem güher hem sīm ü zerdür ʿāleme bezl itdügi
Kimse bilmez kef-i desti kān mıdur deryā mıdur

25 Tīġe minnet çekmese reʾy-i cihān-gīri n'ola [68a]
Mihri gör dünyāyı ṭutmış tīġ[i] ḫūn-bālā mıdur

26 Midḥat-i reʾy-i münīrin s̱ebt iden farḳ eylemez
Kendi kef-i desti mi yoḫsa yed-i beyżā mıdur

27 Vaṣf-ı būy-ı ḫulḳı saṭr-ı ḫaṭ-ı şāʿirde yāḫūd
Mevc-i deryā-yı süḫanda ʿanber-i sārā mıdur

19a Sidrede: Sidreye
25b ḫūn-bālā: hūn-pālā
27a ḫulḳı: ḫulḳı mı /yāḫūd: yā

28 Mülk-i pür-ʿadlinde ḫod itmez takayyüd kārbān
Ḥāris-i kālā mıdur yā düzd-i bī-pervā mıdur

29 Āsmān mi āftāb ile şitāb itmekde yā
Zīr-i rānında semend-i çüst ü çāpük-pā mıdur

30 Ol cihān-gīr ü sebük-rev kim tefāvüt eylemez
Zīr-i pāyında zemīn deryā mıdur ṣahrā mıdur

31 Berk-i maḥż iken direng itse bilinmez peykeri
Raḫş-ı çāpük-pā mıdur yā kūh-ı pā-ber-cā mıdur

32 Ḫüsrevā bu cende ger ġarrālanursam gör sözüm
Lāf-ı bī-maʿnā mıdur yā bir ḳavī daʿvā mıdur

33 Bunca demdür daʿvī-i sāḥib-ḳırānī eylerin
Bir mübārız yoḳ mı meydān-ı süḫan tenḥā mıdur

34 Dürr-i nażmum çarḫa mengūş olsa bilmez rūzgār
Şiʿr-i Nefʿī mi felekde kevkeb-i Şiʿrā mıdur

35 Berḳ-i emvāc-ı meʿānī mi sözümde berḳ uran
Yā libās-ı naẓmumuñ bir āteşīn-ḫārā mıdur

30a cihān-gīr ü: cihān-gerd-i
32a cende: fende
33a eylerin: eylerim
34b mi felekde: midir ol yā
35a berḳ-i emvāc: nūr-ı mevvāc

36 Maʿnī-i rengīn mi lafẓ-ı ābdārumda yeḫūd
Sāġar-ı mīnāya ḳonmış lāle-gūn ṣaḥbā mıdur

37 Bikr-i maʿnā mı dilümde pertev-i ilhām ile
Yā felekde āftāb u zühre-i zehrā mıdur

38 Fikr-i mażmūnum mıdur āyīne-i tabʿumda yā
ʿAks-i nakş-ı kārgāh-ı ʿālem-i bālā mıdur

39 Söz dükendi nice bir daʿvā-yı şiʿr [ü] şāʿiri
Lāf-ı daʿvā ber-ṭaraf şimdi duʿā henġāmıdur

40 Tā felek ḳadr [ü] merātib añlaya hem bildire
Herkesüñ mikdārını ednā mıdur aʿlā mıdur

41 Ol ḳadar ḳadri bülend olsun ki gerdūn bilmeye
ʿArş-ı aʿlā mı yiri yā ḳurb-i "ev ednā"[26] mıdur

-82-

Ḳaṣīde-i Raḫşiyye Berāy-ı Sulṭān Murād Ḫān[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Bārek-Allāh zihī raḫş-ı hümāyūn-sīmā
Ki ḳomış nāmını sulṭān-ı cihān bād-ı ṣabā

2 Ne ṣabā ṣāʿiḳa dirsem yaraşur sürʿatde
Ki segirdirken aña sāyesi olmaz hem-pā

38a mażmūnum: pür-mażmūn

[26] …*belki daha (da) yakın* (En-Necm Sûresi (53), âyet 9). D.

[*] a.g.e.: K 17 / s. 100.

B: Der Sitayiş-i Esbân-ı Şehsüvâr-ı Zamân Hazret-i Sultân Murâd Hân Bâ-Fermân-ı Âlîşân

3 Bıraġır anı daḫı sāyesi gibi yolda
Olsa ger şāṭır-ı endīşe ile pā-der-pā

4 Düşmeden sāyesi ḫāk üzre ider ʿālemi ṭayy
Sehv ile rākibi gösterse ʿināna irḫā

5 Ḳuş yetişmez dir idüm olmasa Ṭayyār eger
İremez gerdine zīrā ki ne ṣarṣar ne ṣabā

6 Nice Ṭayyār o sebük-pāy-ı cihān-peymā kim
Aña hem-ser olımaz idi ne ʿAnkā ne Hümā

7 Nūr-ı bālin açar uçmaġa melekdür ṣanasın
Olsa zīn-pūş-ı ser-ā-serle ne dem cilve-nümā

8 Ṭayy ider ʿālemi bir göz yumup açınca bu da [68b]
Bu ḳadar çāpük ü çālāk olur mı ʿacebā

9 Meger Evren ola yā Ṣaçlı Ṭorı yā Mercān
Yā Celālī Yaġızı yā iki Edhem yā Ṭumā

10 Nice Evren ki ne dem eylese pertāb-ı bülend
Ṣanki pervāza gelür ḫışm ile bir ejderhā

11 Atılur ḫāmesi oḳ gibi elinde ṭurmaz
İtse bir şāʿir eger medḥ-i şitābın imlā

6b idi: hīç
7a nūr-ı bālin: nūrdan bāl
10b pervāza: reftāre
12: 13

12 Nice Ṣaçlı Ṭorı gūyā ki yañar āteşdür
Dūdıdur anuñ o yāl-i siyeh-i ʿanber-sā

13 Nice Ṣaçlı Ṭorı bir bāl-güşā ʿAnḳā kim
Bir ḳanadıyla uçar uçduġı dem bī-pervā

14 Bu da Evren gibi pertāb-ı bülend itse olur
Rākibi Zāl-i zer ü kendüsi gūyā ʿAnḳā

15 Nice Mercān o sebük-cilve-i çāpük-rev kim
Aña gül-gūn-ı sirişk olur olursa hem-pā

16 İstese bu da ider bir ser-i mūda cevlān
Belki raḳḳāṣlıḳ itmekde olur ahyānā

17 Seyr iden cilvesini şuʿle-i cevvāle ṣanur
Devr ider ʿālemi sürʿatle o deñlü zīrā

18 O Celālī Yaġızı da ne ḳadar çāpükdür
Ki olurken aña meydān-ı ciḥān teng-feżā

19 Başlasa cilveye mānend-i kümeyt ḫāme
Merkez-i noḳṭa olur aña feżā-yı pehnā

20 İki Edhem ḫod iki şūh ʿArab dilberidür
Ki tefāvütleri yoḳ biri birinden aṣlā

13: 12

21 Görse ger bunları Mecnūn-ı melāmet-dīde
Yādına gelmez idi bir daḫı ḥüsn-i Leylā

22 İʿtiḳādum bu ki mānendi bulınmaz birinüñ
Bulınursa daḫı bir yirde bulınmaz illā

23 Yine ıṣṭabl-ı şehen-şāh-ı cihān-ı ārāda
Ki ne atlar bulınur biri birinden aʿlā

24 Evvelā Ḳapuaġası Ṭorusıdur birisi
Ki berāberdür aña pūyede kūh u ṣaḥrā

25 Kuhl içün ḳalmaz ider gerd-i zemīni eşʿār
Olsa ger cilve-gehi ʿarṣa-i mülk-i maʿnā

26 Bir de ʿArṣlan Ṭorusıdur ki gemin gördükçe
Kendidür ʿaynı ile şīr-i ner-i silsile-ḫā

27 Urılur gerdenine anuñ içün altundan
İki zencīr ile żabṭ olması āsān ola tā

28 Cebeli Ṭorı ile ḫod Kayışoġlı Ṭorusı
Nicedür her biri sürʿatde ḳıyās it mes̱elā

29 Menzile nūr-ı baṣar gibi berāber irişür
Olsa her birine hem-pūye eger tīr-i każā

23b aʿlā: zībā
25a ider: idi
27b olması: etmesi

30 Birisi daḫı Aġa Alcası kim anuñ da
Yaraşur eyler isem medḥini bu gūne edā

31 Āsmān-pūye zemīn-gerd-i müselsel-ḥarekāt
Bād-pā şuʿle-i cevvāle-i ʿālem-peymā

32 Bir de Şām Alcası itse ne dem meyl-i ḫırām [69a]
Ṣanki reftāre gelür bir ṣanem-i sürḫ-ḳabā

33 Ṭurfa gül-gūn-ı firībende-reviş kim ṣanasın
Cümle endāmına urmış yed-i ḳudret ḥınnā

34 Olsa bu cilve bu nāz Āşkār-ı Behrāmda ger
Zühre gökden iner olurdı dil-ārām aña

35 Bir de Ṭaġlar Delüsidür ki şitāb itdükçe
Pür olur zelzeleden lerzede kūh u ṣaḥrā

36 Ṣarsılur arż u semā ṣanki ḳıyāmet ḳoparur
Böyledür tünd şitāb eyledügünce ammā

37 Gelse reftāre döner bir ṣanem-i raʿnāya
Başlasa cilveye ṭāvūs-ı cināndur gūyā

38 Nāmı Ṭaġlar Delüsi kendüsi Āhū-yı harem

33: 34
34: 33
35b pür: bir /lerzede: lerze-i /ṣaḥrā: deryā

Perçemi sünbül-i çīn cebhesi dībā-yı H̱ıṭā

39 Cilve itdükçe ne dem olsa perīşān-perçem
Pür olur nükhet-i müşkiyle girībān-ı hevā

40 Birisi daẖı Ṣurāhī-i ser-efrāz ki çarẖ
Yaraşur pāyına yüz sürmek içün olsa dü-tā

41 Nedür ol gerden-i mevzūn o sürīn-i ferbih
ʿAceb endāmı güzel şūẖ-ı cihāndur ḥaḳḳā

42 Şīvede cilvede mestāne ẖırām eylemede
Var ise yine odur bir ṣanem-i müstes̱nā

43 Ṣalınup her ṭarafa naz ile itdükçe ẖırām
Bir nigāh ile ider cān-ı cihānı yaġmā

44 Dil-nevāz ola meger aña berāber dilber
Yoẖsa ʿālemde bulınmaz daẖı mis̱l ü hem-tā

45 Ṭarz u ṭavrın nice taʿrīf ideyin anuñ da
Görmedüm bunculayın dilber-i şūẖ u raʿnā

46 Ḥüsn ü aẖlāḳı yirinde harekātı mevzūn
Şīvesi cilvesi hep biri birinden aʿlā

39a perçem: kākül
44a berāber: muʿādil
45a ideyin: edeyim
46a ḥüsn ü: ḥüsn-i

47 Ol reviş ol yürüyüş ol nigeh-i düzdīde
Dilber-i şūḫ gibi şīveleri hūş-rübā

48 Armaġan gitse olur Çīne anuñ taṣvīri
Bu ḳadar ancaḳ olur ḥaḳ bu ki ṣunʿ-ı Mevlā

49 Yaraşur aṭlas-ı çarḫ olsa aña pāy-endāz
Eylese her ne zamān cilve-i pür-istiġnā

50 Müddeʿā-fehm o ḳadar kim idüp āheng-i şitāb
Rākibi kūşe-i ebrū ile itse īmā

51 Yaraşur dirsem eger aña Buraḳ-ı cennet
Ki revādur buña taʿzīm o ḳadar kim farżā

52 Pīş-i pāyında melek gāşiyedār olsa maḥal
Naʿl-i zerrīnine ḫurşīd yüzin sürse revā

53 Çoḳ mıdur bu şeref ol raḫş-ı mübārek-ḳademe
Ki saʿādetle süvār ola aña ẓıll-i Ḫudā

54 Mehdī-i devr-i zamān mā-ḥaṣal-i kevn ü mekān
Āftāb-ı dü-cihān ẓıll-i Ḫudā nūr-ı Hüdā

55 Ehl-i dil kān-ı kerem şāh-süvār-ı ʿālem
Ḫusrev-i Cem-şiyem İskender-i iḳlīm-güşā

47a ol: o
48a anuñ: hele
50a idüp: eder

56 Kām-baḫş-ı ʿaẓamet cān-ı cihān-ı devlet [69b]
Revnaḳ-ı salṭanat ārāyiş-i dīn ü dünyā

57 Şeh-i meh kevkebe Sulṭān Murād-ı zī-şān
Şāh-ı seyyāre-haşem māh-ı memālik-i ārā

58 Dādger pādşeh-i ʿādil [ü] ʿālī-şān kim
Her ne emr itse ḳażā ḥükmini eyler imżā

59 O ḫudāvend-i muʿaẓẓam ki olur hemvāre
Pādşāhān-ı cihān dergehine nāṣıye-sā

60 O cihānbān-ı Hümā-ẓıll hümāyūn-fer kim
Cümle şāhān-ı cihān bendesidür ser-tā-pā[27]

61 Biri derbānı olurdı biri mīr-āḫūrı
Gelseler ʿāleme devrinde Huşenk ü Dārā

62 Reşḥa-i cūdı ile ebr-i bahārı dür-pāş
Nükhet-i ḫulḳı ile bād-ı ṣabā ġāliye-sā

63 Varsa ger nükhet-i ḫulḳıyle ṣabā gülzāre
Lāle de sünbül ü gül gibi olurdı būyā

60a ẓıll: sāye

[27] Divana göre 1 beyit eksiktir:
O şehenşâh-ı direm-pâş-ı kerem-güster kim
Bir eli bahr-ı sehâdır bir eli ebr-i atâ

61b Huşenk: Peşeng

64 Nergisüñ düşmez idi zer ḳadeḥi destinden
Bulsa ger feyż-i nem-i cūdı ile neşv ü nemā[28]

65 Meşrebinde o leṭāfet ki var ammā ber-ʿaks
Neşve-i zehr virür ādeme keyf-i ṣaḥbā

66 Behre-yāb olsa cihān pertev-i reʾyinden eger
Ẕerre ḫurşīd ḳadar ʿāleme virürdi żiyā

67 Dilleri bār-ı ṣanavber gibi ṣad pāre olur
Tīġ-i bürrānını yād eyledügince aʿdā

68 Ḫusrevā dādgerā pādşehā tācverā
Ey şehen-şāh-ı felek mesned-i ḫurşīd-livā

69 Pīş-keş çeksem olur bende semend-i tabʿum
Ki virür cilvesi anuñ daḫı bir gūne ṣafā

70 Beñzemez bunlara ol ṭurfadur anuñ ṭarzı
Reviş ü cünbişi ser-tā-be-ḳadem nev-peydā

71 ʿArş peymālıġa itdükçe heves maʿnāda
Teng olur cilvesine sāḥa-i meydān-ı semā

72 Olsa şāne yaraşur yāline bāl-i Cibrīl
Olsa pā-bendi maḥal pāyına zülf-i ḥavrā

64a zer ḳadeḥi: cām-ı zeri
[28] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Kâse-i zehr-i gam olurdu dile câm-ı şarâb
Hükmü ger istese tabdîl-i havâss-ı eşyâ

73 Gerçi ıṣṭabl-ı şehen-şāhe degüldür lāyıḳ
Yiridür bāġçe-i ḫāṣṣada ger itse çerā

74 Cirīd oynamaġa ḳābil degül ammā yaraşur
Bāġçe seyrine çıḳduḳça süvār olsañ aña

75 ʿÖmrüñ efzūn ide Allāh Teʿālā dilerin
İltifātuñla dil-mürdeyi itdüñ iḥyā

76 Eyledüñ luṭf ile bir böyle ḳasīde teklīf
Ki naẓīre diyemez bir yire gelse şuʿarā

77 Var mı bir böyle ḳaṣīde dimege cürʾet ider
Şarḳdan ġarba varınca süḫan ehline ṣalā

78 Söyleden himmet-i sulṭān-ı cihāndur yoḫsa
Ḳande ben ḳande bu gūne kelimāt-ı ġarrā

79 Devletüñde n'ola ʿUrfī gibi meşhūr olsam
Var mı bir bencileyin şāʿir-i pākīze-edā

80 Söz tamām oldı güzāfı ḳoyalum ey Nefʿī [70a]
İdelüm devlet ü iḳbāline ṣıdḳ ile duʿā

81 Eşheb-i rūz ile tā Edhem-i şeb pey-der-pey
Ḥaşre dek birbiri ardınca ola cilve-nümā

72b pā-bendi: pā-bend-i
78b gūne: gūhe

82 Rāyiż-i baḫtı ola raḫş-ı Murād üzre süvār
Ḥıfż ide ẕāt-ı şerīfini ḫaṭādan Mevlā

-83-

Ḳaṣīde-i Nefʿī Der Sitāyiş-i Sulṭān Murād*

Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1 Esdi nesīm-i nev-bahār açıldı güller ṣubḥ-dem
Açsun bizüm de göñlümüz sāḳī meded ṣun cām-ı cem

2 İrdi yine ürd-i behişt oldı hevā ʿanber-sirişt
ʿĀlem behişt-ender-behişt her kūşe bir bāġ-ı İrem

3 Gül devri ʿayş eyyāmıdur ẕevḳ u ṣafā hengāmıdur
ʿAşıḳlaruñ bayrāmıdur bu mevsim-i ferḫunde-dem

4 Dönsün yine peymāneler olsun tehī ḫum-ḫāneler
Raḳṣ eylesün mestāneler muṭrıblar itdükçe naġam

5 Bu demde kim şām u seḥer mey-ḫāne bāġa reşk ider
Mest olsa dilber sevse ger maʿẕūrdur şeyḫü'l-Ḥarem

6 Yā n'eylesün bī-çāreler ālüfteler āvāreler
Sāġar ṣuna meh-pāreler nūş itmemek olur sitem

---

* a.g.e.: K 15 / s. 94.
B: Der Medh-i Sultân Murâd Hân Aleyhirrahmetü Velgufrân
1a ṣubḥ-dem: ṣubḥ-u dem
6b ṣuna: ṣunar

7 Yār ola cām-ı Cem ola böyle dem-i ḫurrem ola
ʿĀrif odur bu dem ola ʿayş u ṭarabla muġtenem

8 Ẕevḳi o rind eyler tamām kim ṭuta mest [ü] şād-kām
Bir elde cām-ı lālefām bir elde zülf-i ḫam-be ḫam

9 Luṭf eyle sāḳī nāzı ḳo mey ṣun ki ḳalmaz böyle bu
Ṭolsun ṣurāḥī vü sebū boş ṭurmasun peymāne hem

10 Her nev-resīde şāḫ-ı gül aldı eline cām-ı mül
Luṭf it açıl sen daḫı gül ey serv-ḳadd-i ġonce-fem

11 Bu dürd ü bu ṣāfī dime dönsün piyāle ġam yeme
Ḳānūn-ı devr-i dāʾime uy sen de ṣun her dem-be-dem

12 Meydür mihekk-i ʿāşıḳān āşūb-ı dil ārām-ı cān
Sermāye-i pīr-i muġān pīrāye-i bezm-i ṣanem

13 Mey ʿāḳili irşād ider ʿāşıḳları dil-şād ider
Seyle virür ber-bād ider dillerde ḳoymaz gerd-i ġam

14 Mey āteş-i seyyāledür mīnā ḳadeḥle lāledür
Yā ġonce-i pür-jāledür açmış nesīm-i ṣubḥ-dem

15 Sāḳī meded mey ṣun bize cām-ı Cem [ü] key ṣun bize
Rıṭl-ı pey-ā-pey ṣun bize gitsün göñüllerden elem

13b ġam: gem
14b ṣubḥ-dem: ṣubḥ-ı dem

16 Biz ʿāşıḳ-ı āzādeyüz ammā esīr-i bādeyüz
Ālüfteyüz dil-dādeyüz bize dirīġ itme kerem

17 Bir cām ṣun Allāh içün bir kāse de ol māh içün
Tā medḥ-i şāhen-şāh içün alam ele levḥ ü ḳalem

18 Ol āftāb-ı salṭanat ol şeh-süvār-ı memleket
Cem-bezm ü Ḫātem-mekremet memdūḥ-ı esnāf-ı ümem

19 Ablāḳ-süvār-ı rūzgār āşūb-ı Rūm u Zengbār
Leşker-şikār kāmkār Behrām-ı Āfrīdūn-ʿalem

20 Pīrāye-i mülk ü milel sermāye-i dīn ü düvel
K'olmış naṣībi tā ezel tāc-ı Ferīdūn baḫt-ı Cem

21 Ḫākān-ı ʿOsmānī-neseb kim münderic ẕātında hep
İslām-ı Fārūk-ı ʿArab iḳbāl-i Pervīz-i ʿAcem

22 Sulṭān Murād-ı kām-rān efsürde vü kişver-sitān [70b]
Hem pādşāh hem Ḳahramān ṣāḥib-ḳırān-ı Cem-ḥaşem

23 Şāhen-şeh-i ferḫunde-baḫt ārāyiş-i dīhīm [ü] taḫt
Baḫtı ḳavī iḳbāli saḫt İskender-i Yūsuf-şiyem

24 Şāh-ı cihān-ārā mıdur māh-ı zemīn-pīrā mıdur
Behrām-ı bī-pervā mıdur yā āftāb-ı pür-kerem

19b ʿalem: elem
20b baḫt: taht

25 Şāhāne-meşreb Cem gibi ṣāhib-ḳırān Rüstem gibi
Hem ʿĪsī-i Meryem gibi ehl-i dil ü ferḫunde-dem

26 Dünyā vü mā-fīhā nedür cennet olursa yā nedür
Luṭf eylemek zīrā nedür yanında bir naḳd u selem

27 Cümle hünerde bā-nasīb sırr-ı ʿacīb ṣunʿ-ı garīb
Meclisde şūḫ u dil-firīb ceng idicek şīr-i ücem

28 Gāhī ki ol şīr-i yele ḫışm ile tīġ alur ele
Olur cihān pür-zelzele basduḳça meydāne ḳadem

29 Ol dem ki ḳaṣd-ı ceng ider ṣaḥrāları gül-reng ider
Dünyāyı ḫaṣma teng ider olursa Sām u Güstehem

30 Sürdükçe ḫaṣma yek-tene baḳmaz silāḥ u cevşene
Yir ḳalmaz aṣlā düşmene illā beyābān-ı ʿadem

31 Ey Ḫusrev-i ʿālī-nijād v'ey dāver-i pāk iʿtiḳād
Ey şāh-ı ṣāḥib-adl ü dād ey pādşāh-ı muḥterem

32 Sen şeh-i ẕī-şānsın şāhen-şeh-i devrānsın
Yaʿni ki sen Ḫāḳānsın devrinde ben Ḫāḳāniyem

33 Ben gerçi bir bī-ḥāṣılam şākird-i ders-i müşkilem
Hem-mekteb-i ehl-i dilem ḫalḳ olmadın levḥ ü ḳalem

27a hünerde: hünerden

34 Sözde naẓīr olmaz baña ger olsa ʿālem bir yaña
Pür-ṭumṭurāḳ u ḫˇoş-edā ne Ḥāfıẓam ne Muhteşem

35 Ḫāḳāniyem ben Muḥteşem yanumda ser-heng-i ḥaşem
Ḥāfıẓ olur leb-beste dem ḫāmem idince zīr ü bem

36 Nefʿī yeter daʿvāyı ḳo dünyā ile ġavġāyı ḳo
Eflāke istiġnāyı ḳo ḫāke yüzüñ sür lā-cerem

37 Ḳaldır elüñ eyle duʿā buldı ḳaṣīde intihā
Şimdi duʿā itmek saña hem müsteḥabdur hem ehem

38 Nice ḳaṣīde bir kitāb mecmūʿa-i pür-intiḫāb
Her nüktesi Faṣlu'l-Ḫitāb her beyti bir genc-i ḥikem

39 Tā kim cihān maʿmūr ola geh emn ü geh pür-şūr ola
İḳbāl ile mesrūr ola ol Ḫusrev-i vālā-himem

-84-

Ḳaṣīde-i Sükūnī Berāy-ı Sulṭān Selīm

Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1 Geldi gül-i gülzār-ı bāġ esdi nesīm-i ṣubḥ-dem
Bülbül hezārān şevḳle eyler terennüm dem-be-dem

2 İzhār ile her bir nihāl olmışdurur sidre-miṡāl
Her cūybār āb-ı zülāl her kūşe bir bāġ-ı irem

35b ḫāmem: dāmem

3 ʿArż itdi lāle dāġını cūlar […] ırmāġını
Seyr eyledükde bāġını ol nārven-ḳadd ġonce-fem

4 Ḫᵛoş-bū olup ḳıldı hevā dehri muʿaṭṭar ġālibā
Ḳanı kururdı baṣṣa ger bāġ içre nāfe bir ḳadem

5 Hengām-ı ʿayş u nūşdur vaḳt-i ḫurūş u cūşdur
Sāḳī yürütse ayaġı muṭrib nevā ḳılsa ne ġam

6 Sulṭān Selīm Ḫān-ı cihān ẓıll-i Ḫudā-yı müsteʿān
Ḳıldı cihānı şādmān luṭfıyla ol kān-ı kerem

7 Ednā ḳuluñdur ey nigār İskender ü İsfendiyār [71a]
Key-ḫusrev-i dārāları dehrüñ saña ḫayl ü ḫadem

8 Rām oldılar emrüñe hep çekmeyelüm diyü taʿb
Cümle mülūkān-ı ʿArab ser-cümle şāhān-ı ʿAcem

9 Ẕevḳ ü ṣafālar vaḳtidür muṭrib nevālar vaḳtidür
Sāḳī ʿaṭālar vaḳtidür cūduñla eyle muġtenem

10 Zerrīn ü sīmīn ḥālüme sāḳī-i sīm-endām ile
ʿAyş it mey-i gülfām ile şād ola tā kim rūḥ-ı Cem

11 Bezm-i ṣafāda devr-i cām her nā-murāda virdi kām
Buldı çü ʿālem ḫᵛoş niẓām devrüñde cāmı itme kem

12 Güftāre yoḳ çünkim mecāl ẖāmūş olup ol sen de lāl
Ḳılma Sükūnī ḳıyl ü ḳāl naẓm-ı şiʿirden urma dem

-85-

Fiġān-nāme-i Fehīm*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Fiġān ki ʿāşıḳ-ı nā-dīdekāram mehcūram
Fiġān ki leẕẕet-i dīdār-ı yārdan dūram

2 Fiġān ki neşve-i keyfiyyetüm bilinmedi hiç
Fiġān ki sāḳi-i nā-ẖorde cām-ı maẖmūram

3 Fiġān ki peçče-i ʿanḳā-yı āftābam līk
Henūz beyża-i ṣubḥ-ı ẖafāda mestūram

4 Egerçi maʿden-i elmās-ı şeb-çerāġam hem
Bilūr āyineveş līk mihr-i bī-nūram

5 Miṡāl-i āyine-yi āftāb iken ḳalbüm
Sifāl-i māh gibi ṣubḥ u şām meksūram

6 Ḫazefveş olmadayam pāymāl-i bed-güherān
Dirīġ bilmediler ki ne künce gencūram

---

* Fehîm-i Kadîm Dîvânı: K 14 / s. 178.
1a nā-dīde-kām: nā-dīde-kāram
2a neşve: neşʾe
2b Fiġān ki sāḳi-i nā-ẖorde cām-ı maẖmūram: Fiġān ki leẕẕet-i dīdār-i yārdan dūram
3a peçče: beçče
4b billūr: bilūr
5a āyineveş: āyine-yi
6b ki: kim

7 Siyāh-kāseligin mīzbān-ı çarḫuñ gör
Ki kāse-līs-i segānam egerçi faġfūram

8 Ġurende şīr-i ḳavī pençeyem ne fā᾽ide līk
Hemīşe zaḫm-ı ḫōr-ı nevk-i nāḫun-ı mūram

9 Egerçi ben leb-i dilberde ḫāl-i mūyīnveş
Girifte-pā meges-i bend-i nūş [u] bī-zūram

10 Tenümde mūy degül taʿn-ı bī-meẕāḳāndan
Şükūfeveş hedef-i tīr-i nīş-i zenbūram

11 Beni bu kūr-dilān ṭurma etmede pā-māl
Ḥażīż-i ḫāk-i meẕelletde dürr-i mens̱ūram

12 Benem o cevherī k’elmāsdur benüm kānum
Velīki dīde-i ḥussāda kān-ı billūram

13 Ḥasūd bakmaz olursam da ʿaynuña ḫˇurşīd
Teġāfül itdi ṣanur kendüyi dimez kūram

14 Ümīddür ki ḫalāṣ eyleye Dāver-i Ḳahhār
Ki rūḥ-ı ḳudsīyem İblīs elinde maḳhūram

11b ḥażīż: ḥaẕīẕ
12a cevher ki: cevherī
12b velīki: velīk
13a ʿaynuña: ʿaynek-i

15 Cihānı eylese berbād bārī seyr itsem
Müdām gūş-be-āvāz nefḫā-i ṣūram

16 Olursa baḫtum eger nā-ḫudā-yı zevraḳ-ı mihr
Yine ġarīḳ-i siyeh-baḥr-ı şām-ı deycūram

17 Ben aḫterüm bilürin kimdür eyleyen menḥūs
Felekden itmez isem āh u şekve maʿẕūram

18 Ġam itdi kān-ı nemek giryeden mesāmmātum
Ṭabīb-i müşfiḳam u cümle zaḫm-ı nāsūram

19 Hilāl ṣanma ki şekve idüp dimekde felek [71b]
Zebān-ı ḥāl ile ben de esīr ü mecbūram

20 Tenümde żaʿf ile mısṭarveş üstüḫˇān görinür
Yed-i ṭabīb-i ecelde kitāb-ı mesṭūram

21 Ne pīç ü tābuma nāẓır cihān ne emrüme rām
Hemān nümūne-i ṭuġrā-yı köhne menşūram

22 Yıḳılmadur baña vech-i maʿāş bī-minnet
Bir iki gün ki harābāt-ı ġamda müzdūram

17a bilürin: bilürem
18: 19
19: 18
19a şekve: şekvā
22a yıḳılmadadur: yıḳılmadur

23 Żaʿīf oldı tenüm meşḳ-i nāleden o ḳadar

Ki muṭrib-i ecele şimdi tār-ı ṭanbūram

24 Tamām girye-i şevḳam tamām h̯ande-i ġam[29]

Benem ki ʿāciz-i temyīz-i mātem ü sūram

25 Cünūn-ı ʿaşḳ baña bir müferriḥ itdi ʿaṭā

Odur ki ḥālet-i giryānluġumda mesrūram

26 Müdām itmedeyim laḫt laḫt kendi tenüm

Ġarībdür ki ne ḳaṣṣābam u ne sātūram

27 Pür itdi şerḥa vü dāġ ile levḥ-i sīnemi yār

Belī defātir-i aʿmāl-i aşḳa destūram

28 Ne dilberi ki görem ʿāşıḳ oluram fi'l-ḥāl

Ki emr-i şāh-ı hevesle bu kāra meʾmūram

29 Ḳo zāhid ehl-i dile ṭaʿnı ṭāʿatüñ eyle

Ki sen h̯uriyyet ile ben günehle meşhūram

30 Müdām dünyede fikrüm şarāb u dilberdür

Ne teşne-i mey-i kevs̱er ne māʾil-i ḥūram

---

[29] Divana göre 1 beyit eksiktir:
H̯azān-ı zerdi-i ġam bāġ-ı çihremüñ gülidür
Bahār-ı Gülşen-i şādīye faṣl-ı bāḥuram
27a şerḥa vü dāġ: şerḥa-i dāġ
29: 31
29b ben: men

31 Penāhum oldı benüm “inne rabbenā le-ġafūr”
Ne deñlü ʿāṣī isem ol ḳadar da maġfūram

32 Sen öl ḥasedle ki ben raġmuña senüñ zāhid
Ḳażā-yı ḥaşrda da dilberümle maḥşūram

33 Ben eyledüm çü süveydāmı saʿy ile Kaʿbe
Benem ki vāṣıl-ı maʿnā-yı saʿy-ı meşkūram

34 Ḥarīmüm ehl-i ḫarābāt ider ṭavāf müdām
Zemīn-i şehr-i maḥabbetde Beyt-i maʿmūram

35 Kelīmem [ü] yed-i beyżādur āh-ı serd baña
Ḥarīm-i Ṭūr-ı tecellīde şemʿ-i kāfūram

36 Şerār-ı nār-ı tecellīdür erzenüm zīrā
Ġıdāy-ı bāz-ı maḥabbet żaʿīf ʿuṣfūram

37 Şuʿāʿ-ı dīde-i Mūsādan eyledüm ḫas u ḫār
Ki lāne-sāz-ı ser-i naḫl-i gülşen-i Ṭūram

38 Yegāne mālik-i Dārü’s-selām-ı tevḥīdem
Dilīr-i mīr-i “ene’l-ḥaḳ” sipāh-ı Manṣūram

31a Arapça kısım divanda Arap harfleriyle yazılmıştır.
31b ol ḳadar da: o deñlü
36b bāz: nār
38b Arapça kısım divanda Arap harfleriyle yazılmıştır.

39 Ṭabīb-i ʿaşḳ didi eyle ṣıḥḥate perhīz
Marīż-i derd-i cünūnam ġarīb rencūram

40 Serāb itdi beni baḥr-i eşke itmedi ġarḳ
Bu şūrezārda memnūn-ı cism-i maḥrūram

41 Dilüm ki ṣalup vücūd içre noḳṭa-i ʿaşḳum
Ġarīḳ-i ḳaṭre olan ṭurfa baḥr-ı pür-şūram

42 Sebū-be-dūş-ı mey-i feyż-i ʿaşḳ olan tā kim
Mis̱āl-i pīr-i muġān ḫūşe-çīn-i engūram

43 Geh iltifāt-ı ḫarābam geh ʿĪsi-i ʿaṣram [72a]
Bu vaḥşetüm gören ādem ṣanur ki maġrūram

44 Cihān beni göze göstermezem ṣanur ammā
Naẓīr-i merdüm-i çeşmem hemīşe manẓūram

45 Fehīm-i pāk-i ḫayālem tamām ḳuvvet-i tabʿ
Sözüm netīcesi kār-ı süḫanda pür-zūram

-86-

Naẓīre-i Dervīş Zihnī

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Fiġān ki ʿāşıḳ-ı nā-sāz-ı kām-ı mehcūram
Fiġān ki leẕẕet-i şürb-i müdāmdan dūram

40a eşke: ʿaşḳa
40b memnūn: Mecnūn
42a olan: olam
43a ḫarābam: ḫazānam

2 Fiġān ki ṭūşe-i nūşum ʿadū-yı cānumdur
Fiġān ki pā-baʿl-i ḫūrde nīş-i zenbūram

3 Fiġān ki ṭūṭī-i eşcār-ı maʿnayam ammā
Velī ne fāʾide ḫˇarā-yı ḳand-i pür-şūram

4 Ne merhem ü ne cerāḥat ne dāġam ne devā
Marīż-i ḫaste-dilāne ġarīb-i ṭayfūram

5 Bu kārgāh-ı fenāda bilinmedüm aṣlā
Ne kār-ı bü'l-ʿacebe bestemüz dimez dūram

6 Şükūfezār-ı cihāna ʿıṭr-feşān-ı dilem
Bahār-ı gülşen ü būyā-yı micmer-i ṭūram

7 Cihānda bed-güherüñ māndesin ḳabūl itmem
Peleng-i şīr-i dilem gerçi ẓāhir umūram

8 Benümle ülfet eger itmez ise zāġ u zaġan
Ġurāb-ı tīre-dilāndan ben ol ḳadar dūram

9 İṭāle eyleme dervīş-i bī-nevāya ṣaḳın
Faḳīr isem yine ḥālümce ben de meşkūram

10 Ṣaḳın ki sūziş-i dilden ḥaẕer gerek zāhid
Tecāhül eyleme rūz-ı şitāda bāḥūram

11 Sever göñül ṣanem-i dil-rübāyı gördükde
Ṭabīʿatümle ne çāre ki ben de mecbūram

12 Muʿārıż olma kitābī degül benüm sūzum
Nīşte?-zāde-i ṭabʿam kitāb-ı mesṭūram (?)

13 Görince yār ile āġyār pīc ü tābumdan
Miyān-ı pāre-i ʿuşşāḳa mātem ü sūram

14 Ġurūb iderse ne ġam āftāb-ı ʿālem-tāb
Feżā-yı sīnede mihr-i ruḫuñla meḥşūram

15 Cihānda āyineveş ḫānegī degülsem eger
Ḥarīm-i köhne serāy-ı şikeste-billūram

16 Ṣafā-yı şems ile perverde maʿdenem ammā
Cevāhir-i süḫanumdan hemīşe meksūram

17 Benümle itme cedel ey raḳīb-i bed-girdār
Ṣaḳın ki zümre-i İblīse ḫayl-i manṣūram

18 Rumūz-ı ʿaşḳ ile ʿālemde pür-ṣadāyam līk
Nevā-yı bī-meẕeḳāndan? şikeste ṭanbūram

19 Rübūd-gerdesi kūy-ı felek degül o mehüñ
Kemend-i bend-i ser-i zülfe ben de mecbūram

20 Teġāfül eyleme zāhid ki ḥiṣṣedür kārum
Edīb-i tevbe-şikestem günehle maġfūram

21 Bülend-i ṭabʿ ile ʿanḳā-yı lā-mekānam līk
Şikeste-per be-ḳafes-mānde murġ-ı ʿuṣfūram

22 Cihānda ʿārif sevmek gerek ġarībāna [72b]
Ne çāre terk-i vaṭandur ṭarīḳ-i maġdūram

23 O gevherīn-i şerīfīn merdüm-i dīde
Muḥibb-i āl-i resūlem ki fāʾiz-i nūram

24 Menem ki nāṭıḳ-ı dānā-yı manṭıḳı'ṭ-ṭayram
Velī çü defter-i köhne-nüvīs-i memhūram

25 Ḥarīṣ-i derdem dermān baña devā ḳılmaz
Ġarīb-i ḫaste-dilem ṭurfe-rence rencūram

26 Ne bilsün ehremen ü dīv ḳıymet-i güheri
Ḫudā bilürdi kim ne gence gencūram (?)

27 Baḳar mı çeşme-i ḫˇurşīde çeşmi ḫuffāşuñ
Medār-ı ʿālemi görmez dimez ki ben kūram

28 Medāḳ-ı ẕevḳ ile tā ʿarṣagāh-ı ḥaşre degīn
Şarāb-ı şerbet-i laʿlüñle mest ü maḫmūram

29 Sevād-ı ḥüsn-i ḫaṭuñdur ḫayāl ü endīşem
Nigār-ı ḫāne-i dilde bu kāre meʾmūram

30 Müyesser oldı seyr-i cemāle seyr olmaḳ
Żamīr-i dildeki dāġ-ı ruḫuñla mesrūram

31 Teferrüd eyleme ey müddeʿī-i pür-telbīs
Çerāġ-ı mürde-dilāne fetīle vü ṣūram

32 Ḫudā bilür ki murādum ġazā-yı ekberdür
Mürīd-i āl-i ḫavāric-keşende ṣāṭūram

33 Çerāġ-ı pertev-i şemsem ʿalām-ı himmet-i pīr
İdeyüm şeş ciheti hem-çü şemʿ-i kāfūram

34 Benüm bu ṣūret-i faḳrum gören ḫaṭā eyler
Derūn-ı kūşe-i dilde sevād-ı maʿmūram

35 Ben ol mücerred-i çāpük-süvār-ı ṭabʿam kim
Serīr-i kişver-i maʿnāda şimdi faġfūram

36 Teʾemmül eyle ki dūşīzedür benüm süḫanum
Derūn-ı ḫacle-i dilde çü bikr-i mestūram

37 Muḳābil olma ki maḥż-ı cünūndur zīrā
Elümde nīze-i gül çü sām-ı pür-zūram

38 Sevād-ı zülfine pā-beste ḳudsiyān-ı ḳuds
Ṭavāf ider dilümi ṣānki mehbiṭ-i ḥūram

39 Fehīm-i ḳāfiye-süḫanuñ rūḥı şād olsun
Egerçi der-peyem ammā çü seyl-i memrūram

40 Şikāyet eyleme Ẕihnī yeter bu devlet kim
Nuḳūş-ı ʿāleme āyīne-tabʿ-ı manẓūram

-87-

Ḳaṣīde-i Fehīm Çelebi*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Benem ol ḫārḫār-endūz-ı miḥnet rūz-ı fıṭratden
Ki gül-çīn olmadum göñlümce bāġ-ı ʿīş u ʿişretden

2 Benem ol bāġbān-ı ġam ki dāmānum degül ancaḳ
Girībānum bile çāk oldı dest-i ḫār-ı miḥnetden

3 Benem ol ġonce-i himmet ki oldum ser-zede ḥayfā
Mis̱āl-i aḫker-i külḫan gülistān-ı rezāletden

4 Benem ol dürr-i deryā-zāde-i iḳlīm-i ʿulviyyet
Ki buldum perveriş bārān-ı nīsān-ı meẕelletden

5 Benem ol yekke-şāh-ı çār-bālīn-i ʿanāṣır kim
Zemīne mest olup düşdüm bülend-eyvān-ı rifʿatden

6 Benem ol ṭıfl-ı ḫˇurşīd-i der-āġūş-ı nuḥūset kim [73a]
Ġıdā olmışdı baña şīr-i pistān-ı saʿādetden

---

* Fehîm-i Kadîm Divanı: K 15 / s. 186.
4a ʿulviyyetin: ʿulviyyet
5b pest: mest

7 Benem gürg-i dehān-ālūde-i pākīze-bāṭın kim
Miṣāl-i Yūsuf oldı ẓāhirüm pür levs-i töhmetden

8 Ben ol ṭurfa nesīc-i kārgāh-ı ṣunᶜ-ı Ḫallāḳam
Ki tār [u] pūdum oldı rişte-i idrāk-i ḥikmetden

9 Dirīġā çārsūy-ı rişte-i bāzār-ı cihān içre
Ḥaṣīr-i köhneveş düşdüm ne çāre çeşm-i raġbetden

10 Dür-i eşk-i yetīm-āsā olursam n'ola bī-raġbet
Düşürdi ḫāke dehr-i bī-baṣīret ᶜayn-ı ᶜizzetden

11 Yegāne dürretü't-tāc iken oldum zīnet-i ḫalḫāl
Nice yāḳūtveş surḫ olmasun eşküm ḫacāletden

12 Murādumca felek devr eylemez eylerse de bir dem
Ṭulūᶜ eyler hezārān necm-i ġam burc-ı felāketden

13 Eger mihre muḳārin olsa eyler māh ile düşmen
Meger terkīb oldı kevkeb-i baḫtum nuḥūsetden

14 İder tebdīl zehr-i ḳahr-ı hecre sāḳi-i devrān
Lebüm pür ḳılmadan peymāne-i leb-rīz-i vuṣlatdan

6b şīr-i pistān: seyr-i būstān
7b rişte-i idrāk-i ḥikmetden: ẓahīrüm pür-levs töhmetden
8b ẓahīrüm pür-levs töhmetden: rişte idrāk-i ḥikmetden
9a reste: rişte
13b terkīb: tertīb
14b pür: ter

15 Zihī luṭf u ʿaṭā görse ḫumār-ālūd-ı ġam ammā
Ṣunar bir demde ṣad-rıṭl-ı girān sīr-āb-ı firḳatden

16 Vücūdum lālezār eṭrāfum oldı cümle kūhistān
Mürettebdür vaẓīfem her zamān sulṭān-ı ḥayretden

17 Degül muḥtāc-ı naḳd [u] cins-i ʿayş u nūşa cān u dil
O mecnūnam daḫı ḳurtulmadı seng-i melāmetden

18 Görenler gül gibi zaḫmum iderler ḥālüme ḫande
Derūnum lāle-āsā dāġ dāġ oldı bu ḥāletden

19 Serüm zānūdan itmek münfaṣıl emr-i muḥāl oldı
O deñlü muttaṣıl itdüm bu efkār ile ḥayretden

20 Görüp nā-geh libās-ı nāsda bir nice nesnāsı
Girīzāndur dilüm vaḥşī-ṣıfat ādemle ülfetden

21 Enīsüm ḳudsiyān-ı ʿālem-i ervāḥdur şimdi
Biḥamdillāh ser-ā-pā ülfet oldum luṭf-ı vaḥşetden

22 Ġurūrumdan degüldür vaḥşetüm ġāyetde dāġum dāġ
Es̱er yoḳdur dilümde lāle-āsā būy-ı naḫvetden

15b sīr-āb-ı: bir cām-ı
16b Mürettebdür vaẓīfem her zamān sulṭān-ı ḥayretden: O mecnūnam daḫı ḳurtulmadum seng-i melāmetden
17b O mecnūnam daḫı ḳurtulmadum seng-i melāmetden: Mürettebdür vaẓīfem her zamān sulṭān-ı himmetden
20a nā-geh: tā kim
21b ülfet oldum: ülfetī-i

23 Baña teklīf-i geşt-i bāġ u rāġ-ı iḫtilāṭ itmeñ
Ki gül-çīn-i ferāġam gülsitān-ı künc-i ʿuzletden

24 Yüri ey keyf-i mey bu dil degül bāzār-ı miḥnetdür
Alur yoḳdur bu şehr içinde esbāb-ı meserretden

25 Bilür nā-maḥrem-i şādīdür anuñçün ider baḫtum
ʿArūs-āsā dilüñ dāʾim niḳābın gerd-i külfetden

26 Vaṭanda çekdigüm ṣad-gūne miḥnet az idi ey baḫt
Zihī himmet ki itdüñ vāyedār ālām-ı ġurbetden

27 Ne sevdā-yı dil-efġān bī-maḥal-dād-ı Ḫudādur bu
Bu miḥnetler kişiye gelmez illā şāʿiriyyetden

28 Belā vü derd-i ġam lābüd bulurlar ʿāşıḳ-ı zārı
Fiġān ḥüsn-i ṭabīʿatden fiġān ḥüsn-i ṭabīʿatden

29 Fünūn-ı şiʿre muʿtād olduġumda çarḫ ider bī-dād
Bilür cüzʾ-i ṭabīʿatdür geçilmez çünki ʿādetden

30 Benem ol şāʿir-i ḳādir-i beyān siḥr-pīrā kim [73b]
Kelāmum eyledüm muʿciz-feṣāḥatle belāġatden

23a rāġ u: rāġ-ı
26a miḥnet az idi: kürbet idi
28a derd ü: derd-i
29b cüzʾ ü: cüzʾ-i

31 Ne çāre eylemez mīzān-ı ṭabʿı kec-ʿayārān farḳ
Ḳıyās-ı vezn-i eşʿārı selāmetle rekāketden

32 Ġarīḳ-i lücce-i ālām olup dem-besteyem ammā
Ne gevherler çıḳarmaḳda dilüm deryā-yı fikretden

33 Sirişk-i dīdeden mirʾat-ı ṭabʿum jeng-i ġam ṭutdı
Degül sāde yine naḳş-ı ḫayālüm ḥüsn-i ṣūretden

34 Ṣafā-yı ḫāṭırum yoḳ cān mükedder dil ġubār-ālūd
Yine şiʿrüm ider āyīneye ḫande leṭāfetden

35 Nice āmed-şüd itsün ḳudsiyān-ı ʿālem-i maʿnā
Reh-i endīşe dil-bestedürür gerd-i küdūretden

36 Dirīġā yoḳ mıdur bu ʿarṣada bir merd-i himmet kim
Ḫalāṣ ide girībān-ı dilüm dest-i melāmetden

37 Ya himmet eyledi terk-i diyār-ı ʿālem-i imkān
Mürüvvet münʿadim oldı yaḫūd erbāb-ı himmetden

38 Benem ol şāʿir-i ṣāniʿ ki ṣanʿat çıḳsa destümden
Zebānum eylemem ālūde efsūs [u] nedāmetden

39 Hücūm-ı leşker-i ümmīd itmez raḫnedār anı
Derūn-ı dilde bir ḥıṣnı ḥaṣīnüm var ḳanāʿatden

32b gevherler: cevherler
35b bestedürür: bestedür
38a ṣāniʿ: ḳāniʿ

40 Kerīmānuñ ġarāż erbāb-ı ṭabʿa iltifāṭıdur

Ḳaçar göñlüm egerçi imtinān-ı ehl-i devletden

41 Maʿāẕallāh ne sözdur bu dehānum ḫāk ile ṭolsun

Zebānum zaḫm-pür-zaḫm eyleyem dendān-ı ġayretden

42 Cihānda iltifāt erbāb-ı ṭabʿa ehl-i ḥüsnüñdür

Ne devletdür ki tercīḥ olına faḳr-ı maḥabbetden

43 Bu ṭāliʿle egerçi eylemez dilber de luṭf ammā

Ḥaḳīḳatde cefā vü cevri yegdür luṭf u şefḳatden

44 Ne deñlü ḫışm iderse bir nigāh-ı luṭf ider gāhī

Degül ḫālī muḥaṣṣal ʿāşıḳ-ı zāra mürüvvetden

45 Der-i erbāb-ı cāha ilticādan saña dermān yoḳ

Göñül deryūze-i derd ile ṭurma her bir āfetden

46 Sevüp bir fitne-i āḫır-zamānı cān-nis̱ār it kim

Nişān vire cemāl ü ḳaddi ḫˇurşīd-i ḳıyāmetden

47 Ne fitne bir belā-ender-belā-yı şehr-i cān u dil

Ki seyr olmaya çeşmi rūz-ı maḥşer ẕevḳ-i ġāretden

48 Olup āb-ı ḥayāt-ı meyle rūşen-dil hemān mest ol

Ḫalāṣ ol ṣoḥbet-i nā-cinsden yaʿnī ki ẓulmetden

42b faḳr u: faḳr-ı
46a it: ol
46b cemāl ü ḳaddi: cemāl-i ḳadri

49 Şarāb iç tāze dilber sev cihānda herçi bād-ā-bād
Fehīm inṣāf pesdür pes ferāġat ḳıl şikāyetden

-88-

Ḳaṣīde-i Fehīm Çelebī*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Mest-i ʿaşḳam baña hem-dem dil-i nā-kāmumdur
Özgedür dil yine hem-sāḳī vü hem cāmumdur

2 İtdüm efsürde-i leb-i laʿl-i cānāndan mey
Rūḥ-ı Cem teşne-leb-i bāde-i gülfāmumdur

3 Pārsā-yı ḥarem-i deyr-i mecāz-ı ʿaşḳam
Nükte-i çeşm-i bütān münhī-i ilhāmumdur

4 Murġ-ı ḫʷurşīd n'ola olsa ser-ā-pā şuʿle
Kūy-ı cānāna gider ḳāṣıd-ı peyġāmumdur

5 Tār-ı zülfem ki maṭāfum olalı kaʿbe-i ḥüsn [74a]
Būy-ı pīrāhen-i Yūsuf benüm iḥrāmumdur

6 Dil-i Mecnūn-ı perīşān-rev [ü] vaḥşī ṭabʿum
Āhū-yı çeşm-i ġazāl-i nigehān rāmumdur

49b pesdür pes: besdür bes
* a.g.e.: K 12 / s. 170.
2a leb-i laʿl: laʿl-i leb
3b münhī: menbaʿ
5a meṭāʿum: maṭāfum
6b ġazāl-i: ġazālī

7 Bir nigehle iderüm ṭāʾir-i ḫ̌urşīdi şikār
Rişte-i ḫaṭṭ-ı şuʿāʿ-ı baṣarum dāmumdur

8 Dāmenin çāk iderüm Yūsuf olursa küstāḫ
Dilberi vaḥşī iden hep benüm ibrāmumdur

9 Māhir-i ʿilm-i ġam u ḥüzn benem bu tīmār
Ser-fürū-dāşte-i ḫaclet-i ilzāmumdur

10 Heft dūzaḫ dil-i pür-tābuma nisbet ferdā
Yedi ḫalvetlü yedi ḳubbelü ḥammāmumdur

11 Gerçi rifʿatdeyem ammā ki ḫarāb-ābādam
Cuġd-ı menḥūs-ı Zuḥal murġ-ı ser-i bāmumdur

12 Olmada aḫter-i baḫtum gibi nāmum maʿkūs
Beni güm-nām iden kevkebe-i nāmumdur

13 Baḥr-ı ʿaşḳ içre benem şimdi reʾisü'l-ʿuşşāḳ
ʿAdeme gitmege ṭūfān-ı ġam eyyāmumdur

14 ʿAlem-i ʿaşḳa düşürdi beni bir şūḫ k'anuñ
Ruḫ u zülf-i siyehi ṣubḥum ile şāmumdur

15 Nice şūḫ āfet-i ṣad-ḫırmen-i ʿaḳl u idrāk
Beni mecnūn iden ol şūḫ-ı gül-endāmumdur

9a ʿilm ü: ʿilm-i

16 Bir seḥer kūyına vardum didi bir maḥremine
Baḳ şu dīvāneye kim ʿāşıḳ-ı nā-kāmumdur

17 Baña mecnūn geçinen bende Fehīmdür bu
Beste-i silsile-i zülf-i dil-ārāmumdur

18 Çeşm ü zülfüm gibi olsa n'ola bīmār u żaʿīf
Mübtelā-yı ġam u miḥnet-keş-i ālāmumdur

19 Fikr-i zülfümle ḫumār-ı leb-i mey-gūnum ile
Nice demdür ki dil āşüfte vü sersāmumdur

20 Ben de idince aña şevḳi le küstāḫ duʿā
Didi kim gör yine ḫᵛāhende-i düş-nāmumdur

21 Āşinā ol ya nigāhuñla helāk eyle didüm
Didi itmem ki nigāhum saña ikrāmumdur

22 Didüm ey dost beni böyle iden bīgāne
Ṭaleb-i nā-maḥal-i bīhūde iḳdāmumdur

23 Didi kim kāfir-i bī-dīne olur mı kişi dost
Didüm ey büt nigehüñ düşmen-i İslāmumdur

24 Didi kim tā bu ḳadar mużṭaribü'l-ḳalb olma
Iżṭırābı ki anuñ bāʿis̱-i ārāmumdur

17a geçen: geçinen
18a çeşmi: çeşm ü
21a ya: da
24a mużṭaribü'l-ḳalb: mużṭaribü'l-ḥal

25 Seni mecnūn idüp şīr gibi bende çeken
Çeşm-i āhū-nigeh-i ḫūn-ı dil-āşāmumdur

26 Didüm āḫir-i kefen cismüm iden ḫayme-i cān
Çeşm-i ʿuşşāḳ-küş [ü] dilber-i ḫayyāmumdur

27 Ḫışm ile gitdi idüp mīve-i vaṣlını dirīġ
Beni maḥrūm iden ancaḳ ṭamaʿ-ı ḫāmumdur

28 Ḳıṣṣa kūteh ki o fettān-ı cihān ʿaşḳında
Naḳl-i maḥşer benüm ednā-yı serencāmumdur

-89-

Ḳaṣīde-i Temmūziye Berāy-ı Sulṭān Murād Ḫān*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 El-ʿaṭaş geldi yine māh-ı temūz-ı şuʿle-tāb [74b]
Reng-i deşt-i Kerbelā itdi zemini āftāb

2 Āteşīn-dem olmada ḳaḳnūs-ı zerrīn-bāl-i çarḫ
Kendi de olsa ʿaceb mi şuʿlesi içre kebāb

3 Pūte-i eflākı itdi zerger-i üstād-i mihr
Ol ḳadar pür-tāb[u] sūzān kim degüldür māh-tāb

25a mecnūn: dīvāne
25b Çeşm-i āhū-nigeh-i ḫūn-ı dil-āşāmumdur: Çeşm-i ʿuşşāḳ-küş ü dilber-i ḫayyāmumdur
26b Çeşm-i ʿuşşāḳ-küş [ü] dilber-i ḫayyāmumdur: Çeşm-i āhū-nigeh-i ḫūn-ı dil-āşāmumdur
* a.g.e.: K 5 / s. 122.
2b kendi: kendü

4 Ḳaṭre-i sīm-ābveş bir yirde idüp ictimāᶜ
Külçe oldı rīze-i sīm aḫterān olup müzāb

5 Şīşe-ḫāne ẓann ider ehl-i baṣīret şübhesüz
Ḳızdı tāb-ı mihrden ol deñlü baḥr-ı pür-ḥabāb

6 ᶜUnṣur-ı nārı eritdi germi-i tāb-ı hevā
Şuᶜle-i seyyālesidür görinen yir yir şiḥāb

7 Olsa iᶜcāz-ı yed-i beyżā n'ola bī-iᶜtibār
Tāb-ı mihr itdi cihānı ol ḳadar pür-tef ü tāb

8 Her büt-i rengīn-i sīmīn-sāᶜ idüñ mānend-i şemᶜ
Pençesinde şuᶜlevārī berḳ urur reng-i ḫiżāb

9 Ol ḳadar oldı ḥarāretden ruṭūbet ḫuşk-ṭabᶜ
ᶜĀmdur bu demde ol resme rüsūm-ı inḳılāb

10 ᶜAks-i ebr [ü] zülf-i sāḳī sāye-güster olmasa
Maḥv olurdı berḳ-i ḫāṭıf gibi cām içre şarāb

11 Ālem-i cev kūh-ı Ḳāfa döndi gerd-i tīreden
Ḳullesinde ejder-i āteş-feşānīdür seḥāb

12 Münkesif ẓāhir olur ger baḥra ᶜaksi düşse mihr
Ol ḳadar gerd-i kederden tīre vü tār oldı āb

6: 7
7: 6
8b hiżāb: hiḍāb
11b ḳullesinde: ḳullesinden
12a baḥra ᶜaksi düşse mihr: baḥra düşse ᶜaks-i mihr

13 Meyl-i engişt-i siyeh kim aḫker-i sūzān ola
Al ṭūṭī oldı germī-i hevādan her ġurāb

14 Sāye-i bālinde bir dem rāḥat ümmīdiyle kebk
İtdi ʿamden kendüyi per-tāb-ı çengāl-i ʿuḳāb

15 Tāb-ı germādan leṭāfet buldı ecsām-ı s̱aḳīl
Ol ḳadar kim āba düşse ġūṭe-ḫˇor olmaz türāb

16 Öyle teʾs̱īr-i güẕār itdi sirāyet dehre kim
Oldı deryāda yine tekrār ḳaṭre dürr-i nāb

17 Böyle bir dūzaḫ-es̱er nārī ṭabīʿat faṣlda
Aġlamazdum ḫalḳ-ı ʿālem çekse biñ dürlü ʿaẕāb

18 Āh ammā n'eyleyim dāġ itdi bu āteş beni
Āftābā ḫānümānuñ ola gün günden ḫarāb

19 ʿİşvekārum nāz-perverdüm gül-i nāzük-tenüm
Şuʿle-āsā tābdan olduñ ser-ā-pā ıżṭırāb

20 Maḥż-ı āteş eyledi teʾs̱īr-i germā ol mehi
Olsa ger maʿẕūrdur ʿāşıḳlara germ-i ʿitāb

13a meyl: mis̱l, ola: olur
15b düşse: dökseñ
16a güẕār: güdāz
16b nāb: āb
19a ʿişve-nāzum: ʿişve-kārum

21 ʿArıż-ı ẖūy-rīzini seyr eyle tāb-ı mihrden
Görmedüñse çıḳduğın gül-berg-i āteşden gül-āb

22 Ḳaṭre ḳaṭre ẖūy degül berg-i gülinde mevc-zen
Şebnem-āsā āb oldı şuʿle-i reng-i ḥicāb

23 Eyledi meşşātelüg teʾs̱īr-i germī-i hevā
Ṭurrasın itdi nesīm ṣubḥ-dem pür-piç ü tāb

24 H̱uşk ise ger laʿli āb-ı H̱ıżrdan bir ḳaṭredür
Bu hevāda çeşme-i āb-ı ḥayāt oldı serāb

25 Eylemez çün tābiş-i ẖˇurşīd ẖˇurşīde es̱er [75a]
Anuñ içün āftābum cilve eyler bī-niḳāb

26 Āftābā āftābā el-ḥaẕer ṣad-el-ḥaẕer
Ol meh-i ḥüsnüm yaḳup yandırmadan ḳıl ictināb

27 Yoẖsa vallāhī senüñ bir āh-ı ʿālem-sūz ile
Eylerem aḥvālüni ʿarż-ı der-i gerdūn-cenāb

28 Şuʿle-i ẖˇurşīd-i mihr-i pādşāhīden ṣaḳın
Kim senüñ gibi şerāre ẕerresi var bī-ḥisāb

24b oldı: olur
27a seni: senüñ
27b aḥvālümi: aḥvālüni
28a mihr: ḳahr

29 Öyle şeh kim ḫavf-ı tīġ-i heybetinden rūz-ı ḥaşr
Baş göstermez yirinden Behmen ü Efrāsiyāb

30 Ḳahramān-ı Cem-livā İskender-i Rüstem veġā
Pādşāh-ı rubʿ-ı meskūn zīb-i çarḫ-ı nüh-ḳıbāb

31 Ḥażret-i Sulṭān Ġāzī Ḫān Murād-ı kāmgār
Pādşāh-ı dād-güster kām-bīn ü kām-yāb

32 Ḥükm-i fermā-yı ḳader-ḳudret ki emr itse olur
Devr-i pīrinde ḳażā-yı ḳuvvet evḳāt-ı şebāb

33 Seyr iden keff-i direm-pāşında engüştin ṣanur
Māhi-i sīm itdi baḥr-ı luṭfı pür-mevc [ü] ḥabāb

34 Olsa leb-rīz-i mey-i envār-ı mihr-i meşrebi
Pertev-i cāmı hilāl eylerdi dehri teşne-āb

35 Āftāb-ı bā-cemāl-i reʾyi k'oldı bī-zevāl
İtse nūrından eger māh-ı şeb-ārā iktisāb

36 ʿAks-i cirmi düşse burc-ı āb-ı baḥre [kim] olur
Her ṣadef beyżā-yı ṣubḥ [u] dehr olur her dürr-i nāb

32b ḳuvvet: fevt
34b teşne-āb: neşve-yāb
35a bā-cemāl: bā-kemāl
36a āb: ebī

37 Evc-i ḳudrinde kebūterveş döner çarḫ-ı kebūd
Ḳaṣrınuñ kim ʿarş u kürsī aña eyler intisāb

38 Pādşāh-ı meh-cenābā mihr-i gerdūn-mesnedā
Ey ki ḳadrüñ āsmāna āstānuñdur meʾāb

39 Sensin ol şāh-ı kerīmi'ṭ-ṭabʿ-ı ʿālī-şān kim
Nüh-felekdür ʿālem-i cūduñda bir kemter seḥāb

40 Fitneden āsūde itdi dehri ʿadlüñ ol ḳadar
Şaḥne-i nehyüñ o resme itdi ʿarż-ı ictināb

41 Çeşm-i ser-mest-i bütān hep ḳaldılar maḫmūr-ı nāz
Oldı müjgān pāy-ı dāmen ġamzesi der-ceyb-i ḫˇāb

42 ʿAskerüñdür leşker-i fetḥ ü siperler ḫaymesin
Rişte-i cān-ı ʿadūdandur aña yir yir ṭınāb

43 Çāh-ı dūzaḫ ḳaldı ancaḳ cünd-i rūḥ-ı düşmene
Ḳoymadı yümn-i hümā-yı himmetüñ cāy-ı ḫarāb

44 Āferīn seyf-i yedullāh kim neheng-i tīġüñe
Eyledüñ girdāb-ı baḥr-ı ḫūn-ı aʿdādan ḳırāb

38b ḳadr-i: ḳadrüñ
39a kerīmi'ṭ-ṭabʿ: kerīmü'ṭ-ṭabʿ
39b cūduñda: cūduña
40b ictināb: iḥtisāb
41b müjgān: müjgān-ı / ġamzesi: ġamze ser-
42a ḫaymesin: ḫaymesi
43a cünd: cuġd
43b ḳoymadı: ḳomadı

45 Bīm-i ḳahruñdan olurdı mürde ammā mużṭarib
Ḳahramāna eyleseñ ḫışm ile tevcīh-i ḫiṭāb

46 Rāyıż-i re᾿yüñ süvār-ı eşheb-i ʿadl olsa çarḫ
Mihr-i zerrīn zīn iderdi burc-ı mīzānı rikāb

47 ʿAfv-ı luṭfuñdan günāhuñ cermini eyler ṭaleb
Āsitānuñda s̱evābın ḳaṣd idüben şeyḫ ü şāb

48 Çoḳ dolandı ḫalḳa-i der gibi dergāhuñ felek
Olmadı ḥalvet-serāy-ı rifʿatüñden fetḥ-i bāb

49 Olmaġa geldi gül-i mihr ü nesīm-i ṣubḥ-dem [75b]
Ṭīb-i ḫāk-i dergehüñden müstefīż ü müsteṭāb

50 Ẕevḳ ile itse sürūd-ı şekkerī-ḫˇān bezmüñi
Naġme-i şūḫ-ı zebānı bāṣdırur ṣavt-ı zebāb

51 Sensin ol kim ben ḫazān-perver[d] gül-i pejmürdeyi
Eylese feyż-i nesīm-i iltifātuñ behre yāb

52 Keyf-i būyumdan iderdüm şīşe-i mül ġonçeyi
Reng-i rūyumdan gül-i raʿnā olurdı pür-ḥicāb

47a ṭaleb: recā
47b idüben şeyḫ ü şāb: ider şaḫṣ-ı s̱evāb
48a dolandı: ṭolandı
49a mihr ü: mihr-i
50b zebānı: rebābı

53 Ġırre-mest-i luṭfuñam ser-germ-i lāf olsam n'ola
Gerçi merdān-ı hüner bu kārı itmez irtikāb

54 Ben o sāḥir-şāʿir-i mażmūn-ṭırāz-ı ʿālemem
Kim ser-ā-pā nüsḫa-i iʿcāzı itdüm intiḫāb

55 İntiḫāb itdüm velī bir noḳṭası ancaḳ hemān
İtdüm ol bir noḳtada ammā ki peydā biñ kitāb

56 Zaḫm-ı şemşīr-i ḳażā-yı ġamzeden itsüñ suʾāl
Ḫaṣmum isterse zebān-ı tīġ-i ṭabʿumdan cevāb

57 Eylesün deryūze ṭabʿumdan tenük ser-māyegān
Şimdi iḳlīm-i maʿānīde benem ṣāḥib-niṣāb

58 Sürḫ-i laʿli noḳṭasın seyr itdi baḥr-i naẓmumuñ
Ḫacletinden döndi mercān rīzeye laʿl-i müẕāb

59 Evvel-i menzil felekde ʿaḳl-ı evveldür aña
Peyk-i fikrüm vādi-i maʿnāda itdükçe şitāb

60 Ey Fehīm bī-edeb şerm eyle sen lāf urmada
Līk sulṭān-ı cihāniyāna duʿāda şeyḫ ü şāb

55a noḳtası: noḳtasın
55b noḳtada: noḳtadan
58a sürḫ: şūḫ
58b laʿl-i müẕāb: dürr-i ḫōş-āb
59a evvel-i menzil: menzil-i evvel

61 Tā ki ās̱ār-ı temūzı bāġ-ı āteşgāh ide
Tā ki ide dūzaḫ-āsā āteş-i mihri’s-seḥāb

62 Çihre-i aʿdāñ ola berg-i ḫazāndan zerd ü ter
Ola rūḥı dūzaḫ içre şuʿleveş pür-piç ü tāb

63 Olalar düşmenlerüñ çoḳ geçmedin āteş-mekān
Olsa sūzişle duʿā elbette olur müstecāb

-90-

Ḳaṣīde-i Nīliyye Berāy-ı Eyüb Pāşā*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Nigāh it dīde-i ʿibretle ḥüsn-i luṭf-ı Yezdāna
Getürdi şevḳ-i dīdārıyla cūy-ı Nīli ṭuġyāna

2 Nice eyyām idi şevḳ-i tecellī iştiyāḳıyla
Dönerdi kendi mirʾata ḥabābı çeşm-i ḥayrāna

3 Biḥamdillāh düşüp miḳyāsa noḳṭa kilk-i ḳudretden
Mis̱āl-i merdüm-i çeşm oldı ol müştāḳ-ı giryāna

4 Bulup dīdāra istiʿdād naẓra oldı mevc-engīz
Ki yaʿnī işte zencīr ü menem min-baʿd dīvāna

5 Derūnı cezbe-i şevḳıyle pür-cūş u ḫurūş oldı
ʿAceb mi bī-muḥābā düşse ṣaḥrā vü beyābāna

61b mihri’s-seḥāb: mihr iltihāb
* a.g.e.: K 7 / s. 138.
5a derūnı: derūn-ı

6 Egerçi ṣūretā dīvāneveş ālūde-cism oldı
Dilin āyīne-āsā maẓhar itdi şevḳ-i vicdāna

7 O deñlü itdi ṭuġyān kim nice ṭūfān-ı feyż-ās̱ār
Süvār oldı mis̱āl-i nāḳa her bir mevc-i ġalṭāna

8 Çıḳup ejder gibi pür-pīç-i ḫam genc-i İlāhīden
Luʿāb-efşān olup girdi ḫıyābāndan ḫıyābāna

9 Zihī ḥikmet ki teʾsīr-i luʿābından be-ʿaks-i emr
Ḥayāt-ı tāze virdi cümle-i emvāt-ı büstāna

10 ʿAyāndur bunda seyr-i "تخرج الحى من الميث"[30] [76a]
Naẓar ḳıl ejdehādan ẓāhir olan āb-ı ḥayvāna

11 Ḫalāṣ oldı seḥābuñ girye rūyın görmeden büstān
İderler ḫande güller şimdi feyż-i ebr u bārāna

12 Miyān-ı Nīl'de her naḫl-i ḫurmā beñzedi gūyā
Şināverlik iden bir dilber-i kākül-perīşāna

13 Görüp emvāc-ı Nīli cümle dihḳān oldı toḫm-efşān
Şikāra murġ-ı ʿĪsā ḥāżır oldı dāmla dānā

6a ālūde-cism oldı: ālūdedür cismi
6b şevḳ: ẕevḳ
7b bir: yer
8a pīç ü: pīç-i
9b büstāna: būstāna
[30] "Ölüden diri çıkarsın"
11a büstān: būstān
11b ebr u: ebr-i

14 O deñlü oldı māl̄īde ki ṣıġmaz oldı ẓarfına
Dırāz itdi zebān-ı ṭaʿnı āḫır Baḥr-i ʿUmmāna

15 Bu feyż [ü] cūd ile taḳrīb buldı itmege taḳlīd
Kef-i dür-pāş-ı ṣāḥib-devlet-i Cemşīd-ʿunvāna

16 Yāḫod bir şūḫ-ı māʾī mevc-i ḫārā ḳıldı pāy-endāz
Ḳudūm-ı zevraḳ-ı Pāşā-yı ʿālī-cāh-ı zī-şāna

17 ʿAzīz-i taḫt-ı Mıṣr-ʿāṭıfet Eyyūb Pāşā kim
Vücūdıyla o zevraḳ beñzedi taḫt-ı Süleymāna

18 O ḥükm itdiyse bāda āba cārīdür bunuñ ḥükmi
Ki ebr-āsā olup şāmil ʿumūmen luṭfı insāna

19 Sikenderveş kesüp ol seddi ṭūfān ṣaldı Mıṣr içre
Cihān Ḳaydāfaveş ġarḳ oldı līkin baḥr-ı iḥsāna

20 Çıḳup ʿizzetle teşrīf eyledi ol ḳaṣr-ı vālāyı
Şeref virdi ḫuceste maḳdemiyle kāḫ-ı eyvāna

21 O şevḳ ile Züleyḫā gibi Nīle virdiler zīnet
Temāşā içün ol ṣāḥib-i serīr māh-ı Kenʿāna

13b dānā: dānāna
14a mālīde: bālīde
16a pāy-endāz: pā-endāz
18b ʿumūmen: ʿumūmī

22 İdüp meşşāṭelüg herkes ʿarūs-ı Nīl'i zeyn itdi
Ki gūyā oldı keştī şāne vü mıḳẕāf dendāne

23 Düm-i ṭāvusveş iki ʿarūse eyledi cilve
İki ḥūrī behişt içinde gūyā geldi cevlāna

24 Behiştüñ nüsḫasın gelsün mufaṣṣal bunda seyr itsün
Ḫaber virsün bir ādem ravża-i cennetde Rıḍvāna

25 Miyānı oldı nīlūfersitān eṭrāfı nergiszār
Naẓar ḳıl Nīl içinde ceste ceste ol çerāġāna

26 Meger deryā-yı āteşdür ki oldı şuʿleden mevci
Fişekler döndi ol baḥruñ içinde şāḫ-ı mercāna

27 Olup āteş-gede Nīl ü semender oldı baḥrīler
Hevāyīler hevāyı eyledi pür-şemʿ ü pervāne

28 Nice ḳaḳnūs idermiş cismini sūzān nigāh ile
Derūn-ı şuʿlede noḳṣān ḫurūş-ı āteş-efşāne

29 O serv-i şuʿlebārı ben nihāl-i Ṭūra beñzetdüm
Ki āteşler ola pīçīde hep evrāḳ-ı aġṣāne

30 Süḫan farḳ itmez oldı sāmiʿa ṭutdı cihānı hep
Ṣadā-yı ṭop-ı āh-ı ʿāşıḳ u feryād-ı mestāne

26b fişekler: felekler
28b noḳṣān: raḳṣān
30b ṭop u: ṭop-ı

31 Ḥased ol pāk-meşreb rind-i deryā-nūşa kim bī-bāk
Gezüp Nīl üzre ʿişret eyleye dilberle rindāne

32 Bu sūr [u] pür-sürūr-ı ʿişreti bu rūz-ı fīrūzı
Mübārek ide Ḥaḳ Pāşā-yı ṣāḥib-i reʾy ü fermānı

33 Mekārim perverā ṣadrā ʿUṭārid-ṭabʿu meh-ḳadrā
Kim eyler ḫande dāʾīm kevkebüñ ḫˇurşīd-i raḫşāna

34 Sen ol deryā-yı gevher-zāysın kim eyledi keffüñ [76b]
Cevāhir-pāşluḳ taʿlīm dest-i ebr-i nīsāna

35 Yeter ruḫsār [u] zülf-i şāhid-i ḫulḳuñ dimāġ-efrūz
Nesīm itsün yine teslīm būyın verd [ü] reyḥāna

36 Görince ḥüsn-i ḫaṭṭuñ kātibān-ı ḫˇoş-nüvīs-i dehr
Mübeddel itdiler hep ḫaṭlarını ḫaṭṭ-ı buṭlāna

37 Żiyā-endūd ideydi cirm-i arżı ṣayḳal-ı reʾyüñ
Ḫusūf olmazdı ʿārıż bir daḫı hiç māh-ı tābāna

38 Cihān ʿadlüñle ṭoldı ḫavf yoḳdur ceyş-i āfetden
Ebed memnūʿ ʿaded gelmez fiten ser-ḥadd-i imkāna

31b dilberlerle: dilberle
32a bu: nev
34a rāysın: zāysın
35: 37
35b ḫandāna: reyḥāna
36: 35
36b itdiler: eylesün
37: 36
38a ʿadlüñle: ʿadlüñde

39 ʿAdūyı ḳavm-ı ʿĀd-āsā idersin ḫāk ile yeksān
Semend-i bād-ı pāyuñ ḫışm ile ṣalduḳça meydāna

40 Olurdı şuʿle-i cevvāle gibi āteşīn-heybet
Ġażabla bir nigāh itseñ eger gerdūn-ı gerdāna

41 Nesīm-i luṭf-ı ḥıfẓuñdan olur gülşen Ḫalīl-āsā
Eger pervāne ursa kendüyi şemʿ-i fürūzāna

42 Senüñ ahdüñde nālān yoḳ meger ʿuşşāḳ nāṣıḥdan
Ki āb-efşān olur bend ile dāʾim cān-ı sūzāna

43 Ḫıdīvā dādkārā ḥāl-i zār-ı şekve-mażmūnı [31]
Olur ʿarż-ı cenābuñ bir ġazelle müstemendāne

44 N'ola ġurbetde gelse cān u dil feryād u efġāne
Felek bī-raḥm [u] külfet āşnā vü ʿayş bīgāne

45 Felek de olmasa elbette bir nā-dān ider pāmāl
Ezelden resm [ü] ʿādetdür bu ẕillet ehl-i ʿirfāna

46 Baña bundan girü çarḫuñ libāsı sūdmend olmaz
Cünūn-ı ġamla muʿtād olmışam çāk-ı girībāna

40a heybet: heyʾet
43: 44
43a mażmūnı: mażmūnum
[31] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Ol deñlü fitneden maḥfūzdur devrüñde ehl-i dil
Ki bekler tīġ-i ġamzeyle dil-i ʿuşşāḳı cānāne
46a bundan girü: şimden gerü

47 Girībānumla dāmānum ʿacāyib āşnālardur
Gider çāk girībāndan ḫaber her laḫẓa dāmāna

48 Şemīmin sünbül ü nergis piyāzında nihān eyler
Nesīm-i ṣubḥ olup girsem eger geşt-i gülistāna

49 Bu da zaḫm-ı ziyād olsa ki iflās ile ġurbetde
Esīr oldı göñül bir bī-teraḥḥum nā-müselmāna

50 Hemīşe bende eyler āzmāyīş tīr-i müjgānın
Nişān oldı dilüm ol nāvek-i elmās-peykāna

51 Fehīmi bende itdi Mıṣrda bir Yūsuf-ı s̱ānī
Iraḳdan merḥabā Rūma duʿālar cümle iḫvāna

52 Yegāne dil-nevāzā ḳayd-ı miḥnetden ḫalāṣ eyle
Teraḥḥum ḳıl esīr-i pāy-ı bende cāh-ı ḥırmāna

53 Ḫudādur şāhidüm kim ḫāne-zād-ı himmetem himmet
Revā mı güm-sürāġ olmaḳ düşüp vādī-i ḫizlāna

54 Bu tīh-i ʿacz içinde Ḫıżr-ı luṭfuñ reh-nümā eyle
Mesīḥ-i himmetüñ gönder dil-i bīmāra dermāna

55 Bu istiʿdād ile olmaz mı istiḫdāma istiḥḳāḳ
Dilerseñ imtiḥān it ḥāẓıram tebyīn-i burhāna

49a olsa ki: oldı ki
50a nev-tīr-i müjgānın: tīr-i müjgānın
52b bend: bende

56 Ne lāzım eylemek tebyīn-i burhān kim sözüm ḥaḳdur
Yiter daʿvāma ḥüccet bu ḳaṣīdüm her süḫan-dāna

57 Ya ʿÖrfīyem yā Ḫāḳānī disem bu ṭabʿ ile cāʾīz
Ki itdüm Rūm u Mıṣrı ġıbṭa-geh Şīrāz u Şirvāna

58 Düşen her ḳaṭre çeşm-i girye nāk-i kilk-i şūḫumdan [77a]
Miṡāl-i toḫm-ı gül-ābisten olur verd-i ḫandāna

59 Budur ancaḳ günāhum rāst-gūyam yoḳ sözüm aṣlā
Ḥasūd-ı kec-ḫayāl ü kec-süḫan kim fehm-i nā-dāna

60 Belā-yı kürbet-i ġurbet firāḳ-ı gülşen-i aṣlī
Yine eydür bu naġme bülbül-i tabʿ-ı ḫˇoş-elḥāna

61 ʿAceb vaṣṣāfsın inṣāf pesdür bu güzāf [u] lāf
Yeter pür-gūylık ey dil yeter taṭvīl-i efsāne

62 Ḳadīmī deʾb-i üstādān-ı siḥr-āmūz-ı ʿālemdür
Duʿāya ibtidā eyler ḳaṣīde irse pāyāna

63 Hemīşe tā ki ḥükm-i ceẕr ü medd-i feyż-i Ḥaḳ Nīli
Taḳāżā eyleye gāh izdiyād gāh noḳṣāna

64 Ḫudā ʿömrin ẕiyād idüp ʿadūsı kim-beḳā olsun
Budur dāʾim duʿāmuz ḥażret-i Ẕü'l-fażl u iḥsāna

61a pesdür: besdür

-91-

Ḳaṣīde-i Fehīm Çelebī*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Dil ḥālet-i mestūri-i hüşyārı ne bilsün
Mestān-ı maḥabbet elem ü ʿārı ne bilsün

2 Pür-zaḫm ise başum beni ʿayb eyleme bī-derd
Sersām-ı cibillī der ü dīvārı ne bilsün

3 Manṣūr-ı "ene'l-ḥaḳ"-zen-i vādī-i Kelīmem
Ser-tā-be-ḳadem nūr-ı Ḫudā nārı ne bilsün

4 Ger naḫl-i tecellīden iderlerse de çūbīn
Mest-i mey-i dīdār olan dārı ne bilsün

5 Tā çeşm-i ḥaḳīḳatle nigāh itmeye Mūsā
Hep Ṭūr idügin vādi-i kuhsārı ne bilsün

6 Pür olmayıcaḳ naġme-i tevḥīd ile ġūşı
Gūyāyı "ene'l-ḥaḳ" imiş eşcārı ne bilsün

7 Ben nūr-ı tecellī-i Ḥaḳa dīde-güşāyam
Muḥtāc-ı ʿaṣā cilve-i dīdārı ne bilsün

8 Mestāne göñül itmededür rāzını iẓhār
Dīvāne ʿayān itdügi esrārı ne bilsün

64b fażl u: fażl-i
* a.g.e.: K 6 / s. 118.
3a Arapça kısım divanda Arap harfleriyle yazılmıştır.
6b Arapça kısım divanda Arap harfleriyle yazılmıştır.
7b dīdārı: reftārı

9 Fāş eyleyen esrārumı hep ḥüsn-i bütāndur
Yoḫsa dil-i sevdā-zede iẓhārı ne bilsün

10 Dil bir ṣanemüñ ʿaşḳı ile zār u zebūndur
Ol dilber ise ḥāl-i dil-i zārı ne bilsün

11 Ben ʿāşıḳ-ı ālüfte vü āşüfte-dimāġam
Āşüfte-dimāġān ya bu efkārı ne bilsün

12 Gül-pister-i nāz üzre olan mest-i şeker-ḫˇāb
Telḫī-i meẕāḳ-ı dil-i bīdārı ne bilsün

13 Çeşmini iden her gice hem-ḫˇābe-i ġamze
Şeb tā be-seḥer nāliş-i bīmārı ne bilsün

14 Baḳmaz ruḫ-ı āyīneye ifrāṭ-ı ḥayādan
ʿUşşāḳdaki ḥayret-i dīdārı ne bilsün

15 Mest oldı göñül luṭf-ı nigāh-ı ġażabından
Zaḫm-ı sitem-i ḫançer-i āzārı ne bilsün

16 Bilmiş ṭutalum ḫançer-i āzār-ı belāsın
Lāl-i ebedī ḫˇāhiş-i zinhārı ne bilsün

10: 11
10b dil-i: dili
11: 10
12a pister: bister

17 Leb-beste olur görse eger cevher-i tīġin
Mey-nūş-ı ecel mevce-i enhārı ne bilsün

18 Seyr itmeyen āşūb-ı ḳażākār-ı nigāhın [77b]
Mecbūr idügin çarḫ-ı sitemkārı ne bilsün

19 Zülfin o büt-i tāze-belā itmede pāmāl
Nev-kāfir olan ʿizzet-i zünnārı ne bilsün

20 Gīsū-yı girih-bestesini görmeyen ādem
Bir ʿuḳde imiş nāfe-i Tātārı ne bilsün

21 Ser-fitnedür ol kākül-i fettānı bilür dil
Hem-kār idügin ṭurra-i ṭarrārı ne bilsün

22 Defʿ itmek olurdı bir iki fitne belāsın
Yā ġamze-i fettān gibi aġyārı ne bilsün

23 Hem-kāse idüñ ḫūn-ı cigerden dime ey dil
Mestāne ki ḫūn-ḫˇār ola yārı ne bilsün

24 Ol ġamze-i cellāduñ ola mest-i şebīḫūn
Dünyāyı ḳırar yār ile aġyārı ne bilsün

25 Redd itse Fehīmā sözümi ḫaṣm ʿaceb mi
Hem-cins-i behāyimdür ol eşʿārı ne bilsün

17a beste: teşne
22b aġyār: ayyār
23b ḫˇār: ḫˇāre

26 Cūdur naẓarında ḫar-ı ʿīsāda olursa
Perverde-i cev cevher-i şehvārı ne bilsün

27 Yūsuf bilen endīşe-i ḫˇurşīd-nijādum
Ẕü'l-vāḳıʿa-ı sebʿa-ı seyyārı ne bilsün

28 Bir böyle ḥayā-perver olan Yūsufa ṭabʿum
Çün Mālik ola şāhid-i bāzārı ne bilsün

29 Cūş eylemese Müşterī ol māha ne noḳṣān
Bī-ḳıymet olan cins-i ḫarīdārı ne bilsün

30 Ben bülbül-i elvān-neġam-ı gülşen-i feyżem
Murġān-ı Ḳudüs naġme-i tekrārı ne bilsün

-92-

Ḳaṣīde-i Fehīm Çelebī*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Ey dil-i bād-be-kef eyleme tażyīʿ-i nefes
Her kişi ʿĪṣī-i Meryem gibi meşhūr olmaz

2 Saʿy ile rūḥ da īcād iderseñ mes̱elā
Baḫtu vārūn olanuñ saʿyı da meşkūr olmaz

26a cūdur: cūd-i
28a Yūsufa: Yūsuf-ı
29a māha: mihre
30b Ḳudüs: ḳafes
* a.g.e.: Kı I / s. 276.
Divanda bu şiir "Ḳıṭʿalar" bölümünde yer almaktadır.
1a bāde: bād

3 Sebeb-i rifʿat olur ġam yeme üftāde iseñ
Bir binā tā ki ḫarāb olmaya maʿmūr olmaz

4 Terk-i taḳlīd eyle vāṣıl-ı ḥaḳ ol ṣūfī
Yoḫsa her düzd ki berdār ola Mansūr olmaz

5 Ẕikr-i zühhād ile bir mi neġamāt-ı ʿuşşāḳ
Ṣīt-i zenbūr hem-āġāze-i ṭanbūr olmaz

6 Tīre-dil kesb-i ṣafā eyleyemez ʿāşıḳdan
Sāye ḫˇurşīde ḳarīn olmaġ ile nūr olmaz

7 ʿAşḳ bir ḳāleb-i bī-rūḥa tecellī itmez
Tūde-i merḳad-ı Mūsā cebel-i Ṭūr olmaz

8 Dil gürg zīb-i silāḥ ile şecīʿ olmaz merd
Pençe-i şīr-i muṣavverde belī zūr olmaz

9 Küşte-i tīġ-i maḥabbetde olur ṣulḥ-i ebed
Leşker-i ṣaff-ı şehīdānda şer ü şūr olmaz

10 Ey olan ʿāşıḳ-ı mecrūḥa nemek-pāş-ı ʿilāc
Zaḫm-ı bismil-şüde bir vech ile nāsūr olmaz

11 Dil ki ḫūn oldı naṣīḥat itmez anı ıṣlāḥ
Ḥüsn-i tedbīr ile mey bir daḫı engūr olmaz

4a eyle: idüp
7a bir: her
10a mecrūḥ: mecrūḥa

12 Zühde tebdīl olamaz pend ile ʿaşḳ-ı cān-sūz [78a]
Şuʿle teʾsīr-i dem-i serd ile kāfūr olmaz

13 Bir şehüñ dil ser-i kūyında muḳīm oldı yine
Menzil-i ʿaşḳdan erbāb-ı belā dūr olmaz

14 İstemez zīnet-i ḫaṭṭı o meh-i tāze-ruḫum
ʿĀlem-i nūrda zīrā şeb-i deycūr olmaz

15 Mihr ü kīn sīne-i ṣāfında ʿayān olsa n'ola
Levn-i şey perde-i billūr ile mestūr olmaz

16 Bend-i zülfinde dilüm būs-ı lebi şād itmez
Merd-i maḥbūs şarāb içse de mesrūr olmaz

17 Çeşmi dünyāyı ḳırup itse tevāżuʿ ne ʿaceb
Kesse cellād hezārān seri maġrūr olmaz

18 Hecrden ḫavf idene ẕevḳ-i ḫayāli pesdür
Mey içen ḫˇābda āşüfte vü maḫmūr olmaz

19 Gūş idüp şiʿrümi ol meh didi nāz ile Fehīm
Her süḫan levḥa-i pāk-ı dile mesṭūr olmaz

20 Sözlerüm oldı mis̱ālāt-ı beyān-ı vāḳiʿ
Şāʿir-i rāst-süḫan gerçi ki manẓūr olmaz

14a tāze: sāde
18a pesdür: besdür
19a ol meh: ol
20a sözlerüm: suḫanum

-93-

Ḳaṣīde-i Riyāżī Efendī Berāy-ı Sulṭān Murād

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Zamān-ı ʿayş u şādī ü dem-i iḳbāl-i devrāndur
Felek evżāʿ-ı nā-hemvārına şimdi peşīmāndur

2 Gül ü bülbül yine biri biriyle itdiler peymān
Çenār u serv-i gülşen el ele virmiş ḫırāmāndur

3 Yine bir rūz-ı bāzār-ı ṣafā vü źevḳ ü şādīdür
Yine her kūşe bir cemʿiyyet-i bezm-i ḥarīfāndur

4 Nice āşüfte vü zār itmesün bülbülleri ġonçe
Ki her bir ḫandesi biñ perde-i nāz içre pinhāndur

5 Yine bezm-i ṣafā-yı şāh-ı gülde bülbül ü ṭūṭī
Birisi beźle-senc-i ṭurfe-gū biri ġazel-ḫˇāndur

6 Yine esbāb-ı ʿişret tūde tūde-nīme kim ġonçe
Hezārān berg-i şādī her girībānda nümāyāndur

7 Çıḳup rūy-ı zemīne lāleler ṭutdı der ü deşti
Çemen gūyā ki rūz-ı ḥaşrde ḫāk-ı bedaḫşāndur

8 Açıldı ġonce bir gencīne-i der-beste-i Cemdür
İçinden çıḳdı cāmı şimdi nāmı verd-i ḫandāndur

9 Yine sāḳī gül-efşān-ı girībān-ı ḳadeḥ oldı
Yine devr-i zamāna kām-baḫş-ı mey-perestāndur

10 Yine mey-ḫˇāreler sāḳī ile ʿahdi dürüst itdi
Bir elde dest-i cānāne bir elde cām-ı raḫşāndur

11 Zamān şimdi müşaḫḫaṣ olsa görsek belki bilmezdük
Ne ʿālem bildigüñ ʿālem ne devrān eski devrāndur

12 Viren bu iʿtidāli ʿālem-i kevne nedür dirseñ
Kemāl-i ʿadl-i dād-ı şāh-ı Cem cāh-ı cihānbāndur

13 Şeh-i devr-i zamān Sulṭān Murād-ı dād-perver kim
Nişān-ı sikkesi naḳş-ı Murād-ı dād-ḫˇāhāndur

14 Şehen-şāh ḳader-i ḳudret ḫudāvend-i ḳażā miknet
Cihān-ı saṭvet ü ṣavlet sipihr-i şevket ü şāndur

15 Zihī çāpük-süvār-ı ʿarṣa-i iḳbāl-i devrān kim
Semend-i ḳudretine lā-mekān bir teng-i meydāndur

16 Sen ol devlet-serānuñ ṣadrına pīrāye olduñ kim [78b]
Ezel vażʿ-ı esās itmiş ebed miʿmār-ı eyvāndur

17 Ḳarār itmez meger kim yine senüñ āstānuñda
Felek ser-geşte-i çevgānuñ olmış gūy-ı ġalṭāndur

18 Gören dir sürʿat-i āmed-şüd-i dest-i güherbāruñ
Görinmez cezr [ü] meddi özge baḥr-i cūd u iḥsāndur

19 Dem-ā-dem itdigi feyżi ne kān eyler ne ḫˇod deryā
Egerçi dest-i iḥsānuñ ne deryādur ne ḫˇod-kāndur

20 Ne kān olur bu kim ne tīşe lāzımdur ne ḫˇod-kāviş
Ne deryādur bu kim bī-ġavṣ u ġavṭa gevher-efşāndur

21 Nice deryā ser-emvācı ayırmış evc-i eflāke
Ki her girdābı bir ḫalḫāl-ı sāḳ-ı ʿarş-ı gerdāndur

22 Ḳabā-yı ḫulḳ-müşgīnüñ ne ḫˇoş düşmiş o bālāya
Ki aña nāfe-i müşg-i Ḫoten kūy-ı girībāndur

23 Bir aġlar var ise mey-ḫˇāredür eyyām-ı ʿadlüñde
Sürūrından ider girye o kim devrüñde giryāndur

24 Ḫaṭāyıla dil-i zāre ṭoḳınsa ġamze devrüñde
Ḫam-ı ebrū tevāżuʿlarla aña ʿöẕr-ḫˇāhāndur

25 Baḳar bir cünbiş-i ebrūya ḳavs-i zer-nişānuñda
O tīr-i cān-sitān ḫıdmetde her bir mūyı pür-āndur

26 Ne şeh kim naʿl-i esbi oldı ṭavḳ-ı gerden-i Cemşīd
Ne şeh kim kāse-i sümm-i semendi tāc-ı şāhāndur

27 Ararlardı verā-yı lā-mekānda kūy-ı ḫurşīdi
Ser-i çevgān-ı pāyı degse bir kez şöyle pūyāndur

28 Çıḳarsa zūr ser [ü] pāy ile çarḫa olsa seyyāre
Şererler kim ser-i pūlād-ı naʿlinden nümāyāndur

29 Şitāb itse ḳarār itdi ṣanurlar luṭf-ı cünbişden
Ḳarār itse gören ammā ṣanur ṭurmaz şitābāndur

30 İder bir noḳṭanuñ üstinde isterse eger cevlān
Her iki pāyı ḫˇoş-reftārı bir pergār-ı gerdāndur

31 Eger isterse eyler hem-rismānda resen-bāzı
Ne ayaġı deger tāre ne ḫˇod muḥtāc-ı mīzāndur

32 Ṭoḳınmaz pāyı ḫˇoş-reftārı ḫāke gerd-ḫīz olmaz
Meger kim bī-ġubār u bī-keder ʿömr-i şitābāndur

33 Ayaġı yirlere degmezse n’ola ol sebük-pānuñ
Ki zīrā zīr-i rān-ı Ḫusrev-i Cemşīd-ʿunvāndur

34 Bu nāzik şiʿri bend itdüm miyān-ı naẓm-ı zībāya
Ḳaṣīdem gūyiyā nāzik-miyān bir şūḫ-ı fettāndur

35 İder her şīvede biñ kūşe çeşmüñ gör ne fettāndur
Kemīn itmiş dile her kūşede biñ şīve pinhāndur

36 İrişdi ḫırḳa-i zühde riyānuñ çāk-ı dāmāna
Yine sāḳī bu gün bir pençe-i ḫurşīd-i raḫşāndur

37 İki şemʿ-i münevverdür ki yanmış biri birinden
ʿİẕāruñ bādeden bāde ʿiẕāruñdan fürūzāndur

38 Ne mümkindür gele maḥşerde de eczāsı bir yire
Göñül derd-i ġam-ı hicrān ile şöyle perīşāndur

39 Ayā mesned-nişīn-i dest-pīrā-yı cihānbānī
Ki ʿadlüñ māye-baḫş-i iʿtidāl-i çār-erkāndur

40 Cihān hep devr-i ʿadlüñde ser-ā-ser ḫurrem ü ḫandān [79a]
Göñül zindānī-i künc-i belā-yı beyt-i aḥzāndur

41 Ḳafāya sīlī-i cevr-i felek gelmekdedür dāʾīm
Dil-i şeydā ġam-ı devrān ile serdür girībāndur

42 Ruḫ-ı baḫt-ı siyāh olsa eger manẓūrı ḫurşīdüñ
Ṣanurdı seyr idenler kim ṭutılmış mihr-i raḫşāndur

43 Şuʿāʿı dāḫi düşeydi eger ruḫsār-ı ḫˇūbāna
Görenler dirdi tār-ı ʿanberīn zülf-i perīşāndur

44 Yine ammā tesellī-baḫş-ı cānam kim bu ḥāletler
Cezā-yı luṭf-ı ṭabʿu muḳteżā-yı fażl u ʿirfāndur

45 Gözüm yaşını senden ġayrı kimse silmesün şāhum
Silen anı gerekse pençe-i ḫurşīd-i raḫşāndur

46 Yine bir ṭarḥ-ı nev ṣaldum nesīc-i lafẓ u maʿnāya
Kim anuñ tār-ı dildür pūdı tārı rişte-i cāndur

47 Yine deryā-yı ṭabʿuñ bir ḫurūş u cūşı vardur kim
Anuñ her bir ḥabābı ṣanki bir tennūr-ı ṭūfāndur

48 Yine seyr eyle naḫlistān dūrā-dūr maʿnāsı
Gülistāndur gülistāndur ḫıyābāndur ḫıyābāndur

49 Şeh-i naẓmum maʿānī tūde tūde ḫāk-i rāhumda
K’eñ uġranmamış vādīde ṭabʿum esb-i cünbāndur

50 Ne leẕẕet var ki ḫˇān-ı destārı ṭabʿ-ı pākümde
Ki ẕevḳ-i ʿaḳl-ı küll dāʾīm ser-i ḫˇānında mihmāndur

51 Ne ḫˇān-ı çāşnī-baḫş-i meẕāḳ-ı cān u dildür kim
Dehān-ı dilber-i raʿnā aña laʿl-īn nemekdāndur

52 Nevā-yı naẓm-ı rengīnümde hergiz zīr ü bīm yoḳdur
Zemīn-i şiʿr-i pāküm ser-be-ser hemvāre yeksāndur

53 Dil ü cānlar ʿaceb mi neşvesinden alsalar ḥālet
ʿAṣīr-i bāde-i dil şīre-i keyfiyyet-i cāndur

54 Kemān-ı Rüstem olmazken kepāẕe ṭabʿ-ı pür-zūra
Kemān-ı medḥüñ ammā zīb-i ṭāḳ-ı ʿacz-i saḥbāndur

55 Riyāżī sen ne lāzım çoḳ bu deñlü ḫˇod-fürūş olmaḳ
Şeh-i ʿālī-nejād hem nükte-perver hem süḫan-dāndur

56 Bir-ez düz baş hele ayaġuñı ey mest-i germiyyet
Ki zīrā muḥtesib der-pey melāmetger nigehbāndur

57 Süḫan irişdi encāma duʿā-yı devletin it kim
Duʿā-yı devleti vird-i zebān-ı nükte-sencāndur

58 Ḳıl enfās-ı duʿāyı rū-be-rāh-ı ʿālem-i bālā
Ki istiḳbāl içün peyk-i icābet ṭurma pāyāndur

59 Ola faṣl-ı bahārı gibi ʿizz ü cāhı rūz-efzūn
Ki tā naḳṣ u ziyāde muḳteżā-yı ḥükm-i devrāndur

-94-

Ḳaṣīde-i Neşāṭī Berāy-ı Riyāżī-zāde[*]

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yine hengām-ı gül eyyām-ı ẕevḳ-i bāde-nūşāndur
Yine bülbül çemende şevḳ ile mest ġazel-ḫˇāndur

2 Ne mümkin düşmemek āteş derūn-ı bülbül-i zāre
Yine gül āteşīn-cāmeyle gülşende nümāyāndur

3 ʿAceb mi nāz ile pür-zīb ü zīnet eylese kendin
Yine cūy-ı çemen āyīnedār-ı verd-i ḫandāndur

4 Ṣafā-yı ʿayş ile nergisler almış destine sāġar
Sebū-yı ġonçe pür-bāde dem-i bezm-i gülistāndur

5 Zihī bezm-i neşāṭ-efrūz-ı gülşen kim gül ü sünbül [79b]
Birisi pīrehen-çāk ve biri kākül-i perīşāndur

---

[*] Neşâtî Divanı: K 27 / s. 85.
4a ʿayş: ʿışḳ

6 Ḫᵛoşā teʾs̱īr-i feyż-i pür-ṣafā-yı bāde nev-rūzī
Leṭāfetden şerer şeb-nem duḫān ebr-i dür-efşāndur

7 N’ola fānūs-ı alın lāle itse yine āmāde
Çemende şemʿ-i gül ṣad şevḳ ile şimdi fürūzāndur

8 Ṣabā bir luṭf ile devr itmede ṣaḥn-ı gülistānı
Çü nefḫ-i pāk-i ʿĪsi rūḥ-baḫş-ı cism-i bī-cāndur

9 Açan bezm-i çemende ġonçeyi böyle leṭāfetle
Nesīm-i dil-güşā ẕevḳ-i nevā-yı ʿandelībāndur

10 Olur mı böyle bir raʿnā dem-i dil-keş ki gülzāruñ
Yine her kūşesinde ṣad sehī-ḳāmet ḫırāmāndur

11 Behişt-ābād-ı dili ol ḳadar pür-feyż-i ḥālet
Nice cūy-ı maʿānī anda pür-cūş u ḫurūşāndur

12 Bu bir hengām-ı şādīdür dili pür-şevḳ iden şimdi
Ṣafā-yı maḳdem-i ferḫunde-i maḫdūm-ı ẕī-şāndur

13 Teʿāl-a’llah zihī maḫdūm-ı ʿālī-rütbe-i ʿālem
Ki kuḥl-ı ḫāk-i pāyi tūtiyā-yı dīde-i cāndur

14 Felek-mesned ḫudāvendā celīli’l-ḳadr-i zīşān kim
Fürūġ-ı baḫtı çarḫ-ı rifʿate ḫᵛurşīd-i raḫşāndur

11a dil: dili
12a iden: ider
14a ḫudāvend: ḫudāvendā

15 Fażīlet-güster-i devrān ki iʿcāz-ı taḫayyülden
Arisṭo nükte-i güftārınuñ derkinde ḫayrāndur

16 Ser-i erbāb-ı dil yaʿnī Riyāżī-zāde kim dāʾim
ʿUlüvv-i ẕātı revnaḳ-baḫş-ı mesnedgāh-ı ʿirfāndur

17 O vālā-rütbe üstād kāmil-i ʿallāme-i yektā
Ki hem ṣāḥib-fażīlet hem süḫan-perdāz-ı devrāndur

18 Sipihr-i ʿilm-i fażla ʿālem-ārā neyyir-i aʿẓam
Serīr-i milk-i naẓma ḫusrev-i Cemşīd-ʿunvāndur

19 Fażīlet ẕātına ʿālem-behā bir cāme-i ġarrā
Maʿārif ol müferraḥ cāmeye gevher girībāndur

20 Güneş kim zer-devāt-ı bezm-i pāk-i fażlıdur dāʾim
Şuʿāʿı dest-i pür-feyżinde kilk-i gevher-efşāndur

21 Çerāġ-ı reʾyi kim şemʿ-i şebistān-ı maʿārifdür
O şemʿe ʿaḳl-ı kül pervāne-i bī-tāb-ı sūzāndur

22 Żamīr-i pāki ol āyīne-i ṣāf-ı mücellādur
Ki rāz-ı her dü-ʿālem anda peydā vü nümāyāndur

23 ʿUlüvv-i ḳadri ol ḳaṣr-ı muʿallādur ki rifʿatden
Gül-i zer-mīḫi encüm cāmı ḫˇurşīd-i dıraḫşāndur

17a gül: kāmil

24 Ḫayāl-i nāzüki ḥālet-i fezā-yı meşreb-i dāniş
Mezāyā-yı kelāmı neşve-baḫş-ı rūḥ-ı ʿirfāndur

25 Dür-i dānişle memlū ṭabʿı bir deryā-yı bī-sāḥil
Gül-i iʿcāz ile pür naẓmı bir raʿnā gülistāndur

26 Cemāl-i şāhid-i maʿnāya kim ḥālet-dih-i dildür
Süṭūr-ı ḫaṭṭ-ı naẓmı ʿanberīn-zülf-i perīşāndur

27 Leṭāfet ol ḳadar naẓmında kim her maʿnī-i pāki
Neşāt-efrūz-ı ṭabʿ-ı pür-ṣafā-yı nükte-sencāndur

28 Nedür naẓmında ol rengīn edālar ṣad leṭāfetle
Ki gūyā her biri raḫşende bir laʿl-i Bedaḫşāndur

29 Ḫudāvendā sen ol ʿallāme-i yektā-yı devrānsın [80a]
Ki ẕāt-ı kāmilüñ şāyeste-i ṣad rifʿat ü şāndur

30 Ḳuṣūrum luṭf ile maʿẕūr ṭut vaṣf-ı cemīlüñde
Nice demdür ġam u endūh ile ḫāṭır-ı perīşāndur

31 Fiġān ṣad āh ile çarḫ-ı denī-i sifle-perverden
Ki gūn-ā-gūn sitemle cevri maḫṣūṣ-ı dil ü cāndur

32 Şikāyet baḫt-ı żālimçün u nā-hemvār-ı ser-keşden
Sitemgerlikde dāʾīm çarḫ ile hem-ʿahd ü peymāndur

30a ṭut: dut

33 Hemīşe çekdügi ʿişret geh-i ġamda dil-i zāruñ
Yā ḫūn-āb-ı ciger yā kāse-i pür-zehr-i hicrāndur

34 Giyāhı neşter-i zehr-i belā ḫāki heme āteş
Göñül bir tīh-i pür-ḥasretde ser-gerdān u ḥayrāndur

35 Ser-i dil zāḫmdār-ı seng-i ġam maʿmūre-i ḫāṭır
Hücūm-ı seyl-i pür-cūş-ı sitemle cümle vīrāndur

36 Müyesser olmadı ʿālemde hergiz kām-yāb olmaḳ
Dem-ā-dem çarḫ-ı dūn ʿaks-i murādum üzre gerdāndur

37 Zebānumdan dimiş gūyā bu beyt-i şekve-āmīzi
Ol üstād-ı cihān kim ser-firāz-ı nükte-gūyāndur

38 Ḳafāyā sīlī-i cevr-i felek gelmekdedür dāʾim
Dil-i şeydā ġam-ı devrānla ser-der-girībāndur

39 Ḳaṣīde irdi pāyāne Neşāṭī gel duʿā eyle
Duʿā-yı pāki zīrā vird-i yārān-ı süḫan-dāndur

40 Vücūdı pākini dāʾīm ḫaṭādan ḥıfẓ ide Bārī
Çemende tā ki nergis künc-i gülzāre nigehbāndur

-95-

Ḳıṭʿa-i Güftī Efendī[*]

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Dilā terk-i ümīd it rind-i müstaġnīde bīm olmaz
Felekden kām-cū olmaḳ gibi cürm-i ʿaẓīm olmaz

[*] Güftî Divanı: Kı 1 / s. 95.

2 Dil-i pür-ḫˇāhişüñ ḳıl kām-cū iḳlīm-i digerden
Belī bu merzbūm-ı Rūmdur bunda kerīm olmaz

3 Heyūla-yı ṭalebde naḳş-ı istiġnā gerek zīrā
Derūn-ı sāde levḥ-i ġamda hiç ḥarf-ı saḳīm olmaz

4 Ḫayāl ile ider dil güft ü gū bezm-i taḫayyülde
Bu meclisgāh-ı ġamdur bunda pervā-yı nedīm olmaz

5 Keremden baḥs ider nev-devletān-ı ḫisset endīşe
Dimez ḥādis̱ ki hem-ḥāşiye-i sifr-i ḳadīm olmaz

6 Virürler naḳd-i hūşı gāh olur bir cām-ı ṣaḥbāya
Bu meclis cāy-i Ḫātem-meşrebāndur hiç leʾīm olmaz

7 Ḥużūr-ı bezm-i ʿaşḳa selb-i dāniş şarṭ-ı evveldür
Belī bu ʿilm-i aḫfā-yı cünūndur hiç ʿalīm olmaz

8 Niyāz-ı dille leb-rīz eyle kendüñ baḥs̱-i ʿaşḳ itme
Bu Ṭūr-ı ʿaşḳdur güft u şinev bunda Kelīm olmaz

9 Gül-i dāġ ile sīneñ pür iderken āhı derkār it
Bu bāġuñ şuʿledendür āb u tābı hiç nesīm olmaz

10 Namāz [u] ṭāʿatüñ zünnār-ı küfr-i zülfe rū-pūş it
Tekellüf resm-i ʿayyārānede yirde kilīm olmaz

1b gibi: ḳadar
4a taḫayyülde: maḥabbetde

11 Muḳarrer bil ẓuhūr-ı saʿd u naḥs[i] kevkeb-i baḫtuñ
Ki zīrā rūzgāruñ ḥükm-i taḳvīmi ʿadīm olmaz

12 Gerekdür sāde bu cān-ı hevesde dāġ āzādī
Temennā hīç ḫār-ı dāmen-i ṭabʿ-ı selīm olmaz

13 Degüldür ḳābil-i nūr-ı tecellī dīde-i nāḳıṣ [80b]
Ḥaẕef hem-ḳıymet-i ser-rişte-i dürr-i naẓīm olmaz

14 N'ola añlatmasa māhiyyet-i bahs̱-i kerem hergiz
Bu dārü'l-mülk-i cehl-i nüktedür bunda fehīm olmaz

15 Ġalaṭ-fehm ol gerekse feyż-i istiʿdādın[a] behre
Saña bu noḳṭada pergār-ı ḥikmet müstaḳīm olmaz

16 Ne ḥikmetdür bu kim sebbābe-i Buḳrāṭı gerdūnuñ
Daḫı nabż-āşnā-yı teb-nihādānı saḳīm olmaz

17 Velī kim bir bütüñ naḳş-ı ḫayāli büt-perest itdi
Dem olmaz kim Mesīḥā-ḫāk-i zānū-yı ḥarīm olmaz

18 O rind-i mey-perest ü lāʾubālī-ṭıynetem ben kim
Namāz-ı ṭāʿatüm ālūde-i meyl-i naʿīm olmaz

19 Ben ol rind-i berehmen-ṭıynet ü ʿābid-sirіştem kim
Ne baḥs̱-i küfre ne daʿvā-yı İslāma nedīm olmaz

12a bu cān-ı: levḥān-ı
14a añlatmasa: añlamasa

20 O himmet-pīşeyem kim dīde-i zer-tārı gerdūnuñ
Heyūn cūş-ı-ʿinān-ı ʿazmüme vaḳf-ı kecīm olmaz

21 Ben ol zār-ı zer-i Rüstem ki bir dem ger hücūm itsem
Baña Efrāsiyāb-ı çarḫ dūn-perver-ġanīm olmaz

22 İder kesb-i ṭarāvet sūz-ı dilden gülşen-i dāġum
Bu bāġuñ gülleri ālūde-dāmān-ı nesīm olmaz

23 Virür ḥükm-i zükām-ı yeʾsi hep būy-ı gül-i ümmīd
Dimāġ-ı ehl-i dil-āzürde-i kesb-i şemīm olmaz

24 Dil-i pür-dāġımuz ḳorḳutma ey vāʿiẓ Cehennemle
Ten-i ʿāteş-sirişt-i ʿaşḳda ḫavf-ı ceḥīm olmaz

25 Ḳadem ḳoy şāh-rāh-ı rūzgār-ı ʿaşḳa kim anuñ
Güẕergāhında pervā-yı ṣırāṭ-ı müstaḳīm olmaz

26 Sen ey ḥikmet-şinās-ı ʿālem-i taḥḳīḳ-i dāġ olma
Zemīn-i Rūmda Oḳlīdes-i himmet raḳīm olmaz

27 Birez teşḫīṣ-i nabż-ı ārzūda düşme teşvīşe
Belī dārü'ş-şifā-yı kāʾināt içre ḥakīm olmaz

28 Galaṭdur cünbişi çarḫ-ı ġalaṭ-baḫş-ı bed-āmūzuñ
Meʾāl-i baḥs̱-i Güftī bezm-i ʿālemde kerīm olmaz

20a dībe: dīde
21a zār-ı: zāl-ı /Rüstem ki bir dem ger: Rüstem-neberdem ki
28a ġalaṭ-baḫş-ı: ġalaṭ-kār-ı

-96-

Ḳıṭʿa-i Riyāżī Efendi

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Niçe bir raġbet-i bī-ḥāṣıl-ı dünyā niçe bir
Niçe bir bir iki bed-mest ile ġavgā niçe bir

2 Nefs-i bed-kīşüñ ide leẕẕet-i ḥırṣ-ı dünyā
Seg-i dükkānçe-i ḳaṣṣāb temennā niçe bir

3 Sendedür ṣūret-i sīret iden iksīr velī
Niçe bir itmeyesün cevherüñ ilḳā niçe bir

4 Dür de ġavvāṣ da deryā da ṣadef de sensün
Yine sen bilmeyesün ḳadrüñi ammā niçe bir

5 Bir bilürsen daḫı miʿrāc ile istidrācı
Eyleye meger İlāhī seni şeydā niçe bir

6 Cāme-i beyt-i Ḫudāyı ṣoyalar olmaġçün
Perde-sāz-ı der-i püt-ḫāne-i tersā niçe bir

7 Ṭuta her tār-ı muġān sebḥa-i ṣad dāne yirin
Bir ola ḳıble-nümāy ile çelipā niçe bir

8 Ne rükūʿuñda tenezzül ne sücūduñda niyāz
Ḳıble-i cānuñ ola her büt-i yaġma niçe bir

9 Ḫār-ı ṭabʿuñ niçe bir üns-i nifāḳ-āmīzi [81a]
Birbiriyle bu müdārā bu muvāsā niçe bir

10 Naḳd-i cāna ṣaralar biñ kere kirpāsesini
Pūşiş-i cismüñ ola aṭlas-ı dībā niçe bir

11 Yıḳa dīnin ide dünyāsını maʿmūr-ı tamām
Dīni yoḳ bir iki üc ṭālib-i dünyā niçe bir

12 Pāreler yoḳ mı ʿaṣāsını ser-i vāʿiẓde
Ola her sāde dile daġdaġa-fermā niçe bir

13 Niçe bir cāy-ı meşāyiḫde ola ṣadr-nişīn
Ṭıfl-ı ḫāyīde vü ḫˇor dāye vü lāla niçe bir

14 Evvelīn pāye-i iḳbāl ola dūş-ı dāye
Başmadın pāyın ide farḳ-ı felek-sā niçe bir

15 Şīşe bī-bāde sebū rīḫte ġam-ḫāne tehī
Niçe bir dūr ide bu sāġar-ı mīnā niçe bir

16 Niçe bir eyleye raḳḳāṣī-i bezm-i ʿişret
Oynaya bildig[ü]ni zühre-i zehrā niçe bir

17 Ẓulm-i bī-dād ola mażmūn-ı ḫaṭ-ı defteri hep
Kilk-i tīre bu ḳadar ruḫṣat-ı imlā niçe bir

18 Ḳalem engüştine ney-pāre yüritmez mi daḫı
İnḥirāfında ola ḫāmesi berpā niçe bir

19 Niçe bir eyleyesün pey-reve-i meşşāʾī
Rehber ola bir iki kec-rev-i kec-pā niçe bir

20 Derdüñe ṭıbb-ı nebī eyler iderse çāre
Naḳṣ-ı ibrām-ı feşārāt aṭibbā niçe bir

21 N'eyleye saña ḥekīmān-ı saḳīm-endīşe
Bir alāy ḫasteden ümīd-i müdāvā niçe bir

22 Yüri bir cevher-i ferde olagör dil-beste
Nefy ü iṣbāt cüz ü lā-yetecezzā niçe bir

23 Bir ḫaḳīḳatdedür ancaḳ süḫan-ı ehk-i ḫıred
Baḥṣ-i māhiyet ü iṣbāt-ı heyūlā niçe bir

24 Ṭutdı āşūb-ı fiten dehri ḳıyāmet ḳopdı
Çıḳmaya Mehdī-i Ḥaḳ inmeye ʿĪsā niçe bir

25 Niçe bir çıḳmaya ḫurşīd sipihr-i baṭḥā
İrmeye ṣubḥa ḳala bu şeb-i yeldā niçe bir

26 Ey serā-perde-i Yeṣribde olan ḫˇāb-ālūd
Nā-şüküfte ola ol nergis-i şehlā niçe bir

27 Niçe bir mātemī-i ḥasret-i dīdāruñ ola
Ol siyeh cāme ile Kaʿbe-i ʿulyā niçe bir

28 Bilmez idüñ hele görseñ müteşaḫḫıṣ olsa
Şerʿ-i pāki ola māhiyyet-i uḫrā niçe bir

29 Geldi ol dem ki bu ḫˇābuñ ide taʿbīri ẓuhūr
Muntasaḫ olmaya bu eşkāl ḳażāya niçe bir

30 Süḥre eylemeye ilḳā-yı ḫayāl-i tezvīr
ʿArż-ı iʿcāz-ı ʿaṣā itmeye Mūsā niçe bir

31 Sırrı vardur bunuñ elbette ider ṣoñra ẓuhūr
Ġayret-i Ḫaḳ dime olmaya hüveydā niçe bir

32 Vaḳt-i kārı bilür elbette Ḥakīm-i Muṭlaḳ
Bü'l-fuḍūlāne ya bu renciş-i şekvā niçe bir

-97-

Ḳıṭʿa-i Neşāṭī Şeyḫ-i Mevlevī[*]

Feʿilātün fʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Niçe bir[32] dilde bu endīşe-i dünyā niçe bir [81b]
Niçe bir peyrevi-i nefs-i ḫod-ārā niçe bir

2 Niçe bir olmaya şemşīr-i ḫuṣūmet ber-dest
Nefs-i bed-kīş ile dāʾim bu müdāra niçe bir

---

[*] Neşâtî Divanı: K 26 / s. 83.
[32] Divanda devamlı "nice bir" şeklindedir.

3 Böyle ġafletle giçer mi daḫı şām u seḥerüñ
İrmeye ġāyete bīhūde bu sevdā niçe bir

4 Niçe bir bü'l-hevesāne bu sefāhet dāʾim
Naḳd-i ʿömrüñ idesin yoḳ yire ifnā niçe bir

5 Fikr-i dünyā ile ālūde olup bī-pervā
Gelmeye yāduña aṣlā ġam-ı ferdā niçe bir

6 Şuʿle-i āhı idüp bedreḳa-i rāh-ı yaḳīn
Olmaya cilvegehüñ ʿālem-i maʿnā niçe bir

7 Daḫı gitmez mi derūnuñda bu ṭıflāne heves
Naḳş-ı bī-maʿnī-i dünyāyı temāşā niçe bir

8 Ne bu kūrāne reviş laġziş-i pā inṣāf it
Olmaya dīde-i cānuñ daḫı bīnā niçe bir

9 Ẓāhirüñde ḳanı ārāyiş-i taḳvādan es̱er
Bāṭınuñ olmaya mirʾāt-ı mücellā niçe bır

10 Sen iken maẓhar-ı küll nüsḫa-i esrār-ı ezel
Yine sen bilmeyesin kendüñi ḥayfā niçe bir

11 Pāk olup jeng-i ṣūver āyīne-i ḳalbüñden
Rūy-ı maʿnā daḫı olmaya hüveydā niçe bir

3a ġafletle: ġafletde

12 Reng-i zerdī-i nedāmet daḫı itmez mi ẓuhūr
Niçe bir ḥumret-i keyfiyyet-i ṣahbā niçe bir

13 Mestī-i ʿaşḳ-ı mecāz irmedi mi ġāyetine
Kendiñi eyleyesin ʿāleme rüsvā niçe bir

14 Ṭaḳasın gerdenüñe kendi elüñle zencīr
Ḳayd-ı dil -bestegī-i zülf-i muṭarrā niçe bir

15 Niçe bir keşmekeş-i maʿreke-i kān-ı yekūn
Şöhret-i ʿālem içün ḫalḳ ile ġavġā niçe bir

16 Cevher-i ẕātuñı bil kān-ı vücūduñ fehm it
Bahs̱-i bīhūde-i mahiyyet-i eşyā niçe bir

17 ʿĀrif ol cümleyi bil noḳṭa-i vaḥdetde temām
Fikr-i taḳsīm-i cüz ü lā-yetecezzā niçe bir

18 Naḳd-i cān ber-kef-i teslīm daḫı olmayasun
Ṭaleb-i gevher-i gencīne-i baṭḥā niçe bir

19 İştiyāḳ-ı dili ʿarż it bu iki beyt ile var
Niçe bir olmaya dilde bu temennā niçe bir

20 Ḳadd-i pāküñ daḫı itmez mi saʿādetle ḳıyām
İştiyāḳuñla gezüp hep ola bī-cā niçe bir

13a ġāyetine: pāyane
15a kān-ı yekūn: kün fe-yekūn
17b cüz ü: cüz-i
20a ḳadd-i pāküñ: nahl-ı nazuñ

21 Niçe bir bağrına ol seng-i siyāhı başasun
Ḥasret-i ḫāluñ ile Kaʿbe-i ʿulyā niçe bir

-98-

Ḳaṣīde-i Nergisī

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Ele al Nergisiyā cām-ı ṣafā-peymāyı
Çünki gördüñ bu dem-i ḫurrem-i behcet-rāyı

2 Ḳıl yine naġmetü'l-ʿayş ile memlū dehri
Essabūh ile pür it sāmiʿa-i dünyāyı

3 Kec otur mastaba-i ʿişrete Cemşīdāne
Kec ḳılup ṭaraf-ı külāh-ı ser istiġnāyı

4 Ṭutsun āfāḳı yine zemzeme-i nūş-ā-nūş [82a]
Cem de görsün nic'olur ṭanṭana-i dārāyı

5 Gice gündüz dimeyüp mest-i müdām olsa n'ola
Rāygān buldı göñül bāde-i ġam-fersāyı

6 Bir daḫı dir mi ʿaceb ʿālem-i bālāya belī
Nūş iden bu mey-i rāhat-dih-i rūh-efzāyı

7 Bu mey ol bāde degüldür ki ḳadeḥ-āşāmı
Çeke bezminde anuñ dağdaġa-i dünyāyı

8 Neşʾe-i yek-demesi renc-i ḫumār ile geçe
Ola her bir ḳadeḥi mültezem-i rüsvāyı

9 Didügün ol mey-i şevḳ-efgen-i dünyādur kim
Ḳaṭresi zinde ider gösgötüri dünyāyı

10 Gösterür lez̲z̲et-i Şīrīni mey-i Firdevsī
Añdırur nükhet-i ḫˇoş-būyı dem-i ʿĪsāyı

11 Yaʿnī ṣaḥbā-yı beşāretüñe mübāḥatı
Kimse inkār idemez ola meger sevdāyı

12 Şemme-i nükheti ṣaḥn-ı ḥarem-i baṭḥāda
İtdi mümtāze-keşān ṣūfī-i ḥelvā-ḥānı

13 Minnet İlāha ki irdük bu zamān-ı ṭaraba
Şükr Mevlāya ki gördük bu dem-i zībāyı

14 Bārekallāh zihī mevsim-i ʿayş idi (?)
Levḥaşallāh ḫˇoşā vaḳt-i ḳadeḥ-peymāyı

15 Budur ol dem ki idüp ehl-i dil-āheng-i simāʿ
Ferş-i heft tūy-ı cihāna ide püşt ü pāyı

16 Nice ḥamd itmeye biñ cān ile eşyā ki felek
İtdi tertīb-i żiyāfet götüri dünyāyı

17 Nice raḳṣ itmeye yüz şevḳle ʿālem ki ḳażā
Bir ʿuṣūl itmede her naġme-i rūh-efzāyı

18 Bilmiş olsun cigerin çāk iderin bī-pervā
Kim ki şimden gerü dirse felege hercāyi

19 Nicer hercāyi dinür aña ki ber-vefḳ-i murād
Virdi kām-ı dil-i yārān-ı hüner-peymāyı

20 Virdi bir revnaḳ-ı nev-hāne-ḳah-ı dünyāya
Şeyhü'l-islām idüp ol fāżıl-ı bī-hem-tāyı

21 Şeref-i necm-i hüdā neyyir-i evc-i taḳvā
Vāżıʿu'l-asl-ı ʿatā ʿillet-i cān-baḫşāyı

22 Mū-şikāf-ı dil-i tedkīk-i keremkār-ı şefīk
Sīret-i lehce-i taḥḳīḳ eṣer-i dānāyı

23 Ḳuvvet-i bāzū-yı dīn bāṣira-i ʿayn-i yaḳīn
Revnaḳ-i rū-yı zemīn māye-i dīn-pīrāyı

24 Maʿnā-i ṣūret-i cān ṣūret-i şaḫṣ-ı insān
Tekye-i naẓm-ı cihān nüṣḫa-i rūşen-rāyı

25 Vālidi oldı sitemi Ẕekeriyyā-yı nebī
Kendüsi fāʾiż olup ʿizz ü ʿilm-i Yaḥyāyı (?)

26 Ol kerīm ibn-i kerīm efḍal ü efḍal-zāde
Ced-be-ced eyledi iḥyā es̱er-i ābāyı

27 Ẕātına mecmuʿ-ı baḥrin dir isem erzāni
Anda fetvā ile cemʿ itdi Ḫudā taḳvāyı

28 Olur olmaz ki ider ṣaṭr-ı cevāba taḥrīr [82b]
Ṣanma bīhūde ider ḫāmesi ol imlāyı

29 Dehen-i pāki gibi hem ṭurma lisān-ı ḳalemi (?)
Nefy ü is̱bāt ile tevhīddedür Mevlāyı

30 Ṭurma ẓāhirde ḳalan zāhid-i ḫor teʾvīlin
Bilmeyüp benden iderse eger istiḳṣāyı

31 Bilmezin ben el uzatduḳça kitāba ol ider
Ḳuvvet-i fażl ile ḥal nükte-i yā Yaḥyāyı

32 Bende-perver senedā? server-i ʿālī-ḳadrā
Ey ki fermānuña emr itdi Ḫudā dünyāyı

33 Ruḫṣat olursa eger ṭabʿ-ı keremkāruñdan
Ḥażrete bildireyin dāʿiye-i şekvāyı

34 Ḥak bilür furḳat-i ḫāk-i der-i iclālüñden
Diyemem mertebe-i sūz-ı dil-i şeydāyı

35 Gözlerüm ḳan aḳıdur miḥnet ile añduḳça
Şeref-i ʿaẓmet-i? dergāh-ı bihişt-āsāyı

36 H̱aste-i derd-i ġamum ḳuvvet-i reftār olsa
Kuḥl idenüñ ḳatı āsān idi ḫāk-i pāyı

37 Ayaġum düz baṣabilsem biricik dünyāda
Gösterür dem-i rūşen bendeki dünyāyı

38 Yüzüm olsa sevecek ḫāk-i ʿubūdiyete ger
Ben bilürdüm nic'olur dergehe cebhe-sāyı

39 Virmese müjde-i iḳbālüñ eger ṭabʿa neşāṭ
Ġam iderdi beni āzurde-i ṣad rüsvāyı

40 Ḥamd-i Allāh bu peyām ile bulup tāze ḥayāt
Bende gösterdi felek muʿcize-i ʿĪsāyı

41 Añların bir daḫı pā-māl idemez dehr-i denī
ʿArşa irgürdi göñül tārik-i ferḳad-sāyı

42 […][33] şu ḳadar baḫt-ı kerīm
Virdi naḳd-i feraḫ-ı bī-ḥad [ü] lā-yuhṣāyı

43 Yoḳdurur tehniyet-i ḥażrete istiʿdādum
Bilürem rütbe-i pest-i dil-i pür-sevdāyı

---

[33] Bu kısım metinde boş bırakılmıştır.

44 Hiç bu ṣūretle bu güftār-ı şütür-gürbe ile
Nice vaṣf ideyin ol fāżıl-ı rūşen-rāyı

45 Dür-nis̱ār olur idüm meclisiyān-ı ḫāṣṣa
El[ü]me virse Ḫudā mürsele-i ḥavrāyı

46 Söz yirine güher-i ʿadl-i nis̱ār eyleyerek
Tehniyet ḳılsam o maḫdūm-ı melek-sīmāyı

47 Nice maḫdūm-ı şeh-i taḫtuña fażl u hüner
Ki müsellem aña yārān-ı fünūn-ārāyı

48 Hüner āmūḫte-i ḫāṣṣ-ı ḫudāvend-i güzīn
Terbiyet-kerde-i maḫṣūṣ der-i mevlāyı

49 Ol ʿalī-nām u ʿalī-sīret [ü] ʿālī-kevkeb
Ki s̱enā-güster idindi meleʾ-i aʿlāyı

50 Maḫlaṣı dimez idi ola rıżāyī isnād
Görmese ṭavr-ı kerīminden eger erżāyı

51 […][34] idrākında
Dest-ḫˇoş olsa n'ola […][35] dānāyı

52 Oldı meddāḥı o maḥbūb-ı ḳulūbuñ ʿālem [83a]
Baña maḫṣūṣ ola ṣanmañ ḳalem-i ıṭrāyı

---

[34] Bu kısım metinde boş bırakılmıştır.
[35] Bu kısım metinde boş bırakılmıştır.

53 Nükte-sencā n’ola ıṭnāb ile taṣdīʿ itsem
N’eyleyem żabṭ idemem ḫāme-i bī-pervāyı

54 Mest-i şevḳüm n’ola ger ḫalṭ-ı kelām eyler isem
Bāde küstāḫ ider elbette dil-i şeydāyı

55 Yiri maḳṭāʿda iken gör nice bī-bākāna
Maḫlasım cilve-geh itmekte ṣaf-ı bālāyı

56 Nergisī gül gibi baş üzre yir itse yiridür
Nükhet-i medḥüñ ile itmededür būyāyı

57 Gel duʿā eyle yiter bī-üdebāna ṭaṣdīʿ
Sıḳleti ḳov nice bir yāve vü herze-ḫāyı

58 Netekim sāḳī-i ḳudret ide bu meclisde
Bāde-i luṭf ile gerdān-ı ḳadeḥ-peymāyı

59 Der-miyān ola simāṭ-ı keremüñ ṣubḥ u mesā
Bī-dirīġ ide Ḫudā māʾide-i naʿmāyı

60 Yüz sürüp dergehüñe cümle-i erbāb-ı hüner
Secdegāh eyleye ol bārike aʿlāyı (?)

61 ʿİzzetüñ görmek ile ola eḥibbā mesrūr
Miḥnet-i reşk ü ḥased ide helāḳ aʿdāyı

62 Vire ol rütbeye hemvāre vücūduñ revnaḳ
İde ihyā reşeḥāt-ı ḳalemüñ dünyāyı

-99-

Kefevi Rahmetullāḥ Efendi Berāy-ı Ebu'l-beḳāy-ı Fāżıl

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İḳtiżādur bār-ı ġam ber-dūş-ı geşt-i serserī
Ey dil ādem iḫtiyār itmezdi bu yād illeri

2 Āşnā-bīgāne vü bī-gāne-ḫod bī-fāʾide
Ġurbet illerde ġarībüñ kimse olmaz yāveri

3 Çarḫ ise bāzār-ı ʿayşı germ ider nā-dān ile
Dāniş erbābı olurken cān u dilden müşteri

4 Cāhil ʿālī-ḳadr ü ehl-i ʿilm ü ʿirfān pāy-māl
Böyle devrinden yıḳılsa yegdi çarḫuñ çenberi

5 ʿUsr-i yüsrüñ sırrını bilmez de feryād eylerüz
Gūş iderken ẕevḳ-i vaṣl u derd-i hecr-i dilberi

6 Rūzgār ile ġubār-āsā bulursan mertebe
Bü'l-beḳā-yı fāżıluñ ol ʿİzziyā ḫāk-i deri

7 Menbaʿ-ı cūd u keremdür maʿden-i ḫulḳ-i ḥasen
Ġayra muḥtāc olduġın şāyeste görmez çākeri

8 Maṭlaʿ-ı iḥsān-ı luṭfuñ māḥ-ı bedr-i sāṭıʿı
Müşriḳ-i feyż-i ʿaṭānuñ āftāb-ı enveri

9 Mecmāʿü'l-bahreyn-i ʿilm ü maʿrifet deryā dili
Fikri ġavvāṣ-ı dürer iḫrāc ider lülüleri

10 Bu ʿalā-cāʾīz muḫāṭab olsa cüzʾiyyātdan
Külliyātıdur senüñ fehminde ʿāciz ebheri

11 Ḳalb-i şīrāzī-maḳam u faḫr-ı rāzī-iʿtibār
Bü'l-ʿaceb mi olsa ehl-i ʿilm ü fażluñ eşheri

12 Esb-i ṭabʿum pāy-ı bend-i ġamdan olsaydı ḫalāṣ
ʿArṣa-i medḥüñ geçerdüm ben daḫı cevlāngeri

13 Yā İlāhī olsun ol ẕāt-ı şerīfüñ rūz u şeb
Baḫt-ı ḫidmetkārı ṭāliʿyārı nuṣret-yāveri

-100-

Ḳaṣīde-i Cinānī Berāy-ı Cāme Der-sitāyiş-i Sulṭān Murād*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Baña bir cāme naṣīb eyledi bu devr-i felek [83b]
Görmedi ancılayın cāme daḫı ins ü melek

2 Farḳ olınmaz etegiyle yaḳası çākinden
Ne yaḳa ḳaldı fenā bulmaduḳ anda ne etek

---

* Cinânî Divanı: K 23 / s. 76.
B: Ḳaṣīde-i cāme der-medḥ-i pādişāh-ı cihān Sulṭān Murād Ḫān bin Selīm Ḫān raḥmetu'llāhi Taʿālā ʿāleyh

3 Her ezildükçe ezildi cigerüm miḥnet ile
Her delindükçe delindi bile yanınca yürek

4 Elem-i faḳr ile bir özge belādur çekerin
Yırtılup ḳalmadı bir yiri dirīġā çekerek

5 Peşgīr eyler idüm sofraya ammā bilürem
Sofra yoḳ ḥücrede ġam-ḫānede yinmez yiyecek

6 Var iken dāmeni çārūba ne ḥācet ammā
Degişürdüm anı çingāne eger virse elek

7 Aḳ durur rengi anuñ kendüsi hep göz gözdür
Dām-ı māhī dir idüm ṭursa derūnında semek

8 Geyicek her ṭarafından yüridükçe dökilür
Āşyān itmiş anı kehle vü burġūs̱ u böcek

9 Yelerek dāmen ālūde vü ṣad-çāk oldı
Kesdirürdüm etegin bārī eger çıḳsa yelek

10 Eskidi gerçi ki her cānibi ṣad-pāre olup
Ayrılup olmadı bir pāre bedenden münfek

2b bulmaduḳ: bulmadıġ
3a cigerüm: yüregüm
4a çekerin: çekerem
4: 5
4b ḳalmadı bir yiri: her yiri ayıldı
7a aḳ: aġ
9a dāmen: dāmeni

11 Açılan şerḥaları şerḥ-i ġam-ı dehre dehen
Yırtılan pāreleri zīver-i her ḫār u ḫaşek

12 Ṭoḳıyan elleri anı pūde olursa n’ola kim
Anı seyrek ṭoḳıyup eylememiş tārını pek

13 Dāʾimā arḳaya alduḳça göñülsüz giyerem
N’ideyüm çul da idinmez anı göñüllü köpek

14 Ṣoyınup faḳr ile ey dil n’ola ʿuryān olsañ
Ġam degül böyle ḳaba alma ṣaḳın egnüñe tek

15 Ṣabr iderseñ irişür luṭf-ı Ḫudāvend-i ezel
Saʿy idüp ʿarṣa-i ümmīde emel toḫmını ek

16 Dāver-i Cem-ʿaẓamet Ḥażret-i Sulṭān Murād [36]
Ḳıdve-i nevʿ-i beşer ġayret-i eṣnāf-ı melek

11a dehre: faḳra
12a Ṭoḳıyan elleri anı pūde olursa n’ola kim : Çürüsün elleri anı ṭoḳıyup işleyenüñ
12b anı seyrek: ki çürükden
16: 21

[36] Divana göre bundan önceki 5 beyit eksiktir:
Raḥm idüp ḥāl-i perīşānuñı iʿlām itsün
Eyle āġā-yı ʿaṭā-baḫşa tażarruʿla dilek

Ol ki ʿālemde zekāvetle ʿalemdür şimdi
Ḳalem-i ṣunʿ-ı Ḫudā nāmını ḳılmış Zeyrek

Fuḳarāyı şeh-i devrāna añup düşdükçe
Çeker iḥsānını celb eylemege niçe etek

Bildürüp şāha ʿayārın işi altun oldı
Yüz sürelden işigi ṭaşına mānend-i miḥek

Nice şeh Ḫüsrev-i gerdūn u şehenşāh-ı kerem
Ḫāk-i dergāhı niçe şehlere tāc-ı tārek

17 Ḳulzüm-i fażl u hüner ʿilmine nisbet ḳaṭre[37]

Pīr-i dānā-yı ḫıred ʿaḳlına nisbet gūdek

18 Nāvek-i ḳahrı ile ḳavm-i ʿadū müsteʾṣıl[38]

Tīġ-i ser-tīzi ile ḫaṣm-ı ḳavī müstehlek

19 Gerçi bu ʿarṣada öz başına begdür ammā[39]

Yine biñ cān ile dergāhına ḳuldur Özbek

20 Ḫaṣmı mihr olsa eger ẕerre degül yanında

Naẓar-ı himmetine gelmeye sīmurġ sinek

21 Ḳabża-i ḳudretine ḳavs-i ḳuzaḥ şekl-i kemān

Destine nīze-i Mirrīh felekde bir nāvek

22 Düşmen-i dīne ser-āġāz nebred itse ne dem

İrişür gūşına her gūşeden "en nuṣrete lek"

17-23

[37] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Ḫāṭır-ı ʿāṭırına rāz-ı derūnī mülhem
Ḳalbine cümle-i esrār-ı ledünnī müdrek
18: 25
[38] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Mürtesem cümle ṣuver āyīne-i ḳalbinde
ʿĀrıż olmaz aña hīç ẕerre ḳadar şübhe vü şek
18b ḳavī: ʿadū
19: 27
18a bu ʿarṣada öz başına: öz başına bu ʿarṣada
[39] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Pādşāhān-ı memālik işiginde ḳulıdur
Gönderür her birisi niçe hedāyā vü belek
20a degül: ḳadar
22a Düşmen-i dīne ser-āġāz nebred itse ne dem: Düşmen-i bed-güherüñ rezmine āġāz itse

23 Nereye gitse aña feth̩ ü z̩afer bedreḳadur
Ḳanda ʿazm itse olur rāh-ı hidāyet meslek

24 Beyt-i maʿmūr-ı felek ḳaṣrına hem-pāye degül[40]
Mihr ü meh himmeti bustānına bir iki kelek

27 Gel Cinānī ḳo bu ṭasdīʿi bulındı maḳṣūd [84a]
Midḥat-i şehde ne söylerseñ olur müstedrek

28 Baʿd-ezīn başla ḫulūṣ üzre duʿāya tā kim[41]
Aña āmīn diye ser-cümle büzürg ü kūçek

29 Tā geyüp ḫilʿat-i ser-sebzi nihāl-i gülşen
Bülbüle ʿarż-ı cemāl eyleye güller gülerek ʾ

23a gitse: varsa
24: 34
[40] Divana göre 2 beyit eksiktir:
Aña fındıḳ gicesi gibi ṣafā-baḫş gelür
Ḳulları ḫaṣm ile ol gün ki ider rezm-i tüfek

Görinen her gice encümle sipihri ṣanmañ
Çekmege çarḫ aña iḥżār ider altunlu bīlek
27a bulındı maḳṣūd: murāduñ maʿlūm
28: 38
[41] Divana göre 2 beyit eksiktir:
Fuḳarā ḳısmına çün merḥameti ʿālīdür
Ḫilʿat-i luṭfı çıḳar aña ne ibrām gerek

Bir senüñ gibi kemāl ehline lāyıḳ mı degül
Sāye-i maʿdelet-i şehde ser-ā-ser geymek
28a Baʿd-ezīn başla ḫulūṣ üzre duʿāya tā kim: Şimdiden ṣoñra duʿā eyle şeh-i devrāna
28b aña āmīn diye: disün āmīn aña
29a gülşen: bāġuñ
ʾ 29b Bülbüle ʿarż-ı cemāl eyleye güller gülerek: Ṭunada faṣl-ı bahār irişicek anı çiçek

30 Gül-i ruḫsārını her laḫẓa ṭutup tāze vü ter [42]

Ḫaşre dek ḳılmaya pejmürde anı devr-i felek

31 Pāydār ide Ḫudā devletini furṣatını

Emrine rām ola ʿālemde simāk ile simek

-101-

Ḳaṣīde-i Cinānī Berāy-ı Ḫāne Der-Sitāyiş-i Sulṭān Murād*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Bir ʿaceb ḫāneye sevḳ itti beni ṭāliʿ-i dūn

Bām-ı gerdūn-ı kühen gibi anuñ ṣaḳfı nigūn

2 Seyl-i bārān-ı belā öyle ḫarāb itmiş kim

Müteaẕẕirdür o vīrānenüñ içinde sükūn

3 Kīse-i ehl-i fenā gibi derūnı ḫālī

Dili āşıḳ gibi ālām ile ammā meşḥūn

4 Gerçi ekẟer yirinüñ ekẟerisi gitmişdür

Baḳıcaḳ her [ş]ermsārī olur dāġ-ı derūn

5 Gelse eyyām-ı şitā berd ile lerzān oluruz

Çeng çalmaḳ o maḳām içre olupdur ḳānūn

30: 41

[42] Divana göre 1 beyit eksiktir:

Elem-i ḫār ile feryād-ı hezār itdükçe

Bülbüle ʿarż-ı cemāl eyleye güller gülerek

* a.g.e.: K 24 / s. 80.

B: Ḳaṣīde-i berāy-ı Ḥażret-i Sulṭān Murād Ḫān güfte- ez-ān merḥūm Cinānī Efendi

2a itmiş kim: itmişdir

2a öyle: eyle

3b dili: dil-i

6 Seng-i bī-dād ile yıḳmış ocaġın devr-i felek
Dey gelüp faṣl-ı şitā olsa yaḳılmaz kānūn

7 Yaġsa yaġmur o ḳadar ṭamlar anuñ ṭamlasa kim
Bilmezem ḳanḳısıdur anda derūn u birūn

8 Nice ṭamlar diyeyin aña oluḳ gibi aḳar
Ṭurma fırfır dönerin anda miṡāl-i ṭāḥūn

9 Iṣladup cāme vü destārı bizi ter düşürür
Ṭuracaḳ bir yiri yoḳ ḳış güni maḥrūs u maṣūn

10 Altı yaş üsti açıḳ miḥneti çoḳ rāhatı yok
Vay ne beñzer aña kim dibi delinmiş ḳalyon

11 Tīreklikten göremez göz gözü girseñ içine
Ḳıldı şeb rūzumuzı miḥnet-i baḫt-ı vārūn

12 Saḳfı ol deñlü deliktir ki giceyle baḳıcaḳ
Āsmānuñ görinür kevkebi hep gūn-ā-gūn

13 Issıdan faṣl-ı aġustosda fırındır gūyā
Teff ü tābı bişirüp baġrum ider derd ile ḫūn

6b şitā: şubāt
7a ṭamlasa: ṭamları
7b u: ile
8b dönerim: dönerem
9b maḥrūs: maḥfūẓ
10b kim:
11b miḥnet: nekbet

14 Ṭurmayıp ol yıḳılır ḫarca girüp ben yaparum
Eyledi ġarḳa-i girdāb-ı belā baḥr-i düyūn

15 Aḳçamuz vir diyü hengāme ider dāyinler
Ḳapuda her gün olur ceng-i mütūn ile ḳurūn

16 Yire geçsün n'ideyin böyle ḫarābı yitmez
Ṣarf olınsa yıḳıġın yapmaġa māl-ı Ḳārūn

17 Ṣatar olsaḳ ulemā vaḳfı diyü almazlar
Beyʿ olınmazsa eger bārī olaydı merhūn

18 Bir nefes āḳil olan nice ḳarār itsün kim
Ṭurmaz içinde anuñ baġlamayınca mecnūn

19 Bunca ʿaybıyla anuñ yoḳdur içinde yiyecek
Yaḳacak yoḳ meger üstinde olan köhne sütūn

20 Giryemiz fāreyi ṣayd eyleyemez żaʿfından[43] [84b]
Tūyiyā oldı anuñ gözlerine fażla-i ḫūn

21 Yapabilsem diyü efkār ile aḳlum daġılur
Māl-i ḫülyāsı virür ḳalbüme sevdā-yı cünūn

17a olsaḳ: olsañ
19b köhne: eski
[43] Bu beyit divanda bulunmamaktadır. Bundan sonra sıralama divana göre birer fazla devam etmektedir.
21a daġılur: ṭaġılur

22 Kim yapar anı meger bedreḳa-i luṭfı ile
Pādşāhuñ baña iḥsānı ola rāh-nümūn

23 Hüsrev-i Cem-ʿaẓamet dāver-i Dārā-ḥaşmet
Ṣāḥib-i seyf ü ḳalem fātiḥ-i iḳlīm ü ḥuṣūn

24 Ḳuṭb-ı gerdūn-ı kühen Ḥażret-i Sulṭān Murād
Beyt-i maʿmūrı anuñ ḫāne-i rubʿ-ı meskūn

25 Ṣadr-ı meşrūḥı kütüpḫāne-i tevḥīd-i Ḫudā
Anda eṣnāf-ı kemālāt-ı ledünnī maḫzūn

26 Kalbine muġlaḳ olan cümle maʿānī mekşūf
Ẕātına lāzım olan ʿizz ü saʿādet maḳrūn[44]

27 Pāyesi ʿāleme ʿünvān u saʿādet ü şeref
Ḫāmesi gülşen-i feyż içre nihāl-i mevzūn

28 ʿİlmi hep ḳuvvet-i ḳudsiyye ile cāzimdür
Tabʿ-ı pāḳinde bulınmaz şübehāt ile ẓünūn

29 Bendesi olmaġa biñ cān ile ʿālem ḳurbān
İşigi ḫākine yüz sürmege dünyā meftūn[45]

22a Dārā-ḫaşmet: Dārā- şevket
[44] Divana göre bundan sonraki 1 beyit eksiktir:
Munṭavī nuṭḳ-ı faṣīḥinde kelām-ı büleġā
Münderiç naẓm-ı şerīfinde nikāt u mażmūn
27a pāyesi: nāmesi
27: 29
27b feyż: naẓm
29: 32
29a ḳarbān: ṭālib

30 Niçe vīrāneyi bir laḥẓāda maʿmūr eyler
Kūhı emr eylese bir demde iderler hāmūn

31 Gel Cinānī sözi şimden-girü taṭvīl itme
Muḫtaṣar ḳıl ne ḳadar şiʿrüñ olursa efsūn

32 Ḫāne-i ḳalbüñi luṭfuyla yapar şāh-ı cihān
Ḳomaz elbette senüñ kalb-i ḥazīnüñ maḥzūn

33 Ḫāne-i devr-i kühen nite ki maʿmūr ṭura
Nite kim devr ide ʿālemde şühūr ile sünūn

34 Ḥaşre dek salṭanātın eyleye pāyende Ḫudā
ʿÖmrini devletini hem ide dāʾim efzūñ [46]

29b meftūn: memnūn

[45] Divana göre bundan sonraki 3 beyit eksiktir:
ʿĀlemüñ şimdi dilinde n'ola tesbīḥ olsa
Naẓma geldükçe olur sözleri dürr-i meknūn

Ḳapusında bir iki bendesi şāhān-ı ʿAcem
İşiginde bir iki kelbi Lenoid ü Simon

Farżdır emrine elbette iṭāʿat zirā
Ḳavli maḳrūn-ı edeb fiʿli ser-ā-ser mesnūn

30b kūhı: kūha, hāmūn: kāmūn

34b hem ide dāʾim: eyleye her gün

[46] Divana göre bundan sonraki 1 beyit eksiktir:
Ola nāfiẕ bu cihān içre cihān ṭurduḳça
Emr ü fermān-ı hümāyūn u mis̱āl-i meymūn

-102-

Ḳaṣīde-i Saʿdī Ḳırımī Berāy-ı Selīm Girāy Ḫān

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Ḳırmızı dermev? içre ḥażret-i ḫān
Ṣan şafāk içre mihr-i raḫşāndur

2 Cāder-i sebzede ḳarār itse
Sebzezār içre vird-i ḫandāndur

3 Egnine alsa ger libās-ı beyāż
Nūr [u] nūr üzre pertev-efşāndur

4 Bād-ı ṣubḥ ile ṭūġ-ı şāhīler
Zülf-i dilber gibi perīşāndur

5 Baş açup her ṭaraf şaḳāyıḳveş
El bıraḳsalar ḫırāmandur

6 Gūyiyā bārgāh-ı gūn-ā-gūn
Lāle-i mevsim-i hazīrāndur

7 Nīze-i cān-sitānı merdānuñ
Sūsen-i bāġ-ı dehr-i yeksāndur

8 Aḳ dermev? güşād olup yir yir
Ak güller gibi firāvāndur

9 Surḫ-pūşīde-beste ser-ḳoçılar?
Peyrev-i ġonçe-i gülistāndur

10 Cā-be-cā āteş içre dūd-ı kebūd [85a]
Gülsitān içre sünbülistāndur

11 Aḳ tekerler ḥabābveş bī-ḥad
ʿAskeri ṣanki […][47]

12 Encüm-i bī-şümār-ı deryā-ḫod
Ḫān Selīm anda māh-ı tābāndur

13 Şeceristān-ı bī-ʿaded deryā
Şeh Selim anda şīr-i ġarrāndur

14 Āyet-i fetḥ naṣr-ı rāyāṭı
Ḳāmeti ẓıll-ı Rabb-i Raḥmāndur

15 Çevre-yanında hem-çü hışn-ı ḥaṣīn
Kār-dīde gürūh-ı segbāndur

16 Bārgāhıdur çü metn-i metīn
Ḥāşiye her ṭaraf dilīrāndur

17 Ḳażi-ʿasker efendimüz ḥaḳḳā
Şimdi ser-defter-i ẓarīfāndur

---

[47] Bu kısım metinde boş bırakılmıştır.

18 Ṭabʿ-ı ḫᵛoş-maḳāl-i bülbül-ṭabʿ
Şuʿarā defterine ʿunvāndur

19 Ḳulları şīr-dil pelenk-efgen
Her birisi şecīʿ ü merdāndur

20 Gülle-i kūy-ı düşmene şāhā
Pāy-ı raḫşuñ mis̱āl-i çevgāndur

21 Bu ʿibādet ki sende var bī-şek
Peyk-i nuṣret o gökçe pūyāndur

22 Sen o şehsün ki kemterīn fiʿlüñ
Luṭf-ı vücūd u sehā vü iḥsāndur

23 Berḳ-i tīġüñ ḫayāli ile ʿadd
Çeşmi giryān u baġrı sūzāndur

24 Beni ṭūṭīveş eyleyen gūyā
Sükker-i medh-i ḫān-ı ẕīşāndur

25 Böyle eşʿāra daḫl iden bī-ẕevḳ
Ḥāsid ü dūn-ı ṭabʿ u nā-dāndur

26 Mūrveş bī-mecāl olan eşḫāṣ
Kendüyi ẓann ider Süleymāndur

27 Söyleseñ naẓmı nes̱ri farḳ itmez
Bü'l-ʿaceb şāʿir-i ġazel-ḫ̮āndur

28 Kendi zuʿmınca her biri ammā
Mīşe-bustān-ı şiʿre arslandur

29 Pençe-i şāh-bāz-ı ṭabʿumda
Her birisi şikār-ı bī-cāndur

30 Ġareżüñ imtiḥān ise ḥāsid
Gel berü ḫ̮ānımuz süḫ̮an-dāndur

31 Ġonceveş meclisinde dem-beste
Ger ẓahīr ü naṣīr ü selmāndur

32 Sürūr-ı zümre-i sipāh-ı süḫ̮ān
Ser-firāz-ı riyāż-ı ʿirfāndur

33 İdelüm ḫ̮ān öñünde ʿarż-ı hüner
Görelüm ḳanḳımuz gürīzāndur

34 Bu ḳadar söyleden beni şahā [85b]
Ġayret ü ār-ı beyne'l-aḳrāndur

35 Medḥüñi böyle mi iderdüm ben
N'eyleyem dil elemle nālāndur

36 Hicr-i derd-i feraḥla ḫaste göñül
Bülbül-i zārveş pür-efġāndur

37 Naḳd-i künc-i sürūrdan ḫālī
Dil ḫarāb u yabāb u vīrāndur

38 Ṣadef-tabʿuma iltifāt olsa
Bahr-i eşʿāra güher-efşāndur

39 Reşḥa-i ḫāme-i dür-efşānum
Zīb-i dükkān-ı şehr-i ʿirfāndur

40 Ṣavt-ı ḫāmem riyāż-ı maʿnīde
Naġme-i bülbül-i ḫˇoş-elhāndur

41 Bu revā mı ki ey felek dāʾīm
Ehl-i dil pāy-māl-i dunāndur

42 İdeyin bāri ben de terk-i hüner
Bu żamīrümde sırr-ı pinhāndur

43 Yiter ey dil şikāyet itme yiter
Ḫān Selīm ʿadl ṣāḥibi ḫāndur

44 Cevr olmaz zamāna da şimdi
ʿAdli bu ʿāleme nigehbāndur

45 Ḥükmi cārīdür ol ḳadar dehre
Mīş-i serdār-ı ḫayl-i gürgāndur

46 Bābını mesned eyleyen dāʾīm
Ḫurrem ü ḫande-rūy u şādāndur

47 Seni de bir murād ider ey dil
Dergeh-i derd-i ḫalḳa dermāndur

48 İtme Sāʿdī kelāmuñı ıṭnāb
Maḳṣaduñ ẓāhir ü nümāyāndur

49 İḫtiṣār-ı kelām-ı fāʾidemend
Reviş-i şāʿirān-ı devrāndur

50 Ḥabl itmez netīce kimse saña
Sözüñ ilzām-ı ḫaṣma bürhāndur

51 İdelüm biz hele edā-yı merām
Yine vaḳtinde ḫıdmet āsāndur

52 Bilinür n'eydügi meʿāl-i kelām
Ḫān salār-ı nükte-sencāndur

53 Sözüñ eyle duʿā ile itmām
Çün ḳasīdüñ ḳarīn-i pāyāndur

54 Tā ki serdār-ı kişver-i ḫāver
Fātiḥ-i ḳalʿa-i şebistāndur

55 Tā ki ser-leşker-i sipāh-ı bahār
Ġālib-i ʿasker-i zemistāndur

56 Ola ceyşi muẓaffer ü menṣūr
Buña ʿālem daḫı duʿā-ḫˇāndur

-103-

Ḳaṣīde-i Mantıkī*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Seher ki virdi ṣafā gūş-ı hūşa bang-ı eẕān
Kenār-ı pister-i ġafletden oldı ḫˇāb-zenān

2 Dil-i ḥazīnüme kār itdi naġme-i yā Ḥayy [86a]
Derūn-ı āteşe virdi ṣadā-yı yā Sübḥān

3 Fiġāna başladı bülbül gibi müʾeẕẕinler
Feżā-yı gülşene döndi maḳām-ı ṭāʿatiyān

4 Görindi bir ṭarafından maḥallenüñ nā-gāh
Bir āftāb ki nūrıyla ṭoldı kevn ü mekān

5 Gül-i imām-ı riyāżet Cenāb-ı Pendī kim
Müʾeẕẕin olsa revā ʿandelīb aña her ān

---

* Mantıkî Divanı: K 3 / s. 103.
5a imām-ı riyāżet: riyāż-ı imāmet

6 Ṣadā-yı dil-keşine muṭrib-i felek meftūn
Ḫorūs-ı ʿarş ṣafīr-i bülendine ḥayrān

7 Ḳaçan ki tāze vużūlarla geçse miḥrāba
Namāz içinde oṣurmış gibi ḳaçar şeyṭān

8 O deñlü oldı binā-yı vużūsı müstaḥkem
Ki degme bāddan irişmez bināsına noḳṣān

9 İmām Efendi gelür diyü virse müjde ṣabā
Varur rükūʿa dıraḫtān-ı bāġ-ı ḫurd u kelān

10 Büzürgvār-ı eʾimme reʾīs-i men-ḳāle
İmām-ı ṣāliḥ ü ʿābid faḳīh-i mesʾele-dān

11 Müfevviż emrine emr ü ṣiyyet-i e̱selān
Muṭīʿ daʿvetine ḳuzġunān-ı Yāsin-ḫ˘ān

12 O ḫasteye ki mübārek eli iṣābet ide
Şehīdlerle ider ʿazm-i gülsitān-ı cinān

13 O meyyitüñ ki namāzın ḳıla saʿādet ile
Yaḳīn ḳabrde çekmez ʿaẕāb-ı cāvīdān

14 Ḳanı anuñ gibi müstaġnī-i ġanī-dil kim
Ṭoḳınmamış ola dāmānına dem-i ḳurbān

6a felek: ḫıred
10b ṣāliḥ: ʿālim
11a emr ü: [anuñ] o

15 Seḫā o deñlü ki īs̱ār ider tevābiʿine
Gürisne iken elinde bulınsa pāre-i nān

16 Giderdi cennete ṭoġrı bir ehl-i nāruñ eger
Eline girse o pākīze gūşe-i dāmān

17 Yire iner eteginde ḳılur namāzı melek
ʿAceb mi eylese ardında secde ādemiyān

18 Başında bir küre-i ḫāke döndi destārı
Ne dem zemīne olur ṣubḥ u şām secde-feşān

19 Göreydi gūşe-i miḥrābda [ger] ṣalābetini
Peleng ü şīr taḥiyyāta otururdı hemān

20 Ḳaçan ki göstere tekbīrde yed-i beyżā
Öñinde sübḥa gibi ḳıvrılup yatur s̱uʿbān

21 Zihī ṣalābet ü zühd ü veraʿla taḳvā kim
Anı görince olur hep imāmlar lerzān

22 Bu deñlü keyfe giriftār iken yine kūr seg
Ṭoyınca ʿıyd ider gelse her ḳaçan ramażān

23 Cemāl-i bāhiri'l-envārını görüp n'ola ger
Getürse ʿizz-i ḥużūrında Rīm Papa īmān

18b secde-feşān: secde-nişān
21a ṣalābet ü: ṣalābet-i
23a bāhiri'l-envārını: bāhir-i envārını / n'ola: bula

24 Gelür cenābına Beṭlenḳaborın nāme (?)
Ki ḳulluġ[ın]a beni eyle ḳabūl ey sulṭān

25 Giyer[di] tācı elinden olurdı aña mürīd
Şeh-i zamāne ʿAcem şāhına vireydi amān

26 Ḫutūr ideydi eger ḳalbine ʿazīmet-i Hind [86b]
Selīm Ḫān aña irsāl ideydi pīl-i demān

27 İmām şāʿir olıcaḳ bir özge masḫaradur
İmāmlarda [ki] bulınmaz[ı]dı degme iẕʿān

28 Ne şiʿr āb-ı zülāl ü ne şiʿr siḥr-i ḥelāl
Ne şiʿr vāsıṭatü'l-ʿıḳd-ı sübḥa-i mercān

29 Ġazelleri oḳınur şimdi hep mecālisde
Ḳaṣīdesin getürür başda nüsḫaveş yārān

30 Aña ider felek eylerse kimseye teslīm
Anuñla faḫr ider eylerse faḫr eger devrān

31 Kerāmeti bu yeter kim şu deñlü müflis iken
Ale's-seḥer yidügi berş olur iki baṭmān

32 Ne berş zīb-i dükān-ı Raḥīḳī-i maġfūr
Anuñla derdine erbāb-ı dil ider dermān

24a Beṭlenḳaborın: Beṭlenḳabordan
31a şu: bu

33 Ne bār-ı minnet-i Arnāvudān-ı būze-furūş
Ne ḳaydı şīve-i ḫumār-ı nāz-ı pīr-i muġān

34 Ḫamīr-i māye-i şādī yeter gulūle-i berş
N'ola yolında ġubār olsa ḫāk ile yeksān

35 Yüzi ḳaralıġına maʿrifet olup efyūn
Ḳaçan ki çihre-i zerdiyle olsa cilve-künān

36 Yañaḳları ḳızarur gül gibi şüküfte olur
İşitse nāmını bīmār-ı ʿillet-i yereḳān

37 Tebārekallahü'l-ḥaḳ ne ṭurfe maʿcūndur
Ki cān otı var içinde disem efendi inan

38 Ġaraż ne midḥat-ı berş [ü] ne vaṣf-ı efyūndur
Ġıda-yı pākini taḳrīrdür murād hemān

39 Veraʿ-penāh-ı imāmā muḳallidā şeyḫā
Eyā niẓām-ı umūr-ı muḳallidān-ı zamān

40 İnandurur seni birḳaç yalancı gerçekden
Seni ayırmaġ[i]çün benden itdiler bühtān

34b: 35b
35a olup: olur
35b: 34b
38a maʿcūndur: efyūndur
40b ayırmaġ[i]çün: ayırmaḳ içün

41 Ḳaçurmaġa o şeyāṭīn ins yanından
N'olaydı gāhī ideydüñ tilāvet-i Ḳur'ān

42 Ḫudā bilür ki ben ol bī-edeb ḳuluñ degülem
Ki ġıybetüñde zebānum ola güsiste-ʿinān

43 Ne hicvden ḫaberüm var ne mā'il-i hicvem
Bu iftirāyı baña itmesün kimesne gümān

44 Hemīşe medḥ-i şerīfüñdürür baña pīşe
Ḫayāl-i menḳabetüñdür baña enīs-i cenān

45 Der-i saʿādetüñe rūy-ı maʿẕeret sürdüm
Ḳabūl-i ḥażretüñ olmaz ise zihī ḫüsrān

46 Semend-i ṭabʿumı süst itdi bād-ı ġuṣṣa vü ġam
Beni geçerse n'ola bir iki ḫar-ı nā-dān

47 Feżā-yı ʿarṣa-i medḥüñde fārisü'l-ḫaylem
Elümde kilk ü devāt oldı gūy ile çevgān

48 Benümle merdī-i daʿvī ḳılan hemān gelsün
Ki tūbveş ideyüm kellesin yire ġalṭān

49 Duʿāya başla yiter Manṭıḳī uzatma sözi
Duʿā-yı devletidür çünki saña vird-i zebān

41a o şeyāṭīn: (hem) o şeyṭān
48a merdī-i daʿvī: daʿvī mü'eddā

50 Hemīşe tā ide tiryākiyān gedāyī-i berş [87a]
Müdām tā çalına ḳahve-ḫānede fincān

51 Elinde ıṣbıʿ-ı zāʾid mis̱āl olmaya dūr
Hemīşe miblāġ-ı berş-i laṭīf-i keyf-resān

52 Yübūsetüñ ġalebe eyledükçe sulṭānum
ʿAḳīdeler ola dendān-ṣıfāt muḳīm-i dehān

-104-

Ḳıṭʿa-i ʿĀlī[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Bu fenā mülkinüñ ey ḫᵛāce ḫarīdārı mısın
Diye bi'llāhi anuñ mīri mi sālārı mısın

2 Her metāʿında bu bāzār-ı fenānuñ bilesin
Nesisün söyleye dellālı mı semsārı mısın

3 Bāṭınuñ yıḳmadasın ẓāhir[ü]ñi yapmaḳda
Şu ḫarāb olası ten-ḫānesi miʿmārı mısın

4 Cünbişüñ başına buyruḳ kişiler cünbişidür
Yoḫsa bu ortalıġuñ fāʿil-i muḫtārı mısın

5 Tīġ-i ḫışm ile sitem ḫançeri n'eyler sende
Kīne cellādı mısın fitne silaḥdārı mısın

---

[*] Âlî Divanı: K 42 / s. 113.
B: Kasîde-i 'Acîb
2a metāʿında: metāʿını

6 Ekl ile şurb ile cismüñ nice bir ḫˇoş ṭutasın
Bilmezin yoḫsa beden ḳalʿası dizdārı mısın

7 Der-i pāşāya çıḳan yolları bildüñ söz yoḳ
ʿAcebā rāh-ı Ḫudānuñ da ṭalebkārı mısın

8 Şermsār olma mısın ẕerrece aḳrānuñdan
Maʿṣiyet yollarınuñ fāsıḳ-ı bī-ʿārı mısın

9 Bādenüñ üstine küp küp ne düşersin bilmem
Dehr-i ḫum-ḫānenüñ mesti mi hüşyārı mısın

10 Kendüñi devlet-i dünyā içün itdüñ rüsvā
Yoḫsa sen lā-şeye māʾil seg-i bāzārı mısın

11 Bize ḥor ile ḳuṣūrın ne ögersin vāʿiẓ
Cennete girmege mücrimlere yalvarı mısın

12 Göñül abdālına her yirde ne ṭaʿn eylersin
Bu fenā tekyesinüñ vāḳıf-ı esrārı mısın

13 Ḫıdmet-i pīre irişdüñ mi ṭarīḳ-i ʿaşḳuñ
Ṣāḥib-i ḫırḳası mı mālik dīnārı mısın

14 Māsivā ile misin Ḥażret-i Mevlāyla mı
Ġayrınuñ yārı mısın yārinüñ aġyārı mısın

13a irişdüñ: yetişdüñ
14a mı: mısın

15 Ḥaḳ ḥużūrına bu ḥāl ile varursañ ʿĀlī
Nicesin mücrim-i maġżūbı günehkārı mısın

-105-

Ḳıṭʿa-i Fevzī*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Rind-i ser-pāy-ı bürehne olagör ey Fevzī
Ne belādur bu ḳadar bār-ı taḥammül ber-ser

2 Aḥmaḳ oldur ki ola meşġalesi ʿaḳliyyāt
Ḳīl ü ḳāl evveli vü āḫiri yoḳdan ne çıḳar

3 Felsefiyyāt ile bu ʿAlī-i vaḳt olsañ
Raġbet itmez yine bir kimse saña źerre ḳadar

4 Hünerüñ ellisine kimse beş aḳçe virmez
Ḫar degülsin ki saña medrese iḥsān ideler

5 Ehl-i ṣanʿat olayum dirseñ o güçdür zīrā
Ustalar ādemi işi içün erkāna çeker

6 Ya sipāhī diye yoldaş ya zaʿīm olsañ eger
Ne belā ikide bir derd-i mühimmāt-ı sefer

---

* Fevzî Divanı: T 1 / s. 275.
B: Kendi Mevlüdime vü Liḫyeme Tārīḫdür
1a olagör: olıgör
5b ezşi?: işi

7 Ya müʾeẕẕin ya imām olsañ o maʿḳūl idi līk [87b]
Seni ısḳāṭ-ı ṣalāt aḳçesi gök ḳuzġun ider

8 Ḳāżi olsañ ne olur yol kesiciden farḳuñ
Rüşveti sensin alan nāʾīb efendi ister

9 Vāʿiẓ ü ṣūfī vü şeyḫ olmaḳ ise emr-i muḥāl
Sende ne ẕevḳ-i riyā var ne taṣannuʿdan es̱er

10 Kātib olsañ giderek āḫir olursın meʿbūn
Şāʿir olsañ saña bī-meẕheb ü mülḥid dirler

11 İntisāb itseñ eger Ḥażret-i Mollāya daḫı
Nūr-ı çeşmüñ dökinince gice gündüz yāzder

12 Be-boġa cānuña minnet yazı yazmaḳ līkin
Kişi islāmī müşevveş kölelerden ne çeker

13 Niʿam u ḳīl ile irişse başı Keyvāna
Yine gitmez köle ḳısmından ebed dīn-i peder

14 Şeh-i dehre yā vezīrine nedīm olsañ da
Şuʿledür her biri āteş gibi insānı yaḳar

7b gök: gün
8b nāʾīb efendi: nāʾibüñ ancaḳ
9b ẕevḳ-i riyā var: ẕevḳden olur
10a āḫir olursın meʿbūn: mābınadur miʿrācuñ
11a Mollāya: Monlāya
12a līkin: ammā
13a niʿam u ḳīl ile irişse başı: niʿam-ı māḳīl başı irse eger
14a dehre yā: dehriyye

15 Ehl-i ḫiẕmet yanına varsañ o daḫı müşkil
Yidigüñ zehr-i sirişk-i fuḳarā şām u seḥer

16 Māl-i mevrūs̱ gerek tā diyesin bismillāh
Naḳd-i hiçle ṭolu gencīne ḳodı saña peder

17 Kişi çün alnı der ile ki ide kesb-i ḥelāl
Biz bu żaʿf ile ne ḥammāl oluruz ne renc-ber

18 Gūş-ı cān ile beni diñler iseñ el-ḥāṣıl
Bir sözüm var diyeyüm saña ki dünyāya deger

19 Sen sen ol ḫāk-i der-i pīr-i muġān ol rind ol
Bu cihān kimseye ḳalmaz sana dosdoġru ḫaber

20 Mey-i nāb olmasa zehr-i ġam ile ʿişret ḳıl
Felegüñ körlügine cūd u seḫāvet göster

21 Bize bu çarḫ-ı kejüñ cünbiş ü evżāʿı nedür
Naḳd-i cān u dil alur bilmezüz ammā n’eyler

22 Geçdi ümīd daḫı şīve-i murdārından
Kimden ögrendi bu evżāʿı sipihr-i ebter[48]

17a çün alnı der ile ki ide kesb-i ḥelāl: alnı der ile kesb-i ḥelāl eyler līk
20b seḫāvet: sehālar
20b seḫāvet: seḫālar
21a bu çarḫ-ı kejüñ cünbiş ü evżāʿı: kec-rev felegüñ tā bu ḳadar nāzı
21b n’eyler: ne ṣatar
[48] Divanda bu beytin yerinde başka bir beyit vardır:

23 Ġam yime Fevzī ki Allah Kerīmü'ş-şāndur
Fużelā-yı selefü'l-leyletü ḥublā dirler

24 Çarḫ u ṭāliʿ le keş-ā-keşde iken geldi nidā
Mevlid ü liḥyeñe tārīḫ ola ʿarż u maḥżar

-106-

Tercī-i bend-i ʿĀlī Efendi*

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

I*

1 Diñle ey vāḳıf-ı ḥaḳīḳat-ḥāl
Zer gibi ḳāl ider seni bu maḳāl

2 Niye geldüñ cihāna bilseñ idüñ
Her kelāmuñ olurdı ʿayn-ı kemāl

3 Geldügüñ gibi nāleler kılduñ
Bildüñ oldur çü gitdigüñde meʿāl

4 Eyledi çār-sū-yı ʿunṣur-ı çār
Şiş cihet mülkine seni dellāl

Ṭāliʿ ü baḫt u felek cümlesi ber-bād olsun
Rind-i āzāde-sere yāri-i dūnān n'eyler
23a leyletü ḥublā dirler: leyle ḥüsni didiler
24a ṭāliʿ le: ṭāliʿ-i
* Âlî ve Divanları: TCB 3 / s. 454.
* B: Terciʿ Bend-i ʿAdīmü'l-miṣālü'l-müsemmā Bi-Ḫulāṣati'l-aḥvāl Der-leṭāfet-i Mevāʿiẓ-i Ṣaḥīḥü'l-ḥāl-i ʿālī Efendi Raḥimehullāh
I-2a bilseñ idüñ: bileydüñ
I-3b gitdigüñde: gitdugine

5 ʿAybuñ örtildi gitdi çıplaḳlıḳ
Saña ḳayd oldı şimdi kisvet ü şāl

6 Çünki āb üzredür bu ẕāt-ı sipihr
Yile varur ḥabāb bāde-mis̱āl

7 Ebb ü ceddüñ yorıldı cidd iderek [88a]
Ḫayra yorılmadı bu ḫˇāb u ḫayāl

8 Müşterek bir ḫarābedür geldüñ
Bunda bir ferde yoḳdur istiḳlāl

9 Saña ilden yāḫud ile senden
Nice mīrās̱ olur bu māl ü menāl

10 Çalınur bir bozuḳ düzendür bu
Uydurursañ uṣūle emr-i muḥāl

11 Bezminüñ nuḳli renc ü miḥnet ü ġam
Cāmınuñ dürdi derd ü keyfi melāl

12 Ne ṣevā[d]-ı şeb irdi encāma
Ne beyāż oldı defter-i meh ü sāl

I-6a ẕāt-ı: devr-i
I-7a ebb ü ceddüñ: ebb-i ceddüñ
I-7b ḫˇāb u ḫayāl: ḫˇāb-ı ḫayāl
I-8a ḫarābedür geldüñ: ḫarābe menzildur
I-10b Uydurursañ: uya virseñ / emr-i: fikr-i

13 El[ü]ñe bir ṣafā ṣunınca senüñ
İtse biñ kerre çoḳ degül pā-māl

14 Ne günāh eyledüm dirseñ eger
Saña maḥż-ı günāh olur bu suʾāl

15 Şöyle ister ki olmaya sende
Fehm ü idrāk u ḳılca ḳīl ile ḳāl

16 Sever ol eblehi ki ṭuymaya hiç
Ursa başına nice biñ küpāl

17 Ẓāhir olmaya tā ki noḳṣānı
Nite kim bir bulutlu günde hilāl

18 Mā-ḥaṣal ṣunmaz ol piyāleyi kim
Olmaya zehr anuñ yanında zülāl

19 Yutdurur dem-be-dem o ḫūn-ı dili
K'ola rummān-mis̱āl ḳānlu nevāl

20 Virse bir ḳaṭre bāde neşvesini
İde baḥr-i ḫumārı istiḳbāl

21 Meclis-i ʿālemüñ ṣafāsı muḥāl
Kāse-i dehr zehr[le] māl-ā-māl

II[*]

1 Ṭutalum pādşāh-ı ʿālemsin
Ḳadr ü iḳbāl ile müsellemsin

2 ʿİşret-ābād-ı bezm-i devletde
Cāma mālik yeġāne bir Cemsin

3 Sensin ervāḥ-ı ḫalḳ-ı ʿāleme cān
Yine ḥikmet bu kim mücessemsin

4 Salṭanat cennetinde mis̱lüñ yoḳ
[Yaluñuz ber-güzīde adamsın][49]

5 Tā ki ḳılduñ ʿarūs-ı mülki kinār
Şīrez-i şebher-i mükerremsin

6 Şāhlıḳ ḳaydı düşse ḫāṭıruña
Bir gedādan ziyāde pür-ġamsın

7 Kem ü keyfüñ bilen bilür şāhum
Gün olur bir raʿiyyeden kemsin

8 Eger evlāduñ olmasa şeb ü rūz
Ḫaste-i ḥasret-i dem-ā-demsin

---

[*] B: Der-beyān-ı Ḫilāfet-i Pādişāh-ı Bāhirü'l-iḳbāl ʿAzzehu Bi-nuṣretihi
II-3a ervāḥ-ı: ecsām-ı
II-3b bu kim: budur

[49] Metinde bu mısra boş bırakıldığı için divandaki mısra alınmıştır.
II-5b Şīrez-i şebher-i mükerremsin: Şirsin şehver-i müsellemsin
II-7a Kem ü keyfüñ: keyf ü kemüñ

9 İki olsa birin ziyāde sevüp
Birine şehd ü birine semsin

10 Bir olup taḫtuñ istese ġamdan [88b]
Ḳatline ṭut ki tīġ-i mülcemsin

11 Nā-sezā cünbiş eylese ʿasker
Niçe biñ ḳatl-i nefse mülhemsin

12 İḫtiyāruñla taḫtuñı virseñ
Kāse-nūş-ı şerik-i mübhemsin

13 Ḳoyalum ḳayd-ı tācı çaḳ başdan
Zīr-i bār-ı umūr-ı muʿżamsın

14 Ne peder yār olur ne ḳardaşuñ
Yād-ı ḫiẕmet ile ḫᵛoş-demsin

15 Bir başuñla çeküp zamāne ġamın
İki başdan kemān gibi ḫamsın

16 Gerçi ser-ḫadd-i ġamın çeker begler
Līk sen cümleden muḳaddemsin

II-10b mülcemsin: muczemsin
II-11a ʿasker: leşker
II-15a başuñla: başuñçün
II-16a ġamın: ġamda

17 Bir köy alına iki ḫānelüce
Varlıġuñ kişverinde sersemsin

18 Añma ol derdi kim gelür az ola
Ḫarc-ı ġālib ġamında mülzemsin

19 Şöyle kim ʿıyş u nūşa meyl idesin
Saña düşmez ḫıdīv-i aʿẓamsın

20 ʿUlemā daḫl ü ṭaʿna başlarlar
Yoḳ cevābuñ sen aña aʿlemsin

21 Meclis-i ʿālemüñ ṣafāsı muḥāl
Kāse-i dehr zehr[le] māl-ā-māl

III*

1 Ṭutalum olasın vezīr-i kebīr
İdine şeh seni vekīl [ü] müşīr

2 Ḥażret-i pādşāhdan ġayrı
Cümleye ide buyruġuñ teʾs̱īr

3 Muttaṣıl vezīr[ü]ñi tecessüs ider
Manṣıbuñdan aşaġı nice vezīr

* B: Der-ḥālet-i Vezāret-i Nāfiẓü'l-aḳvāl Gūyed
III-3a ider: idüp

4 Pādişeh ḳorḳısı ise şeb ü rūz
Seni eyler ġam u elemle żarīr

5 Vay aña kim ʿadālet itmeyesin
İrtişā ḳaṣrın idesin taʿmīr

6 Ḫaṣmuñ olur bu kerre ḥażret-i Ḥaḳ
Nār-ı düzaḫda gösterür saña yir

7 Evvelā zecr-i ḫiẕmet-i dīvān
Bir siyāset durur edāsı ʿasīr

8 Ḳayd-ı destār ile mücevveze ḫod
Oldı başdan baş aġrısına naẓīr

9 Pādişeh ise ṣaldı gerdenüñe
Bend-i zencir-i ʿadli bī-taḳṣīr

10 ʿAdle meyl eyleseñ ʿazīmüñdür
Murteşi zümresi ḳalīl ü kes̱īr

11 Döşenür anlara müsemmā olan
Saña teẕkire ider teẕkīr

12 Yāḫud elde ʿaṣāsı bir derbān
Üstine ḳul gelür nedür tedbīr

13 Ẓulm iderseñ berāy-ı ḫāṭır eger [89a]
Yirüñ itdüñ elüñle nār-ı saʿīr

14 Eger itseñ muḫālifetle ʿinād
Saña aʿdā olur o cemm-i ġafīr

15 Dün ü gün pādşāha ġamz iderek
Naẓarından düşürmek emr-i yesīr

16 Eyü ṭāliʿ gerek ki ʿazl olasın
İdeler belki ḳaṭlüñe taḳdīr

17 Bunca ālām iḫāṭa ider seni
Bulamazsın ḥużūr-ı ḳalbe ẓahīr

18 Ḳudretüñ yoḳ bir iş bitürmezsiñ
Ṭutalum olasın vezīr-i ṣaġīr

19 Kimisi müzekkī kimisi ḥākim
Sen yalan şāhidi gibi dil-gīr

20 Yidigüñ gerçi kim nefāyisdür
Bunca ġamlar ki yirsin ol seni yir

21 Meclis-i ʿālemüñ ṣafāsı muḥāl
Kāse-i dehr zehr[le] māl-ā-māl

III-13b elüñle: anuñla
III-17a iḫāṭa ider: ider iḫāṭa

IV*

1 Ṭutalum müftī-i enām olduñ
Şeyhü'l-islām-ı nīk-nām olduñ

2 Ḫᵛāce-i pādişeh olup yāḫud
ʿUlemā ḫayline hemām olduñ

3 Güc olur ḳayd-ı ḫiẕmet-i fetvā
Eksügüñ ṭutsalar tamām olduñ

4 Ḫᵛācelik manṣıbında daḫı yine
Merciʿ-i cümle ḫāṣ u ʿām olduñ

5 İyilik itseñ vezīrden bilinür
Kemlige ḳāʾīm-i maḳām olduñ

6 Ḳāḍı-ʿaskerlik eyledüñ ṭutalum
Ṣadr-ı devletde müstedām olduñ

7 Ḳāḍılarla müderrisine tamām
Kāsım-ı manṣıb u merām olduñ

8 Bunca etrāke niçe yarayasın
Sen ise irtişāya rām olduñ

---

* B: Der-beyān-ı Ṣadāret-i ʿUlemā-i lāzımü'l-iḫlāṣ Gūyed
IV-2b hemām: imām
IV-4b cümle: ḫāṣ u

9 Diñlemezseñ eḳābirüñ dilegin
Gitdi mebġūż ber-devām olduñ

10 Ḳāḍı iseñ ḳażāya akça ṣayup
İrtişā naḳdine ġulām olduñ

11 Müddetüñ üç yıla muḳannen iken
Yılda üç ʿazle müstedām olduñ

12 Manṣıbuñ erken alsa bir nā-merd
Ṣanasın düşde iḥtilām olduñ

13 Şuġli ġālib müderris iseñ eger
Fāḳa vü fısḳ ile be-nām olduñ

14 Sözi cemʿiyyet adına uzadup
Bāḥiş-i manṭıḳ u kelām olduñ

15 Meʿkelüñ tuzsuz aşını içürdüñ
Sūḫte iken uyuz cuẕām olduñ

16 Ḳış güni eyledüñ odın cerrin [89b]
Yaz güne enfeḳuva? peyām olduñ

17 Düm-i rübāhveş bıyıḳlı iseñ
Ṭomuzuḳlıḳ ṣatup ḥusām olduñ

IV-11a muḳannen: muʿayyen
IV-13a şuġli ġālib: şuġli ṭālib
IV-16b enfeḳuva?: enfusḳuva?

18 Baġladuñ ki kemer ṣavaşına bil
Yola ṣıġmazlara imām olduñ

19 Fodula yaḫnī nuḳl ele giricek
Mest-i peymāne-i müdām olduñ

20 Bu felāketle bir civānı sevüp
ʿAşḳuñ bādesine cām olduñ

21 Meclis-i ʿālemüñ ṣafāsı muḥāl
Kāse-i dehr zehr[le] māl-ā-māl

V*

1 Ṭutalum dehre mīr-i mīrānsın
Ehl-i ḥükm-i ḫıdīv-i devrānsın

2 Taḫt [u] baḫt-ı ḥükūmet üzre hemīn
Pādşāhlar yirinde bir ḫānsın

3 Ḥalḳa timārlar [u] zeʿāmetler
Sen virürsin ḫuceste-ʿünvānsın

4 Olduġuñ yirde senden aʿlā yoḳ
Ṣadr-ı mesned-nişin-i dīvānsın

IV-20a civānı: civān da
* B: Der-eyālet-i Ümerā ve Mīr-i Mīrān-ı Ṣāḥib-iclāl
V-1b devrānsın: fermānsın
V-2a ḥükūmet üzre: ḥükūmetüñde
V-2b ḫānsın: cānsın

5 Ṣu başından bulandı her ṣubaşuñ
Nehr-i ẓulm ile sen de ʿummānsın

6 Ḥurmet itme cerīme oldı ḥarām
Ger ḥelāl añladuñsa nā-dānsın

7 Şübhelü loḳma yidigüñ var mı
Diye billāh pāk iẕʿānsın

8 İlden alup ile dağıtmadasın
Sen de ġam-ḫˇār bir dilüm nānsın

9 Nökerüñ māl ü sen vebāl ıssı
Ḫˇoş giriftār-ı ḳayd-ı ḫüsrānsın

10 Beg isen ḫod cerīmedür yidigüñ
Zübde-i luṭf-ı ḳavm-i zindānsın

11 Cemʿ idersin erāzili yanuña
Yaʿnī mīr-i ʿulūfe-ḫˇārānsın

12 Şöhrete meyl iderseñ el virmez
Sen iseñ şevketüñde ḥayrānsın

13 Ḥālüñe eyleseñ ḳanāʿat eger
Bī-ḥamiyyetlik ile destānsın

V-10b zindānsın: rindānsın
V-12a meyl iderseñ: eyler iseñ

14 Bir ṣorutmaḳ ile ḳırıtmak içün
Borca ḫarca ḳatı şitābānsın

15 Ẓulm iderseñ eger reʿāyāya
Dāḫil-i ḳaʿr-ı ḳahr-ı nīrānsın

16 Senüñ anlar ḳoyunlaruñ gibidür
Sen ol aġnāma ṭut ki çobānsın

17 Ẓulm ile ilerü yüriseñ eger
Ol ḫıyānetde gerek aḳrānsın

18 Seg-i çobānca ġayretüñ yoḳ mı
Bilmezsin sen niçe nigehbānsın

19 Ḥāṣılı bezmgāh-ı devletde [90a]
Mest-i maġrūr iseñ peşīmānsın

20 Dem ola sāġaruñ tehi göresin
Gerçi şimdi piyāle-nūşānsın

21 Meclis-i ʿālemüñ ṣafāsı muḥāl
Kāse-i dehr zehr[le] māl-ā-māl

V-17b gerek: görge
V-20a göresin: görseñ

VI*

1 Ṭutalum ḫusrev-i ḫazīne-nis̱ār
Seni mālına ide defterdār

2 Mihr ile meh gibi dü çeşm-i vezīr
Üstüñe nāẓır ola leyl ü nehār

3 Sen aña serverā buyur diyesin
Ol saña emr ide sözin tekrār

4 Bir ṣınıḳ ʿāmile ki iş bitüre
Nice olur ol iş saña muḫtār

5 Virür iseñ de ṣoñra ol żararı
Öde dir saña ḫażret-i ḫünkār

6 Bu yaña rüşvetin alan destür
Saña eyler ʿadāvetin iẓhār

7 Furṣat el virdügince pādişehe
Mürteşīdür diyü seni ḳo[ġ]lar

8 Mıṣr u Bāġdāda varasın ṭutalum
Mīr-i mīrānı nāẓır u nuẓẓār

---

* B: Der-beyān-ı Emānet-i Defter-dār ve Muḥaṣṣalü'l-emvāl Gūyed
VI-3b sözin tekrār: ḫarīdesi var

9 Şeh ḳapusındaki vezīr bile
İḥtiyāṭ üzre dirilür nā-çār

10 Gel o beglerbegiyi gör ki hemīn
Şāhını ayda yılda bir kez añar

11 ʿArż ider bir gün ister ise seni
Aña teftīşüñ emr olu[r] […] mār

12 Daḫı sen kātib ü muḥāsib iken
Alduġuñ naḳdi virdürür tekrār

13 Añma nev-rūza ḳarşu ḳullar ile
İstene hep ḫazīne her ne ki var

14 Nā-tamām ise işüñ oldı tamām
ʿAzl u teftīşe ḥāżır ol her bār

15 Yā dürüst ise yā ziyāde ise
Eyler ol naḳż-i dinüñi işʿār

16 Ḫiẕmetüñde ḥavāleler ki ṭurur
Muttaṣıl faḳr u fāḳadan aġlar

17 Birini cemʿ-i māle gönderseñ
Yüri var ḫarcan anı dir añlar

VI-11b olu[r] […] mār: olur deyyār
VI-12a iken: iseñ

18 Ehl-i timāra defteri olsuñ

Derd-i ḳanūn seni ider bīmār

19 Mīr-i mīrān ise […] dilber

Biñ ḳılıç olsa ḳavillerine yarar

20 Ḥāṣılı fikr-i māl ile olsañ

Neşve virmez şarāb-ı istiġfār

21 Meclis-i ʿālemüñ ṣafāsı muḥāl

Kāse-i dehr zehr[le] mā-ā-māl

VII*

1 Ṭutalum şeyḫ-i ḫāne-ḳāh olasın [90b]

Nice ṣūfīlere penāh olasın

2 Nefs ile eyleyüp mücāhedeler

Ṣāḥib-i vird-i ṣubḥgāh olasın

3 ʿAmelüñde olursa būy-ı riyā

Kendü iṣyānuña güvāh olasın

4 Vay aña kim kerāmet ehli diyü

Nām ile şeyḫ-i pādşāh olasın

VI-18a olsuñ: eksük
VI-18b bīmār: timār
VI-19a ise […] dilber: gibi yirüñdür dir
VI-19b biñ ḳılıç olsa ḳavillerine: big ḳılıç bulsa ḳavline
* B: Der-beyān-ı Ṣofat-ı Meşāyiḫ-i Kibār ve Ḫaṣāyil-i Ḫiṣāl

5 Ya düşüñ ḫˇoş gele yā taʿbīrüñ
Şübhesüz vāṣıl-ı İlāh olasın

6 Līk bir ḥālet olmaya sende
Aḳ ṣaḳaluñla rū-siyāh olasın

7 Nemed altunda ẕātuñ āyinesi
Paslana şekl-i dūdgāh olasın

8 Nefsüñ emmāresi dönüp māra
Gizlü gence ṭılısm-ı mār olasın

9 Bār-ı misvāk u ḫırḳa vü tācı
Yüklenüp merkeb-iştibāh olasın

10 Bir bölük çift bozan murāyīlere
Mürşid-i ṭaʿma-destgāh olasın

11 Gelürüm yoḳ diyü geçinmek ile
Daḫı cerrār-ı ehl-i cāh olasın

12 Gülşeni Mevlevī olursañ eger
Ẓurefā meẕhebince şāh olasın

13 Rafż u ilḥādı töhmet eyleyeler
Belki sen rind-i bī-günāh olasın

VII-8b ṭılısm-ı mār: ṭılısm-bān

14 Cerr iderseñ ṭarīḳiñe düşmez
İtmeseñ faḳr ile tebāh olasın

15 Ḥayderi kisvetini çekseñ eger
Ḥalḳa-der-gūş bārgāh olasın

16 Eger olsañ ışıḳlıġa māʾil
Başdan ayaġa sūz-ı āḥ olasın

17 Yaz u ḳış pā vü ser bürehne gezüp
Beng ü esrāra loḳma-gāḥ olasın

18 Dāl tāce [vü] nihāl misvāka
Baḳmayup tārik-i külāh olasın

19 Ḥāṣılı hiç birinde ʿālim yoḳ
Bā-ḫuṣūṣ ehl-i intibāh olasın

20 Meger içüp şarāb-ı lem-yezeli
Mest-i maġlūb-ı çāştgāh olasın

21 Meclis-i ʿāLemüñ ṣafāsı muḥāl
Kāse-i dehr zehr[le] māl-ā-māl

VII-13b sen: hem
VII-14b: VII-18b
VII-16b sūz-ı āḥ: sūzān
VII-17b loḳma-gāḥ: loḳma-ḫˇāh

VIII*

1 Ṭut ki olduñ güzīde-i şuʿarā
Zübde-i ʿaṣr u ʿumde-i büleġā

2 Dem-be-dem ṭabʿ-ı mü-şikāfuñ ile
Eyledüñ vaṣf-ı zülf-i müşk-āsā

3 Zihn-i pāk-i ḫayāl-engīzüñ
Mü-miyānlar ṣıfātın itdi edā

4 Ḳangı dil-keş zemīnde şiʿr diseñ [91a]
Ola naḳş-ı zemīn zamān peydā

5 Ger murabbaʿ muḫammes ise ola
Çār ʿunṣur ḥavās-ı ḫams nümā

6 Şol ḳaṣāyid ki anı naẓm idesin
Görine silk-i lüʾlüʾ-i lālā

7 Bir kitāba müʾellif olsañ ḫod
Ola Yes̱rīb sevādı ya Baṭḥā

8 Beyt-i Maʿmūr idine her beytüñ
Nükte-sencān-ı zümre-i fuṣaḥā

* B: Der-beyān-ı Bīżāʿat-i Şuʿarā-yı Bārik-ḫayāl
VIII-1b zübde-i: bende-i
VIII-4a zemīnde: ruḫında
VIII-5b nümā: nevā
VIII-7a ḫod: eger

9 Böyle mīr-i kelām iken göresin
Sözünüñ ʿaybın araya cühelā

10 Elde eşʿār-ı ceng ü belde devāt[50]
Yāve-gū bir ẓarīf-i ʿucbe-liḳā

11 Otur ḳahve-ḫāne ṣadrına tā[51]

12 Bir bölük ehl-i keyf-i bī-idrāk
İdeler müşkilātın istiġnā

13 Yiye berşin hemān-dem ol murdār
Yāve-gūlıḳlar ide ṣubḥ u mesā

14 Bilmeye ṭabʿınuñ denāʾatini
Görmeye ẕāt-ı şāʿiri ʿulyā

15 Cehli kendüye itmeye isnād
Göre anı muṣannifine revā

16 Ḥāṣılı bezm-i cām-ı maʿrifetüñ
Neşvesin kimse añlamaz aṣlā

---

[50] Divana göre 8. bendde bu beyitten sonra sıralama karışmıştır. Yerleri değiştirilmiş mısralar ve eksik beyitler vardır.
VIII-10a: VIII-12a
VIII-10b: VIII-11b

[51] Bu beytin ilk mısrası yazılmamıştır.
VIII-11b: VIII-12b
VIII-12b: VIII-13b
12b istiġnā: istiftā
VIII-15b revā: sezā
VIII-16a bezm-i cām-ı: cām-ı bezm-i

17 Ne ayaḳ bellü ṣoḥbetinde ne baş
Bir ser olur bir ayaḳ içen bī-pā

18 Meclis-i ʿālemüñ ṣafāsı muḥāl[52]
Kāse-i dehr zehr[le] māl-ā-māl

IX*

1 Ṭutalum olasın sipāh u zaʿīm
Miralay-ı vācibü'́t-tekrīm

2 Yiyesin ya ʿulūfe-i bisyār
Olasın pādşāha ʿabd-i muḳīm

3 Ne belādur nükerle at ḳahrı
Ya sefer raḫtı gibi renc-i elīm

4 Kimi ḫarbende kimi uşturbān
Bir iki nekbeti rezīl ü zemīm

5 Ḫar gibi naḳd-i ḥāṣıluñ yiyeler
İdesin sen zimāmuñı teslīm

6 Bir żarūret maḫalli düşdükde
Ḳaçalar bī-icāzet ü tefhīm

VIII-16b aṣlā: ḳaṭʿā
VIII-17a bir ser: ser
52 Metinde vasıta beytinden önce 3-4 beyitlik boş yer bırakılmıştır.
* B: Der-rezālet-i Sipāh u zuʿemā-i Keṡīrü'l-melāl Gūyed
IX-2b muḳīm: ḳadīm
IX-3a nükerle: egerle

7 Ḳala ḫālī ṭavilelerle ḳaṭār [91b]
Saña her biri ola bār-ı ʿaẓīm

8 Gāh olur bār-gīri alup ḳaçalar
Gāh ḳul ayardalar ne vehm ü ne bīm

9 Çāvūş olsañ ʿavān-ı muṭlaḳsın
Ḳıyduñ eşhāṣ [u hīle-i] tersim

10 Kātib olsañ ġanice ırġadsın
Elde kilküñ göñülde zer ile sīm

11 Ya ṣolaḳ ya yeñiçeri olsañ
Ya ʿazab ya reʾis-i şāh-ı kerīm

12 Gemi ḫavfı ḳaradan artuḳdur
Furtına itdügüñce renc-i ʿaḳīm

13 Gerçi at ḳahrı yoḳ piyādelere
Līk żābit belāsı cevr-i ʿaẓīm

14 Añma senden yuḳarı yoldaşlar
Kerkinür yoldaşum diyü çü ġarīm

15 Ümerāya ya mīr-i mīrāna
Eyleseñ resm-i ḫidmeti taḳdīm

IX-12b itdügüñce: itdükçe

16 Yine bir nekbeti başbuġdur
Tīġ-i cevri ider tenüñi dü nīm

17 Yiler oñmazlıḳ ile vay aña kim
Gezesin ḳapu ḳapu hem-çü nesīm

18 Adın işidesin ġanīlerden
Ceybüñe girmiş olmaya zer ü sīm

19 Bezm-i fısḳuñ olup mey-āşāmı
Ṭıynetüñ şürb-i ḫamr iderse ḥamīm

20 Göz yumınca ḥabāb-ı bāde gibi
Senüñ ol ḫamr ider yirüñi caḥīm

21 Meclis-i ʿālemüñ ṣafāsı muḥāl
Kāse-i dehr zehr[le] māl-ā-māl

X*

1 Ṭutalum ya imām idüñ ya ḫaṭīb
Mütevellī-i vaḳf itdüñ ya ṭabīb

2 Niceler saña iḳtidā itdi
Geldi senden ẓuhūra ʿucb-ı ʿacīb

IX-19a fısḳuñ: ʿışḳuñ
* B: Der-ḥaḳīḳat-i Mişḳat-ı Meẕheb Cihāt-ı Żaʿīfü'l-ḥāl
X-2b ẓuhūra: vücūda

3 Ḫıdmete olmasa müdāvemetüñ
Ḳāḍı eyler hemān seni teʾdīb

4 Bir ḫaṭā eyleseñ muḫālif-i şerʿ
Ehl-i ʿörf aḫẓ ider cerīmeñi şīb

5 Ḥadṡ itseñ eger ṣalātuñda
N’ola gizler iseñ bilür o mecīb

6 Rūz-ı ḫaşr olduġında nice ʿitāb
İdiserdür ʿuḳūbetüñ taʿḳīb

7 İḳtidā eyleyen cemāʿat ḫod
Olur ol dem ʿaẕābuña taḳrīb

8 Mütevellī iseñ muḳarrerdür
Māl-i vaḳf ile lebs zīnet ü zīb

9 Yidügüñ aḳça ḫod ḥelāl degül
Ḳatl-i nefs itdügüñ günāh-ı ġarīb

10 Bir bölük müflisān-ı ehl-i cihāt [92a]
Seni eyler her ay başı taʿẕīb

X-3b ḳāżı eyler hemān: ḳażī-i şehr ider
X-5b gizler iseñ: sen gizleseñ
X-8b lebs: saña

11 Ger ṭabābetde ḥāẕıḳ olmayasın
ʿÖẕrüñ irgürse ḫasteye asīb

12 Eger olsañ müʾezzin ey ġāfil
Günde beş kez mināre ḳaydı naṣīb

13 Vay aña ki olasın bed-āvāze
Saña düşnām ide baʿīd ü ḳarīb

14 Ḳar u yaġmur yaġa ḳarañu ola
Saña reʾs-i mināre cāy-ı mehīb

15 Eger olsañ ya cābī ya kātib
Mütevellī cefāsı maḫż-ı mehīb

16 Eger olsañ muʿallim-i ṣıbyān
Kim ider ol baş aġrısına şekīb

17 Düşe kim birisine de göñlüñ
Nice olur gel gör imdi ṭaʿn-ı raḳīb

18 ʿĀşıḳ olmamaḳ ise imkān yoḳ
Bir bölük nev-civāna ḫᵛāce-firīb

X-11a olmayasın: olmayuban
X-13a aña ki: eger
X-16b ider: olur
X-17a birisine de göñlüñ: bile birisine göñül

19 ʿAvretüñ var ise yoḳuş gelür ol
Görinür gerçi saña rāh-ı nişīb

20 Dāmen-ālūde mest idüp ol kār
Ḳayd olur saña cām-ı ʿaşḳ-ı ḥabīb

21 Meclis-i ʿālemüñ ṣafāsı muḥāl
Kāse-i dehr zehr[le] māl-ā-māl

XI*

1 Ṭutalum olduñ idi bāzergān
Ḫˇāce-i şāh-bende-i devrān

2 Ḥaleb ü Şām u Mıṣr u Hind ü Yemen
Kārbānlikle oldı gitdi revān

3 Seyyiʾātuñ gibi yüküñ çoġ iken
Gösterürsin zekāta biñ noḳṣān

4 Kemerüñ ise kem ḳılur ḳaddüñ
Bāc ḫod ʿayni ile bār-ı girān

5 Añma her dem ḥarāmīler ḫavfın
Düşmenüñ aḳça gibi bī-pāyān

X-20a ol kār: inkār
* B: Der-seyāḥat-i Tüccār-ı Keṣīrü'l-māl ve Kāsibīn-i Pā-māl
XI-2b oldı gitdi: olduñ idi

6 Gāh olur bir ḳuluñ ḫıyānet ider
Götürür māluñı nice hemyān

7 [Oturup zincirlik eyler iseñ][53]
Nefʿüñ ile ber-ā-ber ola ziyān

8 Bilmez ehlüñ ʿıyālüñ ise anı
Giymek ister her ayda bir ḳaftān

9 Geldügince ʿavārıż-ı şāhī
Kethüdā-yı maḥalle bir s̱uʿbān

10 Ṭutalum ehl-i ṣanʿat olmışsın
Gāh olur çıḳmaz ücret-i dükkān

11 Añma şākirdlerüñ ḫıyānetini
ʿAvretüñle ḳızuñ var ise yamān

12 Gāh olur bir işi geç işlersin
Dögilürsin çü zavallu kettān

13 Eger ırġād iseñ eger tüccār [92b]
Rūz-ı ḫarcuñla ḥāṣıluñ yeksān

---

[53] Metinde bu mısra boş bırakıldığı için divandaki mısra alınmıştır.
XI-8a ehlüñ: ehl-i
XI-8b ayda bir: ay yeni
XI-12b çü zavallu: zavallu çü
XI-13a eger: ya ḫod
XI-13b ḫarcuñla: merg ile

14 Ḫastalansañ ya bir gün işlemeseñ
ʿAvret oġlan bulur mı yimege nān

15 ʿAses olsañ ya muḥżır ḳāḍı
Aḳça gelmezse ol gün ev vīrān

16 Yarayup gāh nefse çift ü çubuḳ
Bir başuñla ki olasın dihḳān

17 Ḥāṣıl olduḳça kiştzāruñda
Nıṣfı ʿöşr adına olur tālān

18 Tek diyüp çift diyüp ġılāluñ alur
Şaḫne adına bir gürisne ʿavān

19 Ḳatı toḫm-ı ḥelāl ise ol ḫar
Toḫumla ḳor bir iki torba ṣamān

20 Gāh olur kim öküzlerüñ ṣatılur
Bulınursañ şarāb içüp sekrān

21 Meclis-i ʿālemüñ ṣafāsı muḥāl
Kāse-i dehr zehr[le] māl-ā-māl

XI-14b yimege: laḥm ile
XI-16a yarayup gāh: yār olup gāv-ı
XI-19b toḫumla: toḫmuña
XI-20a ṣatılur: de yinür

XII*

1 Sifle-perver sipihrüñ ey ʿĀlī
Böyledür intiẓām-ı aḥvāli

2 Gör bu tercī-i zübde-i aḥvāl
Buña fihrist bil meh ü sāli

3 On iki beyt nā-mufāṣṣaldur
On iki fenn-i ʿaşḳuñ icmāli

4 Şeb ü rūz oldı ḥikem ʿālemine
Ṣaçdı kāfūra misk tims̱āli

5 Zehr-i şehd bu dehr-i fānīden
Münkesir oldı herkesüñ bāli

6 Ger ḥaḳīḳi olursa ʿaşḳuñ ḫod
Olduñ ehl-i vilāyete vālī

7 Bunda āsāyişe budur çāre
Olasın derd ü ʿaşḳ abdālı

* B: Der-beyān-ı Saʿādet-i ʿUşşāḳ-ı Ṣāḥib-viṣāl
XII-2a gör: ki
XII-3a nā-mufāṣṣaldur: bā-mufāṣṣaldur
XII-4a ḥikem ʿālemine: ḥikmet ʿālemin
XII-4b misk: müşk
XII-5a şehd bu: bī-şehd-i
XII-5b bāli: ḥāli

8 Ger müyessir olursa ʿaşḳ-ı mecāz
Ġam-ı dünyādan oldı dil ḫālī

9 Rind olan derd-i ʿaşḳı ġam ṣaymaz
Bilür anı Ḫudānuñ efḍāli

10 Hele ben bildügüm budur ki felek
ʿAşḳ içün gösterür bu tims̱āli

11 Bā-ḫuṣūṣ ehl-i ḥāl olup maʿşūḳ
Ḳuṭb-ı devr ola noḳṭa-i ḫālī

12 Rū-be-rū vaṣl-ı mīve-i maḳṣūd
Vire bu naḫlinüñ iki dalı

13 Ne vefādan gürīze-māʾil ola
Ne cefādan sitīze meyyāli

14 Hecr ile ḳılsa ʿāşıḳın nālān
Ḳala bāzār-ı ḥüsni dellāli

15 Āfet-i ġamdan olmasa āzād
Böyle bir āfete ḳul olmalı

XII-8a ger: geh
XII-11a ehl-i ḥāl olup: ehl olur ise
XII-12a rū-be-rū: nev-ber-i
XII-12b bu: bir
XII-13a gürīze-māʾil: gürīze-ḥāl
XII-14b ḳala: ḳıla / ḥüsni: ḥüsne
XII-15a olmasa: olmaġa

16 Vāḳıʿā ʿāşıḳ olmayınca kişi [93a]
Göremez kevkebinde iḳbāli

17 Şāh-ı ʿaşḳ kim aña ẓahīr degül
Ġam ider anı arḳa ḥammālı

18 Rumḫ-ı kilk-i semend-i ṭabʿ ile dil
İki yazınuñ oldı ḥısāli

19 Birisi ṣaḥan-ı pehen-deşt-i ḫayāl
Biri ṣaḥrā-yı jerf-i aḥvāli

20 Añladum ber-murād imiş mey-i ʿaşḳ
Ġuṣṣa maḫmūrlığını yazmalı

21 Meclis-i ʿālemüñ ṣafāsı muḥāl
Kāse-i dehr zehr[le] māl-ā-māl

-107-

Kelāmī Dede Baġdād'a Caġāloġlı'na Gönderdigi Mektūb*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Yüri Baġdād'a yine ey dil-i şeydā gör kim
Fātiḥ-i mülk-i ʿAcem āṣaf-ı devrān nicedür

XII-17a kim aña: aña kim
XII-18b ḥısāli: ḫayyāli
XII-19a birisi ṣaḥan-ı: biri ṣaḥrā-yı
xII-19b aḥvāli: aḳvāli
XII-20a mey-i: ġam-ı
* Kelâmî Divanı: Kı 86 / s. 466.
1b Fātiḥ-i mülk-i ʿAcem āṣaf-ı devrān nicedür: Āṣaf-ı Cem-ḫaşem-i mülk-i Süleymān nicedür

2 Cā-nişīn-i ḫulefā ḥāmī-i dāri'l-İslām
ʿAyn-ı aʿdāya sinān server-i mīrān nicedür

3 Bezm-i pür-şaʿşaʿamı lemʿa-i ruḥsārında[54]
Zerre-perver mi o ḫˇurşīd-i dıraḫşān nicedür

4 Yād ider mi yine beytü'l-ḫazen üftādelerin
S̱ānī is̱neyn cenāb-ı meh-i Kenʿān nicedür

5 Şeyḫ bāġı yine dönmiş mi riyāż-ı İrem'e
Ḳatı raʿnālıġı var mı o gülistān nicedür

6 Yine iclāl-i tamām ile vezīr-i ʿādil
Anda gül-geşt içün itmekde mi devrān nicedür

7 Ayaḳ üstinde ṭururlar [mı] muḳābilde yine
Elleri baġlu mı ādāb ile ġılmān nicedür

8 Gül-i gülzār-ı şeref cümle ḫıṣāli Maḥmūd
Ḳurretü'l-ʿayn-ı cihān eşref-i insān nicedür

9 Şāh-ı merdān ḳulı Uġurlı ʿAlī Beg yaʿnī
Der-i vālā-güher-i lücce-i iḥsān nicedür

2b ʿAyn-ı aʿdāya sinān server-i mīrān nicedür: Ḫusrev-i Cem-ḫaşem-i mülk-i Süleymān nicedür
2b: 3b
[54] Divana göre bundan önceki bir beyit eksiktir:
Bezmüñ ārāyişi rezmüñ eri ḥazmuñ güneşi
ʿAyn-ı aʿdāya sinān-ı server-i merdān
3: 4
5b gülistān: gülsitān
6b devrān: cevlān

10 Neşve bulmaḳda mı günden güne ol tāze nihāl
Gülüp açılmada ol ġonçe-i ḫandān nicedür

11 Cüceler civ civ öterler mi yine meclisde
Bāġ-ı bezme ol iki bülbül-i destān nicedür

12 Müftī-i ḫıṭṭa-i Baġdād o muʿīnü'l-İslām
Vāris̱-i ʿilm-i nebī nāʾib-i Nuʿmān nicedür

13 Ḫāzin-i genc-i kerem ḥażret-i defterdāruñ
Ḫāṭır-ı ḫˇoş mı o ser-defter-i dīvān nicedür

14 İḫtiyār-ı ümerā faḫr-i zamān Meʾmūn Beg
Mīr-i iḳlīm-i süḫan ṣāḥib-i ʿunvān nicedür

15 Āḫir ol ḫalkı ḥasen ismi Ḥasan ḫulḳı ḥasen[55]
Ketḫudā-yı felek-i ḳadr-i melek-şān nicedür

16 Sāye-i maʿdelet-i āṣaf-ı Cem-ṣavletde
Cemʿ olurlar mı yine bezmine yārān nicedür

17 Ḫˇān-ı cūdında olan dürlü niʿamdan ṣoñra
Ḳahve ile ṭoludur anda mı fincān nicedür

10a neşve: neşv
11a civ civ: çiv çiv
12a Baġdād: İslām
[55] Divana göre 1 beyit eksiktir:
Dāʿī-i devlet-i ṣulṭān-ı cihān Şemsü'd-dīn
Kān-ı fażl u hüner ol ʿilmde ʿummān nicedür
15a ḫalkı ḥasen ismi Ḥasan: ismi Ḥasan ḥalḳı ḥasen
15b felek-i ḳadr-i melek-şān: melekī-ḳadr-i felek-şān
16: 24

18 Ṭurma yazmaḳda mı erbāb-ı dilüñ ḫāṭırını
Ḥükmi āfāḳa revān kātib-i dīvān nicedür

19 ʿİşret esbābına bi'l-fiʿl muḳayyed mi henūz [93b]
Yetdi mi maḳṣada ol eşref-i insān nicedür

20 Fenn-i şaṭrancda leclāc-ı Muḥammed Begimüz
Ḫaṣma ġālib mi gör ol fāris-i meydān nicedür

21 Maʿrifet ehline raġbetler iden Ehlī Beg
Yüzi bedr ay gibi vāli-i Ḥassan nicedür

22 Muḳtedāmuz begimüz Defterī-i ṣāḥib-dil
Eyü mi ḫᵛoş mı o ḫᵛānende-i Ḳurʿān nicedür

23 Ehl-i ʿirfāna ẓahīr ü ḳamu yārāna muʿīn
Feyż-i feyż-resān-ı menbaʿ-ı iḥsān nicedür

24 Ṣūret ü sīreti maḥbūb Muḥammed dedemüz
Ṣıdḳ-ı rüʾyāda ḫaber ṣāḥibi el'ān nicedür

25 Bezm-i pāşāya gelen niʿmet ü ḥulviyyātda
Cān-ı şirīni gibi rāġıb olan cān nicedür

26 ʿAlī Faḳı yine evlenmede ḥāżır er mi
Ol giriftār-ı ḫam-ı zülf-i perīşān nicedür

24a ṣūret ü sīreti: ṣūreti sīreti / maḥbūb: maḥmūd

27 Kilk ile gelür Āmed'den evim söyler idi
Ayaġına ṣu gibi aḳdı mı cānān nicedür

28 Tevliyet bulmuş idi ehlini eyyāmında
Ṣıdḳ ile ḫādim-i sulṭān-ı şehīdān nicedür

29 Bed-duʿā itmede mi ġayr velī-niʿmetine
Didüginden hele olmaz mı peşīmān nicedür

30 Mezbele yanını bekler mi o merd ü dābir
ʿAmelinden ḫacil olmış mı o şeyṭān nicedür

31 Naẓar-ı raḥmete manẓūr Muḥammed Çāvuş
Yine oynar mı gelür mi o Müselmān nicedür

32 Ḳıdve-i zübde-i küttāb Muḥammed Çelebī
ʿUmde-i penc ü şeş ü zübde-i erkān nicedür

33 Ḳāḍī-i maḥkeme-i dāniş-i Muṣlī Çelebī
ʿİlm-i ḥikmetde olan S̱ānī-i Loḳmān nicedür

34 Ḫᵛoş-nüvīs olmada iḳdām-ı tamāmı var mı
Ḳavsī-i ḫīre o [ser]-çeşme-i ḫayrān nicedür

27a gelür: añılur / evim: adum
28a Tevliyet bulmuş idi ehlini eyyāmında: Nevbet ehlini bulmışdı eyyāmında
32a zübde-i: zümre-i
34a var mı: varı
34b ḫayrān: ʿirfān

35 Gāh gāhī ṣaf-ı meclisde olur mı ḥāżır
ʿAcem Aġa o güzel çehre ḫˇoş-elḥān nicedür

36 İştihāsı yine yirinde nefāyis yir mi
Toḫma olmaḳda mı ol maḥrem-i sulṭān nicedür

37 Şāh bāġında ġızıl gül gibi açılmada mı
Tekelü begleri içinde Ḥasan Ḫān nicedür

38 Kerr ü ferr maẓharı firār-ı dem-i heycāda
Jīve gibi yine olmaḳda mı ġalṭān nicedür

39 Ḫayr-ḫˇāh-ı fuḳarā bende-i ḫāṣ-ı pāşā
Yaʿnī mehter başı ol zübde-i yārān nicedür

40 ʿİlm-i şaṭrancda üstād olan muḫtaṣarāt
Yeñilür mi yine ol rind-i süḫandān nicedür

41 Ġālib olduḳda şeṭāretler ider mi ne ḳılur
Yañılıcaḳ yine olur mı perīşān nicedür

42 Cān-ı şīrīn gibi Ḥalvācı Muḥammed Aġa
Ṭatlu söyler mi o şehd ü şekere kān nicedür

43 Çāşni-gīr Sinān Beg yine her ṣubḥ u mesā [94a]
Yimegüñ leẕẕetin itmekde mi iẕʿān nicedür

37: 40
37a ġızıl: ḳızıl
41a ḳılur: bunlar

44 Şuʿarā eskisi ol pīr-i duʿā-gū yaʿnī
Ṣāḥib-i teẕkire ʿAhdī-i ġazel-ḫ̮ˇān nicedür

45 Gek gük eyler mi ġazel okumada meclisde
Diyen aġzumda benüm ḳalmadı dendān nicedür

46 Fażle-i ḫ̮ˇān-ı Fużūlī nemek-i nān-ı süḫ̮an
Fażlī-i rind-i ḫ̮arābātī-i ḥayrān nicedür

47 İrdi mi maḳṣadına āṣaf-ı mülk-ārādan
Rūḥī-i ġam-zede-i bī-ser ü sāmān nicedür

48 Ḥall-i her müşkile ḳādir yine Mollā Ṭarzī
Dāḫ̮il-i meclis-i rindānda mı el'ān nicedür

49 Olabildi mi yine maḥrem o maḥrūm-ı ḥazīn
Yoḫ̮sa [yandurdı anı āteş-i ḥirmān] nicedür

50 Dicle deryā-yı sirişküm gibi cūş itmede mi
Bulanıḳ aḳmada mı itdi mi ṭuġyān nicedür

51 Başını egmeye ṭoḳuz felege ger āṣaf
Dise bir kerre Kelāmī-i s̱enā-ḫ̮ˇān nicedür

52 Hecrde ḫ̮āṭırı maḥzūn cigeri pür-ḫ̮ūn
Ayrulıḳdan yine olmaḳda mı giryān nicedür

45a kān-ken?: gek gük
47a irdi mi: yetdi mi
48b rindānda mı: ḫ̮āṣ oldı mı

-108-

Rūḥī Çelebī Kelāmī Dedeye Yazduġı Cevāb*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Ey ṣabā müjde idüp söyle Kelāmī Dedeye
Bendesi olduġıñ ol āṣaf-ı devrān eyüdür

2 Revnaḳ-ı ʿadlī olan ziynet-i dārü's-selām
Naẓar-ı luṭfı olan mūrı Süleymān eyüdür

3 Bezmde Yūsuf olur rezme gelen demde Sinān
Bezm ü rezmüñ eri ol zübde-i merdān eyüdür

4 Meclisinde fużalā vü şuʿarā cemʿ olan ol
Güher-i ʿadl ü seḫā vü kereme kān eyüdür

5 Ruḫları bezmi degül ʿālemi pür-nūr itdi
Çarḫa ser-tāc olan ol mihr-i dıraḫşān eyüdür

6 Oldı devrinde ṣafā kūşesi beytü'l-aḥzān
ʿAdl [ü] dād itmededür ol meh-i Kenʿān eyüdür

7 Şeyḫ bāġına bahār özge ṣafā virmişdür
Şimdilik bāġ-ı cināndan o gülistān eyüdür[56]

---

* Bağdatlı Rûhî Divanı: Kı / s. 161.
1a idüp: virüp
1b āṣaf-ı: āfet-i
2b mūrı: mūra
4b güher-i: güheri
[56] Divan bu beyit yok

8 Ṣadr-ı ekrem virüp ol bāġa ḫuṣūṣā ki şeref
Her ṭaraf itmededür gül gibi cevlān eyüdür

9 Çīnden dāḫil-i bezm olmaġı özler fāġfūr
Meclis-i ḫāṣ-ı ferrūḫ-baḫş-ı kemākān eyüdür

10 Ayaġı yir mi baṣar her birinüñ rifʿatdan
Şeref-i ḫıdmet ile zümre-i ġılmān eyüdür

11 Ḫalef-i pāk-neseb ol ḫalef-i evvel kim
Ṣaḳlar Āfetden anı himmet-i pīrān eyüdür

12 İde ismi gibi Ḥaḳ ʿāḳıbetini maḥmūd
Yūsuf-ı vaḳtdür ol mālik-i ʿirfān eyüdür

13 Ḫalef-i s̱ānī ʿAlī Beg o velī-ṭıynet kim
Evliyā himmetidür aña nigehbān eyüdür

14 Maḳdemin ṭuṭduḳ uġur cümle ʿAlī'nüñ ḳulıyuz
Babanuñ cānıdur ol eşref-i insān eyüdür

15 Felek-i ḳadr-i şerefde biri mehdür biri mihr [94b]
Gözüñ aydın ol iki encüm-i tābān eyüdür

16 Cüceler her biri boy begligine ṭālibdür
Himmer-i ʿāliyeñüzde ol iki cān eyüdür

14b eşref-i: şeref-i

17 Ḳāżī-i ʿādil o maḥrūsa-i mülk-i Bāġdād
Ḥāris-i meẕheb-i pür-ḥikmet-i nuʿmān eyüdür

18 Bir ḳarār üzre degül devr diyü defterdār
Yüz ṭuṭup ḥaḳḳa ider göñlini ḫandān eyüdür

19 Ümerāda ḳanı Meʾmūn gibi bir mīr-i reşīd
Evc-i rifʿatdedür ol ṣāḥib-i ʿünvān eyüdür

20 Dāʿī-i āṣaf-ı dīn-i perver o kim feyżinde[57]
Ẕerreyi şems ider ḳaṭrei ʿummān eyüdür

21 Āṣaf-ı defter olan fehm ü ferāsetle vekīl
İsm-i pāki Ḥasen ol ṣāḥib-i iḥsān eyüdür

22 Ḫ˘oş geçer kendi vezīrüñ nitekim devrinde
Kendi devrinde daḫı ḫ˘oş geçer aʿyān eyüdür

23 Sofrası gögsini germekde mecālisde müdām
Bezm-i inʿāmda ol luṭfı firāvān eyüdür

24 Bezmi bir baḥr durur kim ḳarasıdur ḳahve
Anda geştī gibi devr eylese fincān eyüdür

18a degül devr: degüldür
19b Evc-i rifʿatdedür ol ṣāḥib-i ʿünvān eyüdür: Ẕerreyi şems ider ḳaṭreyi ʿummān eyüdür
[57] Bu mısra divanda yoktur.
21a fehm ü: fehm-i
23a Sofrası gögsini germekde: Ṣofrası gün gibi gezmekde

25 Lülü-i gülüñ ile eczāsı elinde şeb ü rūz
Çeşme-i luṭf u kerem kātib-i dīvān eyüdür

26 Şiʿr maḥkūmıdur olsa n'ola Ḥükmī-maḫlaṣ
Ġaraż ol ḥükm-nüvis-i der-i sulṭān eyüdür

27 Ḳalmadı şübhe o maḳṣūdına irmekde velī
Kesme sen himmetüñi himmet-i merdān eyüdür

28 Aldı şaṭrancda meydānı Muḥammed Begiñüz
Meclisüñ ḳāʾimi ol fāris-i meydān eyüdür

29 İşi taʿẓīmdür ehl-i dile bed-rāy degül
Meskenet ehlidür ol vālī-i cestān eyüdür

30 Sözde Ehlī Begüñ ehliyyetine söz yoḳdur
Size maʿlūmdur ey ʿārif-i Yezdān eyüdür

31 Defterī Beg söze ḳādirdür aña lā dimezüz
Varaḳ-ı diger o ser-defter-i aʿyān eyüdür

32 İḳtidā çünki ulü'l-emrimüz itmişdür aña
Ḳaldı şübhemüz ol muḳrī-i Ḳurʾān eyüdür

25a Lülü-i gülüñ ile eczāsı: Lüle-i gülgūnuñ icrāsı
27b merdān: pīrān
28a Aldı şaṭrancda meydānı Muḥammed Begiñüz: Oldı şaṭrancda meydānı Muḥammed Bigüñ
29b cestān: iḥsān
31b aʿyān: dīvān

33 Ḥaḳ bu kim ḫᵛoş yaraşur ẕātına Feyżī ismi
Çeşm-i bedden ıraḳ ol zübde-i aḳrān eyüdür

34 Çün cibillīdür anuñ luṭf u ʿaṭā eyledügi
Vaṣf olmaz aña dirseñ o melek-şān eyüdür[58]

35 Feyż-i luṭfı ḳoyup iẕʿān u kemāle gelseñ
Anda ḫod cümleden ol ṣāḥib-i iẕʿān eyüdür

36 Ḥāl var ḥüsn-i sülūkında Muḥammed Dede kim
Fuḳarā ile ṣafāsındadur el'ān eyüdür[59]

37 Çün muḥibb-i fuḳarādur sözi gerçek erdür[60]
Eylesün ʿālem-i rüʾyāda ki seyrān eyüdür

38 Beg ile begdür o ẕī-ḳadr –i faḳīr ile faḳīr
Kibr bilmez nedür ol şāh-ı faḳīrān eyüdür

39 ʿAlī Fāḳī eger evlenmege meyl itse olur [95a]
Tābiʿ-i şerʿ-i nebīdür o müselmān eyüdür

40 Ẕevḳi vardur felege şimdi kelek söylemez ol
Eksik olmaz aña Baġdādda cānān eyüdür

33a ḫᵛoş: pek
33b aḳrān: devrān
[58] Divanda bu beyit yoktur.
35a gelseñ: baḳsan
[59] Bu mısra divanda yoktur.
[60] Bu mısra divanda yoktur.
40a söylemez: okımaz

41 Faḳrine ḳāʾil olup tevliyete meyl itmez
Şimdi İslāmda ol ṭālib-i īmān eyüdür

42 Menzili mezbeledür münkir-i niʿmet olanuñ
Böyle yirlerde ḳo anuñ gibi şeyṭān eyüdür

43 Dir imiş mehl ile irişdi yañuldum itdüm
İtdüginden utanup olsa peşīmān eyüdür

44 Günde biñ raḥmet olur şimdi Muḥammed Çāvuş
Eyülük itmekdedür ol ziynet-i dīvān eyüdür

45 Ġayrılar gibi degül zār-u Muḥammed Çelebī
Ġam-ı dehr eyleyemez anı perīşān eyüdür

46 Nakşı geldi felegüñ şeşdür iḳbālinden
Düşeş atmış durur ol zübde-i devrān eyüdür

47 Ḳanı Muslī Çelebi gibi bir ṣāḥib-i fażl
Ekmel-i nāsdur ol s̱ānī-i Loḳmān eyüdür

48 Ol pesendīde-i ṭabʿ-ı ʿArab u Türk ü ʿAcem
Feraḥ-efzā-yı dil-i ṭālib-i ġılmān eyüdür

43a Dir imiş mehl ile irişdi: Cehl ile bir işi dirmiş ki
44a raḥmet: zaḫmet
46a Nakşı geldi felegüñ şeşdür iḳbālinden: Nakş-ı nev geldi diyü düşeş-i iḳbālinde
47a bir: hele
48a Türk: Rūm

49 Ḫaṭṭı şiʿri gibi merġūbdurur Ḳavsī'nüñ
Kim urur ṭaʿn okın ol ṣāḥib-i dīvān eyüdür[61]

50 Baḳmayup ṣūrete gir sīrete ḳalsuñ naẓarı
ʿAcem āġā-yı cevān-baḫt ḫᵛoş-elḥān eyüdür

51 Ḳuşı yoḳ ġayr gibi bir dişe ḳalmış kişidür
Yemede içmede ol ḫādim-i sulṭān eyüdür

52 Tekelülerde yoḳ anuñ gibi bir āhū-çeşm
Şāhdur ḥüsn iline şimdi Ḥasan Ḫān eyüdür

53 Çāre-sāz-ı fuḳarā yaʿnī ki mehter başı
Herkese luṭf maḳāmındadur ol cān eyüdür

54 Olıcaḳ sözi müfīd olsa n'ola muḫtaṣar it
Beñzemez ġayrıya ol rind-i süḥan-dān eyüdür

55 Māt ider naṭʿ-ı belāġatde nice leccācı
Şeh-i mülk-i hüner ol s̱ānī-i Selmān eyüdür

56 Añmayup eylediñüz gerçi ferāmūş ammā
Ẕikr olınsa n'ola bu nükte-güzārān eyüdür

---

[61] Bu beyit divanda yoktur.
50a ḳalsuñ naẓarı: ḳalbe naẓar it
52: 8
52a bir: daḫi
52b Ḥasan Ḫān: Ḥasancān
53b maḳāmındadur: maḳāmıdur
54: 9
55: 10
56: 11

57 Evvelā ḳān-ı hüner Ḥażret-i Mollā Aḥmed
Gelse dünyāya diye ḥaḳḳına Ḥassān eyüdür

58 S̱āniyā ʿilmi ki taḥṣīl-i hünerdür ʿameli
Ḳāʾilüz hep o pesendīde-i yārān eyüdür

59 Bilür ol bezme gelen niʿmeti ḥāżır ḥelvā
Ḥelvācı başı olan āfet-i devrān eyüdür

60 Bal ṭutan kimse mes̱eldür ki yalar barmaġını
Bu sözüñ maʿnasını itmede iẕʿān eyüdür

61 Dāʿimā sofrası nān ile Sinān'uñ ṭoludur
Çāşni-gīr olan ol münkir-i dūnān eyüdür

62 Laḳabı baba pilāvıdur ocaḳ ṣāḥibidür
Umaruz himmetini himmet-i pīrān eyüdür

63 Tāzeler rūḥ-ı sözi olsa n'ola köhne-vücūd [95b]
ʿAhdī-i zinde-dil ol ṣāḥib-i peymān eyüdür

64 Kimsenüñ meclisine gitdigi yoḳ teẕkiresüz
Ṣāḥib-i teẕkire ol ʿAhdī süḫan-dān eyüdür

60a mes̱eldür ki: mes̱eldür
61b dūnān: dünān
62a Laḳabı baba pilāvıdur: Laġabī Baba bilādıdur
64b ʿAhdī süḫan-dān: pīr-i suḫandan

65 Sözi terkībe ḳomaḳ her kişinüñ kārı degül
Ḳadḥini itmeyelüm Fażlī-i ḥayrān eyüdür

66 Añmayup virmemek inṣāf mı Lemʿī’ye vücūd
Meclisüñ çeşm ü çerāġı o ġazel-ḫˇān eyüdür

67 Sözlerinden utanup ṣūrete gelmez Ṭarzī
Eylemiş kendüyi bir kūşede pinhān eyüdür

68 Müşkili ḥall idebilseydi olurdı kāmil
Vaṣf ider kendüyi ṣanur ki bu hüdyān eyüdür

69 Dicle seyride ṣalınmaḳda sehī-ḳāmetler
Dicle dīvānelenüp itmede ṭuġyān eyüdür

70 Şevḳden aḳup aḳup gelmede Baġdād’a Fırāt
Ḫūblar ḳarşulayup itmede cevlān eyüdür

71 Cümleden ṣoñra añup Rūḥī-i ṣāḥib-süḫanı
Söyle ol mubtaẓır-ı raḥmet-i Raḥmān eyüdür

72 İrişüp maḳṣadına āṣaf-ı mülk-ārādan
Muttaṣıl olmadadur maẓhar-ı iḥsān eyüdür

73 Ẕevḳi var medḥi ṣafāsıyla velī-niʿmetinüñ
Degül evvelki gibi pey-rev-i sāmān eyüdür[62]

68a müşkili: müşkilin
69b dīvānelenüp: dīvāne olup
73b pey-rev-i sāmān: bī-ser ü sāmān

-109-

Rüstem Pāşā-zāde Mıṣırda teḳāʿüd-i iḫtiyār idüp gitdükden ṣoñra İstānbula gönderdiği mektūbdur

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey bād-ı ṣubḫ eyle ḫaber ben gedāsına
Nāzük mizācı şāh-ı cihānuñ ṣafāda mı

2 Dāʾim ṣafāda ḳılsun anı Ḥayy-i lā-yezāl
Eller daḫı bu bende gibi hep duʿāda mı

3 Medḥ ü s̱enā-yı şāh ile cemʿ-i süḫanverān
Bülbül-mis̱āl her biri ṣavt u nevāda mı

4 Şehzādegān-ı ġonce-i nev-reste-i murād
Bāġ-ı şerefde her biri neşv [ü] nemāda mı

5 Zīnet-fezā-yı ṣadr-ı vezāret sinān-ı dīn
Erzāḳ-baḫş-ı ḫalḳ mı dāʾim ʿaṭāda mı

6 Destūr-ı bā vü kār siyāveş nāmdār
Aḫlāḳ-ı bī-naẓīrine ʿālem s̱enāda mı

7 Ḫˇāce Efendi Ḥażretinüñ dāme ʿizzuhu
Dār-ı medār-ı ʿizzeti beytü's-saʿāde mi

8 Maḫdūm-zādeler o imām-ı şerīʿate
Canıla inḳıyād [u] tamām iḳtidāda mı

9 Şeyḫī Efendi Ḥażreti künc-i ferāġda
Hemvāre şükr-i rāzıḳ u ḥamd-i Ḫudāda mı

10 Müftī Efendi mes᾿ele-āmūz-ı kā᾿ināt
Ḳadr-i refī῾i fevḳ-i simāk-ı semāda mı

11 Dāmād-ı pādşāh yine gelmez mi ṣadrına
Mehdī-i muntaẓır gibi daḫı ḫafāda mı

12 Serdār-ı ceyş-i nuṣret-ikişver-güşā-yı ῾aṣr
A῾dā-yı dīne ḳaṣdı yine nebred ü ġazāda mı

-110-

[96a] Mollā Cāmī birḳac müṣāḥibleriyle şeh-nişīnde otururken yoldan bir ῾avrat öñüne bir güzel oğlān gelürken Monlāya su᾿āl iderler ki "Bunun ḳanḳısı bihterdür"

Bu beyti oḳur:

Merā gūyī ki kudā min bihterīn est
Pes-i pīşīn bih ez pīş-i bīn est

"Ya῾nī öñündekinüñ ardı ardındakinüñ öñünden yigdür" dimişler.

-111-

Sefer nāmında bir maḥbūbı Mevālīden birḳac kimesneler mā᾿il olup Ġanī-zāde İstānbul Ḳadısı olduḳda ġulām-ı mezbūrı yanında görüp Şerīf Ṣabrī bu maṭla῾ı dimişdür:

1 Sefere mā᾿il olup yolına dil-dāde geçen
Fāḳadan sālim ve sīm ü zeri āmāde gerek

2 Rāh-ı ʿaşḳına anuñ ṭālib olup mālik olan
Ya ġanī kimse gerekdür yā Ġanī-zāde gerek

-112-

Nālişī nām şāʿir ekser-i ezmānda Kitāb-ı Tuḥfe-i Sām yazup Edrenede bir gün ḳahvede kitābet iderken Meylī Çelebi yazduğı kitābı eline alup baʿzı yirin tiz tamām olmaḳ içün yazmaduğı eclden "böyle laṭīf kitābı nāḳış ḳomaḳ şān-ı şerīfüñüze lāyıḳ degüldür" didükde Meylī Çelebi ẕikr olunan ebyāt ile cevāb virmişdür:

1 Nālişīnüñ kātib-i ḳudret-i kitāb vechine
Tuḥfe-i ʿālem diyü diḳḳatle yazmış ḥüsn-i ḫaṭṭ

2 Ḥarf-i ʿaynı yoḳ muṣannaʿ bir kitāb itmiş anı
Ḳāf-ı kūfīlerdür anda ḳaşlar u gözler nuḳaṭ

3 Ṣafḥa-i ruḫsārına baḳdum ḥurūfı hep ṣaḥīḥ
Noḳṭa-i çeşm-i remed-ālūdıdur yañlış faḳat

4 Bir gözü kördür diyü ḳılmañ ḳaḳāretle naẓar
Noḳṭanuñ biri ḳazınmaġla kitāb olmaz ġalat

-113-

Sulṭān Maḥmūd Sebüktekīnüñ bir maḥbūb-ġulāmı āşiyāne-i murġ içün bir dıraḫta çıḳup nāgah bir mār-ı siyāh gerdenine ṭolanup deryād eyledükde aşağıda olanlardan bir merd-i tīr-endāz-ı kemāngere eyle ol yılanuñ başın cisminde cüdā idüp Ḳażā-yı İlāhī ol civānuñ pā-puşı içine düşdi. Civān […]'dan ḫalāṣ oldum iʿtiḳādıyla aşaġa inüp pā-puşı giydükde

ayağından urup helāk eyledi. Sulṭān Maḥmūdı bu beytle tesliye eylediler. Beyt-i mezbūr Ḥakīm Rüknānuñdur:

Neheng-i tīr çün bā mār şod çüft
Ḳażā hem ḫande zed hem āferīn-goft[63]

-114-

[96b] Aḥfād-ı Tīmūrdan Pīr Budaḳ-nām şehzāde Ḳāsım-nām civānın bir nigār ile der-āġūş olmasın görüp sekr ḥālinde ġażāb itmekle civān-ı mezbūrı deryāya itdirüp baʿdehu āteş-i nedāmet cigerin büryān ve firāḳ-ı civān ile sīnesi sūzān olduḳda Ṭūsī-nām şāʿir bu ḳıtʿa-ı dil-pezīri söylemişdür:

Der īn budem ki Ḳāsımra çe ḥāl şod
Ki gümgeşt est nā-peydā est imrūz[64]
Ḫiṭāb āmed ān miskīn ü ḥayrān
Miyān-ı bahr ġarḳ-ı māst imrūz[65]

-115-

Ḫāḳānī maġfūr şod be īn rubāʿī[66]

Segrā çe ḳabūl u se[n]grā dīdār est
Ger men zi seg ü seng kem āyem ārest[67]
Men seng ü seg-ṣıfat ez rahmet-i to
Nev-mīd neyem çü seg ü sengrā yārest[68]

---

[63] Ok timsahı yılanla eşleşince (çift olunca) Kaza hem güldü hem "âferin" dedi.
[64] Bu fikirseydim ki Kasım'a ne hal oldu ki bugün bulunmuyor.
[65] Hitap geldi ki o miskin ve hayran denizin ortasında bugün bizim gark olmuşumuzdur/bize gark olmuştur.
[66] Hâkânî bu rubai ile affedildi.
[67] Köpek taşı görünce ne yapsın. Eğer ben köpek ve taştan daha aşağıysam yazık bana.
[68] Ben taş ve köpek sıfatlı, senin rahmetinden ümitsiz değilim, aynen taş ve köpeğin dost olduğu gibi.

-116-

Ḫayyām bu şiʿri söyledükde bi-ʿizni'l-lāh yüzi ḳara oldı dirler

1 Ey bāde to şerbet-i heme ġam-hāyı

2 Çendān be-keşem torā men şeydāyı[69]

3 K'ez dūr merā her ki be bülend gūyed

4 Ey ḫ̮ˇāce şarāb ez koca mīyāyī[70]

-117-

Seyyid Şerīf

1 Ān çīst ki ser tā ḳademeş cümle dehānest[71]

2 Ān çīst bī-pāy şeb u rūz revānest[72]

3 Ān çīst ki yek lahzā begerded heme ʿālem[73]

4 Ān çīst ki ender şikemeş halk nihānest[74]

-118-

Molla Cāmī

1 Mevlidem Cām u reşḥa-i ḳalemem

2 Cür'a-i cām-ı şeyh'ül-islāmīst[75]

3 Lā-cerem der cerīde-i eşʿār

4 Bedū maʿnā taḫ̮allüṣem cāmīst[76]

---

[69] Her ne kadar gerçi seni ben içiyorum, daha ne kadar seni çekeyim ben bir deliyim.
[70] Herkes uzaktan yüksek sesle söylüyor ki, Ey hoca bu şarap nereden geliyor.
[71] O nedir ki başdan aşağı komple ağızdır.
[72] O nedir ki ayaksız gece gündüz gider.
[73] O nedir ki bir anda bütün âlemi gezer.
[74] O nedir ki midesinde halk gizlidir.
[75] Doğum yerim Cam'dır ve kalemimin sızıntısı, Şeyhülislamın kadehinin yudumudur.
[76] Şüphesiz şiir mecmualarında/kitaplarında benim mahlasım o manadan dolayı Câmî'dir.

-119-

[Hayyām] Tekrar bu şiʿri söyledükde bi-izni'l-lah yüzi aġ olmışdur dirler

1 Nā kerde günāh der cihān kist begū[77]

2 Bī-cürm ü günāh çün tevān zīst begū[78]

3 Men bed konem ü bed mükāfāt koni[79]

4 Pes fark miyān-ı men o to çīst begū[80]

-120-

Lüġaz Li-kāmī-i […]m

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ol nedür kim bir gümüş tenli nigār
Ḥüsn ile engüşt-nümā-yı nāmdār

2 Taşra çıḳmaz ḫānesinde oturur
Ḫānesin her ḳande gitse götürür

3 Bu leṭāfetle zihī ibret-nümūn
Ḫaṭṭ-ı ruḫsārı o māhuñ bāzgūn

4 Her ne dem kim ola ruḫsārı siyāh
Müstaḳīm olur ḫaṭı bī-iştibāh

---

[77] Dünyada kim hiç günah işlememiştir, söyle.
[78] Günahsız ve hatasız nasıl yaşanabilir, söyle.
[79] Ben kötülük yapıyorum ve sen kötü mükâfatlar veriyorsun.
[80] O hâlde aramızdaki fark nedir, söyle.

-121-

Lüġaz Li-kāmī-i Mektūb

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Nedür ol maṭlaʿ-ı ʿizz ü saʿādet [97a]
Bulur sulṭānum anda ḫayli rifʿat

2 Cihān-peymā edīb-i vāḳıf-ı rāz
Düşer sīmāsına ḳat ḳat kerāmet

3 Ricālü'l-ġaybdur nām-ı şerīfi
Müʾenneṡ olmaḳ olmaz aña töhmet

-122-

Hikāye

Bāḳī Efendi Ḥażretleri Fehīm-i nā-murāduñ ṣabāvetleri ḥalinde söyledügi baʿżı şiʿrini görüp kendini daḫı görmek ārzūsında iken bir gün Bāḳī Efendi bir semte gitmek iḳtiżā ider. İttifāḳ ol gün Fehīm aḳrānı ṣabīlerle çelik oyunın oynarlar iken Bāḳīnüñ yolı ol maḥalle müṣādif olur. Nüdemāsından biri Fehīm budur diyü gösterdükde taʿaccüben "Fehīm didükleri bebecik bu mıdur" didügini Fehīm istimāʿ ü bī-tāʾil:

Bebecikdür Fehimā nuṭḳa gelince ammā
Seni meydān-ı maḥabbetde çelik gibi çeler

Diyü bu beyti vehbīce söyleyüp ardınca elindeki çelik aġacını daḫı çelüp Bāḳī Efendi engüşt ber dehān u ḥayrān olup gitmişler.

-123-

Lüġaz-ı Li-kāmī-i Şemʿ

Feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Nedür ol bir gözi yaşlı ʿalevī
Enverī maḫlaşı ṭarzı Ḳonevī

2 Cānı burnında o miḥnet-zedenüñ
Öz ḳarındaşıdur Aydın Dedenüñ

-124-

Lüġaz

Feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Nedür ol gevher-i giran-māye
Aña ḫāzān iki? revā olmaz

2 Ḫalḳa ʿarż eyleseñ o gevheri sen
Ḫor olur ẕerrece bahā olmaz

3 Ḥoḳkada dursa merhem-i dildür
Çıḳıcaḳ rīş-i cāndur oñulmaz

4 Varıcaḳ ol dikendür elden ele
Ṭursa yirinde ġonçedür ṣolmaz

5 Lāmiʿī ṣaḳla cānda bu güheri
Muʿteberdür şu serüñe ṭoyulmaz

-125-

Ġazel-i Nuẓemā? Ḥākim-i Kefe

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir gül-i raʿnā görüp gülşende efġān eyledüm
ʿAndelīb-āsā dem-ā-dem zār u nālān eyledüm

2 Āsitān-ı āşiyānın hār ile ḳılmış muḥāṭ
Dāmen-i ṣabrum ṭutup çāk-ı girībān eyledüm

3 H̱ayli demdür reng-i ruẖsārı naẓīrin görmedüm
Bu çemenzār-ı fenāda geşt [ü] seyrān eyledüm

4 Ol gül-i nevbāvenüñ o ān-ı āb u tābıdur
İrmeye bād-ı ẖazān sūzişle giryān eyledüm

5 Ol ḳadar efsūn idüp aġyāra meclisde o şeb
Çekdüm ʿāġūş-ı ẖayālin pek ẖirāsān eyledüm

6 Cān dimāġın şöyle taʿṭīr eyledi gül-ruẖları
Ġayrı bū olmaz cihānda […] izʿān eyledüm

7 Bülbül-i kilküm Nuzemā? bāġ-ı ʿirfānda bu gün
Nāġme-i mū? ṭarr idüp yārānı şādān eyledüm

-126-

Ve lehū Linārneḳuhū?

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Melūl olma ẖazān irdiyse ey dil bāġ-ı ʿālemde
Gün olur açılır zerrīn ü sünbül […] çīdemde

2 Cihānuñ ʿizzeti ẕılletle zevḳi ġamla tevemdür
Hemān teslīm-i fermān-ı ḳażādur […] her demde

3 O baḥrüñ oldı çün emvāc-ı luṭf u ḳahr […]
Tevekkül zevraḳ-ı […] limān oldı bu […]de

4 Teʿālā […] ḥikmet maẓhar […]nında
Kimi şāh u gedādur kimisi şādān kimi ġamda

5 Gel ey sāḳī ṣun ol meyden ki […] cām
Geçer nāmūs u nām u iʿtibār u heri bir demde

6 Olaldan […] aḳdes-ṭabʿum cārī Mesīḥ-āsā
İder kilk-i Nuẓemā? mürdeler iḫyā […]

-127-

ʿİṣmetī*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Getürmem ḫāṭıra ġamzeñ girīzān olduġum yirdür [97b]
Ḫayâl itmem ser-i zülfüñ perīşân olduġum yirdür

2 Ġubār-ı ḫâṭuñ istiġnâ-yı bī-hengāmın arturmış
Ne ḥikmetdür bilünmez sırrı ḥayrān olduġum yirdür

3 Düşürmem luṭf-ı ṭabʿ-ı bādeye defʿ-i ġamı dilden
Zebān-ı ḫāli dirken eski mihmān olduġum yirdür

---

* İsmetî Divanı: G 28 / s. 40.

4 Nesāṭ-efzā ṣanur bī-derd olan ṣaḫn-ı ḫarābātı
O vīrāne benüm yıllarla giryān olduġum yirdür

5 Ser-i zülfin añup dir ʿİṣmetī hergiz dil-i mehcūr
O gūşe devlet-i pā-bûse şāyān olduġum yirdür

-128-

Ve lehū [*]

Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

1 Seyl-i sirişk kim müdām kūyına pür-şitāb olur
Rāh-ı viṣāl ḳorḳaram yek-sere ġarḳ-ı āb olur

2 Sāġar elinde sīne-çāk gelse miyān-ı bezme yār
Kendisi āf-tāb eli çesme-i āf-tāb olur

3 Bezmde luṭf idüp meded nām-ı vefā añılmasun
Ter düşe şāyed ol perī arada bir ḥicāb olur

4 Dilbere bir nigāh-ı germ-sūzımı ġarḳ ider tamām
Yoḫsa ben anı başlasam yazmaġa bir kitāb olur

5 Ẕevḳi cihānda ʿİṣmetī gūşe-nişīn eder hemān
Sāye-nişīn-i cāhda ṣanma ki şâd-ḫᵛāb olur

3b dirken: derseñ
4b yıllarla: yıllarca
* a.g.e.: G 22 / s. 34.
3a idüp: edüñ
4a tamām: müdām
5a gūşe-nişīn: gūşe-güzīn

-129-

Ve lehū[*]

Fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1 Gitdi dil zülfi hevāsiyle mekānın kim bilür
Bir hümādur çıḳdı elden āşiyānın kim bilür

2 Çāre yoḳ pīrāmeninden geçmege düzd-i ḫayāl
ʿĀşıḳuñ gencīne-i rāz-ı nihānın kim bilür

3 Müddeʿīler bī-şumār ammā gül ü şemʿüñ yine
Bülbül ü pervāneden ġayrı lisānın kim bilür

4 Nev-bahār-ı ḥüsndür pür-şūr-ı ʿālem-gīr olan
Yoḫsa ol gül-ġonçenüñ reng-i ḫazânın kim bilür

5 ʿİṣmetī dādı bilür bir nükte-dān var mı o şūḫ
Dirse ger mihr ü maḥabbet dāstānın kim bilür

-130-

Ve lehū[*]

Fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1 Rāyic olmaz her zamān naḳd-i temennā böyledür
Aġlama ey ḫˇāce kim ümmīd-i dünyā böyledür

2 Hem yaḳar pervānesin hem sūz-ı dil ıẓhār ider
Muḳteżâ-yı meşreb-i şemʿ-i şeb-ārā böyledür

---

[*] a.g.e.: G 31 / s. 43.
5a var mı: yok mı
[*] a.g.e.: G 23 / s. 35.

3 Eşk-i gül-gūnum yeñilmez dōstum maʿẕūr ṭut
Girye-i bī-iḫtiyār-ı nā-şikībā böyledür

4 Olsa bir laḥẓa eger ṣūret-nümā-yı ārzū
Yine maḫv eyler hemān bu çarḫ-ı mīnā böyledür

5 ʿĀlemüñ bir fikre ṣāliḥ kārı yoḳdur ʿİṣmetī
Vażʿ-ı nā-sāz-ı cihān ya şöyledür ya böyledür

-131-

Ve lehū[*]

Feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1 Rind ʿālemde nice ḫāṭır-ı āzād ister
Güli bī-dād bunuñ bülbüli feryād ister

2 Tīşe-i cevr ile tek göñlümi vīrān itme
Senden ey dehr-i denī kim dil-i ābād ister

3 Yār cevr itmede teʾyīde ne ḥācet ey baḫt
O mıdur ḥüsn ki bir kimesneden imdād ister

4 Çekmege naḳş-ı murādı dil seng-i yāre
Saʿy-ı Ferhād u sebük-destī-i Bihzād ister

5 Böyle bir sūz-ı suḫen nādir olur ʿİṣmetiyā
Nuṭḳ-ı cān-sūzda bir feyż-i Ḫudā-dād ister

---

[*] a.g.e.: G 24 / s. 36.
3b kimesneden: şemmeden

-132-

Ve lehū[*]

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ey vaṣl hevâ-ḫˇāh-ı dile dāde mi geldüñ [98a]
Ya pey-revī-i hecr ile bī-dāde mi geldüñ

2 İtdüñ yine bir cünbiş ile sīnemi ṣad çāk
Ey tīse-i ġam ḫāṭır-ı Ferhād'e mi geldüñ

3 Bu nāle vü [bu] sūḫtegī nice bir ey dil
Bu gülşene bülbül gibi feryāde mi geldüñ

4 Vir ḥükmini bu dāmgehüñ olma perīşān
Dünyāya göñül fāriġ ü āzāde mi geldüñ

5 Defʿ-i ġama yol bulmaġa ey ʿİṣmetī-i zār
Ḫāk-i der-i mey-ḫāneye irşāde mi geldüñ

-133-

Ve lehū[*]

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Dilā āyīn-i ʿaşḳı cünbiş-i murġ-ı çemenden bil
Eger ṭarz-ı niyāzı saña göstermezse benden bil

2 Ser-i zülfüñdeki her bir girih bir ʿuḳdedür dilde
Şikeste-ḫāṭır-ı zārı o zülf-i pür-şikenden bil

---

[*] a.g.e.: G 48 / s. 60.
[*] a.g.e.: G 50 / s. 62.

3 Cefā-yı çarḫdan gitmiş hemān Ferhād'dur ṣanma
Bizi de küş-tegān-ı ḳahr-ı dehr-i pīre-zenden bil

4 Şikāyet itme ey dil ḫufte-baḫt-ı nā-müsāʿidden
Ne olsa baḫt-ı bīdār-i sipihr-i pür-fitenden bil

5 Eger pākīze-gūy u ḫūb-taʿbīr olmaḳ isterseñ
Ṭarīḳin ʿİṣmetī üstād-ı pākīze-suḫenden bil

-134-

Ve lehū*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ġubār-āsā o dem kim reh-güẕārından mürūr itdüm[81]
Alup gīsū-yı müşgīn-tārınuñ būyın ḥużūr itdüm

2 Dögünsem nice müddet vechi var seng-i melāmetle
Niçün ben kendümi ḫāk-i derinden böyle dūr itdüm

3 Meger ser-mest imiş hūşyār ṣandum ol sitemkārı
Zemānsız söyledim derd-i dil-i zārı ḳuṣūr itdüm

4 İşitdüm bende-i mehcūrını yād eylemiş bir gün
ʿAceb bilsem ne yüzden ḫāṭır-ı yāre ḫużūr itdüm

5 Bu şeb ol māh-rūyuñ ʿİṣmetī vaṣlın ḫayāl itdüm
Açıldı ḫāṭır-ı maḥzūnum ilḳā-yı sürūr itdüm

2b şikeste-ḫāṭır: şikeste-i ḫāṭır
* a.g.e.: G 53 / s. 65.
[81] Divanda bütün beyitlerde "etdüm" şeklinde okunmuştur.

-135-

Ve lehū*

Müfteʿilün feʿūlün mütefāʿilün feʿūlün

1 Çün o şūhuñ āstānın şeb-i ġam penāh idersüñ
Ne gerek ya daḫi ey dil yine böyle āh edersüñ

2 Ten-i zārı irgürürseñ der-i yāre ġāfil olma
Çıḳa seyre nā-geh ol şūḫ hele bir nigāh idersüñ

3 Şeb ü rūz āh u nāle ne bilür o yār-ı ser-mest
Dem-i ʿömr-i nāzenīni ne içün tebāh idersüñ

4 Dil-i nā-murāduñ ey çarḫ ne recāsı var senden
Kimedür bu şīve vü nāz kime ʿarż-ı cāh idersüñ

5 İşiginde yir gerekse saña ʿİṣmetī o māhuñ
Dil ü cānı bir dem evvel aña rū-be-rāh idersüñ

-136-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Dil-ḫaste-i ʿaşḳa nigeh-endāz degülsin
Derd-i dil-i bīmāre şifā-sāz degülsin

---

* a.g.e.: G 70 / s. 82.
1a şūḫuñ: şāḫuñ
2b nā-geh: şāyed
3a nāle: nāleñi
* a.g.e.: G 72 / s. 84.

2 Sensin yine maḥrem olacaḳ ġonçeye bülbül
Mānend-i ṣabā perde-der-i rāz degülsin

3 Ey bülbül-i zār eyleme daʿvā-yı maḥabbet
Pervāne-ṣıfat ʿāşıḳ-ı ser-bāz degülsin

4 Gülzār-ı viṣālüñ ki ḥayāt-āver-i cāndur
Murġ-ı dile ruḫṣat-dih-i pervāz degülsin

5 Nāleñ ide mi ʿİṣmetiyā ol güle teʾs̱īr
Bülbül gibi ḫˇoş-ḫˇān u ḫˇoş-āvāz degülsin

-137-

Ve lehū*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Nigāhum būse-çīn olmaḳda laʿl-i dil-sitānından [98b]
Şikārın eyleyen şeh-bāz çıḳmaz āşiyānından

2 Mülāyim gösterür ʿuşşāḳ-ı zāre kendüyi ammā
Alınmaz ḥarf-ı vuṣlat ol sitemkāruñ dehānından

3 Sebük-sāmān gerekdür rind olan ey dil ḥabāb-āsā
Ki açılsa çıḳan ancaḳ hevādur curʿa-dānından

4 Dile her çend bir bāzīçe lāzımdur ġaraż yoḫsa
Suʾāl itmek ne lāzım vaʿde-i vaṣluñ zamānından

* a.g.e.: G 64 / s. 76.
1b eyleyen: almayan
4a lāzımdur: bulmaḳdur

5 Hemān ey ʿİṣmetī ʿarż-ı ʿubūdiyyetden ayrılma
Seni kim dūr ider ol şāh-ı ḥüsnüñ āstānından

-138-

Ve lehū[*]

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Geldükde ḫaṭuñ ʿāşıḳ[uñ]a nāz idemezsün
Mānend-i hümā evcde pervāz idemezsün

2 Gāhī egilüp gūşına dir ol ḫaṭ-ı nev-ḫīz
Şimden gerü sen şīveye āġāz idemezsün

3 Bu ṭarz-ı bed-āheng-i dil-āzār ile ey gül
Bu bāġda bir bülbüli dem-sāz idemezsün

4 Kendüñ yeñemezsün bilirüm meşrebüñ ey dil
Nūş-ı meye āgāz idicek az idemezsün

5 Ṣad rıṭl-ı girān olsa çeker ʿİṣmetī-i zār
Sāḳī anı sen mest-i ser-endāz idemezsün

-139-

Ve lehū[*]

Mütefāʿilün feʿūlün mütefāʿilün feʿūlün

1 Demidür ḫayāl-i ġamzeñ dil-i ġam-güsāre gelsün
Bizi günc-i ġamda tenhā ḳomasun kenāre gelsün

4b ne lāzım: lāzım
[*] a.g.e.: G 62 / s. 74.
3a gül: dil
[*] a.g.e.: G 67 / s. 79.
1a ġam-güsāre: ġam-küsār

2 İşidilmez oldı āhum ser-i zülfin eyle taḥrīk
Meded ey ṣabā dil-i zār bün-ı gūş-ı yāre gelsün

3 Ḫaṭ u zülfi sāyesinde dil ü cān ṣafāda olsun
Gelicek belā-yı nā-gāh ser-i rūzgāre gelsün

4 Ne faṣıllar ola seyr it yine mekteb-i çemende
Hele ders-i şevḳ-ı murġān ṣıfat-ı bahāre gelsün

5 Daḫı ʿİṣmetī cihānda işidilmedük nemüz var
O perī gelürse bezme ne var āşikāre gelsün

-140-

Ve lehū*

Fāʿilâtün fāʿilâtün fāʿilâtün fāʿilün

1 Fāriġ olmam āhdan dildāre kār itmezse de
Sūziş-i dildür ġaraż yār iʿtibār itmezse de

2 Sen hemān ayrılma ey dil reh-güẕār-ı yārdan
Pāy-māl-i esb-i nāz eyler şikār itmezse de

3 Uġrasa murġ-ı ḫadengi şād olur dil bir zamān
Āşiyān-ı sīnede bir dem ḳarār itmezse de

4 Gāh olur ʿuşşāḳı cānından ider bīzār ʿaşḳ
ʿUzlet eyler yārdan terk-i diyār itmezse de

2a zülfüñ: zülfin
* a.g.e.: G 79 / s. 91.
1a āhdan: nāleden

5 ʿİṣmetī pā-māl-i cevr olmaḳ yeter ʿizzet dile
Baẖt anı çesm-i zaẖm-i zülf-i yār itmezse de

-141-

Ve lehū[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Mīve-i vaṣlına yāruñ göñül iḳdām itme
Olacaḳ nesne degüldir ṭamaʿ-ı ẖām itme

2 Yād-ı laʿliyle anuñ eyle ḳanāʿat ey dil
Bezm-i ġamda heves-i bāde-i gülfām itme

3 Germ olup meclis-i meyde lebüñi ey sāḳī
Cāmdan ġayrıya iḥsān idüp inʿām itme

4 Baña cevr eylemesün dirseñ eger yār dilā
Aña n’eylerseñ idüp sevdigüñ iʿlām itme

5 Pendümi gūş idüp ey ʿİṣmetī mengūş eyle
Yārsız cennet olursa yirüñ ārām itme

-142-

Ve lehū[*]

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bāʿiṯ olmaḳdur ġaraż germiyyet-i bāzārına [99a]
Yoẖsa dehrüñ kim uyar evżāʿ-ı nā-hemvārına

---

[*] a.g.e.: G 94 / s. 106.
[*] a.g.e.: G 88 / s. 100.

2 Naġme-i sāz-ı emel gitdikçe oldı sīne-sūz
Muṭrib-i ṭāliʿ meger zehr-āb içirdi tārına

3 Bir hilāli istese bir demde eyler āf-tāb
Āferīnler sāḳī-i siḥr-āferīnüñ kārına

4 Gerçi mestüñ bir zamān olmaz girībānı dürüst
Kimse yapışmaz hele dāmān-ı istiġfārına

5 Geç o naḫl-i tāzenüñ berg ü berinden ʿİṣmetī
Māye-i cān olsa da güçdür taḥammül bārına

-143-

Ve lehū*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Bāzū-yı baḫt eger pür iderse kemānumı
İster verā-yı ḳāfe ḳosunlar nişānumı

2 Bī-hūde gerd-i evc-i ġamum rûzgârdur
Bu ārzū ile ḳomuşam āşiyānumı

3 Ġarḳ-āb-ı eşk ü āteş-i emvāc-ı ḥasretüm
Ḥall eylesem bu remzi kim añlar zebānumı

4 Derd-i dile bulınmadı pür çāre-sāz ḥayf
Hengām-ı ʿizz ü nāze düşürdüm zamānumı

2b içirdi: içirmiş
* a.g.e.: G 108 / s. 120.
2b bu: bir
4a pür: bir

5 Elbet de ᶜİṣmetī görinür sāḥil-i ümīd
Mühlet virüp H̱udā eger almazsa cānumı

-144-

Ve lehū[*]

Feᶜilātün feᶜilātün feᶜilātün feᶜilün

1 Āh-ı dil-sūz o mehi ṣayda medār olsun mı
Pençe-i dūd-ı derūn mihre şikār olsun mı

2 Niçün ol meh ṣıḳılur nālelerümden bilsem
Bülbülüñ naġmeleri hīç güle ᶜār olsun mı

3 Ṭutmasun dāmen-i zülfin dil-i şeydā n'etsün
Ḥaşre dek rāh-ı meẕelletde ġubār olsun mı

4 Yār olmazsa murāduñca gehī incinme
Ya hemān her didigüñ ey dil-i zār olsun mı

5 ᶜİṣmetī bezmde luṭf eyleye sāġar ṣuna yār
Dil-i şūrīdede hīç ṣabr u ḳarār olsun mı

-145-

Ve lehū[*]

Fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün

1 H̱ˇāstgān-ı cāme vir ey meh o zer peymāneyi
Ben ḳomam elden sifāl-i köhne-i mey-ẖāneyi

---

[*] a.g.e.: G 102 / s. 114.
2a bilsem: bilmem
3a zülfüñ: zülfin /şeydā: rüsvā
[*] a.g.e.: G 103 / s. 115.

2 Bir zamān görmezdi bir hüşyār çesm-i rūzgār
Şimdi devrān çoḳ görür bir bezme bir mestāneyi

3 Ol şeb-i ḫurrem ki pertev-baḫş ola şemʿ-i ḫayāl
Kim recā itmez Ḫudādan devlet-i pervāneyi

4 Ge[ç] o naḫlüñ ārzū-yı pāy-būsından göñül
Dāmen-i zülfin ḳomaz biñ pāre itseñ şāneyi

5 Vaḳti ge[ç]di bāġda ʿıyş u ṣafānuñ ʿİṣmetī
Şimdi ben dünyāya virmem kūşe-i vīrāneyi

-146-

Ve lehū*

Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

1 Āhına hem-reh oldı dil şīb ü firāzı bilmedi
Şevḳ-i ruḫuñla zaḥmet-i dūr u dirāzı bilmedi

2 Ḫûn-ı sirişk virdi[82] zerd ṣandı ki kār-sāz ola[83]
Ḥayf ki ḳays-ı nā-murād ṭarz-ı niyāzı bilmedi

3 Sīnede zaḫm-ı ḫançerin gördi teġāfül itdi yār
Yāreme merhem olduġın şīve vü nāzı bilmedi

---

* a.g.e.: G 107 / s. 119.
1a āhına: āhıma
[82] Divanda "sirişk-i rūy-ı zerd"
[83] Divanda "olur"

4 Ḳoynına girmege gülüñ himmet umar bahārdan
Daḫı ṣabā ol āteş-i sīne-güdāzı bilmedi

5 Naḳş-ı bahārı ʿİṣmetī bāġda ʿandelīb-i mest
Gördi ḥaḳīḳat añladı naḳş-ı mecāzı bilmedi

-147-

Kasīde-i Bāḳī Efendi*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Urınup başına bir tāc-ı mücevher sünbül [99b]
Oldı iḳlīm-i çemen taḫtına server sünbül

2 Şeh-levendāne şikest eyledi ṭarf-ı külehin
Gögsinüñ dügmelerin çözdi ser-ā-ser sünbül

3 Oldı gülşen yine bir dilber-i müşgīn kākül
Şol ḳadar virdi aña zīnet ü zīver sünbül

4 Çihre gül sīne semen çeşm-i mükeḥḥal nergis
Ḫaṭ çemen ġonça dehen caʿd-ı muʿanber sünbül

5 Yazdurup müşg ile boynına ḥamāʿil ṭaḳdı
Kendüye itmek içün ḫalḳı musaḫḫar sünbül

6 Ṣaḥn-ı gülzāra gelüp eyledi ʿarż-ı dīdār
Jālelerden ṭaḳınup gūşına gevher sünbül

---

* Bâkî Divanı: K 24 / s. 46.
B: Kasîde-i Bâkî berây-ı Mehemmed Çelebi
1a başına: farkına
3a kākül: mergūl

7 Beñzer ol būy-ı dil-āvīz ile mūy-ı yāre
Başlar üzre n’ola ger eyler ise yir sünbül

8 Yine gömgök tere batmış çıḳa geldi çemene
Nev-bahār oldı diyü virdi ḫaberler sünbül

9 Beden-i pāki neden böyle olurdı ḫˇoş-bū
Olmasa müşg ü gül-āb ile muḫammer sünbül

10 Var ise bencileyin ʿāşık-ı dīdār olmış
Gömgök itmiş döginüp cismini yir yir sünbül

11 Yine Firʿavn-ı şitā ceyşine Mūsā-mānend[84]
Eyledi elde ʿaṣāsını bir ejder sünbül

12 Sāḳiyā zevraḳı sür bād-ı bahār oldı yine[85]
Sebzezār oldı yem-i aḫżar u lenger sünbül

13 Ṣaḥn-ı gülşende yatupdur gice var ise meger
Ki ṭaḳınmış seḥerī başına bir ter sünbül

8b oldı: irdi
10a dīdār olmış: zār olmışdur
10b gömgök: gök gök
[84] Divana göre bundan önce bir beyit eksiktir:
ʿAşḳ sevdālarına ugramasa kalmaz idi
Mūy-ı jülīde ile bir ten-i lāġar sünbül
[85] Divana göre bundan önce bir beyit eksiktir:
Nev-ʿarūs-ı çemene māşıṭadur faṣl-ı bahār
Kim anuñ ḫāme-i müşgīnine beñzer sünbül
12a oldı: esdi
13b bir ter: güller

14 Bürüdi kendünüñ eṭrāfını bāl ü per ile
Yine ṭāvūs-ṣıfat cilveler eyler sünbül

15 Yine ferrāş-ṣıfat destine çārūb almış
Ki ide ḫidmet-i ḫāk-i der-i dāver sünbül

16 Fāżıl-ı dehr Meḥemmed Çelebi kim eflāk
Bāġ-ı fażlında ṭokuz dānelü bir ter sünbül

17 Olımaz reh-güẕeri ḫākine hem-sā ʿanber
Kim anuñ ḫāme-i müşgīnine beñzer sünbül

18 Geldi bir Hindū-yı bī-çāre-ṣıfat işigüñe
Ġarażı bu ki kapuñda ola çāker sünbül

19 Bāġ-ı luṭfuñda meh ü mihr iki aḥḳar nergis
Keremüñ gülşenine […] kemter sünbül

20 Būy-ı luṭfuñla güẕer eylemese bāga nesīm
İdemez ḫalḳ dimāġını muʿaṭṭar sünbül

21 Ebr-i cūduñdan eger irse kef-i inʿāmuñ [86]
Bitüre ḫār-ı gül ü lāle vü ʿarʿar sümbül

17a hem-sā: hem-pā
17b Divanda bu dize farklıdır: İdemez turrasına kendüyi hem-ser sünbül
21a kef-i: nem-i
[86] Divana göre bundan önce bir beyit eksiktir:
Bulsa bârân-ı sehâñ ile eger neşv ü nemâ
Kad-i bâlâ çeke mânend-i sanavber sünbül

22 Ger ṭoḳınsa nefes-i luṭf u dem-i iḥsānuñ
Gidere dūd-ı kebūdı […] sünbül

23 Nūr-baḫş olsa eger bāġa çerāġ-ı luṭfuñ
Şemʿ vār eyleye eṭrāfı münevver sünbül

24 Cürʿa-rīz olsa eger gülşene cām-ı keremüñ
Ṭuta nergis-ṣıfat elde ḳadeḥ-i zer sünbül

25 Ḥāline ʿayn-ı ʿināyetle nigāh eyler iseñ [100a]
Göz açup ide naẓar niteki ʿabher sünbül

26 Bezmüñe gelmek ile bu ne kerāmetdür kim
Dimeye ṣayf u şitā bitüre micmer sünbül

27 Ġam-ı gīsūñ ile āşüfte degül ger sünbül[87]
Ne içün böyle perīşān olur eks̱er sünbül

28 Var ise ṭurralaruñ bāġ-ı cinān sünbülidür
Ḳopmadı baġda ol resme muʿanber sünbül

29 Olamaz reh-güẕer ḫākine hem-sāya ʿabīr
İdemez kākülüñe kendüyi hem-ser sünbül

21b ʿarʿar: mermer
22b […]: vire āzer
[87] Divana göre bundan önce bir beyit eksiktir:
Dâne hat jâle nukat nefha-i müşgîn ma’nâ
Yazdı levh-i çemene bir gazel-i ter sünbül
28b baġda: baġdan

30 Bāde-i laʿlüñe hemşīre şarāb-ı gülfām
Zülf-i müşgīn-i semen-sāna birāder sünbül

31 Ḫūb olur ʿārıżuñ üstinde o ḫaṭṭ-ı müşgīn
Āb-ı nāb içre ṭurur tāze vü ḫᵛoşter sünbül

32 Lāle reşk-i ruḫ-ı gül-gūnuñ ile pāder-gil
Ġam-ı zülfüñle perīşān u mükedder sünbül

33 Nice teşbīh idem aġzuña bir epkem ġonca
Nice nisbet ḳılam ol zülfe ber-ā-ber sünbül

34 Dūdlar çıḳdı yanup reşk-i ruḫuñ nārına bāġ
Cā-be-cā ṣanma çemende görinenler sünbül

35 Ruḫlaruñ üzre yatur zülf-i semen-sā gūyā
Gül-i terden idinür kendüye bister sünbül

36 Ḫaṭ-ı müşgīn-i leb-i laʿlüñe mānend olmaz
Bulsa ger perveriş-i çeşme-i Kevs̱er sünbül

37 Ġoncanuñ cānı mı var öykine laʿl-i lebüñe
Zülfüñe ḳaç başı var ola ber-ā-ber sünbül

38 Yaraşur zülf ü ruḫun naḳşını taṣvīr itsem
Kāgıdı berg-i gül ola ḫaṭ-ı defter sünbül

29: 19
37: 33
38a naḳşını taṣvīr itsem: vaṣfına defter yazsam

39 Levḥ-i ḫāṭırda ḫaṭuñ naḳşını defter yazsam
Olmadı ṣafḥa-i gülzāra muṣavver sünbül

40 Naẓm-ı eşḫāsa ḳıyās eyleme Bāḳī şi'rin
Ola mı her giyeh-i ḫuşke ber-ā-ber sünbül

41 Gerçi sünbül çoġ olur gülşen-i ʻālemde bu gün
Līk rengīn ü muṭarrâ olımaz her sünbül

42 N'ola ḳadr ü şerefüñ sāl-be-sāl olsa mezīd
Her yıl arturmadadur dāne[y]i dirler sünbül

43 Gösterüp tā ki şehen-şāh-ı bahāruñ tūġın
Getüre ceyş-i şitā üstine leşker sünbül

44 Ser-i aʿdāna ṭaḳa seng-i melāmet güller
Ola düşmenleriñüñ başına şeş-per sünbül

-148-

Bāḳī*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Var mı bir dīvāne kim geşt-i gülistān istemez
ʿUzlet idüp ḫalḳdan bir beyt-i vīrān istemez

39a defter yazsam: taṣvīr itdüm
39b olmadı: olmadın
41a ʿālemde bu gün: ʿâlemdür bu
43a gösterüp: götürüp
43b ceyş-i: cünd-i
* a.g.e.: G 206 / s. 167.
1a gülistān: beyābān

2 Faḳr küncin iḫtiyār itdi şu kim ḳāniʿ olur
Şemʿası şems olsa baḳmaz ṭāḳ-ı eyvān istemez

3 Dūd-ı āhın serv idüp ḳanlu yaşın gülşen idüp
Eylemez serve naẓar seyr-i gülistān istemez

4 H̬ˇoş gelür aña rebāb āvāzesi ġavġāsı yoḳ
Pādşāh-ı ʿaşḳ olanlar ṭāḳ-ı eyvān istemez

5 Derd-i yār ile şunuñ kim başı h̬ˇoşdur Bāḳiyā
Ölmege cānlar virür derdine dermān istemez

-149-

Bāḳī*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Laʿlüñ ḳatında ḳıymet-i gevher şikest olur [100b]
Zülfüñ yanında revnaḳ-ı ʿanber şikest olur

2 Meclisde laʿl-i yāre iñende ezilmesün
Va'llāhi yoḫsa kelle-i sükker şikest olur

3 Başlar yitürse meclis-i ʿaşḳuñda ġam degül
Bezm-i şarābda nice sāġar şikest olur

1b vīrān: aḥzān
2b şemsesi: şemʿası
3a idüp: bilen
4b ṭāḳ-ı eyvān: kūs-ı hākān
* a.g.e.: G 98 / s. 118.
2b sükker: şekker

4 Bi'llāh seng-i cevr ile mir'āt-ı dil degül
Cām-ı cihān-nümā-yı Sikender şikest olur

5 Seng-i felāḫan ursa eger dest-i rūzgār
Ḳandīl-i āftāb-ı münevver şikest olur

6 Şimşād-ı ḫˇoş-ḫırāmına ol servüñ öykinüp
Reftāre gelse pāy-ı ṣanavber şikest olur

7 Bāḳī şikenc-i zülfi ġamın yazmaḳ istesem
Ṭāḳat getürmez elde ḳalemler şikest olur

-150-

Bāḳī*

Feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl

1 Ne dem kim ġamuñ cāna hem-rāz olur
Yaşum āh u nālemle dem-sāz olur

2 Ser-i nīzeñe irgüren başını
Cihān ḫalḳı içre ser-efrāz olur

3 ʿAyān itdi bir bir nihān rāzunı
Dilā eşk-i çeşmüm ne ġammāz olur

4 Nihāl-i cefā şāḫıdur ḳadd-i yār
Anuñ mīvesi şīve vü nāz olur

4a bi'llāh seng-i cevr: seng-i cefā-yı dehr

* a.g.e.: G 112 / s. 124.

3a rāzunı: rāzumı

5 Çoġ olmaz bu ṭarza ġazel Bāḳiyā
Güzel söz güherdür güher az olur

-151-

Bāḳī*

Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

1 Medhūş-ı cām-ı laʿlüñ mestānedür ṣanurlar
Mest-i şarāb-ı ʿaşḳuñ dīvānedür ṣanurlar

2 Cān [u] cenān-ı şeydā birle ten-i ḫarābı
Dīvāneler yatağı vīrānedür ṣanurlar

3 Şöyle fütāde mestem ḫāk-i der-i muġānda
Görenler āstān-ı mey-ḫānedür ṣanurlar

4 Dāġ-ı siyehler ile cism-i nizār u zerdüm
Bir bāl ü perri yanmış pervānedür ṣanurlar

5 Zülfüñden ayru Bāḳī bir ḥāl ile yürür kim
Zencīrden boşanmış dīvānedür ṣanurlar

-152-

Bāḳī*

Mefʿūlü fāʿılātü mefāʿīlü fāʿılün

1 Gerdūn-ı dūna ʿāḳil iseñ ḳılma iʿtimād
Dönsün piyāle Devr-i Ḳamerden budur murād

---

* a.g.e.: G 115 / s. 126.
4a zerdüm: zerdi
* a.g.e.: G 38 / s. 89.

2 Sāḳī şarāb rūşen imiş çün revān-ı Cem
Cām-ı ṣafāda güldürelüm k'ola rūḥı şād

3 Ṣūfī ṣafā-yı cām ile dilden keder gider
Rindān-ı sīne-ṣāf ile gel eyleme ʿ inād

4 Fikr-i meʾāl ü ẕikr-i meʿ ād eylemez gibi
Ol sūret-i ṣalāḥa giren mebde'-i fesād

5 Bāḳī kifāyet eyler işāret efendüñe
Maḫlaṣ yirine yazdurasın aḫlasu'l-ʿ ibād

-153-

Bāḳī*

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1 Kūyuñ yolında nice kez ey mihr-i bī-naẓīr
Şeb-rev diyü giceyle ṭutıldı meh-i münīr

2 Ḥüsnüñ zekātınuñ eger ey ḫˇāce-i cemāl
Bir müsteḥaḳḳın ister iseñ işte ben fakīr

3 Fiʿ l-cümle öykinürdi şehā ġamzeñ oḳına [101a]
İller ḳanadı ile uçar olmayaydı tīr

2b ṣafāda: sabūhı
* a.g.e.: G 91 / s. 114.
1b giceyle ṭutıldı: tutuldı giceyle
3a şehā: senüñ

4 Ḫaṭdan żarar ne hüsnine yaruñ ki mūrdan
Olmaz niẓām-ı mülk-i Süleyman ḫalel-peẕīr

5 Bir pādşāh-ı ḥüsne ḳul oldum ki Bāḳiyā
Anuñ esīr-i ʿaşḳı olupdur cevān u pīr

-154-

Bāḳī*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Cihānuñ niʿmetinden kendü āb u dānemüz yegdür
İlüñ kāşānesinden gūşe-i vīrānemüz yegdür

2 Taʿaḳḳul vechine ġaflet ḥicābın çekdi çün zāhid
Bizüm andan teġāfül gösteren dīvānemüz yegdür

3 Ġınā ṣadrında ki maġrūr olan nā-puḫte serverden
Fenā bezminde hāk-ālūd olan mestānemüz yegdür

4 Hezārān zaḥmet ile ḥāṣıl olmış bir gül-i terden
Leb-ā-leb bāde-i gül-gūn ile peymānemüz yegdür

5 Hümā-yı evc-i ʿizzet gibi ġayretsizden ey Bāḳī
Maḥabbet şemʿine şehper yaḳan pervānemüz yegdür

5a oldum: olduk
* Bu gazel S. Küçük'ün hazırladığı nüshada bulunmamaktadır, S. Nüzhet Ergun'un hazırladığı nüshadan tenkit edilmiştir. G. 447 / s. 374.
2: 3
3a ki: şol / olan nā-puḫte: nā-āsūde
3b hāk-ālūd: hāb-ālūd
4b gül-gūn ile: gülreng olan

-155-

Bāḳī[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Ruḫuñ ey ġonçe-dehen berg-i gül-i ḫˇod-rūdur
Dir gören zülf-i siyehkāruñ içün şeb-būdur

2 Ruḫlaruñdan ne ʿaceb būse temennā ḳılsam
Ey lebi ġonçe ʿiẕāruñ gül-i şeftālūdur

3 Gerçi ḫāl u ḫaṭuñ āşüftesi çoḳdur ammā
Beni dīvāne ḳılan silsile-i gīsūdur

4 ʿĀşıḳuñ ḳaʿr-ı yem-i ġuṣṣa-i hicrânuñda
Ṣadef-i dīde-i ġam-dīdesi pür-lüʾlüdür

5 Şol ḳadar cevr ider oldı baña çarḫ-ı bed-mihr
Ṣanki bir dilber-i meh-rūy u hilāl-ebrūdur

6 N'ola meyi itseler eşʿāruna erbāb-ı ṣafā
Bāḳiyā şiʿr degüldür bu bir aḳar ṣudur

-156-

Bāḳī[*]

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Nihāl-i ḳāmetüñ ḥaḳḳā ʿaceb naḫl-i dil-ārādur
Egerçi ḳaddüñ aʿlā kākülüñ aʿlādan aʿlādur

---

[*] a.g.e.: G 46 / s. 93.
[*] a.g.e.: G 52 / s. 96.

2 Çerāġ-ı ḥüsnüñüñ nūrı fürūġ-ı şemʿ-i kāfūrī
Nigār-ı ʿanberīn-gīsū nihāl-i sīm-sīmādur

3 Beyāż-ı ṣafḥa-i ruḫsāruñ üzre zülf-i müşgīnüñ
Mis̱ālin görmemişdür kimse bir ṭuġrā-yı ġarrādur

4 Gedā-yı bī-ser ü pāyı semend-i nāza çignetme
İñende ḥüsne maġrūr olma sulṭānum bu dünyādur

5 Kenār-ı baḥr-i naẓma yine dürler dizmiş ey Bāḳī
Süṭūr-ı defter-i şiʿrüm meger emvāc-ı deryādur

-157-

Bāḳī*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Cānān cefā ḳılsa n'ola cāna safādur
Aġyār elemin çekdügümüz ya ne belādur

2 Her tāc olımaz faḳr u fenā şāhına ser-tāc
Terk ehlinüñ ey ḫᵛāce biraz başı ḳabadur

3 İzüñ tozına sürdi yüzin āyineveş dil
Maḳṣūd benüm pādişehüm kesb-i hevādur

3a müşgīnüñ: pür-çīnüñ
5b şiʿrüm: şiʿrüñ
* a.g.e.: G 106 / s. 122.
1a cānān: cānāne
3b hevādur: ṣafādur

4 ʿAşḳ ehline şol cāmı ṣunar sāḳī-i laʿlüñ
Kim ʿaḳla cilā ḳalbe safā rūḥa ġıdādur

5 Hep derd ü belādur güzelüm ʿaşḳ u maḥabbet
ʿĀlemde hemān mihr ü vefā ḥüsn-i edādur

6 Va'llāhi ġazel söylemeden çoḳdan uṣandum [101b]
Maḳṣūd hemān ḥāside bir pāre edādur

7 Sāḳī mey-i Bāḳīyi getür bezme ṣafā vir
Çün kār-ı cihān ʿāḳıbetü'l-emr fenādur

-158-

Bāḳī*

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Giyer gülşende laʿlīn tāc lāle
Elinde nergisün altun piyāle

2 Çemende ʿayşa gelmiş ġonçe-i ter
Biraz gül bağlamış bir dest-māle

3 Felek cevlān ider bāġ-ı cihānda
Düm-i tāvūs naḳşın virdi hāle

4 Cihān pür-būy-ı müşg-i nāfe-i Çīn
Ḥamel burcında seyr eyler ġazāle

6a uṣandum: uṣanduk
6b edādur: ezādur
* a.g.e.: G 456 / s. 275.

5 Çemen pür-mevc bir deryā ṣadef gül
İçinde lü’lü-yi şehvār jāle

6 Ḳıl ey Bāḳī seher bülbülleriyle
Hezārān ḥamd-i pāk ol Lā-yezāle

-159-

Bāḳī*

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Geçüp güller serīr-i ʿizz ü nāza
Seḥerden geldi bülbüller niyāza

2 Maḳāmın āstān-ı yār idenler
Ḳoyup gitmez Ṣıfāhān u Ḥicāza

3 Ṭururlar ḳıble-i kūyına ḳarşu
Çemende servler ṣaf ṣaf namāza

4 Ḥaḳīḳat sırrına vāḳıf degülsin
ʿAlāḳañ var ise ʿaşḳ-ı mecāza

5 Yaḳarlar Bāḳīyi nālān iderler
Güzeller māʾil olur sūz ü sāza

* a.g.e.: G 453 / s. 274.

-160-

Rūḥī-i Baġdādī*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

I

1 Ṣanmañ bizi kim şīre-i engūr ile mestüz
Biz ehl-i ḫarābātdanuz mest-i elestüz

2 Ter-dāmen olanlar bizi ālūde ṣanurlar
Biz māʾil-i būs-ı leb-i cām [u] kef [ü] destüz

3 Ṣadrın gözedüp n'eyleyelüm bezm-i cihānuñ
Pāy-ı ḫum-ı meydür yirimüz bāde-perestüz

4 Māʾil degülüz kimsenüñ āzārına ammā
Ḫāṭır-şiken-i zāhid-i peymāne-şikestüz

5 Erbāb-ı ġaraż bizden ırāġ olduġı yegdür
Düşmez yire zīrā oḳumuz ṣāḥib-i şaṣtuz

6 Biz ʿālem-i fānīde ne mīr ü ne gedāyuz
Aʿlālara aʿlālanuruz pest ile pestüz

7 Hem-kāse-i erbāb-ı dilüz ʿarbedemüz yoḳ
Meyḫānedeyüz gerçi velī ʿaşḳ ile mestüz

8 Biz mest-i mey-i merykede-i ʿālem-i cānuz
Ser-ḫalḳa-i cemʿiyyet-i peymāne-güşāyuz

---

* Bağdatlı Rûhî Divanı: TKB / s. 187.
B: Terkīb-i Bend-i Ḥikmet-engīz ü Ḥaḳāyıḳ-āmīz ki der Dārü's-selām-ı Şām-ı Cennet-Meşām Vāḳiʿ Şud Sene 1014
I-2a: ṣanurlar: ṣanur līk
I-6a biz: bu

II

1 Sāḳī getür ol bāde[y]i kim dāfiʿ-i ġamdur
Ur ṣayḳal o mirʾate ki pür-jeng [ü] elemdür

2 Dil-bestelerüz bizden ıraġ eyleme bir dem
Ol bādeyi kim nūr-ı dil [ü] dīde-i demdür

3 Ey ḫˇāce fenā ehline zinhār ululanma
Dervīşi bu mülküñ şeh-i bā-ḫayl ü ḥaşemdür

4 Ḫāk ol ki Ḫudā mertebeñi eyleye ʿālī [102a]
Tāc-ı ser-i ʿālemdür o kim ḫāk-i ḳademdür

5 Gel ṭoġrulalum meykedeye raġmına anuñ
Kim bār-ı riyādan ḳad-i ber-geştesi ḫamdur

6 Mey ṣun bize sāḳī bizüz ol ḳavm ki dirler
Rindān-ı Ṣabūḥī-zede-i bezm-i ḳıdemdür

7 Bu naẓmı Peyāmīden işit ḥāle münāsib
Kim zübde-i yārān-ı suḫandān-ı ʿAcemdür

8 Mā rind-i Ṣabūḥī-zede-i mest-i elestem
Pīş ez heme derd-i keş [ü] pīş ez heme mestem

I-8b peymāne-güşāyuz: peymāne-keşānuz
II-1b ur ṣayḳal: ṣayḳal ur
II-2b demdür: Cemdür
II-3b şeh-i bā-ḫayl ü ḥaşemdür: bā-ḫayl ü ḥaşemdür
II-7a Peyāmīden: Beyānīden
II-8a mest-i elestem: bezm-i elestīm

III

1 Ḫᵛoş kūşe-i ẕevḳ idi ṣafā ehline ʿālem
Bir ḥāl ile sürseydi eger ʿömrini ādem

2 Ṣıḥḥat ṣoñı derd olmasa vuṣlat demi hicrān
Nūş āḫırı nīş olmasa sūr āḫırı mātem

3 Bu ʿālem-i fānīde ṣafāyı ol ider kim
Yeksān ola yanında eger ẕevḳ u eger ġam

4 Dāʾim ola hem-ṣoḥbet-i rindān-ı ḳadeḥ-nūş
Varın ḳoya meydāne eger pīş ü eger kem

5 Ṣūfī ki ṣafāda geçinür mālik-i dīnār
Bir dirhemini alsañ olur ḫāṭırı derhem

6 Ẓāhir bu ki āḫır yiri ḫāk olsa gerekdür
Ger dirheme muḥtāc ola ger mālik-i dirhem

7 Mey ṣun bize sāḳī içelüm raġmına anuñ
Kim cehli ile bilmedügi yirden urur dem

8 Her münkir-i keyfiyet-i erbāb-ı ḫarābāt
Öz ʿaḳlı ile Ḥaḳḳı diler bulmaġa heyhāt

II-8b mestem: mestīm
III-3b ola: ol
III-4b eger pīş ü eger kem: eger ẕevḳ u eger ġam

IV

1 Gör zāhidi kim ṣāḥib-i irşād olayın dir
Dün mektebe vardı bugün üstād olayın dir

2 Mey-ḫānede ister yıḳılup olmaya vīrān
Bīçāre ḫarābātda ābād olayın dir

3 Elden ḳomasun gül gibi cām-ı meyi bir dem
Her kim ki bu mey-ḫānede dil-şād olayın dir

4 Bir serv-ḳadüñ bende-i efgendesi olsun
ʿĀlemde o kim ġuṣṣadan āzād olayın dir

5 ʿÖmrin giçürüp kūh-ı belāda dil-i şeydā
Bir hem-zen-i hengāme-i Ferhād olayın dir

6 Vaṣl istemeyüp hicr ile ḫˇoş geçdügi bu kim
Miskīn ġam-ı cānāneye muʿtād olayın dir

7 Gezdi yüridi bulmadı bir eglenicek yir
Min-baʿd yine ʿāzim-i Baġdād olayın dir

8 Baġdād ṣadefdür güheri dürr-i Necefdür
Yanında anuñ dürr ü güher seng-i ḥazefdür

IV-3: IV 6
IV-3b mey-ḫānede: ġām-ḫānede
IV-7a eglenicek: eglenilecek

V

1 Ol gevher-i yektā ki bulınmaz aña hem-tā
Gelmez ṣadef-i kevne bir öyle dürr-i yektā

2 Ol ẕāt-ı şerīfe yaraşur daʿvī-i himmet
Kim oldı ne dünyā aña maḳṣūd ne ʿuḳbā

3 Kim derk ider anı kim ola ẕātına maʿlūm
Remz-i kütüb-i medrese-i ʿālem-i bālā

4 Ol zāhidüñ aġlar yir ü gök ḥine yārın [102b]
Kim içmeye destinden anuñ cām-ı muṣaffā

5 Bir noḳṭa durur sırrı didi çār kitābuñ
Ol çārda ṭurur sırr-ı kütübḫāne-i eşyā

6 Ol noḳṭa benem didi dönüp sırrını fehm it
Yaʿni ki benem cümleten esmā-yı müsemmā

7 Çün ḥiṣṣe imiş ḳıṣṣadan ehl-i dile maḳṣūd
Maḳṣūd nedür añla bil ey ʿārif-i dānā

8 Hep maġlaṭadur laḳlaḳa-i bāṭın u ẓāhir
Bir noḳṭa imiş aṣl-ı suḫan evvel ü āḫir

V-3b ʿālem-i bālā: ʿilm ile bālā
V-5b Ol çārda ṭurur: K'ol çārdadur
V-6a sırrını fehm it: remzini seyr it

VI

1 Ey ṣāḥib-i ḳudret ḳanı inṣāf u mürüvvet
Rindān-ı mey-āşāma niçün olmaya raġbet[88]

2 Ḳısmetleri dirseñ ezeli cevr ü cefādur
Cevr ola niçün ẕevḳ u ṣafā olmaya ḳısmet

3 Dirseñ ki bugün eylemeyen yarın ider ẕevḳ
Çoḳ mı iki gün bendelerüñ eyleye ʿişret

4 Ḫācetlerimüz ḳādir iken ḳılmaġa ḥāṣıl
Ṣalmaḳ keremüñden bizi ferdāya ne ḥācet

5 Nā-çār çeker ḫalḳ bu miḥnetleri yoḳsa
Ādem ḳara ṭaġ olsa getürmez buña ṭāḳat

6 Ḥālüñ kime itseñ saña dir ḥikmeti vardur
Öldürdi bizi āh bilinmez mi bu ḥikmet

7 Bīhūde dönüp neyler ola başımuz üzre
Ḫalḳuñ bu felek didigü dolāb-ı meşaḳḳat

8 Bīhūde yeter döndi hemān terkini ḳılsa
Çün ʿaksine devr eylemeden yegdi yıḳılsa

---

[88] Divanda bu beyit bir önceki bendin son beytidir.
VI-6a itseñ: açsañ

VII

1 Çarḫuñ ki ne saʿdinde ne naḫsinde beḳā var
Dehrüñ ki ne ḫāṣında ne ʿāmında ʿaṭā var

2 Aldanma anuñ saʿdine naḫsinden eylenme
Naḫsinde dime miḥnet ü saʿdinde ṣafā var

3 Meyl itme anuñ ḫāṣına ʿāmından üşenme
ʿĀmında dime ḫisset ü ḫāṣında ʿaṭā var

4 Cehd eyle hemān ġayr eline baḳmaya gör kim
Benden ne saña fāʾide senden ne baña var

5 Egninde görüp ġayrilerüñ aṭlas u dībā
Ġam çekme ki egnümde benüm köhne ʿabā var

6 Geç cümle bu efkārdan [u] ʿārif-i vaḳt ol
Ser-geşte bil anı ki serinde bu hevā var

7 Ferdā elemin çekme mey iç baḳ ruḫ-ı ḫūba
ʿĀşıḳlara ferdāda daḫi vaʿd-i liḳā var

8 El virse ṣafā fırṣatı fevt eyleme bir dem
Dünyā aña degmez ki cefāsın çeke ādem

VII-2a eylenme: alınma
VII-3a anuñ: bunuñ
VII-4a baḳmaya: bulmayı

VIII

1 Giryeñ ḳopar ey ḫˇāce meger kim cigerüñden[89]
Kim çıḳdı ciger pārelerüñ cism-i terüñden

2 Biñ girye iderseñ seni āḫir ayırurlar
Ferzend ü zen ü ṭanṭana-i sīm ü zerüñden

3 Bu mülk-i fenāya ki ʿademden güẕer itdüñ
Sūduñ nedür ancaḳ anı bilsem seferüñden

4 Yoḳ çıḳmaġa göñlün der-i dünyā-yı denīden [103a]
Billahi diye ḫoşnūd mısın yoḫsa yirüñden

5 Bu meẕbeleden şöyle güẕār eyleyigör kim
Bir ẕerre ġubār irmeye tā reh-güẕerüñden

6 Sīm ile zeri kendüñe ḳat ḳat siper itdüñ
Merg oḳını geçmez mi ṣanursın siperüñden

7 ʿAḳl adın añup kendüñi teklīfe bıraḳma
Dīvāne olup refʿ-i ḳalem ḳıl üzerüñden

8 Ey ḫˇāce eger kim sen iseñ ʿāḳil ü dānā
Şeydālıġı biñ ʿaḳla değişmez dil-i şeydā

---

[89] Divanda bu beyit bir önceki bendin son beytidir.
VIII-1b cism-i: çeşm-i
VIII-2a iderseñ: idersin
VIII-3b bilsem: bilseñ
VIII-4b diye: di
VIII-7a bıraḳma: düşürme
VIII-7b refʿ-i ḳalem ḳıl: refʿ ḳıl anı

IX

1 Vardum seḥeri ṭāʿat içün mescide nā-gāh
Gördüm oturur ḥalḳa olup bir nice gümrāh

2 Girmiş kimi vaḥdete almış ele tesbīḥ
Her birisinüñ vird-i zebānı çil ü pencāh

3 Didüm ne ṣatarsuz ne alursuz ne ṣayarsuz
K'aṣlā dilüñüzde ne nebī var ne ḫod Allāh

4 Didi biri kim şehrimüzüñ ḥākim-i vaḳti
Ḫayr itmek[i]çün ḫalḳa gelür mescide her gāh

5 İḥsānı ya pencāh ya çildür fuḳarāya
Ṣabr eyle [ki] demdür gele ol ḫayr-i felek-cāh

6 Geldüklerini mescide bildüm ne içündür
Yüz döndürüp itdüm didüm ey ḳavm oluñ āgāh

7 Pes sizden ırāġ oldı ise Ḫaḳḳa yaḳındur
Zīrā ki ḍalālet yolıdur gitdigüñüz rāh

8 Taḥḳīḳ bu kim hep işiñüz zerḳ u riyādur
Taḳlīddesüz ṭāʿatüñüz cümle hebādur

IX-2a kimi: kimisi
IX-3a ṣayarsuz: virirsüz
IX-5b ḫayr-i: mīr-i
IX-6b itdüm: andan
IX-7b sizden: sizden kim

X

1 Dünyāda denīlerden idersin ṭamaʿ-ı ḫām
Ey ḫām-ı ṭamaʿ niceye dek bu ṭamaʿ-ı ḫām

2 Bir nā-ḫalefi cübbe-i destār ile görseñ
Eylersüñ anuñ cübbe vü destārına ikrām

3 Naḳşın çıḳarup eylemedin ẕātını maʿlūm
Eylersin aña eylemege faḳruñu iʿlām

4 Cerrār diyü virmez olur Tañrı selāmın
Şermende ider itse saña ḥābbece inʿām

5 Sen er olasın ḫırḳada nāmuñ ola dervīş
Mülhid diyü eyler seni yandurmaġa iḳdām

6 Yazuḳ saña kim eyleyesin ḥırṣ u ṭamaʿdan
Bir cübbe içün kendüñi ʿālemlere bed-nām

7 Yoḳ sende ḳanāʿat gözüñ aç olduġı oldur
Rızḳuñ irişür saña eger ṣubḥ eger şām

8 Et loḳması lāzım mı ṭoyurmaz mı seni nān
Zehr olsun o loḳma k'ola māʾide-i dūnān

X-2a nā-ḫalefi cübbe-i destār: ādemi ger cübbe vü destār
X-3b eylersin: başlarsın
X-4b şermende: şerminden
X-5b eyler seni yandurmaġa: yandurmaġa eyler seni
10-8b māʾide-i: pes-mānde-i

XI

1 Ebnā-yı zamānuñ biri bī-nām u nişāndur
Her biri taṣavvurda fulān ibn-i fulāndur

2 Güftāra gelüp söyler ise cehl-i mürekkeb
Zuʿmınca velī her biri bir ḳuṭb-ı zamāndur

3 Erbāb-ı ḫıred ẕerre ḳadar muʿtekid olmaz
Ol mürşide kim muʿtekid-i bī-ḫıredāndur

4 Taḳlīd ile seccāde-nişīn olmış oturmış [103b]
Taḥḳīḳde ammā ḫar-ı bigsiste-ʿināndur

5 Dirmiş baña keşf oldı hep esrār-ı ḥaḳīḳat
Vallāhi yalandur sözi billāhi yalandur

6 Kendüñden ırāġuñ düşüp ardınca yorulma
Ol bī-ḫaberüñ gitdügi yol ẓann u gümāndur

7 Ey ṭālib-i taḥḳīḳ eger var ise ʿaḳluñ
Gūş it bu sözi kim ḫaber-i bā-ḫaberāndur

8 Zinhār unut[up] bildigüñi düşme ʿināda
Bir pīre iriş kim iresin sırr-ı miʿāda

XI-1a biri bī-nām: ṭalebi nām
XI-2a söyler ise: söyleseler
XI-3b bī-ḫıredāndur: bī- ḫaberāndur
XI-6a ırāġuñ: ırāġa
XI-8b iriş: yapış

XII

1 Ṣūretde n'ola ẕerre isek maʿnada çoġuz
Rūḥu'l-ḳudsüñ Meryeme nefḫ itdügi rūhuz

2 Peymāne-i ḫˇurşīd ile her dem iderüz ʿıyş
ʿĪsā ile peymāne-keş-i cām-ı ṣabūḥuz

3 İtdükse şarāb içmemege tevbe ḳadīmi
S̱ābit-ḳademüz tevbemüz üstinde nuṣūḥuz

4 Mār ise ʿadū biz yed-i beyżā-yı Kelīmüz
Ṭūfān ise dünyā ġamı biz geştī-i Nūḥuz

5 Monlā oḳusun medresede şerḥ-i meʿānī
Metn-i ḳadehi ṣun bize biz ehl-i şürūḥuz

6 Ṣūfī bizi sen cism göziyle göremezsin
Aç cān gözini eyle naẓar gör ki ne rūḥuz

7 Pür-gūlara leb-beste görinmekdeyüz ammā
ʿĪsī-dem Rūhi-laḳab u Ḫıżr-ḥayātuz

8 Deryā-yı ṣıfat içre nihān gör ki ne ẕātuz
Rindān-ı Mesīḥā-dem[e] miftāḥ-ı fütūḥuz

XII-1a maʿnada çoġuz: maʿnide yūḥuz
XII-3a ḳadīmi: güzelsüz
XII-7a Pür-gūlara: bed-gūlara
XII-7b: XII-8a
XII-8a: XII-8b
XII-8b: XII-7b

XIII

1 Āyā nice bir devr ide bu çār ʿanāṣır
Kim aña ne evvel ola maʿlūm ne āḫir

2 Gāh olalar ʿālem-i tefrīdde seyrān
Gāhī olalar ʿālem-i terkībde sāyir

3 Tefrīdde çār ola vü nāçār ola devri
Terkībe gelince s̱e-mevālid ola ẓāhir

4 Bu cümle meẓāhirden ola muʿteber insān
İnsānuñ ola cümle ṭufeyli bu meẓāhir

5 Nefsini bilenler getüre Ḫāliḳa īmān
Bilmezlere īmān getürenler ola kāfir

6 Kāfir ki yirin duzeḫ ider cehlden eyler
Çün cehl ḥaḳīḳatde ola küfr-i ʿaceb-sır

7 Dünyā vire cāhillere el kāmil olanlar
Ayaḳda ḳala olmayalar ḥabbeye ḳādir

8 Çün cehldedür ẕevḳ kemāli n'idelüm biz
Ḳāl ehli ṣafā eyleye ḥāli n'idelüm biz

XIII-2a olalar: eyleyeler
XIII-5b ola: diye

XIV

1 Ṣūfī ki riyā ile ider kendüyi mevṣūf[90]
Evḳāt-ı şerīfi ola taḳlīd ile maṣrūf

2 Minberde ḫaṭīb ola vü maḥfelde muʿarrif
ʿĀr eylemeye olduġına cehlile maʿrūf

3 Āyīne-i ḳalbini küdūret ide tīre
Rūşenleri feyż-i Ḥaḳ ile olmaya mekşūf

4 Cemʿ-i kütüb itmekle ne mümkin ki ola vāḳıf [104a]
Esrār-ı Ḫudāya ki ola mürşide mevḳūf

5 Cān u dilinüñ revzenesi olmaya pür-nūr
Dāʾim biri maḫsūf ola anuñ biri meksūf

6 Ẕātında ki āṣār-ı kerem olmaya ḫardur
Yā şāl-ı siyāh egnine giymiş ya yeşil ṣūf

7 ʿĀlemde ki kāmil çeke ġam ẕevḳ ide cāhil
Yirden göge dek yūf baña ger dimez isem yūf

8 Çün Ḥaḳ diyeni eylediler ẓulm ile ber-dār
Bāṭıl söze āġāz idelüm biz daḫi nā-çār

---

[90] Divanda bu beyit bir önceki bendin son beytidir.
XIV-2b eylemeye: eylemege
XIV-6a kerem: kemāl
XIV-7b dimez isem: diyemem

XV

1 Yuf ḫārına dehrüñ gül ü gülzārına hem yuf
Aġyārına yuf yār-ı cefākārına hem yuf

2 Bir ʿıyş ki mevḳūf ola keyfiyyet-i ḫamra
ʿAyyāşına yuf ḫamrına ḫammārına hem yuf

3 Ẕī-ḳıymet olınca n’idelüm cāh u celāli
Yuf anı düzen devm-i ḫarīdārına hem yuf

4 Çün ehl-i vücūduñ yiri ṣaḥra-yı ʿademdür
Yuf ḳāfile vü ḳāfile-sālārına hem yuf

5 ʿĀlemde ki bengīler ola vāḳıf-ı esrār
Ḥayrānına yuf anlaruñ esrārına hem yuf

6 ʿĀrif ki ola müdbir ü nā-dān ola muḳbil
İḳbāline yuf anlaruñ idbārına hem yuf

7 Çarḫ-ı felegüñ saʿdine vü naḫsine laʿnet
Kevkeblerinüñ s̱ābit ü seyyārına hem yuf

8 Çün oldı ḥaram ehl-i dile dünya vü ʿuḳbā
Cehd eyle ne dünyā ola ḫāṭırda ne ʿuḳbā

XV-3b düzen devm-i: ṣatan dūna
XV-6b anlaruñ: ʿālemüñ
XV-7b s̱ābit: ṣābir
XV-8a dile: Ḥaḳa

XVI

1 Kimi oturup ẕevḳ ile dünyāyı yimekde [91]
Dünyā ṭalebiyle kimisi ḫalḳuñ emekde

2 Yoḳ derdüñe bir çāre ider mīr ü gedādan
Sen çekdigüñ ālāmı gerek ṣaḳla gerek de

3 Aʿyān-ı cihāndan kerem umma anı ṣanma
Ās̱ār-ı ʿaṭā ola ya pāşāda ya begde

4 Muṭbaḫlarına ac varan ādem degenek yir
Derbānları var göz ḳapuda el degenekde

5 Bir devrde geldük bu fenā ʿāleme biz kim
Ās̱ār-ı kerem yoḳ ne beşerde ne melekde

6 Aġyār vefādan dem urur yār cefādan
Ādemde vefā olmaya vü ola köpekde

7 Evc-i felege baṣdı ḳadem cāhile cāhil
Erbāb-ı kemālüñ yiri yoḳ zīr-i felekde

8 Yā Rab bize bir er bulınur himmet ider mi
Yoḳsa günümüz böyle felāketle giçer mi

XVI-1a: XVI-1b
[91] Divanda bu beyit bir önceki bendin son beytidir.
XVI-2b gerek ṣaḳla gerek de: eger ṣaḳla eger de
XVI-3b ya pāşāda ya begde: ne pāşāda ne bekde
XVI-8a bir er bulınur: birer bulunup

XVII

1 Virdük dil ü cān ile rıżā ḥükm-i ḳażāya
Ġam çekmezüz uġrasaḳ eger derd ü belāya

2 Ḳoyduk vaṭanı ġurbete bu fikr ile çıḳduḳ
Kim renc-i sefer bāʿis̱ ola ʿizz ü ʿalāya

3 Devr eylemedük yir ḳomaduḳ bir nice yıldur
Uyduḳ dil-i dīvāneye dil uydı hevāya

4 Olduḳ ne yire varduḳ ise ʿaşḳa giriftār [104b]
Alındı göñül bir ṣanem-i māh-liḳāya

5 Baġdāda yoluñ düşse ger ey bād-ı seḥer-ḫīz
Ādāb ile var ḫiẕmet-i yārān-ı ṣafāya

6 Rūḥīyi eger bir ṣorar ister bulınursa
Dirlerse irişdüñ mi o bī-berk ü nevāya

7 Bu maṭlaʿ-i ġarrāyı oḳı ebsem ol andan
Maʿlūm olur aḥvālimüz erbāb-ı vefāya

8 Ḥālā ki biz üftāde-i ḫūbān-ı Dımışḳuz
Ser-ḫalḳa-i rindān-ı melāmet-keş-i ʿaşḳuz

XVII-4b alındı: alında
XVII-6b irişdüñ mi: buluşduñ mı
XVII-7a maṭlaʿ-i: maḳṭaʿ-i

-161-

Cevrī Çelebi*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

I

1 Ṣanmañ bizi ṣūfī gibi seccāde-perestüz
Biz secde-i bir kūşe-i miḥrāb-ı Elestüz

2 Evḳāt-ı ʿubūdiyyeti fvet itmezüz aṣlā
Farḳ eylemezüz rūz u şebi gerçi ki mestüz

3 Maḥsūb idecek yoḳ n'idelüm sübḥayı elde
Biz rind-i şeh-kīse-i peymāne be-destüz[92]

4 Hep üstümüze sāye ṣalur nūr-ı ilāhī
Tā cürʾa gibi ḥāk-i ḫarābātda pestüz

5 Biñ ṣūret ile cilve ider ġam dilümüzde
ʿAşḳ ehline āyīneyüz ammā ki şikestüz

6 Āsāyişe yir yoḳ bize bārān-ı belādan
Bu ḫāne-i vīrānede bī-cāy-ı nişestüz

7 Şīv[en]-gede ḳılsaḳ n'ola ʿişret-geh-i dehri
Mehcūr-ı ṣafā-yı ṭarab-ı bezm-i Elestüz

8 Ol ḥasret ile ḫūn-ı ciger nūş iderüz biz
Muṭrıb yirine nāle-i dil gūş iderüz biz

---

* Cevrî Divanı: TKB I / s. 160.
B: Terkîb-i [B]end Der-Beyân-ı Mücâdele-i Nefs ü Rûh ve Mübâḥaṡe-i ʿAḳl u ʿIşḳ
I-1b secde-i: mescide
I-3a maḥsūb idecek: ʿadd eyleyecek
I-3b şeh-kīse: tehī-kīse

II

1 Dūr itdi ḳażā çün ki bizi bezm-i beḳādan
Bir ʿāleme düşdük ki es̱er yoḳ o ṣafādan

2 Bulduḳ göz açup rūhımuzı meclis-i tende
Biñ silsile-bend olmış aña renc ü ʿanādan

3 Ol bülbül-i ḳudsī ḳafes-i miḥnete düşmiş
Lerzende vü pür-ḫavf yine dām-ı hevādan

4 Hem olmış anuñ hem-demi bir mār-ı gezende
Kim her nefesi būy virür zehr-i belādan

5 Ol ḥasret-i gülzār-ı ḥaḳīḳatde fiġānda
Geçmez bu mecāzī heves-i berk [ü] nevādan

6 Ḳalduḳ arasında bu iki żıdd-ı ḳavīnüñ
İş müşkil olur ger meded irmezse Ḫudādan

7 Ol bülbüli āzād idecek ḳudretimüz yoḳ
Ol mārı helāk eylemege ḳuvvetimüz yoḳ

II-2a rūhımuzı meclis-i: kendümüzi maḥbes-i
II-4a mār-ı: bār-ı
II-5a ḥaḳīḳatde: ḥaḳīḳatle

III

1 Bir şeb ki bu sūzişle idüp nāle vü āhı
Āteşlere yaḳdum dil-i bīmār u figārı

2 Sürdüm yüzümi āb gibi ḫāk-i niyāza
İtdüm hem o dem kāʿide-i giryeyi cārī

3 Derd ile idüp der-geh-i mevlāya münācāt
Didüm ki ayā ḫastelerüñ mūnis ü yārı

4 Mecrūḥlara senden irer merhem-i şāfī [105a]
Ḫᵛoş-dillere senden yetişür ʿillet-i sārī

5 Ben nefs-i ḳavī bendine düşmiş bir esīrüm
Kim bulmadum aṣlā ṭaraf-ı rāh-ı nisārı

6 Yandurdı beni āteş-i ḳahruñda o dīvden
Ey dostına gülşen iden tūde-i nārı

7 Ben söz [ü] güdāz ile iderken bu niyāzı
Oldı bu nidā cān u dilüñ gūş u güẕārı

8 Kim rāh-ı necāt ister iseñ baḥr-ı belādan
Himmet ṭaleb it zümre-i ʿirfān-ı Ḫudādan

III-1a āhı: zārī
III-5b nisārı: firārı
III-6a dīvden: dīvüñ
III-6b ḳūdī-i?: tūde-i
III-7b gūş u güẕārı: gūş-ı güẕārı
III-8a kim: geh

IV

1 Oldum nice dem ṭālib-i merdān-ı İlāhī
Gezdüm düşürüp mescid ü mey-ḫāneye rāhı

2 İtdüm nice dem ṣavmaʿa-i ḫalvetiyānda
Tekmīl idüp esmāyı görem nūr-ı siyāhı

3 Düşdüm hem o sevdāya ki ṣūfī gibi ben de
Perhīz ü riyāżātla ten-i zerdüm gāhī

4 Evhām u ḫayālāt ile çoḳ vāḳıʿa gördüm
Seyr itdi gözüm enfüs ü āfāḳı ke-mā-hī

5 Ẓannum bu ki keşf oldı baña ṣūret-i esrār
Oldum bu gümān ile mecālisde münāhī

6 Lāzım gelicek daʿviye maʿnī naẓar itdüm
Gördüm ki benem ġāfil ü güm-rāh u tebāhī

7 Bir dāma düşürmiş beni ṣayyād-ı hevā kim
Her dānesi bir toḫm-ı maʿāṣī vü menāhī

8 Oldum nice tedbīr ile ol dāmdan āzād
İtdi bu hevā ḫarman-ı ümmīdümi ber-bād

III-8b it zümre-i ʿirfān-ı: eyle yüri merdān-ı
IV-1a oldum: ol dem
IV-2b: IV-3b
IV-5b münāhī: mibāhī

V

1 Oldum nice dem post-nişīnān ile hem-ḥāl[93]
Ṣandum ki ola her biri evtādiye abdāl

2 Ḳutb añladıġum merkez-i ġafletde bulundı
Kim dāʾireden ḫāric idi itdügi eşġāl

3 Pīrüm diyü himmet ṭaleb itdüklerüm ḫod
Ṭaʿn eyledi eṭvārına nā-bāliġ u eṭfāl

4 Taḳlīd ile evżāʿını taġyīr iden eşrār
İtmiş nice dem bencileyin aḥmaġı iżlāl

5 Girmek diledüm ḫırḳa giyüp kisve-i faḳra
Gördüm ki bu bārı çekenüñ eks̱eri ḫammāl

6 Bildüm ki medār olmaz imiş kesb-i kemāle
Destār-ı fenā köhne ḳabā şemle vü hem şāl

7 İtdi giderek sübḥa-i ṣūfī gibi şübhe
Ser-rişte-i endīşemi bir ʿuḳde-i işkāl

8 Yüz döndürüp ol ṭāʾifeden ʿāḳıbetü'l-kār
Oldum müteveccih ṭaraf-ı āḫara nā-çār

---

[93] Divanda bu beyit bir önceki bendin son beytidir.
V-1b her biri evtādiye: anları evtādıma
V-2a eşġāl: efʿāl
V-3a itdüklerimüñ: itdüklerüm
V-3b eṭvārına: envārına
V-4b dem: biñ
V-6a kemāle: fenāya
V-7b endīşemi: ümmīdümi / bir ʿuḳde-i: pür-ʿuḳde-i
V-8a ʿāḳıbetü'l-kār: ʿāḳıbet-i kār

VI

1 Erbāb-ı ḫarābāta idüp cān ile raġbet
Ḳıldum nice dem zümre-i ʿirfān ile ṣoḥbet

2 Aldum elüme āyīne-i sāġarı itdüm
Ol ṭāʾifenüñ ṣūret-i aḥvāline diḳḳat

3 Olmış kimisi mest-i mey-i ʿaşḳ-ı mecāzī
Almış kimini neşve-i ṣaḥbā-yı ḥaḳīḳat

4 Ṣalmış kimini cez̠be-i keyfiyyet ayaḳdan [105b]
İtmiş yirini cürʿa gibi ḫāk-i mez̠ellet

5 Meydāna ḳoyup varını itmekde gedālar
Şāhāne külāhın keç idüp nāz ile ʿişret

6 Meşrebleri bir birine hemvār muvāfıḳ
Ṣunduḳları hep bir birine cām-ı maḥabbet

7 Biñ cām içilür gerçi baḳılsa yine ammā
Mestāne iden cümleyi bir neşve-i ḥikmet

8 Her birini bir şekle ḳomış neşve-i mesti
Yād eyledüm aḥvāli görüp Bezm-i Elesti

VI-1b ʿirfān: rindān
VI-2a ele: elüme
VI-7b cümleyi: cümeli
VI-8a her birini: her birine / neşve-i: ḥālet-i
VI-8b aḥvāli: ol ḥāli

VII

1 Bir ṣubḥ-dem ol şevḳ ile alup ele sāġar
İtdüm yine āyīnemi ḫᵛurşīde ber-ā-ber

2 Ol ṣubḥ-ı mübārekdem ü ol cām-ı ṣafānuñ
Virdi eseri cān u dile feyż-i mükerrer

3 Ol feyż ile āyīne-i dil oldı mücellā
Dīdārını ʿarż eyledi bir rūḥ-ı muṣavver

4 Ruḫsāre-i pür-şevḳ-i cihān-tābına baḳdum
Yanında anuñ ẕerre degül mihr-i münevver

5 Çeşminde mey-i naḫvet ü de[ş]tinde piyāle
Olmış dü-cihān luṭfına vü ḳahrına maẓhar

6 Ervāḥ-ı mücerred ser-i zülfinde muḳayyed
Ecnād-ı felek ġamzesinüñ küştesi yek-ser

7 Taʿrif idemem naḳş-ı cemālin o perīnüñ
Bu ḥüsn ile yoḳ nevʿ-i beşerde aña beñzer

8 Bir şīve ile ḳıldı beni ḫaste-i meftūn
Oldı dil-i şūrīdenüñ aḥvāli diger-gūn

VII-2a mübārekde: mübārek-dem ü
VII-2b virdi: itdi
VII-6b felek: melek
VII-8a ḫaste-i: ḥüsnine

VIII

1 Germ itdi dili reşve-i ṣahbā-yı maḥabbet
Düşdi ser-i şūrīdeme sevdā-yı maḥabbet

2 Çaldum başına ʿaḳluñ o dem şīşe-i nengi
İtdüm dil-i dīvānemi rüsvā-yı maḥabbet

3 Geh cilve-gehüm kūşe-i bāzār-ı maḥabbet
Geh cāy-ı ḳarārum ser-i saḥrā-yı maḥabbet

4 Geh hem-nefesüm nāle-i pür-sūz-ı dem-ā-dem
Geh mūnisem endūh-ı ġam-efzā-yı maḥababet

5 Geh seyl-i beyābān-ı belāyile revānum
Geh ġavṭa-ḫor-ı lücce-i deryā-yı maḥabbet

6 Meydāna ḳoyup başumı Ferhādveş itdüm
Çok bī-ser ü sāmān ile daʿvā-yı maḥabbet

7 Şimden girü cān oynadurın ʿaşḳ ile zīrā
Günden güne germ olmada ġavġā-yı maḥabbet

8 Dünyā yıḳılup başuma ger ḳopsa ḳıyāmet
Gelmez yine bu maʿrekeden baña ferāġat

VII-1b şūrīdeme: pür-şūruma
VIII-3a maḥabbet: melāmet
VIII-4b mūnisem: mūnimüm

IX

1 Ālemde ki tā zinde-i feyż-i dem-i ʿaşḳam
Sergerm-i hevā-yı çemen-i ḫurrem-i ʿaşḳam

2 Ġamgīn-i dem-i ʿıyş-ı ṭarabnāk-i neşāṭam
Ḫurrem dil-i āzürde belā-yı ġam-ı ʿaşḳam

3 Ḫāk-i reh-i cānāne cebīn-sāy-ı gedāyam
Baş egmezin eflāke şeh-i ʿālem-i ʿaşḳam

4 Tā farḳ-ı sipihre ṣaçarın curʿa-i cāmı [106a]
Eyvān-ı ḫarābāt-ı fenāda Cem-i ʿaşḳam

5 Ṭūfān ile hem-ser geçinür mevc-i belāyam
Deryāları bir ḳaṭreye ṣaymaz yem-i ʿaşḳam

6 Ḫˇurşīd ü mehe tāb viren ẕerre-i derdem
Bām-ı felege sāye ṣalan ṭārem-i ʿaşḳam

7 Fehm eyledüm esrār-ı nihān-ı dil-i ʿaşḳı
Bīgāne isem ʿaḳl ile ger maḥrem-i ʿaşḳam

8 Ḥallāl-i rumūz-ı ḫaber-i müşkil-i ʿaḳlam
Dīvāneyem ammā yine dāġ-ı dil-i ʿaḳlam

IX-2b āzürde: endūh u

X

1 ʿAḳl āyet-i ḥikmet ḫaber-i ṣunʿ-ı Ḫudādur
ʿAşḳ āfet-i endīşe-i ʿaḳl-ı ḥükemādur

2 ʿAḳluñ şeref-i ḥikmeti keşf-i naẓarıdur
ʿAşḳuñ es̱er-i cāzibesi perde-güşādur

3 ʿAḳl eyleyemez derd-i dil-i ʿāşıḳa çāre
ʿAşḳ ise devā-yı ḫafaḳān-ı ʿuḳalādur

4 ʿAḳl āb-ı ruḫ-ı cevher-i āyīne-i ṣūret
ʿAşḳ ise ol āyīnedeki tāb u cilādur

5 ʿAḳluñ irişür cevherine gāhī kes̱āfet
ʿAşḳuñ dile feyż itdügi hemvāre ṣafādur

6 ʿAḳluñ ḫaberi mesʾele-i maʿnā-ı mübhem
ʿAşḳūn hüneri ḥall-i rumūzā[t]-ı ḳażādur

7 ʿAḳl oldı reh-i ʿālem-i taḥḳīkde güm-rāh
ʿAşḳ ol ṭarafuñ sālikine rāh-nümādur

8 ʿĀḳıl aña dirler ki ola ʿaşḳ ile güm-rāh
Dīvāne odur kim yürüye ʿaḳl ile her gāh

X-8a güm-rāh: hem-rāh

XI

1 Maʿẕūr ola ey ʿāḳıl u dānā dil ü munṣıf
Oldıysa bu maʿnāda sözüm ʿaḳla muḫālif

2 Ben ʿāşıḳ-ı dīvāne-i bīhūde-kelāmam
Mümkin mi ki dīvāne ola ḥikmete vāḳıf

3 Ben vāḳıf [u] Ferḥād ile hem-ḥāl-i cün ūnam
Sen Āṣaf u Loḳmān ile hem-rāz-ı maʿārif

4 Ben mevḳıf-ı ḥayretde zebān-beste vü mebhūt
Sen ehl-i kelām ile sebāḳ-ḫˇān-ı Mevāḳıf

5 Ben nefsümi derk eylemede ʿāciz ü ḳāṣır
Sen mesʾele-i vācibi vü mümkini ʿārif

6 Ben ʿaşḳ ile āteş-zen-i ḫār ü ḫas-i evhām
Sen ʿaḳl ile vādī-i ḥayālātda ḥāʾif

7 Ben bī-ḫaber-i maʿrifet-i ʿālem-i hestī
Sen vāḳıf-ı rāz-ı dil-i eşyā vü mekāşif

8 Daʿvāyı ḳo itme baña bürhānuñı tefhīm
Bī-hüccet ider ʿārif olan vaḥdeti teslīm

XI-3a vāḳıf-ı Ferḥād: Vāmıḳ u Ferḥād

XII

1 ʿAḳıl sözi matbūʿu pesendīde güherdür
Ammā dil-i ʿārifde olan özge ḫaberdür

2 Biz ʿāḳil [ü] ʿārif sözini itmezüz inkār
Ol ẕevḳini idrāk idene şīr ü şekerdür

3 Cāhil sözini diñlemezüz ʿilmī de olsa
Bāzār-ı ḥaḳāyıḳda anuñ sözi żarardur

4 Cāhil ne bilür nükte-i taḥḳīḳ ü mecāzı [106b]
ʿĀlim de bu maʿnāda giriftār-ı ḫaṭardur

5 Biz ehl-i dilüz ʿālim ü cāhilde nemüz var
Dil nevʿi diger şaḫs-ı beşer nevʿ-i beşerdür

6 Her nevʿ-i beşer fehm idemez dil ne dimekdür
İnsāna bu ʿirfān şeref-i ʿilm [ü] hünerdür

7 İnsān ki bu maʿnāyı eger itmeye taḥṣīl
Dānişle Felāṭūn-ı zamān ise de ḫardur

8 Ne ʿālim ü ne ʿārif ü ne vāḳıf-ı ḥālüz
Cevrī gibi her ḥāl ile bīhūde-meḳālüz

XII-3b sözi: sūdı
XII-7a maʿnāyı: ʿirfānı
XII-7b ise de: olsa da

XIII

1 Yā Rab bizi de vāḳıf idüp maʿnā-ı ḥāle
Dil-beste ḳoma ṭabʿumuzı nükte-i ḳāle

2 Yā Rab bize bir şevḳ-i taleb-i maʿrifetüñ vir
Cehd eyleyelüm fażluñ ile kesb-i kemāle

3 Yā Rab bize ḳıl ṣūret-i taḥḳīḳi nümāyān
Baḳmaḳdan uṣandı dilimüz naḳş-ı ḫayāle

4 Yā Rab bize tevfīḳuñ ile eyle hidāyet
Tā yol yañılup gitmeyelüm semt-i ḍalāle

5 Yā Rab bizi ol sālik-i āgāhdan eyle
Kim reh-ber ola fırḳa-i āzād u ḥāle

6 Yā Rab bizi ol ʿāşıḳ ile eyle mülāḳī
Kim vāsıṭasız vāṣıl ola bezm-i viṣāle

7 Yā Rab dilümüz eyle o mirʿāta muḳābil
Kim maẓhar ola pertev-i envār-ı cemāle

8 Envāruñ ile dīde-i idrāke żiyā vir
Dīdāruñ ile āyīne-i ḳalbe cilā vir

XIII-3b dilimüz: gözümüz
XIII-5a āgāhdan eyle: āgāha refīḳ it
XIII-5b āzād u ḥāle: efrād-ı ricāle
XIII-6b vāṣıl: dāḫil

-162-

Cevrī*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

I

1 Ṣanmañ bizi kim muʿteḳid-i ḳavl-i ḥakīmüz
Biz maʿrifet-i maʿnā-ı Ḳurʾān-ı kerīmüz

2 Lāzım degül aḫbār-ı ḥavādis̱ bize zīrā
Biz ṭālib-i esrār-ı ḫudāvend-i ḳadīmüz

3 İdrāk iderüz ṣāniʿüñ ās̱ār-ı vücūdı
Biz rāst-rev-i cādde-i fehm-i selīmüz

4 Ḥaḳdan bilürüz nīk ü bed-i kār-ı cihānı
Biz münkir-i luṭf u sitem-i çarḫ-ı leʾīmüz

5 Bir kerre ayaḳ baṣmamışuz rāh-ı ümīde
Fāriġ-dil olup gerc-i ḳanāʿatde muḳīmüz

6 Müstaġraḳ-ı cūd u niʿam-ı luṭf-ı Ḫudāyuz
Müstaġnī-i ʿizz ü şeref-i nāz u naʿīmüz

7 Bir şevḳ ile ger meşʿale-efrūz-ı recāyuz
Biñ şerm ile dil-sūḫte-i āteş-i bīmüz

---

* a.g.e.: TKB 3 / s. 168.
B: Bu Terkîb-i Bend-i Taḥḳîḳ-peyvend Ḥablü'l-Metini Taḥḳiḳa Dest-Res Bir Merd-i Kâmilüñ Himmetine Müyesser Olduġına
I-1b maʿrifet-i: muʿterif-i / kerīmüz: ḥakīmüz
I-3a vücūdı: vücūdın
I-6b şeref-i: şaraf-ı

8 Teslīm ideli ṣāḥibine naḳd-i vücūdı
Āsūde-dil-i keş-me-keş-i nefs-i ġarīmüz

9 Tefvīż ideli kārımuzı emr-i Ḫudāya
Āzāde-ser-i vesvese-i fikr-i saḳīmüz

10 Defᶜ itdi bizüm şübhemüzi "naḥnū ḳasemnā"[94]
Bī-saᶜy u ṭaleb munṭaẓır-ı luṭf-ı ᶜamīmüz

11 Ḳurtardı Ḫudā çün bizi dünyā cihetinden
Bī-behre ḳomaz rātibe-i maᶜrifetinden

II

1 Düşdi dil ü cān heves-i maᶜrifetu'llāh [107a]
Maġlūb-ı hevā olmaduḳ el-minnetü li'llāh

2 Ṣaḥbā-yı maḥabbetde irişdi bize neşve
Ser-mest-i mey-i ġaflet iken oldı dil āgāh

3 Bīhūde gezüp mehleke-i ẓann u gümānda
Olduḳ nice gün vesvese-i ᶜaḳl ile güm-rāh

4 Yād eyleyicek fevt olan evḳātı bu yolda
Pür-eşk-i nedāmet iderüz dīdeyi her gāh

I-8a ṣāḥibine: ṣāḥiline
I-9b āzāde-ser-i: āsūde-ser-i
[94] *Biz [onların dünya hayatında maişetlerini (geçimlerini) aralarında] taksim ettik*. (Zuhruf (43) Ayet 32)
I-11a cihetinden: hevesinden

5 Fikr eyleyicek ol geçen eyyāmı bu işde
Her bir gün içün etmedeyüz derd ile biñ āh

6 Mümkin mi anuñ girye vü āh ile ḳażāsı
Şimden girü luṭf ile mükāfāt ide Allāh

7 Var ḳalbimüzüñ ḳuvveti iḥsānına Ḥaḳḳuñ
Zīrā ṭaleb-i ʿaşḳını itmiş bize dil-ḫˇāh

8 Dil-ḫˇāhumuzı virmege ḳādir yine oldur
ʿĀcizdür anı virmede biñ şāh-ı felek-cāh

9 Bir bendesini eylese dergāhına daʿvet
Dāmānını anuñ ṭutamaz ḫār-ı güẕergāh

10 Bir rāh-bere pey-rev ider rāh-ı ṭalebde
Tā kim yetüre sāliki ser-menzile nā-gāh

11 Biz daḫı uyup bedreḳa-i rāh-ı Hudāya
Düşdük giderek bādiye-i ʿaşḳ-ı Ḫudāya

III

1 Ol vādiyedür meslek-i erbāb-ı maḥabbet
ʿUşşāḳı çeker ol yire ḳullāb-ı maḥabbet

2 Ser-menzil-i maḳṣūda o vādīde irişmiş
Vuṣlat hevesin isteyen aṣḥāb-ı maḥabbet

II-10b yetüre: yetürür

3 Ol vādī-i cān-sūzı güẕār idemez ol kim
Ser-tā-be-ḳadem olmaya pür-tāb-ı maḥabbet

4 Ol vādī-i pür-ḫūnda aḳan seyl-i belādur
Çeşm-i dil-i ʿāşıḳdaki ḫūn-āb-ı maḥabbet

5 Vādī degül ol baḥr-i fenādur ki düşenler
Elbette olur ġarḳa-i gird-āb-ı maḥabbet

6 Ḥālā biz o deryāya düşen bī-şer ü pāyuz
Ceẕb itdi bizi gevher-i nā-yāb-ı maḥabbet

7 Şerh eyler idüm vaṣfını ol gevherüñ ammā
Leb-beste ider nuṭḳumı ādāb-ı maḥabbet

8 ʿAşḳ ehlini ādāb ile söyletmege ḳor mı
Kim neşve-i pür-şevḳ-i mey-i nāb-ı maḥabbet

9 Bu çār kitāb ol güherüñ vaṣfın ider hep
Fehm eyler anı dersi olan bāb-ı maḥabbet

10 Dil germ-i ṭaleb menzil-i dildār nümāyān
Ḥāṣıl buña āmādedür esbāb-ı maḥabbet

11 Alduḳ ḫaberin yāra giden rāh-güẕāruñ
ʿAzm itdük o şevḳ ile ser-i kūyına yāruñ

III-2b isteyen: eyleyen
III-8a söyletmege: söyleşmege

IV

1 Ol kūyuñ olur ferş-i rehi ʿarş-ı muʿallā
Ol kūya ḥaremgāh olamaz cennet-i aʿlā

2 Ol kūy-ı mükerrem ki ṣafā ehline olmış
Her kūşesi Beytü'l-ḥarem Kaʿbe-i ʿulyā

3 Ol kūya muʿādil geçemez Beyt-i Muḳaddes [107b]
Ol kūya müşābih olamaz Ṭūr-ı tecellā

4 Ol kūya dinür ʿālem-i envār ki görmiş
Bir lemʿasını şuʿle-i āteş gibi Mūsā

5 Ol kūya dinür gülşen-i envār ki olmış
Bir nefḫasınuñ maẓharı bād-ı dem-i ʿĪsā

6 Ol kūy-ı muḳaddesde olan ḳaṣr-ı viṣālüñ
Āfāḳa düşen sāyesidür Leyle-i İsrā

7 Ol ḳaṣruñ olur resm-i nuḳūş u ṣuverinde
Yek-renge ʿaşḳ [u] dil-i maʿşūḳ hüveydā

8 Ol kūyda ḫāk olmaġ[i]çün eylemedeyüz biz
Bīhūde degül olduġumuz bādiye-peymā

IV-5a envār: esrār
IV-7b Yek-renge: Yek-rengī-i

9 Bir ẕerre ḳadar gerdimüze rāh-ı hidāyet
Şāyed ki o ḳaṣruñ ḥareminde ide meʾvā

10 Bir ehl-i dilüñ pāyine düşdük bu ṭalebde
Hem naḳd-i dil ü cānı aña eyledük ihdā

11 Ol ehl-i dilüñ emrine rāmuz bu hevāda
S̱ābit-ḳademüz mevḳif-i teslīm ü rıżāda

V

1 Ol ehl-i dilüñ kim feleke ḥükmi revāndur
Vābeste-i fermānı olan şāh-ı şehāndur

2 Ednā naẓarı müjde-i iksīr-i saʿādet
Ki himmeti ser-māye-i cāh-ı dü-cihāndur

3 Ol vālī-i iḳlīm-i velāyet ki derinde
Her bende-i fermān-beri bir ḳuṭb-nişāndur

4 Ol sāḳī-i ṣahbā-yı ḥaḳīḳat ki elinde
Bir cām içenüñ cürʿa-keşi H̱ıżr-ı zamāndur

5 Ol vāḳıf-ı esrār-ı ilāhī ki sözinde
Bir nükte duyan mesʿele-dān-ı dil ü cāndur

IV-9a rāh-ı: bād-ı
V-2a ki: kem

6 Ol ʿārif-i taḥḳīḳ ki sūz-ı kelimātı
Āteş-figen-i ḫār u ḫas-i ẓann u gümāndur

7 Āġāz idicek nükte-i taḥḳīḳ ü mecāza
Hem keşf-i ʿayāndur sözi hem rāz-ı nihāndur

8 Hem perde-güşā-yı ṣuver-i maʿnā-ı esrār
Hem perde-keş-i çeşm-i dil-i kec-naẓarāndur

9 Tefsīr idemem Muṣḥaf-ı taʿrīfin o ẕātuñ
Bir metn-i metīndür o ki bī-şerḥ ü beyāndur

10 Olmış dil-i Müʾmīn yine āyīne-i Müʾmīn
Ṣāḥib-naẓara ehl-i dilüñ ḥāli ʿayāndur

11 Ḥaḳdur sözüm iḳrār ider īmānı olanlar
Añlar süḫanumdan anı iẕʿānı olanlar

VI

1 Bāṭıl görinür gerçi bu ḥaḳ söz cühelāya
Maʿlūmdur ol mesʾele ammā ʿulemāya

2 Cāhildür o kim min ʿörfüñ sırrını bilmez
Bilmezlik ile tābiʿ olur ḥükm-i hevāya

V-9a tefsīr: taʿbīr
VI-2a min ʿörfüñ sırrını bilmez: añlamayup emr-i Ḫudāyı

3 Bilmez bilecek neydügini bilmege ḳor mı
Ol cehl ki ṣalmışdur anı dām-ı belāya

4 Bilmek dilemez kim degül ol ʿilm aña nāfiʿ
Ḥaḳḳa ki żarardur bu maʿāş-ı süfehāya

5 Ḥāṣıl bu ki bu ʿilm-i şerīfüñ berekātı [108a]
Noḳṣān yetürür rātibe-i ehl-i ġınāya

6 Hem māniʿ olur cemʿine emvāl-i ḥarāmuñ
Hem dāḫil ider zümre-i erbāb-ı fenāya

7 Fikr itse bu maʿnāyı ḳabaḥat bilür ol ḫar
Söyler yapışup hem yine pālān-ı riyāya

8 Ḥükmin viremem n'eyleyeyüm ben bu ṭarīḳüñ
Sālikleridür reh-ber olan rāh-ı Ḫudāya

9 Ol meslek-i taḥḳīḳi ṣanan rāh-ı ḍalālet
Görsün ki yolı ḳanda gider rūz-ı ḳıyāmet

10 Cevrī ḳo disün her ne ki söylerse edānī
Yolda ḳaluruz diñler isek biz eger anı

VI-4b süfehāya: sühefāya
VI-9b gider: çıkar

VII[95]

1 Ser-menzil-i gāha irelüm bir ḳadem evvel
Fikr eyleyelüm müddet-i ʿömr-i güẕerānı

2 Biz kim seri pā eylemişüz rāh-ı Ḫudāda
Her ḫaṭvede pā-māl iderüz kevn ü mekānı

3 Ölmezden öñürdi ölelüm biz de bu yolda
Bār itmeyelüm kendümüze cism ile cānı

4 Ḥall eyleyelüm ʿuḳde-i ser-rişte-i ḳaydı
Bend eylemişüz çünki bu ḫıdmetde meyānı

5 Bünyād-ı vücūdı virelüm bād-ı fenāya
Vīrān idelüm kār-geh-i nām u nişānı

6 Bir dil ki ṣafāsın ide ẕevḳ-i ebedīnüñ
Ḳalur mı dimāġında anuñ leẕẕet-i fānī

7 Bir dīde ki şevḳin göre şemʿ-i ezelīnüñ
Ṣalmaz mı naẓardan meh [ü] ḫurşīd-i cihānı

8 Vaḳt oldı dil-i dīdemüz ol ẕevḳ ü o şevḳe
İtmez birisi ġayriye meyl ü nigerānı

---

[95] Divana göre bu bendin ilk beyti eksiktir:
Cevrî ḳo disün her ne ki söylerse edānī
Yoldan ḳaluruz diñler isek biz eger anı
VII-1a gāha: kāma
VII-2a ser ü pā: seri pā
VII-6a ide: bile
VII-8a vaḳt: vaḳf

9 Ol ẕevḳ u o şevḳ ile düşüp vādī-i ʿaşḳa
Tekmīl idelüm ṭurre-i mekān ile zamānı

10 Tā kim irevüz biz de zamān ile mekāna
Zīrā bu mekāndan göçürür bizi zamāna

-163-

Fehīm Çelebī*

Mefʿūlü fāʿılātü mefāʿīlü fāʿılün

I

1 Yā Rabb aḫterüm ne siyeh-rū çerāġ olur
Gülzāra düşse pertevi murġānı zāġ olur

2 Yā Rab ne tīre-şebnem olur ṣubḥ-ı ṭāliʿüm
Ol dem ki nūr-ı mihri mürebbī-i bāġ olur

3 Ġonce siyāh olur aḫkerdür ābveş
Her lāle sāyesi gibi ser-cümle dāġ olur

4 Dāvūd olup şemīm-i güli eylesem nefes
Bülbül işitse naġmelerüm bī-dimāġ olur

5 Bu rütbe ʿaczde dil-i güm-kerde-[reh] nice
Bir laḥża pāy-be-dāmen-i genc-i ferāġ olur

VII-9b ṭurre-i: ṭayy-i
* Fehîm-i Kadîm Divanı: M II / s. 240
I-2b mihri: mihr
I-3a Ġonce siyāh olur aḫkerdür ābveş: Her ġoncesi siyāh olur aḫker-i āb-veş

6 Ḫıżr-ı hidāyet eylese taʿyīn menzilüm
Ḫıżr ile menzil ikisi de güm-sürāġ olur

7 Bu zehrler felek ki virür olsa dil-i Mesīḥ
İnṣāf eyleñüz ki ne cān ile ṣāġ olur

8 Fikr it ne deñlüdür baña āzār-ı baḫt-i şūm
Kim būm gibi mevlidimi itdi taḫt-ı Rūm

II

1 Yā Rabb ʿanāṣırum meger oldı ġumūm-ı Rūm [108b]
Kim eyledüñ ġıdāmı hemīşe semūm-ı Rūm

2 Pür ḳıldılar derūn-ı dilüm seng-i ṭaʿn ile
Dil-teng itdiler beni yā Rab hücūm-ı Rūm

3 Çün ḳalb-i Rūm mūrdur elbetde tīredür
Āzār-ı cān-ı şīr-dilāndur lüzūm-ı Rūm

4 Erbāb-ı ṭabʿa būy-ı gül olsa semūm olur
Ḥüsn-ṭıynete nesīm-i ṣabādur mesmūm-ı Rūm

5 Bülbül harābezār-ı cihān içre der-beder
Gülzār mesken-i ferāḥ-ābād-ı būm-ı Rūm

6 Mey içme sevme dilberi ẕevḳ itme muṭlaḳā
Maʿẕūr ṭut ki böyledür ey dil rüsūm-ı Rūm

II-3a mūrdur: mūrdan

7 Zülfe ṭolaşma kim sebeb-i ḥabs-i dīndür
Maʿkūsdur yümünde himāyān-ı būm-ı Rūm

8 Yā Rabb eyle baḫt-ı bed-şūmdan ḫalāṣ
Ya it beni helāk ya it Rūmdan ḫalāṣ

III

1 Özge kerīmdür bu yirüñ ehl-i devleti
Kim intinān ider saña itdükçe hisseti

2 Yaʿnī ḫiṭāb itdigümüz saña luṭf pes
Şāʿirlerüñ bu mertebe lāzım riʿāyeti

3 İblīse baḫş-ı cennet ider saña dāne yoḳ
Ādem bu ḳavmden nice itmez şikāyeti

4 ʿĪsāya eylemez anı ḳavm-i Yehūdiyān
Ehl-i dile o deñlü iderler iḫāneti

5 Bir şāʿir-i rezīl ki bu ḳavme şiʿr oḳur
Birbirine idüp o leʾīmān işāreti

6 Serrāce dirler estere yine şāʿir al
Zīrā yoġ aḳça diyü iderler ẓarāfeti

II-7b himāyān-ı būm-ı Rūm: hemānā-yı şūm-ı Rūm
II-8b it: ḳıl
III-1b hisseti: raġbeti

7 Ammā ki ḥaḳ elinde bu ḳavmüñ ki Rūmda
Şāʿir ḳadar ḳabūl ider yoḳ reżāleti

8 Vallāh ben ne māla muḥibbem ne şāʿirem
Ben ʿilm-i ḥüsn-i ḫulḳda üstād-ı māhirem

IV

1 Dād ol sefīne-i şāʿir-i bī-intiẓāmdan
Dīvāneyi ḫacīl ide ḫalṭ-ı kelāmdan

2 Feryād o düzd-i maʿni-i ḫāyīde-ḫˇārdan
Ḫām ide nice nükteleri ṭabʿ-ı ḫāmdan

3 Elfāẓ-ı tāze ile perīşān süḫanları
Dürr-i naẓm düşdi ṣanurlar niẓāmdan

4 Olmış ḥarāmi-i reh-i eşʿār her biri
Beytin ṣanur bülend ola Beytü'l-ḫarāmdan

5 Rūm içre Muḥteşem de olursañ ḫakīrsin
Bunlarsa cerr idüp dem ura iḥsāndan

6 Destārı kec idüp ide bāzārda ḫırām
Teşhīr-i şāʿir[i] ide muḍḥik ḫırāmdan

7 ʿĀr eylerem şerīk-i ḫarān olduġum meger
ʿĪsā gibi ḳaçam feleke bu maḳāmdan

IV-5b ura iḥsāndan: urur iḥtişāmdan

8 Ḫuffāş-ı külḫāna beni ṣanma ber-ā-berem
Ben murġ-ı ḫˇoş-nevā-yı gülistān-ı dīgerem

V

1 Allāh dilberīde bu arżuñ ne pest olur [109a]
Kec-pā bir esfel olsa varur zīr-dest olur

2 Sen büt-perest-i ḥüsni olursın o kāfirüñ
Raġmına sen ḫaruñ ol erāẕil-perest olur

3 Saḥrāda gāh dest-be-dest-i niyāz u nāz
Geh ḫānesinde bāde içüp ḫīre-mest olur

4 Ben murġ-ı zīrekem dir iken āḫir esfelüñ
Şālvār[ı] bendi dāmı olup pāy-best olur

5 Cām-ı bilūr-ı nāzüki sīm-āb ile ṭolup
Bezm-i cihānda kāse-i ʿarż şikest olur

6 ʿĀşıḳ helāk-ı ġayret olur līḳ dilbere
Ol şehr bir daḫı nice cāy-nişest olur

7 Her ḥüsne ben de ʿāşıḳam ammā ḥaḳīḳaten
ʿĀşıḳ odur ki māʾil-iʿāşıḳ-ı ḥüsn-i elest olur

V-2a olursın: olursañ
V-7b ʿāşıḳ-ı: māʾil-i

8 Ḥüsn-i elest odur saña olsa muḳābele
Remz-i nigāh ile ide ḥüsn-i muʿāmele

VI

1 Ol ʿāḳılam ki bilmedi çarḫ-ı nigūn beni
Dest-i cünūnda eyledi zār u zebūn beni

2 Ol ʿāşıḳam ki itmedi bī-hūş-ı cām-ı nāz
Ol çeşm-i mest ol nigeh-i pür-füsūn beni

3 Ol ṣāf-gevherem ki sipihr-i denī ẕü-fünūn
Cehlinden itdi zīver-i gūş-ı cünūn beni

4 Ol reh-rev-i be-vādī-i ḳudsem ki eyledi
Gūlān-ı bed-sirişte ḳażā reh-nümūn beni

5 Ol mihr idüm ki sāyem idi āftāb līk
Pā-māl itdi sāye gibi çarḫ-ı dūn beni

6 Ol māh idüm ki mihr idi eflāküm eyledi
Ẓıll-i zemīnde baḫt-ı siyeh tīre-gūn beni

7 Ol teşneyem ki teşne iken baña āb-ı Ḫıżr
İtdi ḳażā muʿādil-i zehr-āb-ı ḫūn beni

VI-3a ṣāf-gevherem ki sipihr-i denī ẕü-fünūn: ṣāf-gevher-i ḫıredem kim sipihr-i dūn
VI-5b itdi: ḳıldı / sāye gibi: sāye-ṣıfat
VI-6a idüm ki: idüm
VI-7b muʿādil-i: muḳābil-i

8 Ol deñlü zehr virdi ḳażā vü ḳader baña
Ölmek yañumda oldı mey içmek ḳadar baña

VII

1 Sāḳī yetiş ḫarābuña cām-ı şarāb vir
Ben ġam yerem baña ne meze ne kebāb vir

2 Sāḳī ġam-ı derūnumı dehr itdi bī-şümār
Sen de Ḫudā içün ḳādeḥi bī-ḥisāb vir

3 Sāḳī şarāba ʿaks-i ruḫuñ eyle taʿbiye
Ben sāyeñe bir iki felek āftāb vir

4 Geh cām u gāh çeşmüme ṣal ʿaks-i ġamzeñi
Tīg-i ḳażāya ṣanʿat ile āb u tāb vir

5 Çöz zülfüñi de bāde ṣūn öldüm ḫumārdan
Pür-raʿşeyem yiter dilüme ıżṭırāb vir

6 Ben böyle pür-ḫumār-ı teġāfül zihī ʿaceb
Ya ḳahr-ı dehr ile öleyüm mi cevāb vir

7 Billāh bāde ṣun baña sāḳī güneh dime
Ben dir isem yiter elüme sen kitāb vir

VII-1b ne meze: meze
VII-2b ḳādeḥi: ḳādeḥ-i
VII-4a ṣal: ṣun
VII-6a böyle: öyle

8 Ne ʿilm ü ne Fehīm ne eşʿār u ne kitāb
Min-baʿd gūşe vü men ü dilber ü şarāb

-164-

Ṣenāʿī*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1 Āh kim derd-i derūnum yine buldu żararı [109b]
Yine eflāki siyāh eyledi āhım şereri

2 Levḥ-i dilde ḳomadı yaşım egerçi eṡeri
Āh [u] vāh-ı seherīden yine buldu kederi

3 Yel gibi yeldim aradım bulamadım bir eri
Gele ey bād-ı ṣabā ṣoluma aldım ḫaberi

4 Her yaña gāh Sikender gibi ḳıldım seferi
Geh Süleymān gibi ṣaldım yedi iḳlīme çeri

5 Oḳudum ḳavl-i Ebū Bekr ile İbn-i ʿÖmeri
Kimi Abbās delīl etdi kimi İbn-i Ḥaceri

6 Açdı şāhbāz-ı dilim her yaña[ya] bāl ü peri
Eyledim seyrince muʿtebārāt-ı siyeri

---

* Senâî Divanı: TCB 2 / s. 28.
B: Tercî-i Bend
I-2b āh [u] vāh-ı seherīden: āh serd-i seheriyle
I-3b gele: diye / ṣoluma: ṣorma ki
I-4: I-6
I-5: I-8
I-6: I-7

7 Ḫāss u ʿām şeyḫ demişler bir alay ḫayr u şerri
Bağlamaz terkiṡine ḳāl ile hayrü'l-beşeri

8 Saña Düldül diye billāhi satar leng-i ḫari
Ne ḥaḳīḳat bilir ebter ne gök añlar ne yeri

9 Görmedim gülşen-i aḳvālde hiçbir şeceri
Ki bite şāhınıñ üstünde murādım ṡemeri

10 Yazmamış Ḳādī vü Keşşāf [ü] Cerīr [ü] Ṭaberī
Ḫaberim yoḳ güzelim kimden alayım haberi

II[96]

1 Seni ʿālem ṣanemā ʿarş-ı muʿallāda arar
Kimi esmāda kimi genc-i müsemmāda arar

2 Kimi Aʿraf u kimi Cennet-i Meʾvāda arar
Kimi Havrada kimmi Ādem ü Havvāda arar

3 Kimi yerde kimi gökde kimi deryāda arar
Kimi gülşende kimi kūh ile ṣaḥrāda arar

I-6b muʿtebārāt-ı: muʿtebār-ı
I-7: I-4
I-7b: I-5b
I-8a: I-4b
I-8a billāhi: vallahi
I-8b: I-5a
[96] Divana göre bu bendeki mısraların sıralanışı çok farklıdır.
II-3a: II-3b
II-3b Kimi gülşende kimi kūh ile: Kimi ṭağda kimi bağda kimi

4 Kimi[si] sīm ü zer ü gevher-i yektāda arar
Kimi ḫurşīd-i cihān tāb-ı mücellāda arar

5 Beyt-i Maḳdisde kimi Kaʿbe-i ʿUlyāda arar
Kimi deyre girüben Lāt ile ʿUzzāda arar

6 Kimi Yūsuf oluben rūy-ı Zelīhāda arar
Kimi Mecnūnuñ oluben ṣūret-i Leylāda arar

7 Kimi Yaʿḳūb-ṣıfat [olup] Yūsuf zībāda arar
Kimi Vāmıḳ gibi ruḫsāre-i ʿAẕrāda arar

8 Kimisi bāġa girip serv-i semensāda arar
Gül ü sümbülde kimi bülbül-i şeydāda arar

9 Kimi levḥa yazılan lavẓ ile maʿnāda arar
Kimisi taḫmīs ile eşʿār u muʿammāda arar

10 Yazmamış Ḳādī vü Keşşāf [ü] Cerīr [ü] Ṭaberī
Ḫaberim yoḳ güzelim kimden alayım haberi

III

1 Söyle ey māh daḫı Ḳünbed-i Ḫadrada mısın
Yoḫsa şol şemʿ-i münir-i felek-ārāda mısın

II-5b Kimi deyre girüben: Kimisi deyre girip
II-6a oluben: olup
II-6b Mecnūn oluben: Mecnūnuñ olup
III-1a māh daḫı Ḳünbed-i: māh-liḳā Ḳubbe-i

2 Kürsī vü Levḥ ü Ḳalem Sidre-i Tūbāda mısın
Yoẖsa envār-ı hüdā necm-i Süreyyāda mısın

3 Bāʿis-i ẖilḳat olan gevher-i yektāda mısın
Bāde-i […] olan cümle-i eşyāda mısın

4 ʿAks-i ruẖsārıñ olan rūy-ı muṣaffāda mısın
Ẕātına şāhid olan şāhid-i raʿnāda mısın

5 Sāye-i ẕātıñ olan dāver-i Dārāda mısın [110a]
Çeşm-i cān-bīniñ olan nergis-i şehlāda mısın

6 ʿAceb eẕhār gibi vādī [vü] sahrāda mısın
Gāh esfelde gehī kerem ile aʿlāda mısın

7 [Leyte ve leysede ve lāda mı illāda mısın][97]
Kāf u Ankāda ya Yāsin ile Tāhāda mısın

8 Mescid ü medresede künc-i muṣallāda mısın
Zāhidiñ hū diyüben etdigi duʿāda mısın

9 Gāh ʿĪsāda gehī ʿanber-i Sarāda mısın
Gāh Mūsāda gāh ol yed-i beyżāda mısın

III-3b bāde-i […]:Bār-ı maṣnūʿuñ
III-4a: III-5a
III-4b ẕātına: şānına / şāhid-i: dil-ber-i
III-6b Gāh esfelde gehī kerem ile: Gehi esfelde keremle gehi
[97] Metinde bu mısra boş bırakılmıştır.
III-7: III-9
III-8a medresede: medrese vü
II-8b diyüben etdigi duʿāda: deyip etdigi ġavġāda
III-9b Gāh ʿĪsāda gehī ʿanber-i: Gehi ʿĪsā vü gehi Hācer ü

10 Yazmamış Ḳādī vü Keşşāf [ü] Cerīr [ü] Ṭaberī
Ḫaberim yoḳ güzelim kimden alayım haberi

IV[98]

1 Gāh olup bendeñe muṭlaḳ [gehi] āzād oldum
Taḫt-ı ʿizzetde gehi gerçi ki şehzād oldum

2 Gāh maʿmūr oluben vaṣl ile ābād oldum
Yıkılıp geh ġam u hicrān ile nā-şād oldum

3 Ḥıżr ile hem-dem olup ḳābil-i irşād oldum
Cān u dilden ne ki derler aña münḳād oldum

4 Gāh hem-rāh olup aḳṭāb ile evtād oldum
Şeref-i zühd ile geh eşref-i ʿubbād oldum

5 Niçe dem keşf ü kerāmāt ile muʿtād oldum
Şiddet-i nefs ile ki bir ter-i Şeddād oldum

6 Nefs-i bed-ḫˇāhımı öldürmeye cellād oldum
Cigerim zaḫmına Selmān gibi faṣṣād oldum

III-9b Gāh Mūsāda gāh: Gehi Mūsāda gehi

[98] Divanda bu bendin beyit sıralanışı farklıdır.

IV-1a gāh: geh / bendeñe: bende-i

IV-2a oluben: olup

IV-3b aña: ise

IV-4a Gāh hem-rāh olup aḳṭāb ile: Gehi hem-zād olup ḳutb

IV-5b ki bir ter-i: ebter-i

7 Gāh mollāyīlere zümre-i irşād oldum
Gerçi kim okumada yazmada üstād oldum

8 Gāh evbāş-ı kumarbāz ile nerrād oldum
Gāh menāʿ oluben kām ile ḥüssād oldum

9 Nice dem hem-nefes-i nāle [vü] feryād oldum
Āḫiri taḫt-ı Süleymān gibi ber-bād oldum

10 Yazmamış Ḳādī vü Keşşāf [ü] Cerīr [ü] Ṭaberī
Ḫaberim yoḳ güzelim kimden alayım haberi

V[99]

1 Ḳande bulsam āh kim yoḳda degil varda da yoḳ
ʿĀşıḳ-ı zārda da yoḳ dilber-i mekkārda da yoḳ

2 Nüh felek şeş cihet [ü] sebʿa-i seyyārda [da] yok
Ẓāhir ü bātın ü aʿyān ile eşrāfda [da] yoḳ

3 Ḥāl ü müstaḳbel ü māzī ile edvārda [da] yoḳ
Nīk ü bedde degil āsārı ile düşvārda [da] yoḳ

4 Ebr ü bārān-ı felek dīde-i ezhārda da yoḳ
Yemen ü Hind ü Buhārā ile Tatarda da yoḳ

IV-7a Gāh mollāyīlere: Gehi mollalar ile
IV-8a gāh: gehī
IV-8b Gāh menāʿ oluben kām ile ḥüssād oldum: Gehi seḫḫarlık edip gehi şeyyād oldum
IV-9b āḫiri: āh ile

[99] Divanda bu bendin beyit ve mısra sıralanışı farklıdır.
V-1a āh: anı
V-2b eşrāfda: esrārda
V-4b ebr ü bārān-ı felek: āb-ı bārān fiken

5 Künc-i dükkānda degil şehr ile bāzārda da yoḳ
Sürūr-ı ḫayl-i cihān aḥmed-i muḫtārda yoḳ[100]

6 Gūşe-i meykedede ḫāne-i ḫammārda da yoḳ
Nice vasf ideyin anı kim der ü dīvārda yoḳ[101]

7 Atlas u Kemhā degil dirhem ü dīnārda da yoḳ
Ḳalb-i vīrān-ı Ṣenāī-i dil-efkārda da yoḳ[102]

8 Yazmamış Ḳādī vü Keşşāf [ü] Cerīr [ü] Ṭaberī
Ḫaberim yoḳ güzelim kimden alayım haberi

-165-

Raḥmī[*]

Mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

I

1 Ey dil nice bir dehrüñ derdin çekesin muḥkem [110b]
Bu bār-ı girān itdi ḳaddini sipihrüñ ḫam

V-4b: V-5b
V-5a: V-6b
[100] Bu mısra divanda bulunmamaktadır.
[101] Bu mısra divanda bulunmamaktadır.
[102] Divana göre eksik olan bendler şunlardır:
Mıṣr u Şām u Ḥaleb ü Mekke cü Sīnāda da yoḳ
Şecer-i Bāġ-ı İremde biten eṣmārda da yoḳ
Daḫı ser cümle Muhācirde vü Ensārda da yoḳ
Fıḳh u tefsīr ü eḥādiṣ ile āṣārda da yoḳ
Ser-te-ser ḫayl-i cihān Künbed-i devvārda da yoḳ
Gül ile ḫārda degil ḫār ile gülzārda da yoḳ
[*] Bursalı Rahmî Divanı: M 2 / s. 248.
Manzûmenin ilk bendinde bütün mısralar birbiri ile kafiyeli olduğundan Divanda “Musammatlar” kısmına alınmıştır.

2 Yād eyleyeyin gūş it bir ḥādiṣ̱-i muʿẓam
Bu ḳıssa beyānında oldı niçe dil ebkem

3 Bir gevher-i yektādan ḫalḳ oldı ḳamu ʿālem
Cehl ile kimi cāhil ʿilm ile kimi aʿlem

4 Kimisi gedâ olmış kimisi şeh-i ekrem
Vaṣl ile kimi şādān hecr ile kimi pür-ġam

5 Ġafletle naẓar ḳılma aç gözüñi gel bir dem
Bu mes'ele bahs̱inde ʿāḳıllar olur mülzem

6 Bu bezm-i ṭarab-sāza gāhī oluben maḥrem
Tācını idüp kej-rev ʿayş eyler idi ḫurrem

7 Cem cāmını nūş itdi sürdi niçe dem Rüstem
Bu bezm girü bāḳī ʿālem yine bu ʿālem

II

1 Īcād idicek Vācib bu ʿālem-i imkānı
Bir gevher-i pāk itdi māhiyyet-i insānı

2 Derc eyledi ḳalbinde gencīne-i pinhānı
Nefs ejderidür anuñ her laḥẓa nigeh-bānı

I-2a ḥādiṣ̱-i: ḥādise-i
I-4a: I-4b
I-6a geh gāh: gāhī

3 Dil kişverinüñ olmış her biri birer ḫānı
İllā n'idelüm ʿālem olmasa eger fānī

4 ʿAyyār-ı felek ḳapdı tāc-ı ser-i hākānī
Nūş itmedi İskender ser-çeşme-i ḥayvānı

5 Soñucı yile virdi evreng-i Süleymānı
Geşt itmege ʿazm itdi nā-gāh gülistānı

6 Bu beyti oḳur gördi bülbül idüp efġānı
Gûş eyleyicek güller çâk itdi girîbânı

7 Cem cāmını nūş itdi sürdi niçe dem Rüstem
Bu bezm girü bāḳī ʿālem yine bu ʿālem

III

1 Cellād-ı felek her dem ger çekse dilā şemşīr
Dut gerden-i teslīmüñ yoḳ ġayrı daḫı tedbīr

2 Ne yazdı ise başa bir bir getürür taḳdīr
Ger nīk ü eger beddür olmaya ḳazā taġyīr

3 Bir yañada ḫār-ı ġam oldı baña dāmen-gīr
Ālām-ı ser-encāmum seyrān idicek bir pīr

II-5b itdi nā-gāh: itdüm etrāf-ı
II-6a gördi: gördüm
III-1b dut: tut

4 Bir cām sunup ḳıldı sūz-ı dilüme teʾs̱īr

Ṣāfī āb-ı ḥayāt ile ḳılmışdı anı taḫmīr

5 Vaṣfında ḫıred ʿāciz diller idemez taḳrīr

Oldı dil-i vīrānum anuñla o dem taʿmīr

6 Ol cām-ı ṣafā-baḫşuñ eṭrāfına bī-taḳṣīr

Bu beyt-i dil-āvīzi ḳılmışlar idi taḥrīr

7 Cem cāmını nūş itdi sürdi niçe dem Rüstem

Bu bezm girü bāḳī ʿālem yine bu ʿālem

IV

1 Seyrān ideyin dirseñ tāc-ı ser-i ḫāḳānī

Var deşt-i fenā içre gör lāle-i ḥamrāyı

2 Dünyāya kıyās itseñ ger füsḥat-i ʿuḳbāyı

Seyr eyle taʿalluḳda eşkâl-i zevāyāyı

3 Bir sāḳī-i bī-hūşdan nūş it yüri ṣaḥbāyı

Düş kūy-ı ḫarābāta ol ʿāşıḳ-ı rüsvāyī

4 Rūḥāni naẓar eyle görseñ ruḫ-ı zībāyı [111a]

Ṣūretde yüri var fehm eyle bu maʿnāyı

III-4b sāfī: san
III-5a taḳrīr: taʿbîr
IV-1a tāc-ı ser-i ḫāḳānī: pür-ḫūn ser-i Dārāyı
IV-2b taʿalluḳda: müsellesde
IV-3a bī-hūşdan: mehveşden
IV-4b Yüri var: yürür kalma

5 Bu beyti oḳur gördüm baġrını delüp nāyı
Şevḳ ile semāᶜ eyler ol dem niçe Mollāyī

6 Her biri ṭutar elde cām-ı ṭarab-efzāyı
Bu pendi işitdükde ol dem dil-i risvāyī

7 Cem cāmını nūş itdi sürdi niçe dem Rüstem[103]
Bu bezm girü bāḳī ᶜālem yine bu ᶜālem

V

1 Raḥmī n'ola ṭāliᶜden eylerse şikāyetler
Çekdi bu feleklerden çoḳ dürlü felāketler

2 Nā-ehle müyesserdür her dürlü saᶜādetler
Dānā-dil [ü] kāmiller çekmekde melāletler

3 ᶜĀḳıl ola dīvāne fikr olsa bu ḥāletler
Nā-dāna neden bilsem āyā bu riᶜāyetler

4 Dünyā gibi ᶜuḳbāda bulmaya o rāḥatlar
Her āhernüñ? varur ayaġına devletler

IV-5: IV-7
IV-6a: IV-6b
IV-6b rüsvāyī: şeydāyī
IV-6b: IV-5a
[103] Divana göre 2 mısra eksiktir:
Bir encümene irdüm gördüm niçe dânâyı
Mey-hâneye ʻazm itdi geşt eyledi her câyı
V-4a: V-6b
V-4a bulmaya o: sürsün niçe
V-4b Her āhernüñ?: Sifle olanuñ

5 Bir gün beni ḫāk eyler āḫir bu ḳasāvetler

Cān ile perī-rūlar eyler niçe ḫıdmetler

6 Var ise ḳıyāmetden oldı bu ʿalāmetler

Ẕevḳ ile sürūr ile eyler niçe ʿişretler

7 Cem cāmını nūş itdi sürdi niçe dem Rüstem

Bu bezm girü bāḳī ʿālem yine bu ʿālem

-166-

Güftī*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1 Bu gün Rüstem-neberd olmış görüñ ol yār-ı mümtāzı

Ferāmurzveş ṭaḳınmış ġamzelerden tīr-i ser-bāzı

2 Yine Būzrī? gibi aṣdı ʿamūdın çarḫ-ı gerdūna

Ḳırar Rüstemlerüñ ketfin görüñ ol merd-i şeh-bāzı

3 Şeb-i tārında bend olmış hezārān zenge vü tenge

Zen-i dehrüñ odur Bānūgoşeṣb-i sille-perdāzı

V-5a: V-4a
V-5b: V-5a
V-6a: V-5b
V-6b eyler: itdi
* Bu şiir Güftî Divanı'nda bulunamamıştır.

4 Göñül Bījen gibi çāh-ı zeneḫdānında zār eyler
Menūçeh[r] gibi çul pūş eyleyüp Gīv-i Sinān-bāzı

5 Yaḫūd Efrāsiyāb olmış heme gīsūsı ġāretger
Semekle şūruñ olmışdur iki çeşm-i siyehkārı

6 Beni Nīrem gibi abdāl idüp Hāver? gibi yaḳdı
Yıḳup Īrān u Tūrānı ser-ā-ser ġamze-i nāzı

7 Ne Būzrī? gibi er ḳaldı ne Söhrāb-ı ser-firāzı
Ne dehrüñ Rüstemi ḳaldı ne Zāl-i nāvek-endāzı

II

1 Melāḥat taḫtı üzre Ḫusrevā Kāvūsa beñzersin
Ki esb-i nāza binseñ ceng içün gāmūsa beñzersin

2 Cihāngīrlikde gūyā sen Menūçehr ile Nevzersin
Ki Sūdāv? ile cevlān eyleseñ ṭāvūsa beñzersin

3 Göñül mülkinde Dārāsun ya Ḫāḳān ile Ḳayṣersin
Bu meydān-ı maḥabbetde hemān sālūsa beñzersin

4 Yaḫūd urıla s̱eyyid?veş ya Ḳāren ile Āhenger
Ya Rüstem ile ceng eyler şeh-i Ṭālūsa beñzersin

5 Raḳībi ḳırmaġa Dārā ile İskender olmışsın
Ferīdūn-ı şeh-i ʿālem olan Ṭālūta beñzersin

6 Bize biñ dürlü ṣūret gösterürsin ʿaşḳ-bāz ile
Sen ey çarḫ-ı denī-perver döner fānūsa beñzersin

7 Ne dehrüñ Rüstemi ḳaldı ne Söhrāb-ı ser-firāzı
Ne Būzrī? gibi er ḳaldı ne Zāl-i nāvek-endāzı[104]

III

1 Ki derbān eylemiş tenhā-rev-i çeşm-i siyehkārı (?) [111b]
Revādur kim anı ḳāhir gibi ḳahr eyleye bārī

2 Nerīmān ile Nīremdür yaḫūd Gerşaṣb-ı āhen-dest
Kiyān-ı nev-civān ile cihān-cūy-ı cihāndārı

3 Hemān gevher-şeb-i Goştāsb-ı Rūyīn-ten olmışdur
Yaḫūd bu Būrzī vü kūçekdür ol ebrū-yı kemāndārı

4 Keyūmerṣ ibn-i Ādemdür yaḫūd Ṭehmūrs-ı Dīv-bend
Semen-būy ile sīm-duḫtdur ḳad-i mevzūn-reftārı

[104] Sayfa sonu olduğu için vasıta beytin tamamı yazılmamış olup "Ne dehrüñ Rüstemi" şeklinde not düşülmüştür. Ancak şiir bütünlüğü bozulmaması için metinde beytin tamamı alınmıştır.

5 Siyāmek ile Ḫūşengdür yaḫūd Cemşīd-müreccebdür?

Selāmūn ile Cāsebdür o rūḥ-efzā-yı güftārı

6 Cihān Ḍaḫḫākü̃ni gör kim iki başlu ejderdür

Ki rūz [u] şeb yimekde maġzı ṭoyur[a]madı mārı

7 Ne dehrü̃ñ Rüstemi ḳaldı ne Söhrāb-ı ser-firāzı

Ne Būzrī gibi er ḳaldı ne Zāl-i nāvek-endāzı

IV

1 Cihāndan nīk-nām ile giden şāhāna ʿaşḳ olsun

Ḳubād ile yelān şāh-ı ser-i meydāna ʿaşḳ olsun

2 Ki Behmenden peder ḳanın alan Āzer gibi merde

Yaḫūd Keyyūm gibi şah-bāz olan merdāna[105] ʿaşḳ olsun

3 O Buḫtü'n-naṣrı berbād eyleyen Behrām-ı Ḳayṭāsa

Ki Rāmin ile Rāy-ı aʿẓam-ı devrāna ʿaşk olsun

4 Hümāyūn ile Düzdāde ser-i āhūn ile görse

Ferāmurz ibn-i Ḫān ile hemān Hāmāna ʿaşḳ olsun

[105] Mecmuada "meydana" yazılmıştır ancak anlama uyması için "merdana" şeklinde yazmayı tercih ettik.

5 Ġışā ibn-i Debūr ile ki Zelzāl ibn-i Ġayvere
Fenā bezminden el çekmiş şeh-i rindāna ʿaşḳ olsun

6 Dilerem ḳaçma benden tūde-i ḫāk olduġum vaḳtin
Girüp zīr-i zemīnde pest olan yārāna ʿaşḳ olsun

7 Ne dehrüñ Rüstemi ḳaldı ne Söhrāb-ı ser-fīrāzı
Ne Būzrī? gibi er ḳaldı ne Zāl-i nāvek-endāzı

V

1 Nesin gördüñ ne medḥ eylersin ey meh-rū bu devrānı
Yıḳup pest [ü] şikest itdi nice ekvān u keyvānı

2 Ne Şāmilde şemāʾil ḳodı ne Şīven gibi bir er
Yaturler sengsār olmış gör ol Gūderz-i pīrānı

3 Hemān Sām-i süvār eyle Züvāre gibi şīr-efgen
Ne Gelbād? ḳodı ḳatl itmedük ne merd-i Hūmānı

4 Ol ʿAnber Şāh-ı Bihzādı ki Azġūm? ile ʿAnkārı
Felek ḫāk ile yeksān eyledi gör böyle şīrānı

5 Siyāvuş gibi itdi nār-ı hicrān[ı] ten-i zerdüm
Yaḳup ḫākister itdi bu felek çoḳ mīr-i mīrānı

6 Vücūduñ ḫāk-rāh idüp yine ey Güftī-i şeydā
ʿAceb çekdüñ çevirdüñ bir nice şīrān-ı merdānı

7 Ne dehrüñ Rüstemi ḳaldı ne Söhrāb-ı ser-efrāzı[106]
Ne Būzrī? gibi er ḳaldı ne Zāl-i nāvek-endāzı

-167-

Fehīm Çelebi[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1 Ey nigāh-ı ġazabı mest-i mey-i nahvet-i nāz
Ġamzesi sāḳī-i cām-ı ecel-i ehl-i niyāz

2 Ey fürūg-ı ruh-ı hūy-gerdesi ḫurşīd-güdāz
Ey leb-i nādire gül-berg-i gül-i gülşen-i rāz

3 Ḳorḳaram rāzumı fāş ide o çeşm-i ġammāz
Āşnā oldı dile ġamze-i peykāne-nevāz

4 Şeb-i hicr ü ġam-ı zülf ü dil-i sevdā-perdāz [112a]
İhtiyārī degül āh eyler isem dūr u dırāz

5 Āh idersem n'ola sevdān ile ṭolmış göñlüm
Ḫaberüm yoḳ ki senüñ ʿāşıḳuñ olmış göñlüm[•]

---

[106] Vezne uydurmak için "firāz" yazılan kelime "efrāz" şeklinde okunmuştur.
[*] Fehîm-i Kadîm Divanı: M 4 / s. 264.
[•] B: Terkīb- Bend

II

1 Ḥüsnüñ evvel baḳışumda beni itdi meftūn
Eyledi sāḥir-i çeşmüñ baña biñ mekr ü füsūn

2 Zülfüñ itdi dil[ü]mi silsile-cünbān-ı cünūn
Āḫırü'l-emr bu sevdā ile oldum mecnūn

3 Gördüñ oldum elem-i ʿaşḳuñ ile zār u zebūn
Şerbet-i luṭf ile derd-i dilüm itdüñ efzūn

4 Doldı tā derd-i maḥabbetle derūn u bīrūn•
Başladuñ zehr-i sitemle cigerüm itmege ḫūn

5 Rūy-ı dil gösterüp itdüñ beni çün dīvāne
Olduñ ey āhū-yı vaḥşī giderek bīgāne

III

1 Bī-mürüvvet ne idi ʿarż-ı maḥabbet evvel
Ne idi eyledügüñ luṭf u mürüvvet evvel

2 Neye virdüñ idi neẓẓāreye ruḫṣat evvel
Niçün itdüñ dil-i bīçāreye şefḳat evvel

3 İtmek idi ġarażuñ çünki ferāġat evvel
Ne idi tā bu ḳadar germī-i ülfet evvel

• I-5b ḫaberüm yoḳ ki: ḫaberüñ yoḳ
• II-4a doldı: ṭoldı
II-5b olduñ: oldum
III-1a bī-maḥabbet: bī- mürüvvet
III-2a idi: dili

4 Üns idi elde iken şānuña ʿādet evvel
Şāhbāzum yoġ idi sende bu vaḥşet evvel

5 ʿAfv ḳıl ḥüsnüñe küstāḫ nigāh itdüm ise
İḫtiyār elde degül girye vü āh itdüm ise

IV

1 [Gerçi ben serḫoşı] ʿaşḳuñla şarāb itmez idüñ
Āteş-i cevr ile baġrumda kebāb itmez idüñ

2 Evvel ālüfteñe tā böyle ʿitāb itmez idüñ
Luṭf iderdüñ ġażab-ālūde ḫitāb itmez idüñ

3 Biñ suʾāl eylese bir tünd cevāb itmez idüñ
Beni gördükçe ser-i rehde şitāb itmez idüñ

4 Cismümi āteş-i ḥasretle pür-āb itmez idüñ
Dil-i dīvānemi tekrār ḫarāb itmez idüñ

5 Şimdi ḳurbānuñ olam söyle nedür n'oldı sebeb
Āşnā-yı ezelīye bu tecāhül bu ġażab

V

1 Mest-i şīrīn-süḫanam telḫī-i güftār nedür
Luṭfuñ evvel ne idi şimdi bu āzār nedür

III-3b germī-i: germ-i
IV-2b: IV-4a
IV-3a: IV-2b
IV-4an cismümi: çeşmümi
IV-4b dīvānemi: vīrānemi

2 Pür-teġāfül nigeh[-i] nergis-i bīmār nedür
Ġonca gibi gül laʿlīn-i şekerbār nedür

3 Beni gördükçe şitāb ile o reftār nedür
Mübtelāna nedür ey şūḫ bu eṭvār nedür

4 Sitem-i ġamze eyle çeşm-i cefākār nedür
Renciş-i bī-sebeb-i ġamze-i pergār nedür

5 Sitem etmekde yine ḳādir iseñ eyle baña
ʿĀşıḳam ʿāşıḳam ey şūḫ-ı cefākār saña

VI

1 Ḫod-perestüm reviş-i dīnüñe ḳurbān olayım
ʿĀşıḳa āyīnesin āyīneñe ḳurbān olayım

2 Pīçiş-i ṭurra-i müşkīnüñe ḳurbān olayım
Reşkden [b]ister ü bālīnüñe ḳurbān olayım

3 Çeşm-i ʿayyār-ı süḫan-çīnüñe ḳurbān olayım [112b]
O kemān ebrū-ı pür-çīnüñe ḳurbān olayım

4 Nāvek-i ġamze-i pür-kīnüñe ḳurbān olayım
Zeh[r]-ḫande leb-i şīrīnüñe ḳurbān olayım

V-2b ġonca gibi gül: ġonca-i gül gibi
V-3b: V-4b
V-4b eyle: yeter
VI-1b ʿĀşıḳa āyīnesin āyīneñe: ʿĀşıḳ-āyīnesin āyīnüñe

5 Sīneñi kīneden ey āyīne-ruḫ ṣāf eyle
Öleyim mi ele mirʾat alup inṣāf eyle

VII

1 Ḥüsnüñi görse eger Yūsuf olur bende saña
Ḫayl-i ʿuşşāḳ nice olmasun efgende saña

2 Ḫande it aġlasa ḥālin dil-i nālende saña
Böyledür ḳısmet-i Ḥaḳ girye baña ḫande saña

3 Bir naṣīḥatdür ider ʿāşıḳ-ı şermende saña
Ḳorḳarın yār olur aġyār-ı firībende saña

4 ʿĀşıḳ olurduñ eger görse idüñ sen de saña
Baʿdezīn bendeyem ey şāh-ı cihān ben de saña

5 Girde-bālīn gül-āgende idüp pūte-ḫār
Derd-i ġayretle helāk ola Fehīm-i bīmār

-168-

Cevrī*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1 Ey meh-i encümen-efrūz-ı harīm-i agyār
Āteş-endāz-ı dil-i āşık-ı bī-sabr ü karār

VI-4b ḫande: ḫand-i
VII-2: VII-3
VII-3: VII-4
VII-3b ḳorḳarın: ḳorḳaram
* Cevrî Divanı: TKB 2 / s. 166.
B: Terkîb-i Bend Der Beyân-ı Hevâ-yı Mecâzi

2 Şemʿ-i ruḫsāruñ ile ḫāne-i vehmin rūşen
Ẓulmet-i hicrüñ ile külbe-i dil tīre vü tār

3 Şerbet-i laʿlüñ ile kām-ı erāẕil şīrīn
Zehr-i ālāmuñ ile telḫ meẕāḳ-ı dil-i zār

4 Devlet-i vaṣluñ ile ḫāṭır-ı aʿdā ḫˇoş-ḥāl
Miḥnet-i hicrüñ ile ʿāşıḳ-ı şeydā bīmār

5 Oldı iḥsānuñ ile gül gibi ḫurrem her dem
Eyledi ḫār-ı ġamuñ ehl-i dil-i sīne-i figār

6 Hiç göstermedüñ erbāb-ı dile rūy-ı vefā
Sende yoḳdur gibi ey ġonçe-i ter būy-ı vefā

II

1 Gün gibi her seḥer aġyāra idüp ʿarż-ı cemāl
Beni ser-geşte idersin ġam ile ẕerre-miẟāl

2 Ehl-i dil sofra-i bezm-i keremüñden maḥrūm
Nā-sezā şām u seher muʿtenim-i ḫˇān-ı viṣāl

3 Şemʿ-i meclis gibi sen her gice cemʿiyyetde
Ben ġam-ı miḥnet-i ḥicrüñle perīşān-aḥvāl

I-5a dūn: dem
I-6a erbāb-ı: ehl-i

4 Devr-i ḥüsnüñde ʿadū ḳayd-ı elemden āzād
Ben esīr-i ġam-ı endūh u giriftār-ı melāl

5 Ṭālib-i vāsluñ olan ehl-i ġarāz rifʿatde
Bī-ġaraż ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ reh-i ġamda pā-māl

6 Seni cāniyle seven ʿāşıḳa raġbet bu mıdur
Ehl-i dil gülmeye devrüñde mürüvvet bu mıdur

III

1 Eylemezsin ṣanemā ẕerrece aġyāra sitem
Muttaṣıl olmadadur maẓhar-ı iḥsān u kerem

2 Seni her gice çeker sīnesine bī-minnet
Bu ḳadar ruḫṣat o nā-dāna nedendür bilsem

3 Cennet-i kūyuñ[ı] ol iblīs idinmiş meʾvā
Nice ṣabr eylesün Allāhı severseñ ādem

4 Cām-ı laʿlüñle ṣafālanmada her gāh raḳīb
Ḫun-ı dil nūş iderin ben elemüñle her dem

5 Bilmedüm gitdi o nā-dāna bu luṭfuñ sebebin [113a]
ʿAḳlumı aldı bu ḥayret beni öldürdi bu ġam

III-3b ṣabr eylesün: ārām ider
III-5a o nā-dāna: nā-pāke

6 Ne vefādur bu ki pāyān u nihāyet bulmaz
Daḫı gitdükçe füzūn bulmada ġāyet bulmaz

IV

1 Luṭfuña maẓhar olan lāyıḳ-ı ihsān olsa
Saña ʿāşıḳ geçinen ṣāḥib-i ʿirfān olsa

2 Sen perī-rūyi çeken dāʾire-i āġūşa
Dāḫil-i ḥalḳa cemʿiyyet-i yārān olsa

3 ʿĀşıḳumdur diyü faḫr eyledügüm nā-dānda
ʿAşḳı fehm eyleyecek ẕerrece iẕʿān olsa

4 Ġam yemezdüm aña luṭf itdügüñe ẕerre ḳadar
Çehresinde es̱er-i luṭf nümāyān olsa

5 Aġlamazdum anı iḥsān ile şād itdügüne
Ḫar-ı lā-yefhem ü dūn olmasa insān olsa

6 Ṣaḳlasa rāzuñı dünyāya ʿayān eylemese
Nāvek-i ṭaʿnesini bārī nişān eylemese

V

1 Niçe bir dil çeke ālām-ı meşaḳḳat senden
Niçe bir cāna ire yüz ġam [u] miḥnet senden

2 Vaʿde-i luṭfa vefā eylemez olduñ hergiz
Görmez olduñ es̱er-i būy-ı ḥaḳīḳat senden

3 Beni Cevrī gibi āzürde-i hicrān itdüñ
Olmadı vuṣlatuña irmege himmet senden

4 Çün ki sen luṭfuñı iḥsānuñı kesdüñ benden
Ben de itsem ne ʿaceb ḳatʿı maḥabbet senden

5 Ḳalmadı bende ümīd-i kerem ü bīm ü sitem
Dile her vech ile el virdi ferāġat senden

6 Yüri şimden girü her istedügüñle yār ol
İstemezseñ baña yār olmaġı saġ ol var ol

-169-

ʿAskerī*

Fāʿīlātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1 Kişver-i ḥüsnüñ bu gün sulṭānısun ey māh sen
Sende ḫatm oldı melāḥat sendedür vech-i ḥasen

2 Leblerüñ mül ruḫlaruñ gül ʿārızuñ berg-i semen
Bende oldum ḳāmet-i şimşāduña āzād iken

3 Gülşen-i ʿālem görinür gözüme sensüz diken
ʿĀr idüp ben ʿāşıḳ-ı dīdārdan ḳaçmaḳ niden

V-3b olmadı: oldı
V-5a bīm ü sitem: bīm-i sitem
V-6b olmaġı: olmaġa
* Bu şiir Askerî Divanı'nda bulunamamıştır.

4 Nev-civānsun sūz-ı āhumdan ṣaḳın ey sīm-ten
Baş açıḳ Ferhādıñam ey Ḫusrev-i şīrīn-dehen

5 Yā irem vaṣlıña yā serden geçem çün kūh-ken
Gerçi ḳapuñdan beni dūr itdi çarḫ-ı pīre-zen

6 Ṭālib olsam bulmayam mı sen büt-i raʿnāyı ben
Bu mes̱eldür tekrīsin bulur nigārā isteyen

II

1 Cām-ı ʿaşḳuñ nūş idelden bāde-i ḥamrā gibi
Başuma çıḳdı firāḳuñ āteş-i ṣaḥbā gibi

2 Cānı medhūş eyledi zülfüñ ser-i sevdā gibi
Çāk çāk oldı derūnum dāmen-i ṣaḥrā gibi

3 Çeşm-igiryānumda eşküm mevc urur deryā gibi [113b]
Gülşen-i kūyuñ dolanup bülbül-i şeydā gibi

4 Gökde olsa menzilüñ mihr-i cihān-ārā gibi
Kūh-ı Ḳāf olsa mekānuñ ey perī ʿAnḳā gibi

5 Cüst u cūyında yılup Mecnūn-ı bī-pervā gibi
Gice gündüz ḳapuña geşt eyleyüp şeydā gibi

6 Ṭālib olsam bulmayam mı sen gül-i raʿnāyı ben
Bu mes̱eldür tekrīsin bulur nigārā isteyen

III

1 Her ḳaçan olsa semend-i nāze ol mihr ü süvār
Dir gören devr-i ḳamerde fitne oldı āşkār

2 […] seni perverdgār
Çehre-i […] oldı ʿaḳlum tār-mār

3 Vaṣluñı cān u göñülden ārzū itsem ne var
Gerçi sen benden ḳaçup ey meh ṣanem ḳalduñsa ʿār

4 İntiẓārum vaṣluña tā el virince rūzgār
Baş açıḳ yalın ayaḳ kūyuñ gezüp leyl ü nehār

5 Ṭālib olsam bulmayam mı sen büt-i raʿnāyı ben
Bu mes̱eldür tekrīsin bulur nigārā isteyen

IV

1 Rāstdur bu şīve-i reftār ile ey dil-nevāz
Bitmedi ḳaddüñ gibi gülşende serv-i ser-firāz

2 Sen güzellerden melāḥat birle bulduñ imtiyāz
Merve Ḥaḳḳı ḳıbledür rūyuñ ser-i kūyuñ ḥicāz

3 Ḳo ayaġıña ṣafā birle yüz ursun ehl-i rāz
Kaʿbede dirler ḳabūl olur benüm ḳıblem namāz

4 İtme ḳānūn-ı cefā ḳılma yüzüm rengīni sāz
ʿĀşıḳ-ı sādıḳ olanlarda gerekmez iḥtirāz

5 Umarum vuṣlat naṣīb ide Ḫudā-yı kār-sāz
[…]

6 Ṭālib olsam bulmayam mı sen gül-i raʿnāyı ben
Bu mes̱eldür tekrīsin bulur nigārā isteyen

V

1 Ey dirīġā bende senden yüz çevirdi ol ḥabīb
Yāri benden gör ne laʿb ile cüdā eyler raḳīb

2 ʿAşḳa dermān var mıdur diyü suʾāl itdüm ṭabīb
Didikim ṣabr u sefer ʿaşḳa devādur ey ġarīb

3 Ṣabra ṭāḳat yoḳ meger boynuma ṭaḳup ʿaşḳ-ı īp
İre cānānum diyārından meşāmm-ı cāna ṭīb

4 Raḥm iderdi derdimi görse benüm ehl-i ṣalīb
Bend-i pend eyle baña dermān bulınmaz ey edīb

5 ʿAskerī ʿaşḳ ehline Baġdād olur dirler ḳarīb
Ġurm-ı rāh-ı vaṣl-ı dilberden ger istersen naṣīb

6 Ṭālib olsam bulmayam mı sen gül-i raʿnāyı ben
Bu mes̱eldür tekrīsin bulur nigārā isteyen

-170-

Ḫaṭāyī*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1 Lā'yı isḳāṭ eyleyüp bir bilmeyen illāsını
Bilmedi nefy ile is̱bātın nedür maʿnāsını

2 Vādī-i ʿiṣyānda ḳaldı añmadı mollāsını
Āb-ı tevhīd ile ṭāhir ḳılmadı aʿżāsını

3 İçmedi bezm-i elestüñ bāde-i ḥemrāsını [114a]
Açmadı nūr-ı hidāyet çeşm nā-bīnāsını

4 Görmedi gün ṭurresinüñ leyle-i esrāsını
Bulmadı rāh-ı yeḳīnüñ menzil-i aʿlāsını

5 Ḳāb-i ḳavseynüñ yañıldı ḳurb-i ev ednāsını
Müftī-i ʿaşḳ böyle virmişdür bu ser-fetvāsını[107]

6 Yā çek el serden yāḫūd çıñlatma ʿaşḳuñ ṭāsını

II

1 Yoġ iken kevn ü mekān u sāḥil u āġ u ḳarā
Cūşa geldi şevḳden baḥr-i maḥabbet ibtidā

---

* Hatâ'î Külliyatı: TCB / s. 435.
Divanda bölgenin ses özellikleri dikkate alınmıştır. Bu farklar ayrıca gösterilmemiştir.
I-2b ṭāhir: teṭhīr
I-3b hidāyet: vilāyet
I-4a ṭurresinüñ: ṭurresinden
[107] Bundan önceki bir mısra eksiktir: silmedi āyīne-yi dilden ġubār u pasını

2 Ṭaşa çaldı şīşesin itdi temevvüc her yaña

Ser-be-ser eşyāyı seyrān eyledi çūn u çerā

3 ʿAşḳ Manṣūrını gördi ol arada āşnā

Ol fenā abdālı geldi yanuma didi baña

4 Var ferāġat ḳūşesin iden maḳām-ı dil-güşā

Kāvildürür dārü'ş-şifā-yı derdmendān-ı belā

5 Ālem-i baḥr-i taḥayyürde gezerken bī-nevā

Gūşuma irdi sürūş ġayibden işbu nidā

6 Yā çek el serden yāẖūd çıñlatma ʿaşḳuñ ṭāsını[108]

III[109]

1 Şol zamān kim baṭn-ı ümde nüṭfe-i medfūn idik

Emr-i bārī ile anda perde-i pür-ẖūn idik

2 Ḳaṭre-i nā-çīz idik müzġe uyuşmış ẖūn idik

Özümüz farḳ itmeyüp dem-beste vü maḥzūn idik

3 Ser-serī idik egerçi ṭālib-i bī-çūn idik

Kāse-i kesr eyleyüp bir Leylīye Mecnūn idik

II-1b şevḳden: şevḳ ile
II-3b ol: bir / abdālı: abdāl
II-4a iden: aydın
II-4b kāvildürür: gül derür / derd-mendān: derd-i mendane / belā: devā
II-5b irdi sürūş ġayibden işbu nidā: girdi ġāyibden bir nidā vu ẖoş ṣedā

[108] Divana göre bütün bendlerde vasıta beytinin ilk mısrası eksiktir: Müftī-i ʿaşḳ böyle virmişdür bunun fetvāsını

[109] Divanda bu bendeki mısraların sıralaması farklıdır.

4 Kevn-i günden ṣoñra Ferhād ile hem Hāmūn idik
Saʿy ile deryaya düşmiş bir dür-i meknūn idik

5 ʿĀciz ü āc ü ẕelīl ü müflis [ü] medyūn idik
Dest-gīr olmasa bir kān-ı kerem maġbūn idik

6 Yā çek el serden yāḫūd çıñlatma ʿaşḳuñ ṭāsını

IV

1 Perde-i pindārdan gec ʿālemüñ ṣulṭānı ol
Her gedāya şefḳat idüp cānı içre cānı ol

2 Gevher-i ʿaḳlı meʿānīden çıḳargil kānı ol
Kū-yı ʿaşḳuñ başlayup […] sen de bir mihmānı ol

3 Naʿra-i yāhū ile doldur cihānı fānī ol
Gāh mest ü gāh esrük bşr mehüñ ḥayrānı ol

4 Cān virüp yolında ʿaşḳ ile ḳulı ḳurbānı ol
Gülle ki ṭūbā ile meydānında gel ġalṭānı ol[110]

5 ʿĀşıḳ-ı dīvāneler ser-defterinüñ cānı ol
Başı açup ol pādşāhuñ bende-i fermānı ol

6 Yā çek el serden yāḫūd çıñlatma ʿaşḳuñ ṭāsını

III-3b kāse-i: kāsesin / eyleyüp: eylemiş
III-4a Kevn-i günden ṣoñra: kūh-i tende seʿy ile / hem Hāmūn: Hāmūn
III-5a āc: zār
IV: VII
IV-2b başlayup […] sen de bir mihmānı ol : sen daḫı bir baş açuḳ ʿuryānı ol
IV-4a yolında ʿaşḳ ile: ʿaşḳ ile yolında / ḳulı ḳurbānı: ḳul u hem ḳurbānı
[110] Bu mısra divanda bulunmamaktadır.
IV-5b başı açup: baş açuḳ

V

1 Ey Ḫaṭāyī vaṣf-ı yāra söz dimek şānumdadur

Cilveler ḳılmaḳ benüm ṭabʿ-ı süḫan-dānumdadur

2 Hem-demüm hem-meşrebüm derd ü belā yanumdadur

Yār içün ölmek benüm āyīn ü erkānumdadur

3 On sekiz biñ ʿālemüñ esmāsı dīvānumdadur [114b]

Kāʾinātuñ s̱ābitātuñ ḳaṣrı eyvānumdadur

4 Sāye ṣalmaḳ üstüme mihr-i dıraḫşānumdadur

Muṣtafānuñ ümmetiyem sevgisi cānumdadur

5 Çār pār bā-ṣafānuñ derdi dermānumdadur

On iki şehzādenüñ imlāsı pinhānumdadur

6 Yā çek el serden yāḫūd çıñlatma ʿaşḳuñ ṭāsını

-171-

Nevʿī*

I

1 Bu ʿışk-ı mecāzuñ ġam-ı hicrānına laʿnet

2 Dünyāda vü ʿuḳbādaki ḫüsrānına laʿnet

V: VIII
V-1a ey Ḫaṭāyī vaṣf-ı yāra: vaṣf-ı yāra ey Ḫaṭāyī
V-1b cilveler: cilve-ger
V-3b s̱ābiātuñ: s̱ābiātı / ḳaṣrı: ḳaṣr u
V-5a çār pār bā-ṣafānuñ: hem ʿAlīyyü'l-Murtażā'nuñ
V-5b: VIII-4a
* Nev'î Divanı: M 9.
B: Müsemmen

3 Erbāb-ı ġamuñ nāliş ü efġānına laʿnet
4 Dilberlerinüñ vaʿde-i iḥsānına laʿnet
5 Yok yirlere itdükleri peymānına laʿnet
6 Ol ṭāʿifenüñ gerçek ü yalanına laʿnet
7 Başdan bunı īcād idenün cānına laʿnet
8 Ecdādına vü aṣlına erkānına laʿnet

II

1 İl yāri çeker sīneye sen ʿāşık-ı dīdār
2 Sen girye vü zār eylemede senden o bīzār
3 Sen ʿarż-ı niyāz itsen ider nāzını tekrār
4 Sen eyler iken cismüñi yolında güherbār
5 Sen olmış iken nakd-i vücûduñla harīdār
6 İl vāṣıl olur ẕevḳine bī-dirhem ü dīnār
7 Bu ṣanʿati īcād idenün cānına laʿnet
8 Ecdādına vü aṣlına erkānına laʿnet

III

1 İrmez ayaġın öpmege bir ʿāşıḳ-ı maḫzūn
2 Eller ser-i zülfin anuñ her ehrimen-i dūn
3 Sen eyler iken nāleñi ney yaşuñı mey-gūn
4 ʿUşşāḳa cefā ġayra vefā bunlara ḳānūn
5 Gel olma ṣaḳın ādem isen anlara meftūn
6 Maḥremleri her mübtezel ü nā-kes ü mel'ūn

II-3 nāzını: nāzın o
II-4 cismüñi: çeşmüñi
II-6 vāṣıl: mālik / ẕevḳine: vaṣlına
III-2 anuñ her: irişen
III-3 eyler iken: eyle gerek
III-5 anlara: bunlara

Bu ṣanʿati īcād idenüñ cānına laʿnet
Ecdādına vü aṣlına erkānına laʿnet

IV

Ey dilbere ‘āşıḳ dinilen ebleh ü nā-dān
Öldürse revādur seni tīġ-ı ġam-ı hicrān
Sen ṭālib ü rāġıb aña senden o gürīzān
Ol mest-i teġāfül sen aña vālih ü ḥayrān
İnṣāf zehī cehl ü zehī nekbet ü ḫüsrān
Hep oldı buña raġbet iden ṣoñra peşīmān
Bu ṣanʿati īcād idenüñ cānına laʿnet
Ecdādına vü aṣlına erkānına laʿnet

V

Yüz hayf bizüm çekdigümüz renc ü ʿanāya
Hep saʿy-i belīg itdigümüz gitdi hebāya
Nevʿīden irişsün bu naṣīhat żurefāya
Dil virmeyeler her ṣanem-i māh-likāya
Dūş olmayalar ġaflet idüp tīg-i belāya
Āmīn diyeler ḥāżır olanlar bu duʿāya
Bu ṣanʿati īcād idenüñ cānına laʿnet
Ecdādına vü aṣlına erkānına laʿnet

III-6 her: hep
IV-3 rāġıb: cūyān
V-5 idüp: ile

-172-

ʿAskerī[*]

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1 Baña dirdi müşfiḳāne pend idüp her dem dedem [115a]
2 Çekme dünyā-yı deniçün ey püser her laḥẓa ġam
3 Ḫāk olursın varlıġuñ bir gün olur senüñ ʿadem
4 Aṣṣı ḳılmaz gel naṣiḥat gūş ḳıl olma nedem
5 Bāġda bülbüller terennüm birle söyler dem-be-dem
6 Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

II

1 Sen eger kārūn-ı vaḳt olsañ emirüm māl ile
2 Yā Feridūn [u] Cem olsañ devlet ü iḳbāl ile
3 Rüstem ü Sührāb u Sām olsañ da yāl u bāl ile
4 ʿĀḳıbet dest-i ecel pā-māl ider bir āl ile
5 Cümle eşyā dil olup söyler zebān-ı ḥāl ile
6 Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

III

1 Nice bir żāyiʿ ola ʿömrüñ ġam-ı dünyā ile
2 Geçdi her rūzuñ hemişe ḳıṣṣa-i ferdā ile
3 Rind iseñ ġam-ḫāneyi pür eyle hūy u hā ile
4 Gice gündüz ʿişret eyle bir melek-simā ile
5 Dir saña ṭabl u naḳāre dem-be-dem ẓūrnā ile
6 Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

---

[*] Bu şiir Askerî Divanı'nda bulunamamıştır.

IV

Bu fenā dārından āḫir olısardur riḥletüñ
Bī-beḳādur pāydār olmaz esāsı rifʿatüñ
Var ise bir ẕerre ey ʿāḳil başunda devletüñ
Mihrin eyle kendüñe eglence bir meh-ṭalʿatuñ
Kūs-ı şehden ḳıl semāʿ her laḥẓa rūz-ı nevbetüñ
Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

V

Bunda ne şāh u gedā ḳalur ne ḫod bāy u faḳīr
Nev-civānsun diyü raḥm itmez saña bu dehr-i pīr
Bārī bir ġonçe-dehen ṭıfluñ yanında ol esīr
Ġuṣṣa vü şādī gerek ʿārif olan yanında bir
Āh u efġān eyleyüben dir saña her dem nefīr
Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

VI

Ḥikmet-i fażl u kemāl ile olursañ zū-fünūn
ʿĀḳıbet yeksān ider ḫāke seni bu çarḫ-ı dūn
ʿAşḳ-ı pāki eyle bārī kendüñe sen reh-nümūn
Kākül-i dilber yiter boynuñda zencīr-i cünūn
Hıyābān dīvānesi fehm it ne söyler izʿānum
Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

VII

Ḫˇoş buyurmışlar durur şād olsun ervāḥ-ı selef
Ana pendin gūş iden ferzend olmaz nā-ḫalef
Sīm ü zer üstine medbūrlar gibi gel açma kef

4 Kendü destüñle gözüñ görürken it māluñ telef
5 Saña meclisde zebān-ı ḥāl ile dir çeng ü def
6 Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

VIII

1 Ey gedā yitmez mi ʿibret dünyede Kārūn saña
2 Ṭaʿn iderse ġamıma var ʿibret it her dūn saña
3 Ḳan bahādur gūş ḳıl gel bāde-i gülgūn saña
4 ʿĀḳıbet cām-ı ecel ṣunsa gerek gerdūn saña
5 Fehm ḳılduñ mı ne dir sanṭūr ile ḳānūn saña
6 Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

IX

1 Ṭutalum el virdi devlet ṭāliʿ-i mesʿūd ile [115b]
2 Her zamān olmaz maḳārın bir kişi maḳsūd ile
3 ʿÖmr geçdi ehl-i dünyānuñ ziyān u sūd ile
4 ʿĀrifüñ nā-budı bir olur yanında būd ile
5 Rūz [u] şeb dir saña meclisde kemānce ūd ile
6 Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

X

1 Bu fenā bezminde yeksāndur gedā faġfūr ile
2 Bir sifāl ile içer ol kāse-i billūr ile
3 Ger Süleymānsın berābersin bir ednā mūr ile
4 Sīm ü zer yanuñda bir olsun senüñ menkūr ile
5 Şevḳle her dem kopūzdur naġme-i ṭanbūr ile
6 Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

XI

Merd olanlar ülfet itmez pīr-zen-i dünyā ile
Geçinür ehl-i tecerrüd gibi istiġnā ile
Rind-i dürd-āşām olanlar baş ḳoşar ṣaḥbā ile
Āşnālıḳ kesbin it bir māh-ı ruḫ-efzā ile
Gūş ḳılduñ mı ne dir ber-baṭṭ saña şeş-tā ile
Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

XII

Kimseye bāḳī degüldür gözüñ aç bu rūzgār
Manṣıb-ı dünyāya yoḳdur ey emīrüm iʿtibār
Ẕıllet ile ʿāḳıbet olsañ gerekdür bī-ḳarār
Bārī manẓūruñ ola cehd ile bir zībā nigār
Saña her dem zārılıḳlar eyleyüp dir mūsīkār
Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

XIII

Ḳanı Cemşīd ü Sikender ḳanı kāvūs ile key
Kim ġurūrından dimezlerdi bular insāna şey
Şimdi bir vādiye düşmişlerdür itmez kimse pey
ʿĀrif iseñ nūş ḳıl gül-çehrelerle cām-ı mey
Her nefes āvāz ile söyler saña bezm içre ney
Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

XIV

Kişiye virmez murādı üzre çün el rūzgār
İrmesün āyīne-i ḳalbüñe bundan inkisār
Serv-ḳaddler pāyına ḳıl cān u dil naḳden-nis̱ār

Sāde-rūlar birle ʿişret eyle her leyl ü nehār
Meclis içre çār pāre saña söyler zār u zār
Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

XV

Var ise bir ẕerre deñlü sende ger idrāk-i hūş
Ḫāṭırın bir kimsenüñ rencīde ḳılma eyle ḫˇoş
Merdüm āzār olma tek var ol hemīşe bāde nūş
Çün gidersin fānī dünyādan muḳarrer eli boş
Dir saña pend eyleyüp her demde pīr-i mey-fürūş
Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

XVI

Ġāfil olma gözüñ aç gezme hemīşe serserī
Pīşvā ḳıl kendüñe cehd eylesen bir serveri
Bendeveş ayırma irādet-āstānından seri
İbn-i vaḳt ol ḳīl ü ḳāli terk idüp gel sen beri
Sen de pendüm gūş eyle gel berü ey ʿAskerī
Geçdi dün ferdāyı ḳo ʿālem bu gündür dem bu dem

-173-

Medḥī*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

Vefāsuz dil-rübālardan dilā hergiz vefā gelmez [116a]
Anuñçün ḳalb-i maḥzūna nice demdür ṣafā gelmez

---

* Medhî Divanı: Mü 5 / s. 191.
I-1 vefāsuz: çü gördüm

3 Bu beyti gūş iden dānālara derd ü belā gelmez
4 Ki yaʿnī yaḫşı ādemden yir ile kem edā gelmez
5 Vefā resmin mücerred fehm idenlerden cefā gelmez
6 Uṣul azmaz cihānda merd-i kāmilden ḫaṭā gelmez

II

1 Şu kim yār-i ḳadīmüñdür ʿadū-yı bī-emān olmaz
2 Göñül sen iḥtirāz itme saña andan ziyān olmaz
3 Mes̱eldür tā teḳaddemden bu söz hergiz yalān olmaz
4 Yamānlar yaḫşı vü yaḫşı olanlar hiç yamān olmaz
5 Vefā resmin mücerred fehm idenlerden cefā gelmez
6 Uṣul azmaz cihānda merd-i kāmilden ḫaṭā gelmez

III

1 Marīż-i derd-i ʿaşḳ olan göñül ister mi dermānı
2 Cefāya ṣabr ider her dem anuñ kim ola izʿānı
3 Şeb-i vaṣluñ ṣoñunda yoḳ mıdur yā rūz-ı hicrānı
4 Oḳur bu maṭlaʿı gördüm bu dehrüñ bir süḫan-dānı
5 Vefā resmin mücerred fehm idenlerden cefā gelmez
6 Uṣul azmaz cihānda merd-i kāmilden ḫaṭā gelmez

IV

1 Gerekse mıṣr-ı dilde Yūsuf-ı ḥüsn [ü] bahā olsun
2 Gerek rāh-ı meẕelletde yatur bir bī-nevā olsun
3 Gerekse pādşāh olsun gerekse bir gedā olsun

III-1 göñül: kişi
III-2: III-3

Gerek bī-gāne [v]el-ḥāṣıl gerekse āşnā olsun
Vefā resmin mücerred fehm idenlerden cefā gelmez
Uṣul azmaz cihānda merd-i kāmilden ḫaṭā gelmez

V

Gerek bir ḳāmet-i tūbā gerekse bir semen-būdur
Yaḫūd mülk-i melāḫatde gerek bir serv-i dil-cūdur
Gerek āʿlā gerek ednā gerekse bir melek-ḫūdur
Hele ey Medḥī-i şeydā benüm de bildigüm budur
Vefā resmin mücerred fehm idenlerden cefā gelmez
Uṣul azmaz cihānda merd-i kāmilden ḫaṭā gelmez

-174-

ʿUlvī*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

Sevdüñ ey di yine bir tāze gül-i raʿnāyı
Arturursañ n'ola bülbül gibi vāveylāyı
Mesken it künc-i firāḳı oluben rüsvāyī
Defʿ-i ġam ḳılmaḳ içün al elüñe ṣahbāyı
ʿAyş u nūş eyle begüm añma ġam-ı ferdāyı
Saña ışmarlamadılar bu yalān dünyāyı

II

Ḳāniʿ-i firḳat olup vuṣlat-ı cānāndan gec
Māʾil-i ẕıllet olup devlet ü ʿunvāndan gec

V-II mülk: bāġ / gerek bir: gerekse

* Bu şiir Ulvî Divanı'nda bulunamamıştır.

3 ͑Ārif-i vaḥdet olup kes̱ret-i yārāndan gec
4 Ḳāni͑-i ḳısmet olup ġayret-i aḳrāndan gec
5 ͑Ayş u nūş eyle begüm añma ġam-ı ferdāyı
6 Saña ıṣmarlamadılar bu yalān dünyāyı

III

1 Ẕevḳ-i dünyā ile şād olma ġam ancaḳ ötesi
2 Dirhemi yoḳ diyü ġam çekme hem ancaḳ ötesi
3 Nice ͑ālemde olursañ elem ancaḳ ötesi
4 ͑Āḳıbet rāh-ı vücūduñ ͑adem ancaḳ ötesi
5 ͑Ayş u nūş eyle begüm añma ġam-ı ferdāyı[111]
6 Saña ıṣmarlamadılar bu yalān dünyāyı

IV

1 Çekmeyem dirseñ eger sen de bu dünyā ġamını [116b]
2 Bāde iç bāde ḳomaz kişinüñ aṣlā ġamını
3 İbn-i vaḳt ol be göñül añmaya ferdā ġamını
4 ͑Āşıḳ olan getürür mi dile dünyā ġamını
5 ͑Ayş u nūş eyle begüm añma ġam-ı ferdāyı
6 Saña ıṣmarlamadılar bu yalān dünyāyı

V

1 ͑Ulviyā ḫırḳa giyüp cismüñi ͑üryān eyle
2 Dest-i şevḳ ile çeküp çāk-ı girībān eyle
3 Ber-ḳarār olma gezüp ͑ālemi seyrān eyle
4 Her gice kendüñi bir gūşede mihmān eyle

---

[111] Metinde tekrarlanan beyit yazılmamış, yerine "kezālik" yazılmıştır.

5 ʿAyş u nūş eyle begüm añma ġam-ı ferdāyı

6 Saña ışmarlamadılar bu yalān dünyāyı

-175-

Hāşimī[*]

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1 Bī-beḳādur ġāfül olma dehr-i bī-bünyāddan

2 Bir ribāt-ı köhnedür ḳalmış s̱emūd u ʿāddan

3 Ḳıṣṣa-i İskenderi gör ḥiṣṣe al şidāddan

4 N’eyledi taḫt-ı Süleymānı suʾāl it bāddan

5 Merḥamet umma göñül gerdiş-i bī-dāddan

6 Kimse maʿmūr olmamışdur bu ḫarāb-ābāddan

II

1 Kimseye raḥm eylemez cellād-ı çarḫ-ı bī-amān

2 Zulm ile vīrān ider bir demde nice ḫānmān

3 Azdurur gün başına eylerse ger biñ kere ḳān

4 Şefḳat itmez eyler iseñ derd ile biñ kez fiġān

5 Merḥamet umma göñül gerdiş-i bī-dāddan

6 Kimse maʿmūr olmamışdur bu ḫarāb-ābāddan

III

1 Şāh olup olsañ serīr-i salṭanatda pür-sürūr

2 Olsa emrüñde Süleymān gibi hep ḥūş? u ṭuyūr

3 ʿĀḳıbet tīr-i ḳażā ider seni ehl-i ḳubūr

4 Olısar nāzük tenüñ yirde ġıdā-yı mār u mūr

---

[*] Bu şiir Hâşimî Divanı’nda bulunamamıştır.

5 Merḥamet umma göñül gerdiş-i bī-dāddan
6 Kimse maʿmūr olmamışdur bu ḫarāb-ābāddan

IV

1 Vuṣlat ile her kimi bir dem felek ḫandān ider
2 Aġladur bir nice demler hicr ile giryān ider
3 Raḫt u baḫtı daġıdup ʿayş oyını tālān ider
4 ʿĀḳıbet bir gün binā-yı ʿömrüñi vīrān ider
5 Merḥamet umma göñül gerdiş-i bī-dāddan
6 Kimse maʿmūr olmamışdur bu ḫarāb-ābāddan

V

1 Başa ilter? kārını devrān gehī ḫˇoş-ḥāl ider
2 Luṭf ile yüz gösterüp iḳbāl-i istiḳbāl ider
3 Gāh döner ey Hāşimī ḫāke ṣalup pā-māl ider
4 Gūne gūne ḥāṣılı insāna mekr ü āl ider
5 Merḥamet umma göñül gerdiş-i bī-dāddan
6 Kimse maʿmūr olmamışdur bu ḫarāb-ābāddan

-176-

Cinānī[*]

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

1 Derdā ki tāb-ı hecr ile dil-nā-tüvān olup
2 Ḳaldum esīr-i bend-i belā-yı cihān olup
3 Laʿli ġamıyle dīdelerüm dür-feşān olup

---

[*] M 42 / s. 274
B: Tesdīs-i Cinānī ser-bend-i ez-ān merḥūm Āẕerī

Bāġ-ı cihānda cūy-ı sirişküm revān olup
Bir serv besledüm niçe yıl bāġbān olup
Serkeşlik itdi ol daḫı dāmen-keşān olup

II

Bālā-yı ḳaddinüñ düşeli dil belāsına [117a]
Ṣarf itdi naḳd-i eşkini neşv ü nemāsına
Sevḳ itmeyüp muḫālefeti muḳteżāsına
Cān u dil ile tābiʿ olup her hevāsına
Bir serv besledüm niçe yıl bāġbān olup
Serkeşlik itdi ol daḫı dāmen-keşān olup

III

Künc-i belāda geçdi günüm intiẓār ile
Rūzum şeb oldı nāle vü āh u zār ile
Ümmīd-i būs u meyl-i recā-yı kenār ile
Envāʿ-ı saʿy u himmet idüp rūzgār ile
Bir serv besledüm niçe yıl bāġbān olup
Serkeşlik itdi ol daḫı dāmen-keşān olup

IV

Yād itmeyüp belā-yı firāḳuñ melālini
Maġrūr idüm hemīşe görürdüm cemālini
Ümmīd idüp felekde ṣafā-yı viṣālini
Dikdüm zemīn-i dilde maḥabbet nihālini
Bir serv besledüm niçe yıl bāġbān olup[112]

III-2 āh u zār: zār-ı hezār

[112] Sayfa sonuna denk geldiği için tekrar beyti yerine "kezālik" yazılmıştır.

Serkeşlik itdi ol daḫı dāmen-keşān olup

V

Naḫl-i bülend-i ḳaddine irmez ḫam-ı kemend
Māʾil degül esīrine ol şūḫ-ı dil-pesend
Ṣandum ki sāyesinde olam ben de ercümend
Saʿy eyleyüp miṡāl-i Cinānī-i müstemend
Bir serv besledüm niçe yıl bāġbān olup
Serkeşlik itdi ol daḫı dāmen-keşān olup

-177-

Münīrī*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

Çü āşıḳ olmaduñ ṭaʿn eyleyüp baña ne dirsün sen
Görüp ben ʿāşıḳ-ı ġamnāki aġlarken gülersün sen
Taʿaccüb eyleyüp aḥvālüme başuñ ṣalarsun sen
Naṣīḥat baña şimdi kār ider mi ẓann idersün sen
Gel ey nāṣiḥ ḳo pendi ḥāl-i dilden bī-ḫabersün sen
Beni dīvāne ḳıldı ol perī bilmem ne dirsün sen

II

Olupdur ʿaḳl u hūşum zülf-i dilberveş perākende
Ne ṣabra ṭāḳatüm vardur ne dil ārām ider tende
Tamām olmışdur işüm ḳalmamışdur āfiyet bende
Dil-i bī-çāreye derdi yiter bir yañadan sende
Gel ey nāṣiḥ ḳo pendi ḥāl-i dilden bī-ḫabersün sen[113]

* Münîrî Divanı'nda bulunamadı.

6 Beni dīvāne ḳıldı ol perī bilmem ne dirsün sen

III

1 Fenādur devlet-i dünyā ile dil iftiḫār itmez
2 Cihānuñ devletinden gecdi cāha iʿtibār itmez
3 Melāmet iḫtiyār itdi o şimdengirü ʿār itmez
4 Benüm ḫālüm mükerrerdür naṣīḥat baña kār itmez
5 Gel ey nāṣiḥ ḳo pendi ḥāl-i dilden bī-ḫabersün sen
6 Beni dīvāne ḳıldı ol perī bilmem ne dirsün sen

IV

1 Ṣorup ḥāl-i dil-i bī-çāremi bir laḥẓa ḫ˘oş itmez
2 Ḫaṭāsı yoḳ s̱evābın bārī ḳasd idüp ne-ḫ˘oş itmez
3 ʿAceb bir dem mi var deryā-yı miḥnet anda cūş itmez
4 Ḳulaġum naʿra-i mestānelerden ġayrı gūş itmez
5 Gel ey nāṣiḥ ḳo pendi ḥāl-i dilden bī-ḫabersün sen
6 Beni dīvāne ḳıldı ol perī bilmem ne dirsün sen

V

1 Helāk itmek mükerrerdür beni hicrān-ı cānānum
2 Miyān-fikr ile ḳılıca ḳalupdur çıḳmaġa cānum
3 Münīrī ḳılmadı derd ile hiç ʿālemde dermānum
4 Hemān Allāha ḳalmışdur benüm ḥāl-i perīşānum
5 Gel ey nāṣiḥ ḳo pendi ḥāl-i dilden bī-ḫabersün sen[114]
6 Beni dīvāne ḳıldı ol perī bilmem ne dirsün sen

---

[113] Metinde vasıta beyti yazılmamış, yerine "kezālik" yazılmıştır.
[114] Metinde sayfa sonunda yer kalmadığı için müellif vasıta beytin sadece "Gel ey nāṣiḥ" kısmını yazmıştır.

-178-

Bahāyī[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1 Zāhidüñ her ne ḳadar ṭaʿnı firāvān olsa [117b]

2 Aña ġam çekmez idüñ zerrece ʿirfān olsa

3 Lafẓ-ı ilhād nedür añlasa iẕān olsa

4 Ṣıdḳ ile meẕheb-i İslāmda būyān olsa

5 Bize mülḥid diyenüñ kendüde īmān olsa

6 Daḫl iden dīnümüze bārī Müselmān olsa

II

1 Ṭaʿn idüp zümre-i yārāna gürūh-ı ḫazele

2 Nā-sezā sözler ile bāʾis̱ olurlar kesele

3 Ne bilür ḳadrüni erbāb-ı kemālüñ cehele

4 Cümleden geçdüñ idi her ne belā ise hele

5 Bize mülḥid diyenüñ kendide īmān olsa

6 Daḫl iden dīnümüze bārī Müselmān olsa

IV

1 Cāhil ü bāṭıl u bī-meẕheb iken bir ebter

2 Kendü aḥvālüni elh-i dile isnād eyler[115]

---

[*] Bu şiir Küfrî Bahâyî'ye aittir, TEİS'te Küfri Bahâyî (17. yy) maddesinde aynı şiir örnek olarak verilmiştir.

Ardımuzca ne ḳadar ġıybetimüz eyleseler
Ana vallah elem çekmez idüm ẕerre ḳadar
Bize mülḥid diyenüñ kendide īmān olsa
Daḫl iden dīnümüze bārī Müselmān olsa

V

Gerçi nefse uyuben itmedeyüz sehv [ü] ḫaṭā
Bilürüz cürmimüzi itmezüz inkār aña
Ġam degül ġaybımuzı söylese dā᾿im āʿdā
Ḳā᾿ilüz ḥaḳ söze biz gerçi Bahāyī ammā
Bize mülḥid diyenüñ kendüde īmān olsa
Daḫl iden dīnümüze bārī Müselmān olsa

-179-

ʿĀlī*

Feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

I

Yine bir şāha esīr itdi beni devr-i zamān
Yine bir āteş ile oldı derūnum sūzān
Ne naẓīrı bulunır ne olur aña aḳrān
İʿtiḳādum buña hiç mis̱lī bulınmaz elʿān
Nedür ol ḳāmet-i bālā nedür ol nāz ile ān

---

[115] "Aḥvāl" kelimesinin altında "فعا" yazmaktadır. "Aḥvālüni" kelimesine alternatif olarak "faʿālüni" düşünülmüş olabilir. Vezni bozduğu için mısraya dahil edilmemiştir.

* Âlî Divanı: M 6 /s. 157.

I-2 derūnum: vücūdum
I-4 buña hiç: bu durur

6 Ṭoġrusın söyleyeyin aña ḳıyās eyle hemān
7 Hecr-i Yūsufda benüm Yūsufumı görse ʿayān
8 Giryeden el yur idi Ḥażret-i Pīr-i Kenʿān

II

1 Luṭf u ḳahrını görüp vuṣlat ile hicrānuñ
2 Gerçi çoḳ mihrine dil virmiş idüm devrānuñ
3 Bu ḥarāretlerini görmemiş idüm cānānuñ
4 Böyle rüsvālıġı olmazdı dil-i nālānuñ
5 Bilemez kimse ne siḥr itdügin ol fettānuñ
6 Bārı çok ḳanḳı birin şerḥ ideyin ben ānuñ
7 Böyle mümtāz güzel nādir olur ʿālemde
8 Böyle meh-pāreye kim ḳādir olur ʿālemde

III

1 Muttaṣıl göñlüm alup ḳalbümi ceẕb itmekde
2 Gözi şehbāzı da cān murġını ürkütmekde
3 Nāzlar şīveler itdükçe işüm bitmekde
4 Ḫāne-i ṣabr ise vīrāne olup gitmekde
5 Gice gündüz dile cevr eyleyüp incitmekde
6 Bezme geldükçe bu ben ʿāşıḳı serkitmekde
7 Gitdi ẓulm ile ḫarāb oldı dil-i vīrānum
8 Aġlasam ḫandeler eyler sevinür cānānum

II-3 cānānuñ: cānuñ
II-6 bārı: nāzı
III-2: III-4

IV

Ġayra dil virme diyü baña naṣīḥatler ider [118a]
Benden artuḳ o baña ʿarż-ı maḥabbetler ider
Ḥīlelerle dil ü cān mülkini ġāretler ider
Göñlümi almada dirseñ ne ẓarāfetler ider
Gerçi ḫalḳ içre baña ʿarż-ı riʿāyetler ider
Dem olur ġamzeler ile ne ihānetler ider
Kimseler tāze civān sevmege meyl itmesün
Ṭıfl-ı nev-reste seven vaṣlına irsem dimesün

V

Ṭutalum şīve vü nāz ile helāk ide beni
Düşmeye gerdenüñe kākül-i ʿanber-şikeni
Dem-i vuṣlatda girüp aramuza pīreheni
Ḳoymaya sīneye ṣarmaġa o nāzük-bedeni
O maḥalde baña yüz virmeye vech-i ḥaseni
Ne beni ḳoya anuñ ġamzesi ʿĀlī ne seni
Yine hiç cevr ü cefāsından anuñ aġlamazum
Terk idüp ol ṣanemi ġayrıya dil baġlamazum

-180-

Vecdī*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

Seyr itdüm esb-i fikret ile dehr-i pür-ġamı

IV-4 dirseñ: görseñ
IV-5 ʿarż: luṭf
V-7 aġlamazum: aġlamazın
V-8 baġlamazum: baġlamazın
* Filibeli Vecdî Divanı: Mü 1 / s. 92

Gördüm hezār ṣūret ile deyr-i aʿẓamı
Gūş eyledüm ḥavādis̱ -i Ḥavvā vü Ādemi
Bildüm tamām vāḳıʿa-ı faḫr-ı ʿālemi
Her-kes be-ḳadr-i ḫˇīş giriftār-ı miḥnet est
Kesrā ne-dāde-end berāt-ı müsellemī

II

Olsañ serīr ü ʿizz ü saʿādetde pādşāh
Dāʾim yanuñca ins ü perī olsalar sipāh
Her ne olursañ ol olısar āḫirüñ tebāh
Hikmet debîri yazdı bu beyti sipihre āh
Her-kes be-ḳadr-i ḫˇīş giriftār-ı mihnet est[116]
Kesrā ne-dāde-end berāt-ı müsellemī

III

Hiç kimse rām eyleyemez çarḫ-i ser-keşi
Dāʾim ḫilāf-ı ādemiyān üzredür işi
Anuñ içün ġam üzre durur erkek ü dişi
Vardur cihānda her kişinüñ bir teşvīşi
Her-kes be-ḳadr-i ḫˇîş giriftār-ı mihnet est[117]
Kesrā ne-dāde-end berāt-ı müsellemī

IV

Ṭıfl-ı rażīʿ iken salınup mehd-i pür-gama
İtdüñ nüzūl işbu ribāṭ-ı muʿaẓẓama

II-2 olsalar: yürise
[116] Metinde tekrar beytin hepsi yazılmamış olup sadece "herkes" yazarak belirtilmiştir.
[117] Metinde tekrar beytin hepsi yazılmamış olup sadece "herkes" yazarak belirtilmiştir.
IV-1 rażīʿ: sagīr

3 Sehm-i ġam irdi irs̱ile ādemden ādeme
4 Kim geldi gitti z̠evḳ u ṣafā ile ʿāleme
5 Her-kes be-ḳadr-i ḫ̮ˇīş giriftār-ı mihnet est[118]
6 Kesrā ne-dāde-end berāt-ı müsellemī

V

1 Vecdī teʿāḳub üzre ṭurur devlet ile let
2 Her tehniyetlerüñ olısar ṣoñı taʿziyet
3 N'eylerseñ it şikāyeti ḳo dābirüñ gözet
4 Bu beyt-i cān-fezā saña yetmez mi tesliyet
5 Her-kes be-ḳadr-i ḫ̮ˇīş giriftār-ı mihnetest
6 Kesrā ne-dāde-end berāt-ı müsellemī

-181-

Tahmīs-i Kemāl Pāşā-zāde*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1 Gūş-ı murġ-ı dile gökden gelür āvāı ḫurūs [118b]
2 Eyleme kendüñi tezyīn çü mis̱āl-i ṭāvūs
3 Deyr-i ʿālemde nedür diñle ṣadā-yı nāḳūs
4 Vaḳtidür naʿrālaruñ diñle nedür ṭabl ile kūs
5 Ḳanı Keyhüsrev-i dār āyā ḳanı Keykāvūs

Iv-4 ile: birle
118 Metinde tekrar beytin hepsi yazılmamış olup sadece "herkes" yazarak belirtilmiştir.
V-3 n'eylerseñ it: şükr eyle ḳo /ḳo: var
* Bu şiir İbn-i Kemâl Divanı'nda bulunamamıştır.

II

Murġ-ı dil bāz-ı ecelden bulamaz istiḫlāṣ
Cām-ı pür-zehrin içer bu felegüñ āmile ḫāṣṣ
Yoḳ ecelden kişi ḳurtulmaġa bir cāy-ı menāṣ
Olamadı ḳılıcından ecelüñ zāl-i ḫalāṣ
Bulamadı maraż-ı mevte şifā Cālīnūs

III

Dime ḥükm eylemişem dile dilāverlik ile
Ṭuṭmışam ʿālemi başdan başa serverlik ile
Server oldur ki geçe ʿömri ḳalenderlik ile
Er degüldür o ki ẕīyāyı ṭuta erlik ile
Er odur pīr-zen-i dehr ile olmaz meʾnūs

IV

Āteş-i ḥīlesine ki ṣaḳın anuñ yanma
Köhne dünyā yüzüñe güldügine aldanma
Ṣūret-i naḳşı görüp anı güzeldür ṣanma
Er iseñ pīr-zen-i dehre igen aldanma
Ki olubdur bu ʿacūze nice dāmāda ʿarūs

V

Bülbül-i ḳudsī iken cāna ḳafes oldı bu ten
Anı āzād idegör kesr-i ḳafes eyleyüben
Ḳır emel şāḫını ṭut sidre budāġında vaṭan
Sen melekden ulū insān iken ol gökde vesen
Ḫāk-i süflīde ḳalasın ḳanı ʿār u nāmūs

-182-

Ġazel-i Bāḳī Taḫmīs-i Vaḥdetī[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

Ḥamdü li'llah ki dilā maẓhar-ı fehm-ārāyam
Evc-i rifʿatde Hümā gibi semā-sīmāyam
Ḳāf-ı ḳudretde bugün sākin-i bī-pervāyam
N'ola dehr içre nişānum yoġ ise ʿAnḳāyam
Ne ʿaceb seyl gibi çaġlamayam deryāyam

II

Menem ol āyine-i ḳudret-i dürr-i yek-tā
Menem ol vāḳıf-ı esrār-ı rumūz-ı esmā
Menem ol maṭlaʿ-ı envār-ı İlāhī aʿlā
Göze göstermez ise ṭañ mı beni her ednā
Ki naẓar farḳ idecek mertebeden aʿlāyam

III

Mū-be-mū ẕātumı tebdīl ideli Furḳāna
İrmişem mertebe-i besmele-i Raḥmāna
Rū-be-rū nāẓıram envār-ı ruḫ-ı cānāna [119]
İltifāt eylemezin zerre ḳadar nā-dāna
Āsmān-ı hünere mihr-i cihān-ārāyam

---

[*] Vahdetî Divanı: M 10 / s. 30-31.
I-2 semā-sīmā: semen-sīmā
I-3 ḳudretde: ḳurbetde
I-5 çaġlamayam: çaġlamasam
II-1 ḳudret-i dürr-i yek-tā: ḥikmet-i ẕāt-ı yek-tā
II-3 maṭlaʿ: maẓhar / aʿlā: Mevlā
III-3 nāẓıram: nāẓıruz
[119] Metinde "cānāna"dan önce "zībāya" kelimesi yazılmıştır. Vezni bozduğu için alınmamıştır.
III-4 eylemezin: eylemezem

IV

Gösterelden yüzini baña kelām-ı maʿnā
Ḳılca gelmez gözüme ḳīl ü ḳāl-i cühelā
Burınup şāl u ʿabāyı idüben terk-i fenā
Ṣūretā gerçi gedā şeklin urındum ammā
Mesned-i memleket-i maʿrifete dānāyam

V

Vaḥdetī ṣūret ise şekl-i beşer ādemde [119a]
Gelmişem aḥsen-i taḳvīme demi ādemde
İbn-i Meryem geçinüp vāsıṭa-i ḫātemde
Bāḳiyā dīn-i Muḥammed ḥaḳ içün ʿālemde
Dem-i cān-baḫş ile naẓm içre bugün ʿĪsāyam

-183-

Ġazel-i Bāḳī Taḫmīs-i Cinānī[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

Nev-bahār oldı güzellendi ser-ā-ser ʿālem
Oldı ezhār ile her gūşe gülistān-ı İrem
Sīneler ṭoldı ṣafā ḳalmadı endūh ile ġam
Eyledi müjde-i gül dilleri şād u ḫurrem
Ġoncanuñ göñli açıldı güle düşdi şebnem

IV-1 aña: baña
IV-3 burınup: urınup/ ʿabā vü: ʿabāyı/ fenā: ḳabā
V-1 ṣuret ise şekl-i beşer ādemde: ṣūret-i şekl-i beşer-i ekremde
V-2 gelmişem: gelmişüz/ taḳvīm: taḳvīme
V-5 dīn: nūr
[*] Cinânî Divanı: M 10 / s. 22.
B: Taḫmīs-i bī-naẓīr-i Cinānī Efendi ġazel-i merḥum Bāḳī Efendi

II

Cūybāruñ baña ʿarż itme kenārın sensüz
Oda yansun n’ideyin serv ü çenārın sensüz
Bāġ-ı dehrüñ kim ider geşt ü güẕārın sensüz
ʿĀlemüñ n’eyleyeyin bāġ u bahārın sensüz
Baña sen ruḫları gülzār ile ḫoşdur ʿālem

III

Nedür ol ṭarz-ı reviş şīve-i reftārında
Nedür ol ḥüsn-i edā nāz ile güftārında
Ṣabra ṭāḳat mı ḳalur ceẕbe-i dīdārında
Dāne-i ḫāline baḳ cennet-i ruḫsārında
Nice ṣabr eylesün Allāhı severseñ ādem

IV

İderüz ṣavmaʿa küncinde ʿibādet geh geh
Ḳılaruz anda namāz itmege niyyet geh geh
Demidür sen de idüp luṭf u mürüvvet geh geh
Dil-i şūrīdeye ḳıl pend ü naṣīḥat geh geh
Nefesüñ gelsün eyā ṣūfī-i nāṣıḥ dem dem

V

Ey Cinānī pür idüp şöhret ile āfāḳı
Ḥaşre dek nāmın ola devr-i felekde bāḳī
Demidür sākin idüp sūz-ı dil-i ʿuşşāḳı
Ābdār olsa n’ola miyve-i şiʿr-i Bāḳī
Urmadı kimse bu bāġ içre daḫı böyle ḳalem

-184-

Ġazel-i Bahāyī Taḫmīs-i Nāʾilī*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1 Hirās-i fitne ṣalduñ dehre ey bī-dād n'eylersün
2 Perīşānlıḳlar itdüñ nev-be-nev īcād n'eylersün
3 Ḳoparduñ yir yir āşūb-ı ḳīyāmet-ẕād n'eylersün
4 Daġıtduñ ḫˇāb-ı nāz-ı yāri ey feryād n'eylersün
5 İdüp fitneyle dünyāyı ḫarāb-ābād n'eylersün

II

1 Vücūduñ eyleyüp ḥikmet-şinās-ı ālem-i bālā
2 Aristālis-i ʿaṣr u naḳd-i vaḳt-i Bū ʿAlī Sīnā
3 Benānuñ ḥall-i rāz-ı müşkilātın nabz idüp Ḫaḳḳā
4 İdersin gerçi her derde ṭabībüm bir devā ammā
5 Cünūn-ı ehl-i ʿaşḳ olınca māderzād n'eylersün

III

1 Nihāndur būy-ı fitne tār-ı ʿanberfām-ı zülfüñde
2 Nice ṣubḥ-ı ḳıyāmet muḫtefīdür şām-ı zülfüñde
3 Dimāġ-āşüftedür cān ārzū-yı kām-ı zülfüñde
4 Dil-i mecrūhuma raḥm eyle ḳalsın dām-ı zülfüñde
5 Şikeste-bāl olan murġı idüp āzād n'eylersün

---

* Nâ'ilî Divanı: M 8 / s. 150-151.
I-2: II-3
II-1 eyleyüp: eylemiş
II-3 müşkilātın: müşkilāt-ı

IV

Bulup pervāza ruhṣar rūzgāra ʿişveler ṣatduñ [119b]
Perīşān itmege cemʿiyyet-i ʿuşşāḳı cān atduñ
Ne āl itdüñse itdüñ murġ-ı cānı dāma uġratduñ
Varup gīsū-yı zülf-i yāri biribirine ḳatduñ
Yine bir fitne taḥrīk eyledüñ ey bād n'eylersün

V

Zemīn naṭʿ-ı siyāsetgāh-ı dil seyf-i ḳażā mübrem
Zebān ḫāmūş-ı ḥayret sīne sūzān dīdeler pür-nem
Hevā-yı ʿaşḳ şūr-efgen maḥabbet gālibā muḥkem
Esīr-i derd-i ʿaşḳ-ı yārdur ser-cümle-i ʿālem
Urup şemşīre dest ey ġamze-i cellād n'eylersün

VI

Ne ṣūret kim çekersin cān baġışlarsın Mesīḥ-āsā
Olur ḥayrān-ı kāruñ mū-şikāfān-ı yed-i beyżā
Bu ṣanʿatda ne Erjeng ü ne Mānīdür saña hem-tā
Güzel taṣvīr idersin ḫāl [u] ḫaṭṭ-ı dilberi ammā
Füsūn [u] fitneye geldükde ey Bihzād n'eylersün

VII

Olursun Nāʾilīveş gördügüñ maḥbūba efgende
Metāʿ-ı vaṣluñı tālān ider bir ṭıfl-ı nāzende
Maḥabbet ġam-fezā esbāb-ı cemʿiyyet perākende

IV: V
V-3 ġālibā muḥkem: ġālib ü muḥkem
V-4 esīr-i derd: şehīd-i tīġ
VI-4 ḫāl [u] ḫaṭṭ: ḫaṭṭ u ḫāl
VI-5 geldükde: geldikçe

4 Bahāyīveş degülsin ḳābil-i feyż-i cefā sen de
5 Tekellüf ber-ṭarāf ey ḫāṭır-ı nā-şād n'eylersün

-185-

Ġazel-i Fużūlī Taḫmīs-i Mānī[*]

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1 ʿAceb ol şāh-ı ẓālim ʿāşıḳuñ ḫūnına ḳanmaz mı
2 Bu deñlü nāle bir gün aña teʾs̱īr ider ṣanmaz mı
3 Ḳıyāmet yoḳ mıdur āyā yaḫūd ḥaşre inanmaz mı
4 Beni cāndan uṣandurdı cefādan yār uṣanmaz mı
5 Felekler yandı āhumdan cefādan yār uṣanmaz mı[120]

II

1 Dem-ā-dem ol meh-i tābān emīr-i ʿasker-i ḫūbān
2 İdüp ġayrıları ḫandān beni biñ cevr ile nālān
3 Naṣībi illere iḥsān benem endūh-ı bī-pāyān
4 Ḳamu bīmārına cānān devā-yı derd ider iḥsān
5 Niçün ḳılmaz baña dermān beni bīmār ṣanmaz mı

III

1 Duyuldı rāz-ı pinhānum dükenmez āh u efġānum
2 Yıḳıldı ḳalb-i vīrānum ferāġat üzre cānānum
3 Aḳar eşk-i firāvānum çıḳar eflāke sūzānum

---

[*] Mânî divanı: T 2 / s. 48.
I-3 yoḳ mıdur: yoḳ mı dir
[120] Önceki mısranın sonu tekrar edilmiş. Fuzuli Divanı'nda tekrar edilen kısım şöyledir: Murādum şemʿi yanmaz mı
II-3 benem endūh-ı: benüm eşküme
III-1 duyuldı: ṭuyuldı/ pinhānum: nihānum/ āh u efġānum: āh-ı sūzānum

Şeb-i fürḳat yanar cānum döker ḳan çeşm-i giryānum
Uyarur ḫalḳı efġānum daḫı ol yār uyanmaz mı

IV

Firāḳ-ı ʿārıż-ı gül-bū ḳılur cān bülbülin ṣayru
Gözümden dūrdurur uyḫu fiġānumdan cihān memlū
Ruḫuñ gördükde ey meh-rū sirişküñ ṣaçılu her ṣu
Gül-i ruḫsāruña karşu gözümden ḳanlu aḳar ṣu
Ḥabī̄büm faṣl-ı güldür bu aḳan ṣular bulanmaz mı

V

İdelden dil ġamın mesken ḫużūrum gitdi ʿālemden
Görinür çeşmüme gülşen belā-yı ʿaşk ile külḫān
Nice demdür o sī̄mī̄n-ten haber ṣormadı ḥālümden
Ġam[um] pinhān ṭutardum ben didiler yāre ḳıl rūşen
Disem ol bī̄-vefā bilmem inanur mı inanmaz mı

VI

Ruḫuñ seyreyliyen ʿāḳil olur ser-mest-i lā-yaʿḳıl [120a]
Degüldür sevmemek ḳābil maḥabbet itmemek müşkil
Ne deñlü olsa sengī̄n dil żarūrī̄ meyl ider ḥāṣıl
Degüldüm ben saña māʾil sen itdüñ aḳlumı zāʾil
Baña ṭaʿn eyliyen cāhil seni görse utanmaz mı

III-3 sūzānum: efġānum
III-4 ol yār: yārum
IV-1 ḳılur: ider
IV-2 dūrdurur: dūrdur
IV-3 meh-rū: māh-rū/ ṣaçılu her ṣu: ṣaçılur ṣu
IV-5 aḳan: aḳar
V-1 Huzūrum gitdi ‘âlemden idelden dilde gam mesken
V-3 nice demdür: niçe demler D./ ḫaber ṣormadı: ḫabī̄r olmadı
V-5 bilmem: bilmen
VI-3 sengī̄n: sengleyin
VI-4 itdüñ ʿaḳlumı zāʾil: ʿaḳlumı itdüñ zāyil

VII

Ḳuluñ Mānī şeker-ḫādur lebüñ vaṣfında gūyādur
Ġarīb-i dest-peymādur gedā-yı bī-ser ü pādur
İşi seyr ü temāşādur ser-i kūyında ġavġādur
Fużūlī rind-i şeydādur hemīşe ḫalḳa rüsvādur
Ṣorun bu kim ne sevdādur bu sevdādan uṣanmaz mı

-186-

Ġazel-i Muḥibbī Taḫmīs-i Bāḳī*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʾlātün fāʿilün

I

Cāme-i ṣıḥḥat Ḫudādan ḫalḳa bir ḫilʿat gibi
Bir libās-ı fāḫir olmaz cisme ol kisvet gibi
Var iken baḫt u saʿādet ḳudret ü ḳuvvet gibi
Ḫalḳ içinde muʿteber bir nesne yoḳ devlet gibi
Olmaya devlet cihānda bir nefes ṣıḥḥat gibi

II

Ehl-i ḥayret kāʾinātuñ ʿāḳil ü dānāsıdur
Merd-i fāriġ ʿālemüñ mümtāz u müsṭesnāsıdur
Gör ne dir ol kim sözi gūyā Mesīḥ enfāsıdur
Salṭanat didükleri ancaḳ cihān ġavġāsıdur
Olmaya baḫt u saʿādet dünyede ṣıḥḥat gibi

VI-5 görse: görgeç
VII-2 deşt-peymā: dest-peymā / bī-ser ü pādur: bī-ser ū pādur
VII-5 bu kim: kim bu
* Bâkî Dîvânı: M. 4 / s. 65-66.
B: Tahmîs-i gazel-i Sultân Süleymân Hân
II-1 ḥayret: vaḥdet

III

Ṭāʿat-i Ḥaḳ mūnis-i bezm-i beḳādur ʿāḳıbet
Ṣıḥḥat-i cān u cihān senden cüdādur ʿāḳıbet
Bād-ı ṣarṣardur fenā ʿālem hebādur ʿāḳıbet
Ḳo bu ʿāyş u ʿişreti çünkim fenādur ʿāḳıbet
Yār-i bāḳī ister iseñ olmaya ṭāʿat gibi

IV

ʿĀlemi gözden geçürseñ eyleseñ biñ biñ raṣad
Devr içinde ṭurmasañ görseñ hezārān nīk ü bed
Her ṭarafdan aḳsa dünyā mālı gelse lā-yuʿad
Olsa ḳumlar ṣaġışınca ʿömrüñe ḥadd ü ʿaded
Gelmeye bu şīşe-i çarḫ içre bir ṣāʿat gibi

V

Ḥubb-ı dünyādan ferāġat gibi olmaz ṭoġrı yol
Menzil-i āsāyiş-i ʿuḳbāya isterseñ vüṣūl
Şādmān erbāb-ı ʿizzetde hemān Bāḳī melūl
Ger ḥużūr itmek dilerseñ ey Muḥibbī fāriġ ol
Olmaya devlet maḳāmı gūşe-i ʿuzlet gibi

-187-

Ġazel-i Bāḳī Taḫmīs-i Ṣāniʿī

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

Nice bir ḥasret-i ebrūlaruñ ile dil hilāl olsun

II-5 ṣıḥḥat: vaḥdet
III-2 cihān: beden
V-1: V-2
V-3 ʿizzetde: ʿuzletdür
V-5 devlet: vaḥdet

Nice bir ḳāmetüm bār-ı ġam-ı ʿaşḳ ile lāl olsun
Nice bir cimimüz fikr-i miyān ile ḫayāl olsun
Ġam-ı ḫaṭṭıyla yāruñ nice bir dil pür-melāl olsun
Sür ey sāḳī ayāġı mūr-ı ġuṣṣa pāy-māl olsun

II

Budur devr-i felekde Ḫusrevā āyīn-i maḫdūmı
Dem-ā-dem luṭf u iḥsān ideyin gördükde maẓlūmı
Gider hemdem idinme kendüñe aġyār-ı maẕmūnı
Viṣālüñ bezmine tek maḥrem eyle cān-ı maḥrūmı
İçerlerse ḥarāmī gözlerüñ ḳanum ḥelāl olsun

III

Cihān bāġında hemdem olalı ol gonçe-leb yāre [120b]
Cefā çarḫından oḳlar atmada dāʾīm bu nā-çāre
Varıñ diñ ʿandelībānbaşlamasun nāle vü zāre
Yiter sīt ü ṣadā-yı cān-ı nālānum bu gülzāre
Çemen bülbülleri şimden gerü ḫāmūş u lāl olsun

IV

Eger arduñca aʿdālar yañuna gelmesün dirseñ
Saña bir kimse ʿālemde bahāne bulmasun dirseñ
Cihānı naʿra-i üftādelerle ṭolmasun dirseñ
Ser-i kūyuñda hiç ġavgā-yı ʿuşşāḳ olmasun dirseñ
Raḳīb-i kāfiri öldür ne ceng ü ne cidāl olsun

V

1 Cefālar eyleyüp her dem çevirseñ yüzüñi benden
2 Yine kesb-i ṣafālar eyler şeh Ṣāniʿī senden
3 Kesersen daḫı incinmez nigārā başını tenden
4 Dirīġ eyler mi Bāḳī cānı ḳurbān olduġum senden
5 Fedā yoluña varı tek hemān ʿīd ü viṣāl olsun

-188-

Ġazel-i Nefʿī Taḫmīs-i Meşrebī

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1 Ṭabʿum ʿanḳāsına menzil cebel-i Ḳāf degül
2 Hem cināḥ-ı süḫanum Ḫusrev [ü] Vaṣṣāf degül
3 Mesken-i dil ḳafes-i ġam ola inṣāf degül
4 Ṭūṭī-i muʿcize-gūyem ne desem lāf degül
5 Çarḫ ile söyleşemem āyinesi ṣāf degül

II

1 Naḳd-i cān virsem olur sözleri lāf olmayana
2 Merḥametle baḳamam sīne-şikāf olmayana
3 ʿĀşıḳ-ʿıṭlāk diyemem merd-i muʿāf olmayana
4 Ehl-i dildür diyememsīnesi ṣāf olmayana
5 Ehl-i dil birbirini bilmemek inṣāf degül

III

1 Ben o ḥikāk-ı kelāmam güher-i eşʿāram
2 ʿArż idüp ḫˇāce gibi ʿaḳl ile der-bāzāram

1b “Vaṣṣāf” kelimesi metinde “رصاف” şeklinde yazılmıştır.

3 Şāh-ı ġam sikkesi nām ile yürür dīnāram
4 Yine endīşe bilür ḳadr-i dür-i güftāram
5 Rūzgār ise denī dehr ise ṣarrāf degül

IV

1 Dest-i ḳudret ṣunalı kilk-i benānı el[ü]me
2 Yazılup sırr-ı ṭılısmāt-ı benānı el[ü]me
3 Virilüp żabṭ-ı künūzāt-ı nihānı el[ü]me
4 Girdi miftāḥ-ı der-i genc-i meʿānī el[ü]me
5 ʿĀleme bezl-i güher eylesem itlāf degül

V

1 Feyż-baḫş olsa n'ola cevher-i pāk-i Nefʿī
2 Rāst-ı ṣanduḳasıdur sīne-i çāk-ı Nefʿī
3 Ne ʿaceb Meşrebiyā olmasa bāk-i Nefʿī
4 Levḥ-i maḥfūẓ-ı süḫandur dil-i pāk-i Nefʿī
5 Ṭabʿ-ı yārān gibi dükkānçe-i ṣarrāf degül

-189-

Ġazel-i Ṣāfī Taḫmīs-i Şehdī

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1 Şarāb-āsā göze sāḳī cigerden ḳānumız çıḳdı
2 Nice dürr-i girān-māye olup mügānımuz çıḳdı
3 Bu bābuñ dīdebānıdur diyü hem nāmımuz çıḳdı
4 Der-i devlet sarāyından seher cānānımuz çıḳdı
5 Ḳapusın beklediñ tā ṣubḥ olınca cānımuz çıḳdı

II

Ḳamu aġyārdan cānā nice müddet ıraḳlaşduñ [121a]
Çü gördüñ meylüñ anlara yine āḫir yaḳınlaşduñ
Rakīb-i rū-siyeh ile görüşdüñ ü amanlaşduñ
Kilāb-ı kūyuñ istiḳbāl ider gördüñ esenleşdüñ
Ḳadīmī āşnāmuz eskiden yārānımuz çıḳdı

III

ʿAceb bu derd-i bī-pāyān baña bilsem ayā kimden
Ḫaber ṣordum anı bir bir muʾaḫḫardan muḳaddemden
Didiler çekdigüñ cevr ü cefā hep zülf-i pür-çīnden
Suʾāl itdüñ ṣadā-yı raʿdüñ aṣlın bir müneccimden
Bizüm şol gūşe-i miḥnetdeki efġānımuz çıḳdı

IV

Cefānuñ yoḳdurur ʿuşşāḳa hergiz ḫadd ü pāyānı
Çekeydi ṣūret-i naḳşın eger ʿuşşaḳlaruñ Mānī
Alaydı zāhidā ḥasret seni görseñ hemān anı
Ḥabāb-ı eşk-i çeşmi ter ṣanur her bilmeyen anı
Ġamuñla aġlamaḳdan dīde-i giryānımuz çıḳdı

V

Ḳanı dīvāneler geldün bugün meydān-ı merdāna
Ṣala ʿuşşāḳ-ı bī-bāki daḫı mey-ḫʷār-ı rindāna
Gerekdür ḳalmaya Şehdī er olan baş ile cāna
Bugün ʿuşşāḳı Ṣāfī daʿvet itdi yār meydāna
Ṣoyundı cümleden evvel dil-i nālānımuz çıḳdı

5b Metinde "bi-bāke" şeklinde yazılan kısım anlama uyması için "bī-bāki" şeklinde düzeltilmiştir.

-190-

Ġazel-i Bāḳī Taḫmīs-i Rūḥī*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

Bir ṣubḥ-dem ki düşmiş idi bāġa ġulġule
Ṣordum lisān-ı ḥāl ile aḥvāli sünbüle
Didi fiġānlar itmege bī-çāre bülbüle
Yazmış debīr-i ḥikmet ezel ṣafḥa-i güle
Bülbül dem-ā-dem aġlaya her bār gül güle

II

Ḳaṣd eyleyende cān u dili sen şeh-i cihān
Tātār-ı ġamzeñ eyledi dil kişverin talān
Gördüm ferāġat ile yatur bend olup hemān
Müşkīn ṣaçuñda ey yüzi gül cān-ı nātuvān
Ol riştedür ki baġlana bir deste sünbüle

III

Murġān-ı bāġı şāhid-i gül itdi daʿveti
Ferş-i zümürrüd üzre idüp gül ziyāfeti
Dil encümende itmege ey dil ẓarāfeti
Şol deñlü itdi güllere bülbül şeṭāreti
Düşdi çemende ḳaṭre-i şebnem güle güle

---

* Bağdatlı Rûhî Dîvânı, Haz. Coşkun Ak, Bursa, 2001. s. 298
I-4 ḥikmet: ḥükm-i
II: III
III-3 dil: ol

IV

Erbāb-ı ʿaşḳa tīr-i müjeñ bāʾiṣ-i ḳātil
Dil ḳan aḳıtdı tīġuñ ile dem-be-dem çü Nīl
Dermānde oldı pādşāhum bu ten-i ʿalīl
Sīnemde zaḫmum içre olan penbe-i fitīl
Şol yāsemīne döndi ki ḳorlar ḳaranfüle

V

Rūḥī şarāb nāb ile ẕevḳ-i gül eylese
Daġıtsa zülfini o ṣanem sünbül eylese
Meclisde sūz u sāz idicek bülbül eylese
Bāḳī çemende şīşe-i mey ġulġul eylese
Mutrib terāne başlayıcaḳ uysa bülbüle

-191-

Taḫmīs-i Seyyīd Mūsā Efendi Kefevī

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

Ṣalāḥ u zühd ile tekmīl-i ḥāl itmek saʿādetdür [121b]
Mücerred ḥaẓẓ-ı nefsi cānibin görmek şekāvetdür
Rezāletle dem-ā-dem cemʿ-i māl itmek denāʾetdür
Umūr ile taḳayyüd gerçi kim insāna ʿādetdür
Ġam-ı dünyāyı çekmek ey göñül ġāyet ḳabāḥatdür

II

ʿAdū ḥaḳḳuñda ne dirse ḳo çün ü çerādan gec
Sevābıḳ fikrin itme kāmil iseñ mācerādan gec
Selāmet terk-i dünyā itme dir tāc u ḳabādan gec

4 Ṭarīḳ-i Ḥaḳḳa ger ʿāḳil iseñ gel māsivādan gec
5 Hevā-yı nefse tābiʿ olma ol rāh-ı ḍalāletdür

III

1 Dilā ḫıdmet iderseñ ḫıdmet-i rindāne saʿy eyle
2 Murāduñ ʿişret ise ṣoḥbet-i yārāna saʿy eyle
3 İsāʾet idene ḳādir iseñ iḥsāna saʿy eyle
4 Denī-ṭabʿ olma ʿilm ü maʿrifetle şāna saʿy eyle
5 Ṣaḳın ālāyiş-i dünyāya meyl itmek cehāletdür

IV

1 Ṣafādur bezm-i ʿaşḳuñ sāḳiyā sāzendesi olmaḳ
2 Göñül ister ki ḳalḳup meclisüñ perendesi olmaḳ
3 Ne devletdür nigāruñ cān ile efgendesi olmaḳ
4 Ṣadāḳatle sevüp bir dilberüñ dil-bendesi olmaḳ
5 Bu ḥālet zāhid ʿāşıḳ ehline el-Ḥaḳḳ ʿibādetdür

V

1 Nedür bu resm-i şiʿr-i dil-pezīr ü maṭlaʿ-ı ġarrā
2 İder bir mıṣraʿından ehl-i diller biñ ṣafā peydā
3 Ġazel ṭarzın muḥaṣṣıl saña virmiş Ḥażret-i Mevlā
4 Edā-yı naẓm ile cānlar bağışlar her sözüñ gūyā
5 Kelām-ı bī-naẓīrüñ ey Kelīmī rūḥa rāḥatdur

-192-

Taḫmīs-i ʿĀlī*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

Süzülsün çeşm-i mestüñ devlet-i bīdārı görsünler
Bozulsun bend-i zülfüñ bendeler dīdārı görsünler
Çözülsün dügmeler mirʿāt-i pür-envārı görsünler
Çıḳar pīrāhenüñ tā ḳudret-i settārı görsünler
Meded ruḫ-ı muṣavver nicʿolurmış bārı görsünler

II

Lebüñden būse almaḳ mürde-cān bulmaḳ ḳadar vardur
Saçuñ ḳoḳmaḳ ḥayāt-ı cāvidān bulmaḳ ḳadar vardur
Miyānuñ ḳucmacaḳ genc-i nihān bulmaḳ ḳadar vardur
Viṣālüñ cāna almaḳ rāyegān bulmaḳ ḳadar vardur
Ne var bir himmet it şeydālar ol ās̱ārı görsünler

III

Ser-ā-pā dehri vīrān eyleyen genc-i nihānsın sen
Günüñ maġribde doġmış fitne-i āḫir zamānsın sen
Ne māhiyyetsin āyā ya neden nā-mihribānsın sen
Ruḫuñ zülf içre gösterdüñ ḳıyāmetden nişānsın sen
Müneccimler ḳosunlar ġayrı sen mekkārı görsünler

---

* Âlî Divanı: M 28 / s. 195.
III-1: III-2
III-2: III-3
III-3: III-4
III-4: III-1
III-4 ruḫuñ zülf içre: kad-i bālānı

IV

Yaḫūd bir kāse içre misk-i terdür ḫıżr içün cānı
Yaḫūd mülk-i melāḥat şāhınun tūġ-ı perīşānı
Konupdur başuña yāhūd hümā-yı baḫt-ı sulṭānı
İnanmaz görmeyen [çak] başdan ey şūḫ-ı cihān anı
ʿArak-[ç]īnüñ çıkar ol ṭurre-i ṭarrārı görsünler

V

O meh-rū baḫt-ı Ālī gibi ġaddār olmaḳ istermiş [122a]
Kerem semtinden el çekmiş cefākār olmaḳ istermiş
Ḳırup ʿāşıḳların cellād-ı ḫūn-ḫˇār olmaḳ istermiş
Maḫaṣal ẓulme meyl itmiş sitemkār olmaḳ istermiş
Yetişsünler meded üfādeler yalvarı görsünler

-193-

Taḫmīs-i Şemʿī*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

Rāżıyam her ne ḳalursa baña serv-i semenüm
Tīġ-i cevri ile ṣad pāre ḳılursa bedenüm
Rūz [u] şeb zülf-i ruḫı fikri iken her süḫanum
ʿĀr idermiş beni öldürmege ol sīm-tenüm
Varayum yalvarayum boynuma ṭaḳup kefenüm

IV-1 yaḫūd: meger / ḫıżr: cezr / cānı: ḫāli
V-2: V-3
V-2 cefākār: sitem-kār
V-4 sitemkār: cefā-kār
* Şem'î Divanı'nda bu şiir gazel nazım şeklinde bulunmaktadır.

II

Rāh-ı ʿaṣ̱ḳında o māhuñ yüzümi ḫāk ideyüm
Cehd idüp menzilümi gün gibi eflāk ideyüm
Zehr-i hicrānı daḫı ṣabr ile tiryāk ideyüm
Ḥulle-i Cennet olursa çekeyin çāk ideyüm
Dem-i vuṣlatda baña ḥāʾil olur pīrehenüm

III

Uymayaydı melek ol dīv-i raḳībüñ sözine
ʿĀdet idinmez idi cevr ü cefāyı özine
Bakmayaldan berü ben zār [u] nizāruñ yüzine
Duymaya girsem eger mūr-ı żaʿīfüñ gözine
Ey Süleymān-ı zamān şöyle ḫayāl oldı tenüm

IV

Gele ben ḫasteyi hicrüñle yiter zār eyle
Ey ṭabībüm demidür luṭf ile tīmār eyle
Dünyeda eylügi kendü özüñe yār eyle
Tek beni zülf-i dil-āvizüne ber-dār eyle
Çekeyüm pādişehüm kendü elümle resenüm

V

Düşeliden berü dil görüp o mihr-i felege
Fenn-i ʿaşḳuñda baña şevḳ ile geldi meleke
Derd-i ḥasret beni her dem niçe bir bende çeke
Şemʿīyem gūşe-i mey-ḫāneyi virmem felege
Gülşen-i bāġ-ı cihāndan baña yegdür vaṭanum

5a “Dil” kelimesinin üstüne “bīgāne” yazılıdır, sonradan yazıldığı düşünülmektedir. Ancak vezni bozduğu için dâhil edilmemiştir.

-194-

Taḫmīs-i ʿĀlī[*]

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

1 Baġlandı ḳaldı rāh-ı ʿināyet didükleri
2 Her dem güşāde bāb-ı ihānet didükleri
3 Maḥv oldı gitdi cūd u seḫāvet didükleri
4 Bir āstāne idi mürüvvet didükleri
5 Yapdı anuñ ḳapusını ḫisset didükleri

II

1 Erbāb-ı ʿizz ü rifʿate hergiz ṭayanma sen
2 Maġrūr olma raġbetine anlaruñ igen
3 Va‘llāhi nice tecrübe itdüm bu ḥāli ben
4 Ölseñ yolında fāʾide yoḳ saña kimseden
5 Zīrā güm oldı arada himmet didükleri

III

1 Yoḳdur cihānda şimdi cehālet gibi kemāl
2 Dānā odur ki vāfir ola kīsesinde māl
3 Dehr-i denīde anuñ içündür bu iḫtilāl
4 ʿĀrifleri meẕellet ider ehl-i ibtiẕāl
5 Şimdi ẓarāfet oldı sefāhat didükleri

---

[*] Âlî Divanı: M 29 / s. 196.
II: III
II-5 arada: ortada
III-IV
III-3 içündür: içün durur

IV

Ġaflet uyḫusı her zamān insānı esnedür [122b]
Sevmez ʿadūsını o kim ʿāḳil kimesnedür
ʿArż-ı maḥabbet eyledigüñ ḫalḳa pes nedür
Bir şeyʾ midür vücūdı mı vardur ne nesnedür
Añılmaz oldı gitdi ṣadāḳat didükleri

V

Ehl-i hüner ne söylese düşnām ider ʿavām
Nā-ehl olan denīleredür ʿizz ü iḥtirām
Dānā belā vü ġuṣṣada nādan şād-kām
Bunca belādan özge yine ʿĀliyā müdâm
Eksük degül göñülde ḳasāvet didükleri

-195-

Ġazel-i Nevʿī Taḫmīs-i Kelīmī

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

Düşürme semti ḳadrüñ bilmeyen ʿaşḳ-ı civānāna
Yaḳın olma ṣaḳın pervāneveş bir şemʿ-i sūzāna
Egerçi vaṣl-ı dilberden ḳanāʿat gelmez insāna
Göñül virme gözüñden dūr olan her māh-ı tābāna
Naẓar ḳılma saña yüz virmeyen mihr-i dıraḫşāna

IV: II
IV-1 ġaflet uyḫusı her zamān: Her lahẓā ġaflet uyḳusı
V-1 ehl-i hüner: erbāb-ı dil
V-2: V-3

II

Ruḫ-ı alın saña ʿarż eyleyüp bir āl ider ṣoñra
Muḳaddem vaʿde-i vaṣl eyleyüp ihmāl ider ṣoñra
Başuñ ṭaştan ṭaşa çaldurmaġa iḳbāl ider ṣoñra
Ṣalup el evvelā daʿvet ḳılup pā-māl ider ṣoñra
Ḳoşulma şu gibi her gördügüñ serv-i ḫırāmāna

III

Raḳībe dāʾimā iḥsān ider aṣlā cefāsı yoḳ
Nedür bilmem bize cevr itmeden ġayrı vefāsı yoḳ
Be-ḥaḳḳı mürde zemzem olsa laʿlinden ʿaṭāsı yoḳ
Senüñ saʿy eyleyüp yildüklerüñden çoḳ ṣafāsı yoḳ
Ṭolaşma Kaʿbe-i ʿulyā olursa kūy-ı cānāna

IV

Göñül ditrer meded şol yārdan mānend-i berg-i bīd
Ki ṣādıḳ olmaya ʿahdinde itme mihrini ümmīd
Gerek zer-kāse şerbetdür miṯāl-i kāse-i ḫurşīd
Şarābı āb-ı ḥayvān olsa cāmı sāġar-ı Cemşīd
Dilā peymān-şiken dildār elinden içme peymāne

V

Kelīmī bil ki hercāyī güzellerde ṣafā olmaz
Ārāzil-ṭabʿ olan dilberde āṯār-ı vefā olmaz
İdüp yād ile ülfetler senüñle āşnā olmaz
Ḥaḳīḳatde güzel sevmek gibi Nevʿī belā olmaz
Ḫuṣūṣā kim ḥaḳīḳatsüz olup ṭurmaya peymāne

-196-

Ġazel-i Nevʿī Taḫmīs-i Kelīmī

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

Çevirüp yüziñi hicrāna düşürdüñ nā-gāh
Ne var itseñ dil-i nā-şāda naẓar gāh-be-gâh
İtmedüñ ṣāʾim-i hicr olalı luṭf ile nigāh
ʿĪd-i vaṣluñı senüñ yıllar olur görmezüz āh
Bārī şol iki hilālüñ görelüm māh-be-māh

II

Görmedük kimsede nāzüklügin ol pehlūnuñ [123a]
Dehen-i pākine baḳ kānını gör lülünüñ
Dil ḫarīdārıdur ol ḥoḳḳa-i dür-memlūnuñ
Yiyeli sengini ol lebleri şeftālūnuñ
Bitmedi şaḫ bedenümde nice ālū-yı siyāḥ

III

Gözüme ḫışm ile çün ol gözi fettān görinür
Baña ol demde hemān terk-i ser ü cān görinür
Dile ābdāl-ṣıfat seyr-i Ḫorāsān görinür
Ġam-ı zülfiyle sefer ʿāşıḳa āsān görinür
Nev-civān olsa kişi virmez elem şeddetü? rāh

IV

Ne seversin seni bu derd ile ḳoyup gideni
Diyü biñ ṭaʿn ider oldı baña her dūn u denī
Ben de bilmem beni bu ʿaşḳa giriftār ideni

Gördi kim żaʿf ile incildi götürmez bedeni
Rişte-i cānı büküp bār-ı ġamuñ itdi dü-tāh

V

Saña ḫışm ile Kelīmī eger işkence ḳıla
Luṭfa ḥaml idüp anı kendüñe eglence ḳıla
Belki pejmürde-dilüñ tāze ter ü gence? ḳıla
Ḫāk-i Nevʿīye eger yār ḳadem-i rence? ḳıla
Ḥaşre dek başduġı yirlerde bite mihr-i giyāh

-197-

Ġazel-i Nevʿī Taḫmīs-i Kelīmī

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

Ey bī-vefālar içre temāşāsı çoḳ güzel
Ḥaḳḳā ki ülfet itmede ġavġāsı çoḳ güzel
Meyl it mülāyim ol diyene lāsı çoḳ güzel
Ey ehl-i ʿaşḳa lāf ile daʿvāsı çoḳ güzel
İḳrārı bī-nihāye vü ferdāsı çoḳ güzel

II

Bir kere bārī maẓhārı düşsem vefāsınuñ
Çekmek ne idi bār-i girānın cefāsınuñ
Ey başını belāya ṣalan āşnāsınuñ
Ey her sözine lā diyici mübtelāsınuñ
Yanınca ketḫüdāsı ve lālāsı çoḳ güzel

III

1 İtdükçe ḳarşusında ṭurup nāz ile niyāz
2 Eyler hemīşe ġayra vefā ben ḳulına nāz
3 İtmem ümīd-i vaṣluñı yoḳ bende ḥırṣ az
4 Var ṣāġ ol ey ḥaḳīḳati yoḳ luṭf u raḥmı az
5 ʿUşşāḳa rīş-ḫandı müdārāsı çoḳ güzel

IV

1 Dāʾīm binā-yı ḥüsn ile ʿālemde var olup
2 Bin esb-i nāz u şīveye çāpük-süvār olup
3 Bāzār-ı ḥüsn içinde gezüp şīvekār olup
4 Şehrüñ ḳamu güzellerine şehr-yāb olup
5 Ḫūbān içinde ʿāşıḳ-ı şeydāsı çoḳ güzel

V

1 Eyler Kelīmī bülbül-i dil āh u zār u zār
2 Bir dem o gül-ʿizārı görüp eylemez ḳarār
3 Yolında cān virenleri bī-ḥadd ü bī-şümār
4 Kūyında zār olup dil-i Nevʿī gibi hezār
5 Efġān idici bülbül-i gūyāsı çoḳ güzel

-198-

Seyyid Dervīş Nesīb Efendi Ḳonevī[*]

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Mefʿūlü fāʿilün

1 Cāy olsa da göñül felek-i çārümīn saña [123b]

Mānend-i āftāb

[*] Nesîb Dede Divanı: G 9 / s. 287.

Ẓulmet-feżā olur yine āh āh ḫazīn saña

Çün perde-i seḥāb

2 Ey rehrev-i diyār-ı ḥaḳīḳat sürāġı ḳo

Her bī-şuʿūrdan

Rehber yiter bu rāhda menḳuş cebīn saña

Eyle hemān şitāb

3 Ey ʿaşḳ-ı tāb-sūz bu germiyyetüñ nedür

Billah meded meded

Sūzān olur semender olursa ḳarīn saña

Mümkin mi ictināb

4 Zāhid bu ḫīre-çeşm ile kūy-ı ḥaḳīḳati

Görmek murād ise

Görmezsin olsa mihr ile meh dūr-bīn saña

Sensin saña ḥicāb

5 Ey ġam-ı dil Nesībe olup yār u mihrbān

Ḫaylī zamandur

Hiç bī-vefāluḳ eylemedüñ āferīn saña

Tā itdüñ intisāb

1b āh āh: āh-ı
4a ḥaḳīḳati: ḥaḳīḳat
4b görmezsin: görmez misin
5a yār u: yār-i

-199-

Ve lehū*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Ṣaḳın müsāʿade-i rūzgāra aldanma
Dem-i şitāda ẓuhūr-ı bahāra aldanma

2 Miṡāl-i sebze-i bīgāne pāydār olmaz
Ṭarāvet-i çemen-i iʿtibāra aldanma

3 Nidā-yı ʿaşḳı işit virme mümkināta göñül
Ṣadā-yı bī-hūde-i kūhsāra aldanma

4 Mükerrer ile çoġalmaz ḥaḳīḳat-i vāḥid
Ruḫām-ı maġallaṭakār-ı şümāra aldanma

5 Reh-i Ḫudāda uyup nefse olma güm-geşte
Refīḳ-i bü'l-heves-i hāmkāra aldanma

6 Nesīb rūy-ı dil-i düşmene ġurūr itme
Melāyemet daḫı gösterse ḫāre aldanma

-200-

Ve lehū*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 ʿAceb nesīm-i ser-i kūy-ı yāri gördüñ mi
O semtlerde dil-i bī-ḳarārı gördüñ mi

---

* a.g.e.: G 181 / s. 474.
1b dem-i: dem
3a virme mümkināta göñül: mümkināta virme göñül
3b kūhsāra: kūs-sāra
4a mükerrer: tekerrür
* a.g.e.: G 208 / s. 501.

2 Süvār-ı keştī-i nun olalı göñül söyle
Meyāne-i yem-i ġamdan kenārı gördüñ mi

3 Değer mi nālişine ʿandelīb-i nālānuñ
Zamān-ı zūd-ı zevāl-i bahārı gördüñ mi

4 Nühüfte yārı şikār eylemiş bu gün zāhid
Bizi meẕemmet iden yādgārı gördüñ mi

5 Ferāġat eylese āh itmeden ḳarār idemez
Nesīb-i zār siyeh-rūzgārı gördüñ mi

-201-

Ve lehū*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Belālu ḫaste göñüller devāsıdur ġam-ı yār
Ḳadīmī cān u dilüñ āşnāsıdur ġam-ı yār

2 Anuñ muḳābelesi cān alurlar ʿāşıḳdan
Ḳātil-i ʿaşḳ olanuñ ḫūn-bahāsıdur ġam-ı yār

3 Sürūr-ı dehr ile bīgāne eyledi giderek
Meger ki göñlimüzüñ mübtelāsıdur ġam-ı yār

4 Cerāḥat-i ġam-ı dünyāya berʾ-i sāʿa budur
Bu zaḫm-ı sīne-güdāzuñ şifāsıdur ġam-ı yār

2b ġamdan: ġamda
* a.g.e.: G 52 / s. 332.

5 Şükūfte eylemede nev-be-nev gül-i dāġı
Riyāż-ı ḥasretüñ āb u hevāsıdur ġam-ı yār

6 Nesīb-i ʿāşıḳa maʿnā-yı mevt ifāde ider
O cān-gezā ḫaberüñ mübtelāsıdur ġam-ı yār

-202-

Taḫmīs-i Naʿīmī Ġazel-i Ṣabrī

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1 Evvelā ʿāşıḳ olan bir mehe üftāde olur [124a]
2 Şevḳ-i ʿaşḳ ister iseñ ol meh-i ġarrāda olur
3 ʿAşḳ süflīde degül ʿālem-i bālāda olur
4 Şevḳ her dilde bulınmaz dil-i dānāda olur
5 Şeb-çerāġı arama cūyda deryāda olur

II

1 Oḳı ʿaşḳ nüsḫası yazı ise de göñlüñde
2 Ser-i ʿaşḳı dime rāzı ise de göñlüñde
3 Ḫaẕer itme ʿaşḳ-ı nāzı ise de göñlüñde
4 ʿAşḳ dursun ḳo mecāzī ise de göñlüñde
5 Āb-ı engūr ḫum içre duraraḳ bāde olur

III

1 Murġ-ı dil ayrılalı ol gül-i ḫandānumdan
2 Jāleveş nem dökilür dīde-i giryānumdan

6a mevt: merg

3 Bile gitdi bu göñül yār gideli yānumdan
4 Çoḳ zamāndur çıḳalı ḫāṭır-ı bürrānumdan
5 Şimdi dīvāne göñül kūy-ı dil-ārāda olur

IV

1 Virilür duḫter-i rez ḥāṣılı miḥnet-zedeye
2 Kec-nigāḥ eyleme mestāne görüp her dedeye
3 ʿAşḳ dīvānesidür ʿāḳil aña yā ne diye
4 Gerçi kim ʿaḳl gider varılıcaḳ meykedeye
5 Hele bir pāre kişi ḳayddan āzāde olur

V

1 Gūşuñ ur şiʿr-i Naʿīmīde taṣavvuf yoġ ise
2 Sırr-ı ʿaşḳ medḥin ider naḳl-i tevaḳḳuf yoġ ise
3 Görinür rengīn edā vażʿ-ı taṣarruf yoġ ise
4 Naẓm-ı Ṣabrīde n’ola jeng-i tekellüf yoḥ ise
5 Böyle pākīze ġazel āyīneveş sāde olur

-203-

Taḫmīs-i Naʿīmī Ġazel-i Vecdī

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1 Şeb-i ġamdan çerāġ-ı vuṣlata bir rehberüm yoḳdur
2 Żiyā-yı mihr-i ḳalbe müjde-ibaḫş-ı ḫāverüm yoḳdur
3 Ben ol pervāneyem kim pertev-endāz ferüm yoḳdur
4 Şebistān-ı ġamum bezmümde şemʿ-i envārum yoḳdur
5 Fenā dünyāda yaʿnī bir müsellem dilberüm yoḳdur

II

Bu çeşm-i ḫūn-feşānuñ bāde-i nā-yābı var şimdi
Ḫayāl-i reng-i rūy-ı yārveş aḥbābı var şimdi
ʿAdū destārına ṭaḳmış gül-i ṣād-ābı var şimdi
Serinde herkesüñ bir ġonçe-i sīr-ābı var şimdi
Benüm bāġ-ı cihān içinde bir berg-i terüm yoḳdur

III

Ḳalender-meşrebüm bu cā-ı ṣahbā oldı taʿyīnem
Derūnum dāġdār-ı lāle ḫūn-ālūd tezyīnem
Ne bir ʿālī-naẓar gördüm ne bend-i küfr-i bī-dīnem
Ne bir zaḫm-ı nigāh u ne esīr-i zülf-i müşgīnem
Anuñçün ṣaff-ı ser bāzān ʿaşḳ içre yrüm yoḳdur

IV

Müsāʿid olmadı baḫtum ṣafā nā-būd [u] nā-peydā
Beyābān-ı ġamuñ hāmūnıdur mānendī-i kimyā
Düşüp dil pūte-i hücre muḥakkem oldı bu sevdā
Zer-i ḫāliṣ ʿayār itdi dili iksīr-i ʿaşḳ ammā
Ele alur anı bir dilber-i sīmīn-berüm yoḳdur

V

Ṣafā-yı dehr ile ʿālemde hergiz ictihād itmem
Muḥaṣṣıl şevḳ-i ʿaşḳdan ġayrı maḳṣūdı murād itmem
Dil oldı şeb-çerāġ-ı şuʿle-baḫşāyiş-i dād itmem
Yanup hicrān ile şemʿ-i ġam oldum vaṣl yād itmem
Metāʿ-ı şeb-pesendüm ṣubḥa lāyıḳ gevherüm yoḳdur

VI

1 Nice Yaʿḳūbveş eşküm firāvān itmeyem ben kim
2 Sezā mı hicr-i Yūsufla gözüm ḳan itmeyem ben kim
3 Ṣafā-yı ḫāṭırum mı vardur efġān itmeyem ben kim
4 Nice feryād idüp çāk-ı girībān itmeyem ben kim
5 Yanumda sāḳī-i gül-ruḫ elümde sāġarum yoḳdur

VII

1 Naʿīme tekye-i ʿaşḳ içte teʾs̱īr itdi ney vecdi
2 Ferāmūş eylemişken meskenüm añdurdı mey vecdi
3 Vaṭan nāmıyla yā kim dir saña bu ḳalbe dey Vecdī
4 Sitanbula o deñlü ārzū var dilde ey Vecdī
5 Uçardum bulsam ammā n'eyleyem bāl ü perüm yoḳdur

-204-

Naʿīmī Çelebī El-İstanbulī

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bilür ʿilm-i vefāyı ʿālem içre bir efendüm var [124b]
Baña bāb-ı maḥabbetden sebaḳ virür pesendüm var

2 O ṭūṭī-lehcenüñ sükker-lebin yād eylesem gūyā
Dimāġum telḫ iken ẓann eylerüm aġzumda ḳamdüm var

3 Ṣalınsa bāġ-ı ʿālemde ḳıyāmetden ʿalāmetdür
Hele bir göñli alçaḳ ḳamet-i serv-i bülendüm var

4 ʿAbīr-efşān piç-i ṭurrelerle ḳayda kim düşmez
Çıḳarur çāh-ı ġamdan bendesin zülf-i kemendüm var

5 Naʿîmî ḥamd ola meydānum aldum ʿarṣa-i ʿaşḳda
Yorulmaz ṭabʿ-ı çālākum gibi yügrük semendüm var

-205-

Ve lehū

Mefʿūlü mefāʿîlü mefāʿîlü feʿūlün

1 Vechüñde şehā maʿnî-i Furḳān es̱eri var
Hem ṭıfl-ı dilüñ mekteb-i ʿaşḳdan ḫaberi var

2 Bu çillei çekmez idüm ammā ḳaşı yāyum
Āh tîr-i müjeñden dil-i zāruñ ḥaẕeri var

3 Kālā-yı viṣālüñden o kim sūd umar ey vāh
Bilmez ki o emvāl-i ʿömürden żararı var

4 ʿĀrif geçinen ṣayd ider esmā ile ḫūbı
Tesbîḥ gibi destinde anuñ sîm ü zeri var

5 Bir gevheri hıfẓ eyledi gencîne-i ṭabʿı
Açmaz bu Naʿîmüñ daḫı gizli hüneri var

-206-

Ve lehū

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Biz dehān-ı dil-rübādan neşʾe-i mül ḳoḳlasaḳ
Bāġbān-ı mest ġonçe-i verdi teġāfül ḳoḳlasaḳ

2 Ḫˇāba varduḳda o yār aʿdā ḳoḳar gīsūları

Çoḳ görür ammā bize bir tāze sünbül ḳoḳlasaḳ

3 Dām-ı zülfe baġlanup ḳalduñ göñül ruḫsārı gör

Defʿ-i ārzū eyleyüp bu bāġda bir gül ḳoḳlasaḳ

4 Bir yañaġı gül ṭurur aḥmer ḳaranfüldür biri

Bāġ-ı vuṣlatda gehī gül geh ḳaranfül ḳoḳlasaḳ

5 Fikr-i ḫālī cān dimāġını gelüp taḥrīk ider

Getürür ʿaṭsa Naʿīmī ḳara fülfül ḳoḳlasaḳ

-207-

Ve lehū

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 O şāh-ı ḥüsnüñ ey dil cünbiş-i ʿunvānı nāzükdür

Ḳaşı mānend-i ṭuġrā dīde-i fettānı nāzükdür

2 Gözümden sübḥalar peydā olur bu eşk-i ḫūnumla

Ṣorarsañ vaṣf-ı dildārı leb-i mercānı nāzükdür

3 Metāʿ-ı sīneden bāc aldı bel begler ḥarāmīdür

Anı zeyn itdi ḫūnum ḫançer-i bürrānı nāzükdür

4 Dilā vuṣlat ile kimse cihānda behre-yāb olmaz

Ümīd-i vuṣlatı terk eyle kim hicrānı nāzükdür

5 Anı bād-ı muḫālifden Naʿīmī ḥıfẓ ide Mevlā

O nāz-perverüñ medḥe sezā her yanı nāzükdür

-208-

Bāḳī*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Eser āhum yili kūyuñda cism-i nā-tevān ditrer [125a]
Çemen ṣaḥnında gūyā bāddan berg-i ḫazān ditrer

2 Göñül bir dilber-i nāzüküñ viṣāli ḫˇānın özler kim
Teni pālūde-i ter gibi degseñ bir zamān ditrer

3 Ḳamer cāmı bu eyvān üzre her meh ṣanduġı bu kim
Ṣadā-yı ṭūp-ı āhumdan zemīn ü āsmān ditrer

4 Şu māhī gibi kim ḫāk üzre düşmiş ṣudan ayrılmış
Zülāl-i tīġ-i dilberden cüdā cismünde cān ditrer

5 Mey-i dūşīneden Bāḳī yine maḫmūra beñzersin
Elüñde ṭurmayup cām-ı şarāb-ı erġavān ditrer

-209-

Bāḳī*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Reh-i mey-ḫāneyi ḳaṭʿ itdi tīġ-i ḳahrı sulṭānuñ
Ṣu gibi arasın kesdi Sitanbul u Ġalatanuñ

2 Miyān-ı āb u āteş oldı cāy-ı keştī-i ṣahbā
Baturdı rūzgār āyīn-i ʿayşın bezm-i rindānuñ

---

* Bâkî Dîvânı: G 139 / s. 137.
2a dilber-i nāzüküñ: nāzük-endāmuñ
3a her meh: dāʾim
* a.g.e.: G 279 / s. 198.

3 Yaḳan āb üzre āteş ṣanmañuz keştī-i sahbāyı
Şuʿāʿ-i tīġ-i ḳahrından ṭutışdı Şeh Süleymānuñ

4 Hilāl-āsā fürûzân oldı baḥr-i nīl-gūn üzre
Şafaḳdan dem urur āb-ı şarāb-ālūdı deryānun

5 Semāʿ-ı çeng ü nāy u devr-i sāġar devleti döndi
Ṣafāsın süre gör ey ṣūfī-i sālūs devrānuñ

6 Şarāb-ı nābdan ḫumlar tehī ḫum-ḫâneler tenhā
ʿAceb ḫālīliġin buldı riyā ehli bu meydānuñ

7 Şu meclis içre kim dāʾim ṭoḳuz peymāne devr eyler
Ne deñlü ola ey Bāḳī zamān-ı ʿayşı dünyānuñ

-210-

Bāḳī*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey reh-revān-ı ʿaşḳ rāh-ı āstān ṭutuñ
Mürşid gerekse dāmen-i pīr-i muġān ṭutuñ

2 Ey sākinān-ı meykede ṭutmañ göñülde ġam
Bezm-i ṣafāda cām-ı mey-i erġavān ṭutuñ

3 Bālā-yı serde āteş-i āhum duḫānını
Şāh-ı maḥabbet üstine bir sāyebān ṭutuñ

7b dünyānuñ: insānuñ

* a.g.e.: G 281 / s. 199.

1a rāh: reh/ āstān: rāstān

4 Ey ʿāşıḳān-ı ġam-zede ʿayş u ṣafāyı ḳoñ [125b]
Kūy-ı belāda her biriñüz bir mekān ṭutuñ

5 Dünyā evinde olmayıcak bir ḥużūr-ı ḳalb
Fānī cihānı n'eyleyelüm cāvidān ṭutuñ

6 Bāḳī şarāb-ı ʿaşḳla rüsvāy olup gezer
Anı gerekse yaḫşı gerekse yamān ṭutuñ

-211-

Bāḳī[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Lebüñi āl ile öpmiş ola mı peymāne
İçeyin ölmez isem ḳanını ḳana ḳana

2 Nūş-ı cām eyler iken meclis-i mestān içre
Lebüñ ol ḥālet ile girmemek olmaz ḳana

3 Bezm-i meydür güzelüm ḳan ola şāyed arada
Çekmesün ġamzelerüñ ḫançerini mestāne

4 Rāzumı nāle ile ʿāleme fāş eyledi dil
Bizi rüsvāy-ı cihān eyledi bir dîvāne

5 ʿAyş u ʿişret demidür çekme ġam-ı devrānı
Bāḳiyā gel berü sāġar çekelüm rindāne

---

[*] a.g.e.: G 437 / s. 267.
3b ġamzelerüñ ḫançerini: ḫançerini ġamzelerüñ
4a eyledi dil: itdi göñül

-212-

Bāḳī*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Elüm irmez n'ideyin āh o boyı şimşāda
İdeyin minneti yirden göge dek feryāda

2 Yazmada naḳş-ı ʿizāruñ müje-i ẖūn-ālūd
Ḳatı çoḳ renk virüpdür ḳalem-i Bih-zāda

3 Nāle beñzer tenümüñ didi gören taṣvīrin
Āferīn anı ḳalemden çıḳaran üstāda

4 Sāḳiyā cām-ı şarāb [u] felek-i bī-encām
Şīşelerdür biri pür-bād u biri pür-bāda

5 Mey-i nāb ile şarāb olsun iki ḳāfiyesi
Bir ġazel söyleyeyin laʿlüñe harf-i bāda

6 Rūz [u] şeb irdi yakīn geldi meh-i rūze yine
Bādeden reng-peẕīr ola gibi seccâde

7 Mey içüp mest-i ẖarāb olmayıcak ey Bāḳī
Ne göñül baġlasun ādem bu ẖarāb-ābāda

---

* a.g.e.: G 423 / s. 261.
6a rūz şeb: rūz-ı şek
6b ola gibi: olsa gerek
7a ẖarāb: müdām

-213-

Bāḳī[*]

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Ḥāl-i ʿālem ezelī böyle perīşān ancaḳ
Kimi ḫandān kimi giryān kimi nālān ancak

2 Kimisi bülbül-i nālān-ı gül-i ʿārıż-ı yār
Kimi pervāne-i şemʿ-i ruḫ-ı cānān ancaḳ

3 Bu cihān kimine ḳaṣr-ı ṭarāb u ʿayş u ṣafā
Kiminüñ miḥnet ile başına zindān ancaḳ

4 Pāy-māl olmada āḫir sitem-i gerdūna
Pādşāh ile gedāsı hele yeksān ancaḳ

5 Bāḳīyā ḫānḳah-ı ʿālem-i ḥayretde hemān
Her gelen kimse bu esrār ile ḥayrân ancaḳ

-214-

Bāḳī[*]

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Cām-ı şarāb laʿl-i lebüñ mübtelāsıdur
Şol būseler ki andan alur ḳan bahāsıdur

2 Rişteyle baġlayup lebin ol şūh didi kim
Mihmān-ı [ḫˇān-ı] vaṣluma bu diş kirāsıdur

---

[*] a.g.e.: G 238 / s. 182.
4a sitem: şütür
[*] a.g.e.: G 80 / s. 109.

3 Ḫaṭṭ-ı ruḫuñ ki daḫı hicāb-ı ḫafādadur
ʿAşḳ ehlinüñ efendi görinmez belāsıdur

4 Bālā-yı ser-nişīmen-i şeh-bāz-ı ʿaşḳdur
Farḳında naʿl ṣūreti şāhīn yuvasıdur

5 Bāḳī süḫanda saña bu gün hem-cenāḥ yoḳ
Ṭabʿ-ı bülendüñ evc-i belāġat hümāsıdur

-215-

Vecdī*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Nev-bahār oldı reh-i bāġ oldı yine [126a]
Her gül-i tāze derūn-ı dile dāġ oldı yine

2 Gidilür zevraḳ-ı ʿişretle çemenden çemene
Cūy-ı mey-ḫāne perendāz-ı ferāġ oldı yine

3 Ḫˇān-ḳah ḫālī ḳalur sübḥa düşer ellerden
Vaḳt-i gül-geşt ü dem-i devr-i ayāġ oldı yine

4 Māh-tāb-ı felege ḳalmadı hīç raġbetimüz
Lāleler gülşene tābende çerāġ oldı yine

4b farḳında: farkumda
* Vecdî Divançesi: G 62 / s. 134.
1a oldı: irdi /reh: dih
2a gidilür: giderüz
4a raġbetimüz: minnetimüz

5 Sāye-i sidrede der-i feyż-i saʿādet şimdi
Şeh-per-i bāl-i hümā perr-i kelāġ oldı yine

6 Feyż-i nev-rūz ile ey Vecdī dil-i yārāna
Sünbül-i şiʿr-i terüñ ʿıṭr-ı dimāġ oldı yine

-216-

Vecdī*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 İtdi dil rūyuña rūyuñ dil-i sūzāna ḥased
İtdiler birbirine şemʿle pervāne ḥased

2 Cān-fedā-yı nigehi oldı vü ten ḫāk-i rehi
Eyledi cān bedene reşk ü beden cāna ḥased

3 Raḫne-i erre ḳanı şurṭa-i müjgān ḳanı
Dil-i ṣad-pāreme eylerse n'ola şāne ḥased

4 Rūyuña germ nigāh itdügi teʾs̱īr itmiş
Ḳuvvet-i ṭāliʿ-i ḫ̮urşīd-i dıraḫşāna ḥased

5 Eyle maḥsūd yeter ruḫṣat-ı pābūsuñla
Nice bir eyleyeyin kūşe-i dāmāna ḥased

6 Tā cünūn itdi seni lāyıḳ-ı bend-i kākül
Saña çoḳ ʿāḳil ider ey dil-i dīvāne ḥased

5a sidrede: bīdde
* a.g.e.: G 6 / s. 75.
3a şurṭa: şerha

7 Bu ġazel zīver-i mecmuʿa-i yārān olalı
Düşdi ey Vecdī yine defter [ü] dīvāna ḥased

-217-

Vecdī*

Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

1 Şebistān-ı ġamum bezmümde şemʿ-i enverüm yoḳdur [126b]
Fenā dünyāda yaʿnī bir müsellem dilberüm yoḳdur

2 Serinde herkesüñ bir ġonçe-i sīr-ābı var şimdi
Benüm bāġ-ı cihān içinde bir berg-i terüm yoḳdur

3 Ne bir zaḫm-ı nigāh u ne seyr-i zülf-i müşgīnem
Anuñçün ṣaff-ı ser-bāzān-ı ʿaşḳ içre yirüm yoḳdur

4 Zer-i ḫāliṣ-ʿayār itdi dili iksīr-i ʿaşḳ ammā
Ele alur anı bir dilber-i sīmīn-berüm yoḳdur

5 Yanup hicrānla şemʿ-i ġam oldum vaṣlı bād itdüm
Metāʿ-ı şeb-pesendüm ṣubḥa lāyıḳ gevherüm yoḳdur

6 Nice feryād idüp çāk-ı girībān itmeyem ben kim
Yanumda sāḳī-i gül-ruḫ elümde sāġarum yoḳdur

7 Sitanbula o deñlü ārzū var dilde ey Vecdī
Uçardum bulsam ammā neyleyem bāl ü perüm yoḳdur

7b yine: nice
* a.g.e.: G 18 / s. 88.

-218-

Ve lehū*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Sīnemde tāze şerḥa ki tīġ-i nigāh açar
Cān kūy-ı yāre gitmekçün şāh-rāh açar

2 Ey dil belā-yı ḫaṭṭdan emīn olma sīnede
Der-beste ḥıṣnı dest-i hücūm-ı sipāh açar

3 Ezhār-ı rāz-ı dilde ne ḳaldı açılmaduḳ
Neşküfte-ġonçe-i gül-i esrārı āh açar

4 Ḫaṭṭuñ görince nāleler itsem ʿaceb midür
Pür-şevḳ bülbülüñ dehenin bir giyāh açar

5 Elden ḳoma kilīd-i niyāz-ı seḥergehi
Ḳufl-i ümīdi āh-ı dem-i ṣubḥgāh açar

6 Sīr-āb-ı ʿafv olursa n'ola gülşen-i ʿamel
Mecrā-yı cūy-ı raḥmeti seyl-i günāh açar

7 Vecdī cevāhir-i süḫan böyle naẓm ider
Gencīne-i maʿārifeti gāh gāh açar

---

* a.g.e.: G 22 / s. 92.
7b maʿārifeti: maʿarifini

-219-

Ve lehū[*]

Mefā῾ilün mefā῾ilün mefā῾ilün mefā῾ilün

1 Göñül sūzān iden cism-i nizāruñ tāze dāġuñdur
Seni pervāne-i ῾aşḳ eyleyen kendi çerāġuñdur

2 Elüñ öpmekle sāḳī ehl-i meclis ser-firāz olsun
Beni üftāde-i ḫāk-i niyāz iden ayaġuñdur

3 Ḫayāl-i rūy-ı aluñla n'ola her dem bahār olsa
Derūn-ı dāġ dāġ-ı sīne ey gül-ġonçe bāġuñdur

4 Degüldür gird-bād-ı ḥasret ey dil deşt-i ḥayretde
Senüñ ser-geşte peyk-i āh-ı güm-kerde sürāġuñdur

5 N'ola bülbül gibi zār itse ol ġonçe seni Vecdī
Günāhuñ faṣl-ı gülde nūş-ı ṣahbādan ferāġuñdur

-220-

Ve lehū[*]

Mefā῾ilün fe῾ilātün mefā῾ilün fe῾ilün

1 Düşüp ayaġına göñlüm ki mest olup ḳalmış
Piyāledür ki bezmde şikest olup ḳalmış

2 Nişān-ı sümm-i semendi degül meh-i nevdür
Ki pāy-būsı ümīdiyle pest olup ḳalmış

---

[*] a.g.e.: G 23 / s. 93.
[*] a.g.e.: G 29 / s. 100.

3 Olurdı zühd ile maʿmūr dil daḫı ammā

Ḫarāb-ı neşve-i cām elest olup ḳalmış

4 Ḫayāl-i rūyı ile zülfi içre dil gūyā

Diyār-ı Hindde āteş-perest olup ḳalmış

5 Ne nūş-ı bādeye ḳādir ne gitmege Vecdī

Hücūm-ı keyfle sāġar bedest olup ḳalmış

-221-

Ve lehū*

Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

1 Degüldür cāy-ı müjgān āstān-ı yāre ey dīde [127a]

O dergāha per-i Cibrīli cārūb eylemişlerdür

2 N'ola gülzār-ı ʿ ālemser-be-ser beytü'l-ḫazen olsa

Bu Yūsuf-ṭalʿatān dünyāyı Yaʿkūb eylemişlerdür

3 Baña ʿ uşşāḳ taḳlīd idemez cevr ü taḥammülde

Cefā-cūlar beni mānend-i Eyyūb eylemişlerdür

4 Ḥisāb-ı siḥr-gūyān eyledükde ḳudsiyān Vecdī

Seni muʿciz-dem olmaḳ üzre maḥsūb eylemişlerdür

---

* a.g.e.: G 21 / s. 91.
Divana göre matla beyti eksiktir:
Bütān kim sübhamuz zünnāra mensūb eylemişlerdür
Bizi el-hak bu ihsān ile mahcūb eylemişlerdür
1a yāre: yār
3a cevr: cevre

-222-

Ve lehū*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Luṭf-ı felek ki ellere ābı şarāb ider
Dil-teşne-i maḥabbete baḥri serāb ider

2 Ġamdan egerçi herkes alur ḥiṣṣe līk çarḫ
Hep baña cān-güdāz olanı intiḫāb ider

3 Ger āh idersem āhumı gerdūn-ı şīvekār
Ser-maṭlaʿ-ı sitāreme ebri ḥicāb ider

4 Ṣad āferīn sühā-yı ġalaṭ-baḫş-ı dehre kim
Aġyāre luṭf u cevri baña bī-ḥisāb ider

5 Vecdī taḥammül eyle sipihrüñ cefāsına
Bir gün olur ki eyledüginden ḥicāb ider

-223-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ey dil ġam-ı gīsū-yı ruḫ-ı yārda ḳalduñ
Ḳayd-ı ṣanem ü ʿuḳde-i zünnārda ḳalduñ

---

* a.g.e.: G 10 / s. 79.
3b ebri: ebr-i
* a.g.e.: G 34 / s. 105.
1a gīsū-yı ruḫ: gīsū vü ruḥ

2 Ey cān yolına çıḳmaġa ḳādir mi degülsin
Kim ḥasret ile sīne-i efkārda ḳalduñ

3 Ey dīde baḳup rūyına ḫaṭından aluşduñ
Gül ister iken keş-me-keş-i ḫārda ḳalduñ

4 Ey bülbül o gül zīb-i ser-i bü'l-heves oldı
Sen bī-ḫaber efġān ile gülzārda ḳalduñ

5 Ey ʿaḳl baña reh-ber idüñ semt-i ḫalāṣa
Sen de ṭutılup zülf-i siyehkārda ḳalduñ

6 Ey ḳadd-i dü-tā geçmedüñ ebrū hevesinden
Kec-tīr gibi dest-i kemāndārda ḳalduñ

7 Ey ḥüsn-i edā ehl-i süḫan hep saña müştāḳ
Sen Vecdī-i ḫ˅oş-ṭabʿ [u] ḫ˅oş-āsārda ḳalduñ

-224-

Ve lehū*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sīnede bir şūḫ-ı mest [u] kec-külāh ister göñül
Bāʿiṣ-i āh u nedāmet bir günāh ister göñül

3a alışduñ: eyleşdün

* a.g.e.: G 35 / s. 106.

1a şūḫ-ı mest: şūh-tab

1b āh u nedāmet: āh-ı nedāmet

2 Sāyeveş pā-māl u Mecnūn gibi meftūn olmaġa
Serv-ḳadd bir dilber-i āhū-nigāh ister göñül

3 Şemᶜ-i bezm-i derd [ü] mihr-i rūz-ı şeb bir dilberi
Ārzū eyler ne ḫᵛurşīd ü ne māh ister göñül

4 Gülşen-i dehrüñ güline sünbüline kim baḳar
Rūy-ı āl bir ṭurre-i zülf-i siyāh ister göñül

5 Olmış iken nāʾil-i kemter nigāh-ı iltifāt
Ruḫṣat-ı būs [u] kenārı gāh gāh ister göñül

6 Ol büt-i ᶜālī-cenāb u ser-keşüñ bilmez miyem
El irişmez vaṣlına ālā ki āh ister göñül

7 Eski rüsvāylıḳlar ey Vecdī gelüp yāda yine
Nām [u] neng-i ᶜiṣmeti itmek tebāh ister göñül

-225-

Ve lehū*

Mefᶜūlü mefāᶜīlü mefāᶜīlü feᶜūlün

1 Dil virdüm anuñ zülfine ṭūl-i emel aldum
Āzāde iken ẕevḳi degişdüm kesel aldum

2 Ser-bāzlıġum şāhididür zülf[i] başumda [127b]
Ben maᶜreke-i ᶜaşḳ-ı cevānānda tel aldum

3a şeb: ġam
4b bir: u
6b ālā: ammā
* a.g.e.: G 42 / s. 113.

3 Sāḳīnüñ elin öpdüm olup pīr-i ḫarābāt
Eller ayaġın öpdügi ādemden el aldum

4 Ey tīrini sīnemde görüp reşk iden aḥbāb
Çoḳ görmeñ anı baña ki cāna bedel aldum

5 El tügmelerin açdı ben emdüm leb-i laʿlin
Kān açdı ʿadū gerçi ki ben mā-ḥaṣal aldum

6 Virdüm yolına naḳd-i dil ü cān-ı ʿazīzi
Yūsuf gibi bir mis̱li bulınmaz güzel aldum

7 Teslīmdür erbāb-ı süḫan şiʿrüme Vecdī
Meydān-ı meʿānīyi bugün bī-cedel aldum

-226-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Mestāne dili meclis-i rindāna getürdüm
Bir bülbül-i şūrīde gülistāna getürdüm

2 Efsūnla şemşīrin alup ġamze-i mestüñ
Ḥıfẓ itmek içün sīne-i ʿuryāna getürdüm

3 Bī-minnet-i Ḫıżr u güẕer-i vādī-i ẓulmet
Ser-çeşme-i ḥayvānı leb-i cānāna getürdüm

3a pīr-i: mest-i
5a açdı: çözdi
* a.g.e.: G 40 / s. 111.

4 Erbāb-ı ṣafā ile idüp ʿişrete āġāz
Dest-i emeli çāk-ı girībāna getürdüm

5 Bir dürr-i giran-māye ġazel-i baḥr-i beyāndur
Ḫāk-i ḳadem-i ḳadr-şināsāna getürdüm

6 İtlāf-ı Güher eylemedüm naẓmla Vecdī
Bir kāndan alup gevheri bir kāna getürdüm

-227-

Ve lehū*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Nālede üstād-ı gül murġ-ı zebānumdur benüm
ʿAndelībān cümle şākird-i fiġānumdur benüm

2 Bāde benden feyż alur zīrā beni ser-mest iden
Çeşm-i mestān nigāh-ı nev-cüvānumdur benüm

3 Olmasun zincīr-i zülfüñ gerden-i dilden cüdā
Kim gezend-i ʿaḳldan ol ḥırz-ı cānumdur benüm

4 Mihr ü māḥ çarḫa tāb u fer viren her rūz [u] şeb
Āh-ı āteş-zāde-i şuʿle-feşānumdur benüm

5 Gülşen-i maʿnādan ey Vecdī bu tāze şiʿr-i ter
Ḫāk-i pāy-i ehl-i naẓma armaġanumdur benüm

3b cānāna: leb-i cāna
5a beyāndur: beyāndan
* a.g.e.: G 39 / s. 110.

-228-

Ve lehū*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Nigāh-ı mest mi tīġ-i ḳażā mıdur bilmem
Bürehne ḫançeri ḳaṣdı baña mıdur bilmem

2 Esīr-i kākülüñ ıżṭırābına bāʿiş̱
Nesīm-i āh mı bād-ı ṣabā mıdur bilmem

3 Beni getürmez o hercāyī yādına hergiz
Lisān-ı ʿaşḳda nāmum vefā mıdur bilmem

4 Ruḫında ḫāl mi yoḫsa neẓāreden ḳalmış
Sevād-ı çeşm-i dil-i mübtelā mıdur bilmem

5 Dem-i Mesīḥ olanuñ ḫandesi midür Vecdī
Senüñ sözüñdeki ḥüsn-i edā mıdur bilmem

-229-

Ve lehū*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Nice vaṣf itsün o şūḫı dil-i ḫˇoş-dem ne disün
Mis̱li yoḳ beñzedicek ḥüsni müsellem ne disün

2 Ne niyāza müteḥammil ne recādan maḥẓūẓ
O perīye nice söz söylesün ādem ne disün

---

* a.g.e.: G 38 / s. 109.
5a olanuñ: o lebüñ /ḫandesi: hastası
* a.g.e.: G 49 / s. 121.

3 Her kişi dilberinüñ luṭfını vaṣf itdükde [128a]
Ey cefā-cū dil-i bī-çāre-i pür-ġam ne disün

4 Cānına mürde iken virdi ḥayāt-ı ebedī
Āb-ı ḥayvān dimesün bādesine Cem ne disün

5 Ḳomaduñ söz yiri iʿcāz-ı süḫanda Vecdī
Böyle muʿciz-nefese ʿĪsī-i Meryem ne disün

-230-

Ve lehū*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gülistān-ı ġamuz biz zīb-i bāġ-ı sīnemüz sensün
Ḫarāb-ender-ḫarāb olsaḳ yine gencīnemüz sensün

2 Yiteyüm ʿaks-i maḳṣūdı görür çeşm-i ümīd-i dil
Görinmez naḳş-ı rūy-ı kām tā āyīnemüz sensün

3 Şikāyet dest-i ġamdan ʿādet-i ʿuşşāḳdur yoḫsa
Girībān-çāk-sāz-ı ḫırḳa-i peşmīnemüz sensün

4 Dil-i dīvāne dīvān-ḫāne-i ʿuşşāḳdur kim
Şehen-şāh-ı serīr-i sīne-i bī-kīnemüz sensün

4a cānına: nāmına
* a.g.e.: G 47 / s. 119.
1b yine: n'ola
2b kām: ġam
4a kim: tā kim

5 O şūḫ-ı āşnā-keş ülfet itmiş nev-heveslerle
Dimez Vecdīye gül kim ʿāşıḳ-ı dīrīnemüz sensün

-231-

Ve lehū[*]

Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

1 Ṣafāsın görmemişsin zāhid inkār itme meydür bu
Nümūdār-ı ḫalāṣ cümle eşyā ṭurfe şeydür bu

2 Revācı germdür ṣayf u şitāda kāsid olmaz hiç
Metāʿ-ı nev-bahār [u] revnaḳ-ı bāzār-ı deydür bu

3 Ṭarāvet-baḫş u zīb-efzā-yı bāġ-ı bezm-i şāhāndur
Muḥaṣṣal āb-rūy-ı meclis-i Dārā vü Keydür bu

4 Degişmem laʿl-i nāba ḳaṭresin ṣabā-yı ḫᵛoş-rengüñ
Bu āb u tāb ile yāḳūt-ı rümmānīdür eydür bu

5 Revādur itse yārān ṭabʿuma pey-revlik ey Vecdī
Ki vādī-i süḫanda reh-ber-i ferḫunde-peydür bu

-232-

Ve lehū[*]

Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

1 Varursañ ey ṣabā ol zülf-i şeb-gūna selām eyle
Düşerse hem dil-i maḥbūs u mecnūna selām eyle

---

[*] a.g.e.: G 53 / s. 125.
1b nümūdār-ı ḫalāṣ: nümūndār-ı ḫavāṣı
[*] a.g.e.: G 63 / s. 135.

2 Ṣaḳınsun āteşümden nüh-revāḳın eylerem sūzān
Beni incitmesün ey āh-ı gerdūna selām eyle

3 Yine deşt-i cünūn ḥālī degüldür söyle şād olsun
Var ey feryād benden rūḥ-ı Mecnūna selām eyle

4 Di biz çekdük ümīd-i mīve-i vuṣlatdan ey eşk el
Yoluñ uġrarsa ger ol naḫl-i mevzūna selām eyle

5 Ḫaṭ-ı nev-ḫīzi medḥin itdi fermān laʿli ey Vecdī
Meded imdāda gelsün tāze mażmūna selām eyle

-233-

Ve lehū*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Şarāb köhne vü sāḳī-i ḫande-rū tāze
Olursa eski dime n'ola ārzū tāze

2 O nev-resīde düşüp dillere yine oldı
Miyān-ı ehl-i maḥabbetde güft [ü] gū tāze

3 O ḳadd ü ḫadd ü ḫaṭ-ı ʿanberīn ne ḫˇoş düşmiş
Nihāl tāze vü gül tāze reng ü bū tāze

4 Nice taḥammül ider türktāz-ı ġamzeye dil
Niyāz-ı köhne-zemīndür o kīne-cū tāze

1b mecnūna: maḥzūna
* a.g.e.: G 60 / s. 132.
3a ḳadd ü ḫadd: o ḳadd-i serv

5 Bu şiʿr-i tāze berāber degülse Bāḳīye
Budur tefāvüti Vecdī o köhne bu tāze

-234-

Ve lehū*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳaṣdı cān almaḳdur ol ẓālim eger dād itse de
Ṣād-mürg itmek murād eyler eger ṣād itse de

2 Dil-nüvāz olmaġla ġamzeñ terk-i bī-dād eylemez [128b]
Müslimān olmaz o kāfir Ḳaʿbe bünyād itse de

3 Bī-ġaraż ṣanma nigāh-ı luṭf u cevr-āmīzini
Vaḳf-ı nāz eyler dil-i vīrānum ābād itse de

4 Gird-bād-ı deşt-i hicrān eyler anı rūzgār
Cismini ʿāşıḳ ġubār u āhını bād itse de

5 Bend-i zülfinden ḫalāṣ olsa düşer zencīre dil
ʿAşḳ āzād eylemez ger yār āzād itse de

6 Ḫāṭır-ı yāra gelen cāna vedāʿ itsün hemān
Ḫīz ile yād eylemez ʿuşşāḳını yād itse de

7 Ḳadrümi yārān bilür ben ḫˇod-s̱enālıḳ eylemem
Şiʿrümi Cibrīl-i Vecdī zeyl-i evrād itse de

---

* a.g.e.: G 59 / s. 131.
1b eger: beni
3a luṭf u: lutf-ı

-235-

Ve lehū*

Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

1 Dil-i çeşm-āşnā sāmānla bī-gāne olmaz mı
Hemīşe mestle ülfet iden mestāne olmaz mı

2 Hevā ḫᵛoş her ṭaraf gülzār u bülbül zār u gül ḫandān
Bu esbāb-ı cünūnı seyr iden dīvāne olmaz mı

3 Sebū zānūda sāġar elde yār āġūş-ı vuṣlatda
Bu ṭarz-ı ḫāṣla meclis ʿaceb rindāne olmaz mı

4 Mey anda dilber anda cümle yārān-ı ṣafā anda
Geçüp gülşenden ādem sākin-i mey-ḫāne olmaz mı

5 Kenār-ı āb u sāḳī tāze vü mey köhne dil pür-şevḳ
Bu bezme tevbeler nuḳl ü veraʿ peymāne olmaz mı

6 Açılmış gül gibi pehlū-ruḫ āteşbār olup meyden
Göñül hem bülbül-i şūrīde hem pervāne olmaz mı

7 Bu maḥsūd-ı ṭabāyiʿ sözleri ḳande bulursun sen
Küdūret virmeseñ Vecdī ʿaceb yārāna olmaz mı

---

* a.g.e.: G 69 / s. 141.
3: 5
4b gülşenden: cennetden
5: 3

-236-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Tā kim ḫaṭuñ ey māh-cebīnüm yüze çıḳdı
Esrār-ı dil-i zār u ḫazīnüm yüze çıḳdı

2 Ruḫsāruña ḫaṭ geldügine aġlamam ammā
Baḫt-ı siyeh-i ser be-kemīnüm yüze çıḳdı

3 Ey ġamze ṣaḳın fitne-i ḫaṭında bulınma
Tīġ-i ġażab u ḫançer-i kīnüm yüze çıḳdı

4 Eşk eyledi rüsvā ġam-ı ḫaṭuñla beni ḥayf
Ebkār-ı nihān-ḫān[e]-nişīnüm yüze çıḳdı

5 Cūş itdi hevā-yı ḫaṭla baḥr-i ṭabīʿat
Vecdī yine bir dürr-i s̱emīnüm yüze çıḳdı

-237-

Ve lehū*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Dest urdı ṣabā ṭurre-i ṭarrār ṭaġıldı
Fāş oldı ruḫı ʿāleme esrār ṭaġıldı

2 Açılmadı pejmürde gül-i bāġ-ı ümīdüm
Eyyām-ı ḫazān irdi vü ezhār ṭaġıldı

* a.g.e.: G 70 / s. 142.
* a.g.e.: G 65 / s. 137.

3 Ḳaldum şeb-i fürḳatde ġam-ālūde vü bī-kes
Cemʿiyyet-i yārān-ı vefādār ṭaġıldı

4 Dil naḳd-i recāy ile olup kām-ı ḫırīdār
Dellāl-ı felek virmedi bāzār ṭaġıldı

5 Olsa n’ola bülbül dil-i Vecdī ile hem-dem
Ṭabʿum gibi berg-i gül-i gülzār ṭaġıldı

SONUÇ

Tez çalışmamızda Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu 80/5 numarada kayıtlı *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id* isimli mecmuanın çevriyazılı metnini hazırladık. Daha sonra bu mecmua üzerinde inceleme yaparak Kurnaz ve Aydemir'in hazırlamış olduğu "Mecmualara Sorulması Gereken Sorular[1]"dan yola çıkarak mecmuayı yakından tanımaya çalıştık. Mecmuaya sorduğumuz sorular ve aldığımız cevaplar şöyledir:

1. Mürettip mecmuayı niçin tertip etmiş olabilir?

Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id gerek sayfa düzeni gerek içeriği bakımından derleyenin sadece kendisi için aldığı notlar olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Mecmuanın derlenme sebebiyle ilgili metinde hiçbir açıklama yoktur ancak mecmuanın bütün sayfaların nizami bir şekilde, aynı yazı stiliyle yazılmış olması, bu mecmuanın önceden planlanarak belli bir amaç için derlendiği izlenimi oluşturmaktadır. Bu amaç şiirlerin herkesçe okunması ya da eğitim aracı olarak kullanılması olabilir.

2. Mürettip mecmuaya dâhil ettiği şair ve şiirlerin seçiminde bir ölçü gözetmiş midir?

Mecmuada toplam 179'dan fazla şairin 1004 şiiri bulunmaktadır. En şiiri bulunan şairler Nâbî, Rûhî Bağdâdî, Vecdî, Bâkî, Nefî, İsmetî, Âlî, Kemâlpaşazâde ve Şeyhülislâm Yahyâ'dır. Şair sayısı çok fazla olduğu için seçimlerinde net bir ölçü olup olmadığı tespit edilememiştir.

3. Mürettibin mecmuasına aldığı şairler hangi tarihî dönemi içine alır?

Mecmuada 10. yüzyıldan (Firdevsî) 18. yüzyıla kadar pek çok şairin şiiri bulunmaktadır. Ancak 15. yüzyılın öncesinden alınan şiirler birkaç örnekle sınırlıdır. Mecmuaya şiirleri alınan şairlerin çoğunlukla 16 ve 17. yüzyıllarda yaşadığı tespit edilmiştir. Ancak mecmuada en fazla 17. yüzyıldan şaire yer verilmiştir. 18. yüzyıldan

---

[1] Cemal Kurnaz ve Yaşar Aydemir, "Mecmualara Sorulması Gereken Sorular", *Turkish Studies* Volume 8/1: 51-64.

tespit edebildiğimiz en geç şair Neylî'dir. Dolayısıyla mecmuanın 18. yüzyılda tertip edilmiş olduğunu düşünmekteyiz.

4. Mecmuada derleyenin şiirleri de var mıdır? Buradan hareketle derleyenin edebi kişiliğine, estetik zevkine dair bir karar verilebilir mi?

Mecmuada derleyene ait iki matla bulunmaktadır. Ancak bu mısralarda mahlas bulunmadığı için derleyenin kim olduğu tespit edilememiştir. Gül-bülbül mazmununu içeren bu iki beyit mürettibin estetik zevkini belirlemek için yeterli değildir.

5. Mecmuaya alınan şiirlerin nazım şekli, tür, tema vb. ortak tarafları var mıdır?

Mecmuaya alınan şiirlerde nazım şeklinde ortaklık söz konusudur. Toplam 1004 şiirin 560'ı gazel, 154'ü matla, 133'ü dörtlük, 46'sı müfred, 42'si musammat, 32'si kaside, 13'ü rubai, 9'u kıt'a, 4'ü lügaz, 2'si müstezat, 1'i tarih, 1'i mesnevidir. Nazım şekli belirlenemeyen 7 şiir vardır. Ortak temada olduğunu tespit edebildiğimiz şiirler ise çoğunlukla musammatlarda görülen nasihat içerikli şiirlerdir.

6. Mecmuaya alınan şiir örnekleri başka kaynaklarda da var mıdır? Mürettip, derlemesini yaparken hangi kaynaklardan yararlanmış olabilir?

Mecmuaya alınan şiirlerin büyük bir kısmı şairlerin divanlarında bulunmaktadır. Ayrıca bazı şiirlere tezkirelerde ve diğer mecmualarda da rastlamak mümkündür. Mesela Ulvî'nin müseddesi divanlarda bulunamazken aynı şiir Tufan Kaya'nın hazırlamış olduğu *Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki 13467 Numaralı Mecmuanın Metni* isimli yüksek lisans tezinde mevcuttur (2007: 175). Divanlarda bulunamayan şiirler de vardır, bunlar dipnotta belirtilmiştir.

7. Mecmuanın tertip yeri ile mecmuaya alınan şairler arasında bir ilişki var mıdır?

Mecmuanın tertip yeri tam olarak bilinmemektedir, metinde bunu açıklayan bir bilgi yoktur. Ancak çok sayıda Kırımlı şairin mecmuaya dâhil edildiği ve derleyenin Kırımlı şairlerin şiirine nazire sayılabilecek iki beyti bulunduğu için mecmuanın bu bölgede yazılmış olabileceği ve mürettibin de Kırımlı olabileceği ihtimali değerlendirilmektedir.

8. Çalışma konusu yapılan mecmua edebiyat tarihine yeni isimler kazandırmakta mıdır?

İncelediğimiz mecmuada tezkirelerde ismine rastlanmayan dört şair bulunmaktadır: Sa'dî-i Kırımî, Şeyhî-i Kırımî, Hanzâde Bîm, Nuzemâ?.

9. Mecmua, şair ve yazarlara ait biyografik bilgiler içermekte midir? İçeriyorsa bu bilgilerin mahiyeti nedir?

Mecmuada her şiirin başında kırmızı yazılmış kısa başlıklar bulunmaktadır. Bu başlıklarda şairin adı, şiirin nazım şekli ve şaire ait tanıtıcı bilgiler bulunmaktadır. Çoğunlukla yalnız şairin adı verilirken bazı yerlerde -özellikle de Kırımlı olanlarda- şairin nereli olduğu belirtilmiştir (Kefevî, Kırımî, Konevî vb.). Şairin nereli olduğunun yanı sıra Mevlevî şairlerde de mensubiyeti belirtilmektedir (Mevlevî, Derviş, Dede vb.). Bazı şiirlerde de şairin mahlasıyla birlikte ismi de verilmiştir. Bunların dışında şiirlerde biyografik bilgiler bulunmamaktadır. Birkaç varakta biyografik içerikli kısa hikâyelere yer verilmiştir. Bu hikâyelerde geçen isimler şunlardır: Molla Câmî, Ganî-zâde, Şerif Sabrî, Nâlişi, Meylî Çelebi, Sultan Mahmud Sebüktekin, Hakîm Rüknâ, Pîr Budak, Kâsım, Tûsî, Bâkî ve Fehîm.

10. Mecmua şair ve yazara ait yeni sayılabilecek manzume veya eser barındırmakta mıdır?

Mecmuanın çevriyazısını yaptığımız ilk yarısında tespit ettiğimiz, divanlarda ya da kaynaklarda bulunamayan şiirler şöyledir: Sükûnî'nin kasidesi, Dervîş Zihnî'nin Fehîm'in "Figânnâme"sine bir naziresi, Riyâzî'nin şiirleri (kıt'a ve kaside), Nergisî'nin Müftü Yahyâ Efendi için yazdığı bir kasidesi, Rüstem Paşazâde'nin yazdığı mektup türündeki kıt'a, Güftî'nin bir terci-i bendi, Askerî'nin şiirleri (müseddes ve terci-i bend), Hâşimî'nin bir müseddesi, Sâni'î'nin Bâkî'nin gazeline yazdığı tahmis, Şehdî'nin Sâfî'nin gazeline yazdığı tahmis, Meşrebî'nin Nef'î'nin gazeline yazdığı tahmis, Kelîmî'nin Nev'î'ye yazdığı tahmisler, Na'îmî'nin şiirleri (tahmis ve gazeller).

Bu sorulardan hareketle *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id* hakkında daha detaylı bilgi sahibi olmaya ve bu mecmuanın derlenme sebeplerini bulmaya çalıştık. Mecmua araştırmaları için önemli sayılabilecek bu tespitler bundan sonraki araştırmalara kaynaklık ederse çalışmamız amacına ulaşmış olacaktır.

KAYNAKÇA

Afîfî, Rahîm (1376). *Ferheng-nâme-i Şi'rî*. I-III. Tehran.

Ağaoğlu, Gökçehan A. (2013). *Mecmû'a-i Nefîse (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Ak, Coşkun (2001). *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*. Bursa.

Akar, Betül (2011). *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki R.1965 Numaralı Şiir Mecmuası (90b-176b)'nın Transkripsiyonlu Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Akdağ, Ülkü (2011). *Millî Kütüphane'deki 06 Hk 436 Numaralı Şiir Mecmuası*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Akkuş, Metin (1993). *Nef'î Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Aksoyak, İ. Hakkı (2005). "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Bağdatlı Rûhî'ye Etkisi". *bilig* 33: 137-147.

Aksoyak, İ. Hakkı (2006). *Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Divanları (Divan-I).* Harvard University: The Department of Near Eastern Languages and Civilizations.

Akyüz, Kenan vd. (2000). *Fuzûlî Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Altok, Zeynep (2012). "Nazire mecmûalarına tarihselci bir yaklaşım". *ESKİ TÜRK EDEBİYATI ÇALIŞMALARI VII Mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı*. Haz. Hatice Aynur ve öte. İstanbul: Turkuaz Yayınları. 135-156.

Altun, Kudret (1999). *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Dîvânı = Vâridâtü'l-enîka*. Niğde: Özlem Kitabevi. (Metin Bankası Projesi).

Avcı, İsmail (2014). "Kırımlı Abdullah Ramiz Paşa ve Divançesi". *Turkish Studies,* Volume 9/3: 169-187.

Ayan, Hüseyin (1981). *Cevrî: Hayâtı, Edebî kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımvevi.

Aydemir, Yaşar (2000). *Behiştî Divanı*. Ankara: MEB. Yayınları.

Aydemir, Yaşar (2007). "Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler". *Turkish Studies*, Volume 2/3: 123-137.

Ayverdi, İlhan (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Azap, Samet (2010). *Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesindeki 11452 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Bayram, Ömer. *Seyyid Azim Şirvânî, Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. E-kitap: http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78469/seyyid-azim-sirvani----tezkiretus-suara.html [Erişim Tarihi: 20.05.2014].

Bilkan, Ali Fuat (2011). *Nabi Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Bilkan, Ali Fuat (04.04.2014). "Nâbî, Yûsuf". *TEİS*. http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1846

Bozkurt, Firuze (2007). *XVI. Yüzyıla Ait Bir Şair Mecmûası*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi.

Bulan, Ayşe (1993). *Hâşimî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Çakıroğlu, Yeliz (2013). *Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 AK ZE 202 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.

Çetin, İsmail (1993). *Derzi-zâde Ulvî (Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divanının Tenkitli Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Çöm, Erol (2011). *Millî Kütüphane 2860 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Demirel, Mustafa (1996). *İbn-i Kemâl-Dîvân*. İstanbul: Fakülteler Matbaası.

Demirel, Şener (2011). *16. Yüzyıl Dîvân Şairlerinden Mânî, Dîvân ve Şehr-engîz-i Bursa (İnceleme-Metin)*. E-kitap:

http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10624,mani-divani-sener-demirel-pdf.pdf?0 [Erişim Tarihi: 20.05.2014].

Deveci, Nurullah (2010). *Mecmu'a-yı Eş'âr (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım). Yüksek Lisans Tezi*. Yozgat: Bozok Üniversitesi.

Devellioğlu, Ferit (2007). *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

Dilçin, Cem (2005). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Donuk, Suat (2011). *Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 59 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr İsimli Şiir Mecmuası (1a-70b). (Çeviriyazılı, Tenkitli Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.

Ece, Selami (2003). "Bursalı Haşimi ve Eserleri". *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi.* S. 21: 53-58.

Eflatun, Muvaffak (17.02.2014). "Feyzî-i Kefevî". *TEİS*. http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1433

Erdoğan, Mustafa (2011). *Bursalı Rahmî ve Dîvânı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Ergun, Sadeddin Nüzhet (1935). *Bakî Hayatı ve Şiirleri.* C. 1. İstanbul: Sühulet Kitab Yurdu.

Ersoy, Ersen (2010). *II. Bayezid Devri Şâirlerinden Münîrî Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin).* Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Fatîn Davud. *Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatîn Tezkiresi)*. Haz. Ömer Çifçi. E-kitap: http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78465/fatin-davud---hatimetul-esar.html [Erişim Tarihi: 20.05.2014].

Gıynaş, Kamil Ali (2009). *Milli Kütüphanedeki Yz A 803 Numaralı Mecmuanın transkripsiyonlu Metni*. Yüksel Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Gıynaş, Kamil Ali (2011). "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliografyası". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. S. 25: 245-260.

Gündüz, Emrah (2010). *Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesindeki 13461 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Gürbüz, Mehmet (2012). "Şiir mecmûaları üzerine bir tasnif denemesi". *ESKİ TÜRK EDEBİYATI ÇALIŞMALARI VII Mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı*. Haz. Hatice Aynur ve öte. İstanbul: Turkuaz Yayınları. 97-112.

Gürbüz, Mehmet (2012a). *Kâbilî Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr (Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum No. 744-745)*. Cilt 1. İnceleme-Tıpkıbasım. Harvard University: The Department of Near Eastern Languages and Civilizations.

Gürbüz, Mehmet (2013). "Mecmuaların Tüketim Biçimleri Üzerine Kimi Tespitler". *Gazi Türkiyat*, Bahar 2013/12: 67-74.

Gürbüz, Mehmet (2013). "Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine". *Turkish Studies*, Volume 8/1: 315-322.

Halim Giray Sultan (1990). Gülbün-i Hânân. Haz. Sadi Çögenli-Recep Toparlı. Erzurum.

Hamami, Erdal (2001). *Râmî Dîvânı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Hidayetoğlu, A.Selahattin (1996). *Nesîb Dede, Hayatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni I-II*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Horata, Osman (2011). "Kaynaklar". *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları. 23.

İpekten, Haluk (1990). *Nailî Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

İpekten, Halûk (2001). "İsmetî, Mehmed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 23: 141.

İsen, Mustafa (1994). *Künhü'l-ahbâr'ın tezkire kısmı*. Ankara: AKM Yayınları.

İsen, Mustafa (1999). *Latîfî Tezkiresi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

İsen, Mustafa ve Cemal Kurnaz (1990). *Şeyhî Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

İsen, Mustafa vd. (2011). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

İsen, Mustafa ve İ. Hakkı Aksoyak (09.11.2013). “Âlî/Çeşmî, Gelibolulu Mustafa”. *TEİS*. http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=943

Kanar, Mehmet (2009). *Farsça-Türkçe Sözlük.* İstanbul: Say Yayınları.

Kaplan, Mahmut (1996). *Neşâtî Divanı*. Ankara: Akademi Kitabevi Yayınları.

Karavelioğlu, Murat. *Şem'î Dîvânı* (Metinbankası Projesi).

Karlıtepe, Mustafa (2007). *Kelâmî Dîvânı*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Kavruk, Hasan ve Bahir Selçuk (2009). *Filibeli Vecdî ve Dîvânı (Metin-Dizin)*. Malatya. E-kitap: http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78372/filibeli-vecdi-divani.html [Erişim Tarihi: 20.05.2014].

Kaya, Bayram Ali (2013). “Yahyâ Efendi, Zekeriyyâzâde”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 43: 245.

Kaya, Bilge (1991). *XVII. Yüzyıl Divan Şairi Mantıki Ahmet Efendi ve Divançesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Kaya, Emir (2013). *Mecmua-i Eş'âr. [University of Michigan Isl. Ms. 416] (Metin-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.

Kaya, Tufan (2007). *Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki 13467 Numaralı Mecmuanın Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Kılıç, Filiz. *Şefkat, Tezkîre-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bagdâdî*. E-kitap: http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78468/sefkat-i-bagdadi---tezkiretus-suara.html [Erişim Tarihi: 20.05.2014].

Kılıç, Filiz (2010). *Aşık Çelebi Meşa'irü'ş – Şu'arâ, İnceleme-Metin*. İstanbul Araştırma Enstitüsü.

Koncu, Hanife ve Müjgân Çakır (2012). “Şairleri yetiştiren bir kaynak olarak mecmûa”. *ESKİ TÜRK EDEBİYATI ÇALIŞMALARI VII Mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı*. Haz. Hatice Aynur ve öte. İstanbul: Turkuaz Yayınları. 117-134.

Köksal, M. Fatih (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz: Divan Şiirinde Nazire*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Köksal, Fatih (2012). “Şiir mecmûalarının önemi ve ‘Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi’ (MESTAP)”. *ESKİ TÜRK EDEBİYATI ÇALIŞMALARI VII Mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı*. Haz. Hatice Aynur ve öte. İstanbul: Turkuaz Yayınları. 409-431.

Kurnaz, Cemal ve Halil Çeltik (2012). *Osmanlı Dönemi Kırım Edebiyatı*. Ankara: Kurgan Edebiyat.

Kurnaz, Cemal ve Yaşar Aydemir (2013). “Mecmualara Sorulması Gereken Sorular”. *Turkish Studies,* Volume 8/1: 51-64.

Kuru, Selim (2012). “Mecmûaların içine, edebiyatın dışına doğru…”. *ESKİ TÜRK EDEBİYATI ÇALIŞMALARI VII Mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı*. Haz. Hatice Aynur ve öte. İstanbul: Turkuaz Yayınları. 17-29.

Küçük, Sabahattin (1994). *Bâkî Divanı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Levend, Âgâh Sırrı (1984). *Türk Edebiyatı Tarihi I.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Macit, Muhsin ve Hasan Kaplan (15.04.2014). “Bâkî”. *TEİS*. http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2462

Mermer, Ahmet (2002). *XVII. Yüzyıl Divan Şairi Vecdi ve Divançesi*. Ankara: MEB Yayınları.

Muallim Naci (2000). *Osmanlı Şairleri*. Haz. Cemal Kurnaz. Ankara: Akçağ Yayınları.

Mütercim Âsım Efendi (2009). *Burhân-ı Katı*. Haz. Mürsel Öztürk ve Derya Örs. İstanbul: TDK Yayınları.

Oğraş, Rıza (2001). *Esad Mehmed Efendi ve Bağce-i Safâ-endûz'u, İnceleme-Metin*. Burdur. E-kitap: http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78463/esad-mehmed-efendi---bagce-i-safa-enduz.html [Erişim Tarihi: 20.05.2014].

Okuyucu, Cihan (1994). *Cinânî: Hayatı, Eserleri, Divanının Tenkidli Metni*. Ankara: TDK Yayınları.

Öte, Emine (2000). *Senâî Divanı ve Tenkitli Metin*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Öztoprak, Nihat (11.04.2014). "Rûhî, Bağdatlı". *TEİS*. http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2428

Öztürk, Sibel (2010). *Mecmu'a-yı Eş'ar (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*. Yüksek Lisans Tezi. Yozgat: Bozok Üniversitesi.

Öztürk, Yılmaz (2006). *17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdetî'nin Divan'ının Tenkitli Metni*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Öztürk Fidan, Gülşah Gaye (2006). M*evlânâ Müzesi'nde Bulunan Bir Mevlevî Şiirleri Mecmu'ası (Mecmu'a-i Eş'âr)*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.

Pala, İslender (2007). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Quinn, Meredith M. (2012). "Houghton MS Turk 11 ve kişisel mecmûaların söyledikleri ve söyleyebilecekleri". *ESKİ TÜRK EDEBİYATI ÇALIŞMALARI VII Mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı*. Haz. Hatice Aynur ve öte. İstanbul: Turkuaz Yayınları. 255-270.

Redhouse, Sir James W. (2006). *Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Redhouse, James W. (2009). *Münthabât-ı Lugât-ı Osmâniyye*. Haz. Recep Toparlı vd. Ankara: TDK Yayınları.

Sâlim Efendi. *Tezkîretü'ş-Şu'arâ*. E-kitap: http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78467/salim-efendi---tezkiretus-suara.html [Erişim Tarihi: 20.05.2014].

Saraç, Yekta M. A. (2002). "Kemalpaşazâde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 25: 245.

Selçuk, Bahir (08.11.2013). "Nef'î, Ömer Efendi". *TEİS*. http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=911

Seyhan, Nezihe (2000). *Medhi Divanı (Metin- İnceleme- Transkripsiyonlu Metin)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Solmaz, Süleyman (2009). *Gülşen-i Şu'arâ (Bağdatlı Ahdî)*. Denizli. E-kitap: http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78461/ahdi---gulsen-i-suara.html [Erişim Tarihi: 20.05.2014].

Sungurhan Eyduran, Aysun (2009). *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. Ankara. E-kitap: http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78466/kinalizade-hasan-celebi---tezkiretus-suara.html [Erişim Tarihi: 20.05.2014].

Sungurhan Eyduran, Aysun (2008). *Beyânî, Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. Ankara. E-kitap: http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78462/beyani----tezkiretus-suara.html [Erişim Tarihi: 20.05.2014].

Şah İsmail Hatâ'î Külliyatı (2006). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Şemseddin Sâmi (2011). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Şenödeyici, Özer (2006). *Fevzi Divanı: İnceleme-Metin-İndeks*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Tanyıldız, Ahmet (2012). "Şiir Mecmûalarının Neşri Hakkında". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.5, S. 21: 224-239.

Tarlan, Ali Nihad Tarlan (1948). *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri*. İstanbul.

Toprak, Muhbet (2006). *Şeyhülislam Bahayi Divanı Şerhi*. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

Tulum, Mertol ve Ali Tanyeri (1977). *Nev'î Dîvânı*. Haz. Murat Karavelioğlu. (Metin Bankası Projesi).

Tuman, Mehmet Nâil (2001). *Tuhfe-i Nâilî*. Haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı. Ankara: Bizim Büro Yayınları.

Tunç, Semra (2005), "Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan 1985 Numaralı Şiir Mecmûası". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 18: 11-87.

Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri) (1986). Ankara: TDK Yayınları.

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com [Erişim Tarihi: 20.05.2014].

Uzun, Mustafa (2003). "Mecmua". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 28: 265-268.

Ünver, İsmail (1993), "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". *Türkoloji Dergisi*. C.11: 51-89.

Üzgör, Tahir (1991). *Fehîm-i Kadîm-Hayatı, Sanatı Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*. Ankara: AKM Yay.

Yalçın, Ömer (2010). *Mecmu'a-yı Eş'arın Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Kitaplığı 3849 Numarada Kayıtlı (vr. 121b-156a) Metin ve İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Yazar, Sadık (2013). "XVI. Yüzyılda Derlenmiş Bir Musammat Mecmûası". *Turkish Studies*, Volume 8/1: 601-650.

Yekbaş, Hakan (07.03.2014). "Vecdî, Abdülbâkî". *TEİS*. http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1900

Yıldırım, Nimet (2008). *Fars Mitolojisi Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Yılmaz, Kaşif (1983). *Güfti: Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Tezkireciliği ile Divanı, Zafernâmesi ve Teşrifâtü'ş-Şuâra'sının Tenkitli Metni*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Yüksel, Serdar. *İsmetî Divanı'nın gramer indeksi*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Zavoyçu, Gencay (2009). *Zehr-i mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ: Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Tezkiresi*. Kocaeli. E-kitap: http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78470/zehr-i-mrzade-seyyid-mehmed-riza---tezkire-i-riza.html [Erişim Tarihi: 20.05.2014].